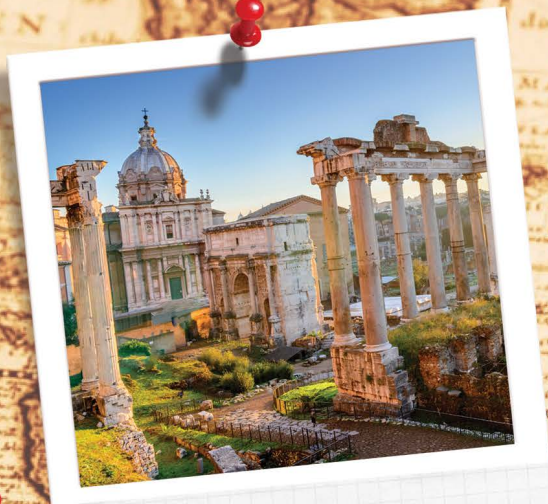

Наукові перспективи
Видавнича група

СУЧАСНІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІ НАУКИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ

у рамках роботи Видавничої групи
"Наукові перспективи"

Матеріали XXXI Міжнародної науково-
практичної конференції (07 квітня 2023 року,
м. Рим (Італія) дистанційно)

*Мирного неба!
Вільної України!*

Міжнародний економічний інститут (Есеніце, Чехія)
Central European Education Institute (Братислава, Словаччина)
Національний інститут економічних досліджень (Батумі, Грузія)
Казахський національний університету імені аль-Фарабі (Казахстан)
Інститут філософії та соціології Національної Академії Наук Азербайджану
(Баку, Азербайджан)
Батумський навчальний університет навігації (Батумі, Грузія)
Регіональна Академія Менеджменту (Казахстан)
Громадська наукова організація «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з
державного управління» (Київ, Україна)
Громадська організація «Асоціація науковців України» (Київ, Україна)
Університет Новітніх Технологій (Київ, Україна)
Міждержавна гільдія інженерів консультантів (Київ, Україна)
Інститут освіти Азербайджанської республіки (Баку, Азербайджан)
у рамках Видавничої групи «Наукові перспективи»

СУЧАСНІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАУКИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції

(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)

2023 р.

International Economic Institute s.r.o. (Jesenice, Czech Republic)
Central European Education Institute (Bratislava, Slovakia)
National Institute for Economic Research (Batumi, Georgia)
Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)
Institute of Philosophy and Sociology of Azerbaijan National Academy of Sciences
(Baku, Azerbaijan)
Batumi Navigation Teaching University (Batumi, Georgia)
Regional Academy of Management (Kazakhstan)
Public Scientific Organization "Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in
Public Administration" (Kyiv, Ukraine)
Public Organization "Association of Scientists of Ukraine" (Kyiv, Ukraine)
University of New Technologies (Kyiv, Ukraine)
Interstate Consultants Engineers Guild (Kyiv, Ukraine)
Institute of Education of the Republic of Azerbaijan (Baku, Azerbaijan)
within the Publishing Group "Scientific Perspectives"

MODERN ASPECTS OF MODERNIZATION OF SCIENCE: STATUS, PROBLEMS, DEVELOPMENT TRENDS

Materials of the 31th International Scientific and Practical Conference

April 7, 2023, Rome (Italy), remotely

2023

УДК 001.3-048.35:0/9](06)

C91

Схвалено до друку Президією Громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення № 1/4-23, від 03.04.2023)

Матеріали конференції індексуються у міжнародній пошуковій системі Google Scholar

Організаційний комітет конференції:

І.В. Жукова – кандидат наук з державного управління, доцент; Є.О. Романенко – доктор наук з державного управління, професор, Заслужений юрист України; О.М. Непомнячий – доктор наук з державного управління, професор, Заслужений будівельник України; О.І. Дацій – доктор економічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України; В.Л. Федоренко – доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України; О.М. Макаренко – доктор медичних наук, професор; Маркета Павлова – директор Міжнародного економічного інституту (Чехія); Юрій Кійков – доктор інформатики, доктор технічних наук у галузі розвитку освіти (Чехія); Володимир Бачишин – доцент кафедри економіки (Словаччина); Гумеір Гусейн Ахмедов – доктор педагогічних наук, професор (Азербайджан); Петер Ошват – доцент юридичного факультету (Словаччина); Л.С. Ахметова – доктор історичних наук, професор політології, професор кафедри ЮНЕСКО (Казахстан); Бадрі Гечбаія – доктор економічних наук, професор, Асоційований професор Батумського державного університету ім. Шота Руставелі (Грузія).

Секретар: *А.С. Ковальчук – здобувач ступеня доктора філософії (PhD).*

Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XXXI Міжнародної науково-практичної конференції / за ред. І.В. Жукової, Є.О. Романенка. м. Рим (Італія): ГО «ВАДНД», 07 квітня 2023 р. 481 с.

У матеріалах XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції висвітлені оригінальні дослідницькі та оглядові розвідки з теоретичних та прикладних аспектів державного управління, права, економіки, історії, педагогіки, психології, техніки та інших галузей науки для їх інтеграції у європейський, світовий науковий простір.

Матеріали будуть корисними та цікавими науковцям, викладачам, педагогам-практикам, представникам органів державної влади та місцевого самоврядування, здобувачам вищої освіти, громадсько-політичним діячам, а, також, усім, хто цікавиться міжнародним досвідом реалізації інноваційних освітніх процесів.

Матеріали подані в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

© автори, 2023

© Громадська наукова організація «Всеукраїнська Асамблея докторів наук, 2023

з державного управління», 2023

© Громадська організація «Асоціація науковців України», 2023

© Видавнича група «Наукові перспективи», 2023

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1.	17
ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ, САМОВРЯДУВАННЯ І ДЕРЖАВНА СЛУЖБА	
Романенко Є.О., Глоба Д.М.	17
<i>ПОНОВЛЕННЯ КОНКУРСІВ ТА ПОДАННЯ ДЕКЛАРАЦІЇ НА ПОСАДИ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ</i>	
Бедратюк О.І., Бабенко Д.М., Бабенко М.Ю.	29
<i>ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ПУНКТИВ ЗОСЕРЕДЖЕННЯ СИЛ І ЗАСОБІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДСНС УКРАЇНИ ПІД ЧАС ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТА ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ЗА ПРИЗНАЧЕННЯМ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ</i>	
Бедратюк О.І., Бабенко Д.М., Долішній Ю.В.	35
<i>ОПТИМАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ МАТЕРІАЛІВ ОРГАНІЧНОЇ ПРИРОДИ</i>	
Корнієвський С.В.	41
<i>РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ</i>	
Краєвська Г.О.	46
<i>КРИТЕРІЇ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ</i>	
Кукляк Р.І.	52
<i>ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК ОСНОВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ</i>	

Перелі Д. Д. 56
*ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА НА КОНЦЕПЦІЮ
СМАРТ-МІСТА*

Рибкіна С.О., Соколова Е.Т. 61
*ОСНОВНІ УПРАВЛІНСЬКІ ВИКЛИКИ У РЕФОРМУВАННІ
СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ*

Шандрик В.І. 67
*СВІТОВІ КРИТЕРІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В СФЕРІ БУДІВНИЦТВА*

СЕКЦІЯ 2. 73
КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

Журавльова Н.І. 73
*ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
МАЙБУТНЬОГО МУЗИКАНТА*

СЕКЦІЯ 3. 79
ПРАВО

Романенко Є.О., Глоба Д.М. 79
*УКРАЇНА ЗАДОВІЛЬНО ВИКОНАЛА БЛИЗЬКО ПОЛОВИНИ
РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ*

Романенко Є.О., Непомнящий О.М. 88
*ШТРАФИ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ
ПРОПОНУЮТЬ ЗБІЛЬШИТИ*

Абдель Фатах А.С. 95
*ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СЕЗОННОЇ РОБОТИ У ЗА
ЗАКОНОДАВСТВОМ ФРАНЦІЇ*

Блохіна О.А. 100
*ДЕЯКІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРИМУСОВОГО
ПРИТЯГНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
В УКРАЇНІ У ВІДПОВІДНОСТІ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ
СТАНДАРТІВ*

Бугера О. І. 105
*ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ
ЗЛОЧИННОСТІ*

Дмитришин В.С. 111
*НАБУТТЯ ТА РОЗПОРЯДЖАННЯ ПРАВАМИ ОСОБЛИВОГО
РОДУ (SUI GENERIS)*

Середа В.О. 116
*ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ІНОЗЕМНИХ
ГРОМАДЯН ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА В СИСТЕМІ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ КАНАДИ*

СЕКЦІЯ 4. 125
**ПЕДАГОГІКА, ОСВІТА, ФІЛОСОФІЯ ТА
ФІЛОЛОГІЯ**

Jolanta Tomporowska, Sławomir Stanisław Dębski 125
*ВПЛИВ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ НА ІНВАЛІДНІСТЬ
СТУДЕНТІВ – ВИБРАНІ ПИТАННЯ*

Kukharska L. 132
*FOREIGN LANGUAGE LEARNING MOTIVATION OF THE
MILITARY*

Kulich I.M., Nekož I.V. 136
*THE ICT USE AS A CORE SKILL OF THE 21ST CENTURY
SKILL IN EDUCATION*

Kyshenia Yu. 141
SOLUTIONS FOR EFFECTIVE ENGLISH CORRESPONDENCE

Martin A.M. 147
*ORGANIZATION OF CHILDREN'S RESEARCH ACTIVITIES
IN THE PROCESS OF LEARNING NATURAL SCIENCE*

- Miroshnicenco V.I.** 152
INFORMAZIONE COME IL METODI DI FORMAZIONE DELLA CULTURA INFORMATIVA DEI FUTURI SPECIALISTI MILITARI
- Pashkova E.S., Maloivan M.V.** 157
THE PECULIARITIES OF THE LINGUISTIC PHENOMENON “POLITENESS” ON STUDY OF “THE PICTURE OF DORIAN GRAY”
- Pidkolesna L., Zheronkina O.** 162
THE MAIN PRINCIPLES OF ECONOMIC TERMS TRANSLATION
- TóthA.A.** 168
NONVERBALASPECTS OF INTERCULTURAL COMMUNICATION
- Zelenska O.P.** 172
SOME HISTORICAL PRECONDITIONS OF THE CULTUROLOGICAL TRAINING AT THE ESTABLISHMENTS OF HIGHER EDUCATION OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE
- Бабійчук І.В., Романюк Н.М.** 178
ТЕХНОЛОГІЇ АНАЛІЗУ СИТУАЦІЙ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ
- Біляцька В. В.** 182
МЕТОДИ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
- Боднарчук А.П.** 188
РОЗВИТОК ІДЕНТИЧНОСТІ, ВЗАЄМОВІДНОСИНИ У СУСПІЛЬСТВІ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА НАШЕ МАЙБУТНЄ
- Власова Т.І., Новокшонова Н.О.** 196
STIENTIA POTENTIAL «EST» В ЕПІСТЕМОЛОГІЇ ПОСТМОДЕРНУ

- Геккієва Ф.А.** **202**
*ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ЕГАЛІТАРНОГО
СВІТОГЛЯДУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ТА
ПРАЦІВНИЦЬ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ГЕНДЕРНОГО
ПІДХОДУ У СФЕРІ ОСВІТИ*
- Гоцалюк А.А.** **207**
*ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ МІФОЛОГІЗМУ В ТЕОРЕТИЧНИХ
ДОСЛІДЖЕННЯХ СУЧАСНОСТІ*
- Ісаков А.П.** **212**
*ДОСЛІДЖЕННЯ ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ В
ПРЕЗЕНТАЦІЙНОМУ ЦИКЛІ ПОЛЬСЬКИХ ЛІТЕРАТОРІВ*
- Ковальчук І.В., Кратюк Ю.К., Попчук М.А.** **216**
*МЕТАКОГНІТИВНІ СТРАТЕГІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ
ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (англійської, польської, французької)*
- Крижановський В.П.** **220**
*ІНТЕГРОВАНІ УРОКИ У ЗЗСО ТА МЕТОДИКА ЇХ
ДОСЛІДЖЕННЯ*
- Кузнецова М.О., Бібіченко В.О., Кузнєцова І.К.** **225**
*ВПЛИВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА ФОРМУВАННЯ
МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ У СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ
ЗВО*
- Ланських О.Б., Дернова Т.А.** **230**
*ПЕРЕВАГИ ЗНАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ
РЕАЛІЗАЦІЇ УСПІШНОЇ КАР'ЄРИ*
- Лисак В. М.** **235**
*АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАТРІОТИЗМУ УКРАЇНСЬКОЇ
ДИТИНИ В ЧАСІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ*

- Лобода О. Є.** 240
*САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ*
- Мельник Л.Б.** 245
*ІНДИВІДУАЛЬНЕ СПРИЙНЯТТЯ СВІТУ ЧЕРЕЗ
ХУДОЖНЮ МЕТАФОРУ В РОМАНІ О. ПЕЧОРНОЇ
«ФОРТЕЦЯ ДЛЯ СЕРЦЯ»*
- Михнюк О.В.** 251
*ВПЛИВ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ НА ОСОБИСТІСНИЙ
РОЗВИТОК КУРСАНТІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ*
- Москвич Ю.В.** 255
*РОЛЬ ЕПІТЕТА В ОПАНУВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ*
- Носко Ю.М., Петросяк К.Ю.** 263
*РУХОВА АКТИВНІСТЬ ДОШКІЛЬНИКІВ ЯК ЗАПОРУКА
ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ*
- Опалько В.В.** 267
*ГРОТЕСК У РОМАНІ В. ГЮГО «СОБОР ПАРИЗЬКОЇ
БОГОМАТЕРІ»*
- Осадчук Н.П.** 273
*ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ
У КОНТЕКСТІ ВОЄННИХ РЕАЛІЙ*
- Папушина В.А.** 278
*ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-
ФІЛОЛОГІВ*
- Тарапака Н.В.** 283
*ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ НА ЗАСАДАХ ХРИСТІЯНСЬКОЇ МОРАЛІ*

Тимченко О. В. 288
*ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ОСВІТИ*

Томіліна А.О., Бондаренко М.О. 297
*ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ
ДИТЯЧОЇ АНГЛОМОВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (НА ПРИКЛАДІ
ДЖ. РОУЛІНГ «РІЗДВЯНА СВИНКА»)*

СЕКЦІЯ 5. 302
ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Левашова Ю.С., Косенко Н.О., Крот О.П., Крот О.Ю. 302
*ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ З ВИКОРИСТАННЯМ ДЕТЕКТОРІВ
ПОВІТРЯ В УЧБОВИЙ ПРОЦЕС*

Сметанкіна Н.В., Сичова Т.О., Сичов А.І. 307
*ОПТИМІЗАЦІЯ КОНСТРУКЦІЙ З КОМПОЗИТНИХ
МАТЕРІАЛІВ НА ОСНОВІ ПОШУКОВОГО МЕТОДА*

СЕКЦІЯ 6. 312
ПСИХОЛОГІЯ

Гарбар С.В. 312
*ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ
ФІЛЬМІВ НА РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ*

ГотичВ.О. 318
*ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФЕНОМЕНУ ПОСТ-
ТРАВМАТИЧНОГО ЗРОСТАННЯ*

Михальчук Д. 323
*ПРОБЛЕМА ВПЛИВУ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ НА
ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СТУДЕНТІВ*

СЕКЦІЯ 7. 331
МЕНЕДЖМЕНТ

Goran T., Goran V. 331
INOVACE MANAGEMENTU V PODMÍNKÁCH INFORMATIZACE

Трушкіна Н. В. 339
*ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ
В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ:
ІТАЛІЙСЬКА ПРАКТИКА*

СЕКЦІЯ 8. 346
НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Гуцол В.В., Романенко Є.О. 346
*ПОСИЛЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ
ЗА ВЖИВАННЯ НАРКОТИКІВ ТА АЛКОГОЛЮ*

Гуцол В.В., Романенко Є.О., Малахов Р.В. 352
ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ ТА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ

СЕКЦІЯ 9. 361
МЕДИЦИНА

Maksymenko A.I., Sheshukova O.V., Kuz I.O., Pysarenko O.A., 361
Bozhynska O.V., Pronchenko A.C.
*ORAL MANIFESTATIONS OF HEART FAILURE IN
CHILDREN*

Пипа Л.В., Свістільнік Р.В., Невоя М.В. 367
*ЗВ'ЯЗОК РІВНЮ СЕРОТОНІНУ І ЗАХВОРЮВАНЬ
ОРГАНІВ ДИХАННЯ*

Полясний В.О., Машуков А.О., Браїловська В.В. 372
*ОЦІНКА ВПЛИВУ ПАТОГІСТОЛОГІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК
ПУХЛИН ТОВСТОЇ КИЩКИ НА ТРИВАЛІСТЬ ЖИТТЯ
ПАЦІЄНТІВ*

Слабкий Г.О., Дідок Л.В. **377**
*ВПЛИВ ВІЙНИ ПРОТИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ НА
ВІДНОШЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ДО ВАКЦИНАЦІЇ*

Слабкий Г.О., Шафранський В.В. **381**
*ДО ПИТАННЯ ВПЛИВУ ВІЙНИ ПРОТИ РОСІЙСЬКОЇ
АГРЕСІЇ НА СТАН МЕДИКО-ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ
В УКРАЇНІ*

СЕКЦІЯ 10. **385**
КОМП'ЮТЕРНІ НАУКИ

Кузьменко В.С. **385**
КОРПОРАТИВНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ

Ліщишина А.В., Лавська В.В., Погурська М.М. **390**
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА МАРКЕТИНГ У ХХІ СТОЛІТТІ

СЕКЦІЯ 11. **395**
ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Франкевич В. Є. **395**
ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

СЕКЦІЯ 12. **399**
ІСТОРІЯ

Aytaj Asgarova **399**
*GREAT LEADER HEYDAR ALIYEV AND THE DEVELOPMENT
OF SCIENCE IN AZERBAIJAN*

Бородай І.С., Татарчук Л.М. **405**
*АКАДЕМІК Ю.Ф. ЛІСКУН (1873–1958) – УЧЕНИЙ
У ГАЛУЗІ РОЗВЕДЕННЯ І СЕЛЕКЦІЇ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН, ОРГАНІЗАТОР
ВИЩОЇ ФАХОВОЇ ОСВІТИ ТА ДОСЛІДНОЇ СПРАВИ*

Дробіна Л.М. <i>ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ</i>	411
---	------------

СЕКЦІЯ 13. СУЧАСНІ АВІАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ	417
--	------------

Романенко Є.О., Хращевський Р.В., Малахов Р.В. <i>"АРМІЯ ДРОНІВ" ОТРИМАЛА ПОТУЖНІ УКРАЇНСЬКІ КОМПЛЕКСИ RAYBIRD-3</i>	417
--	------------

СЕКЦІЯ 14. МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА	422
--	------------

Романенко Є.О., Малахов Р.В. <i>УКРАЇНА ПЛАНУЄ СТАТИ АСОЦІЙОВАНИМ ЧЛЕНОМ ОЕСР</i>	422
---	------------

Marushchak S.M. <i>MAIN TRENDS OF BUSINESS DIGITAL TRANSFORMATION</i>	428
---	------------

СЕКЦІЯ 15. ЕКОНОМІКА Й УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	433
--	------------

Akhbash A., Kugai K. <i>INTERNATIONAL ECONOMY AND ITS ROLE IN GROWING THE WELL-BEING OF HUMAN COMMUNITY</i>	433
---	------------

Gryza A.S. <i>MODERNIZATION AND DEVELOPMENT TRENDS OF UKRAINE'S FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY</i>	438
---	------------

Mysnyk K. <i>ANALYSIS OF RISK ASSESSMENT METHODS IN THE FIELD OF ECONOMIC ACTIVITY OF ENTERPRISES</i>	440
---	------------

СЕКЦІЯ 16. ТУРИЗМ	447
Vinnichenko I.M. <i>MANIPULATIONS IN THE TOURISM SECTOR</i>	447
Кочан В.М., Пеняк П.С. <i>ШКІЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ ЯК СКЛАДОВА ТУРИСТИЧНО- ЕКСКУРСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ</i>	452
СЕКЦІЯ 17. СОЦІОЛОГІЯ	457
Maksymchuk O.V. <i>RELEVANT ASPECTS OF THE TRANSFORMATION OF VALUE ORIENTATIONS OF UKRAINIAN SOCIETY IN MODERN CONDITIONS</i>	457
СЕКЦІЯ 18. ДЕРЖАВНА СЛУЖБА	463
Романенко Є.О., Непомнящий О.М. <i>СИСТЕМА ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЗМІНИТЬСЯ ДО 2024 РОКУ</i>	463
СЕКЦІЯ 19. МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ В ЕКОНОМІЦІ	470
Бєлов О.В. <i>ПРОГНОЗУВАННЯ ДИНАМІКИ ЕКСПОРТУ ХАЙТЕКУ ВІДНОСНО ЗАГАЛЬНОГО ВИРОБНИЧОГО ЕКСПОРТУ</i>	470
СЕКЦІЯ 20. ОПОДАТКУВАННЯ ТА БЮДЖЕТНА СИСТЕМА	475
Спесива К.Ю., Пономарьова Т.В. <i>АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СПЛАТИ МІНІМАЛЬНОГО ПОДАТКОВОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЗА ЗЕМЛЮ</i>	475

Дорогі колеги!

Вітаю Вас із виходом матеріалів XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (Рим, Італія).

Тема міжнародного науково-освітнього заходу – практичного спрямування і зорієнтована на ознайомлення із сучасними аспектами модернізації науки на основі інноваційних технологій для їх подальшого використання.

Матеріали міжнародної конференції – професійне видання з авторським колективом справжніх фахівців із різних галузей наук, що знайшло свою нішу на міжнародній арені, показало широту висвітлення питань і, звісно, продемонструвало майстерність та професіоналізм своїх авторів.

Тримаймо разом освітянський фронт і продовжуємо займатися наукою разом, тому що ми любимо світло істини.

Миру, довгих років плідної творчості та процвітання.

З повагою,

**директор Видавничої групи «Наукові перспективи»,
кандидат наук з державного управління, доцент,
Лауреат премії Президента України для молодих вчених,
Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим**

Ірина Жукова

Шановні колеги!

Від імені громадської наукової організації “Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління” та себе особисто вітаю Вас із успішним виходом матеріалів XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (Рим, Італія), які би без Вашої участі не побачили світ.

Видання - не лише один з елементів інформаційної складової у стимулюванні подальшого розвитку науки та освіти в Україні, а й консолідує навколо себе наукову спільноту та широкі верстви громадськості.

Дякую співорганізаторам наукового заходу за створення стимулюючих умов для розвитку талановитих учених, фахівців, здібної молоді, перспективних наукових, виробничих колективів.

Бажаю плідної роботи, сміливих наукових ідей та подальших творчих успіхів на професійній ниві!

**З повагою,
Доктор наук з державного управління,
професор, Заслужений юрист України,
проректор з наукової роботи
Національного авіаційного університету,
підполковник Генерального штабу
Збройних Сил України**

Євген Романенко

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

СЕКЦІЯ 1.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ, САМОВРЯДУВАННЯ І ДЕРЖАВНА СЛУЖБА

Романенко Є.О.

доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений юрист України, підполковник,
*Збройні сили України,
м. Київ, Україна*

Глоба Д.М.

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії з права,
*Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна*

ПОНОВЛЕННЯ КОНКУРСІВ ТА ПОДАННЯ ДЕКЛАРАЦІЇ НА ПОСАДИ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

24 лютого 2022 року Російська Федерація здійснила широкомасштабне військове вторгнення на територію України. Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Законом України № 2102-ІХ від 24.02.2022 «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні», в Україні було введено воєнний стан.[1]

25 травня 2022 року парламент України прийняв Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо

функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» № 2259- IX , яким, серед іншого, було внесено зміни до Закону «Про правовий режим воєнного стану».[2] Цими змінами, зокрема, встановлено, що особа, яка претендує на зайняття політичної посади, посади державної служби, посади в органах місцевого самоврядування, посади керівника суб'єкта господарювання державного сектору економіки, посади керівника комунального підприємства, установи, організації, у період дії воєнного стану не подає декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачену Законом України «Про запобігання корупції». Особи, призначені у період дії воєнного стану на відповідні посади, подають декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачену Законом України «Про запобігання корупції», протягом трьох місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану, у разі якщо такі документи не були подані ними раніше. Також передбачено, що під час дії воєнного стану спеціальна перевірка, передбачена Законом України «Про запобігання корупції», стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища та посад з підвищеним корупційним ризиком, а також перевірка, передбачена Законом України «Про очищення влади», стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, щодо яких здійснюються заходи з очищення влади (люстрації), не проводяться. Організація проведення таких спеціальних перевірок стосовно осіб, призначених у період дії воєнного стану, має здійснюватися протягом трьох місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану, крім випадку звільнення такої особи до дня припинення чи скасування воєнного стану або

закінчення проведення зазначених перевірок під час дії воєнного стану.

8 липня 2022 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану» № 2381-IX[3]. Зазначеним Законом було внесено зміни до Закону України «Про запобігання корупції», якими, поміж іншого, передбачено, що суб'єкт декларування, що має відповідний обов'язок, зобов'язаний подати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, кінцевий строк подання якої припадає на період дії воєнного стану, повідомлення про суттєві зміни у майновому стані, підстави для подання якого виникли у період дії воєнного стану, та повідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента, підстави для подання якого виникли у період дії воєнного стану, протягом дев'яноста календарних днів з дня припинення чи скасування воєнного стану.

Водночас, у 2014 році Україна підписала Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, а у 2019-му в Конституції України було офіційно закріплено курс на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору. 3 червня 2022 року усі 27 країн-членів Європейського Союзу проголосували за надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС.[4]

Задля наближення України до реального членства, окрім юридичної фіксації цивілізаційного вибору Українського народу, необхідно відповідати високим європейським стандартам і принципам, мати стабільні інститути, що, серед

іншого, гарантують демократію та верховенство права, і виконати вимоги Європейської комісії, серед яких – зобов’язання у сфері боротьби з корупцією.

Як зазначено вище, після початку широкомасштабної військової агресії проти України до Закону України «Про боротьбу з корупцією» та декількох інших законів, було внесено зміни стосовно заходів фінансового контролю та здійснення спеціальних перевірок в умовах воєнного стану.

Разом з тим, вже наприкінці 2022 року Україна мала звітувати про виконання чи невиконання вимог, які заходи вживаються державою для боротьби з корупцією, і від того буде залежати успішність переходу на наступний етап євроінтеграції - перевірку розділів політик ЄС, аби визначити, наскільки добре Україна підготовлена до членства.

З метою виконання однієї з основних вимог Європейського Союзу – посилення заходів, спрямованих на боротьбу з корупцією, було розроблено та 23.09.2022 року зареєстровано у Верховній Раді проект Закону №8071 Про внесення змін до деяких законів України з метою виконання вимог Європейської комісії щодо набуття Україною статусу члена Європейського союзу.[5] Автор документу, голова фракції «Слуга народу» Давид Арахамія. Проект вже внесли до порядку денного дев'ятої сесії Верховної Ради.

Законопроектом пропонується внести зміни до ряду законодавчих актів України та передбачити наступне:

1) особи, які у 2022 році не подали декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та/або повідомлення про суттєві зміни у майновому стані чи про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента, подають таку декларації та повідомлення не пізніше 60 календарних днів з дня набрання чинності Законом України «Про внесення змін до деяких

законів України з метою виконання вимог Європейської комісії щодо набуття Україною статусу члена Європейського союзу». Суб'єкти декларування, які у визначений строк не подали відповідну декларацію та/або повідомлення, у зв'язку з виконанням завдань в інтересах національної безпеки і оборони України, безпосередньою участю у веденні воєнних (бойових) дій, перебуванням в районі проведення воєнних (бойових) дій та/або на тимчасово окупованій території, іншими обставинами, спричиненими військовою агресією, не підлягають притягненню до відповідальності за несвоєчасне подання такої декларації та відповідних повідомлень.

Вказані особливості застосування законодавства у сфері запобігання корупції вочевидь були обумовлені необхідністю встановлення на період дії воєнного стану спеціального правового регулювання декларування осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, повідомлення про суттєві зміни у майновому стані та/або повідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента. Водночас, поданим законопроектом пропонується кардинально інший підхід щодо здійснення заходів фінансового контролю та проведення спеціальних перевірок в умовах воєнного стану. Вбачається, що ухвалення таких діаметрально протилежних законодавчих приписів протягом незначного періоду часу та без істотних змін передумов їх прийняття, не сприятиме ефективності застосування норм антикорупційного законодавства.2) на період дії воєнного стану Національне агентство з питань запобігання корупції уповноважене у зв'язку військовою агресією Російської Федерації виносити на розгляд РНБО пропозиції щодо застосування, зміни або скасування спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій); здійснювати моніторинг та оцінку економічних,

політичних, правових та інших наслідків застосування, зміни чи скасування санкцій в Україні та іноземних юрисдикціях, вносити пропозиції щодо координації вказаних заходів; брати участь у взаємодії з органами та установами іноземних держав щодо застосування та реалізації в іноземних юрисдикціях спеціальних обмежувальних заходів (санкцій).

Водночас, слід зазначити, що відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про санкції» спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи застосовуються з метою захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, протидії терористичній діяльності, а також запобігання порушенню, відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави. А отже, завдання, цілі та мета діяльності НАЗК суттєво відрізняється від мети, підстав та принципів застосування спеціальних економічних й інших обмежувальних заходів.

3) виключити з Закону України «Про правовий режим воєнного стану» положення, відповідно до якого особа, яка претендує на зайняття політичної посади, посади державної служби, посади в органах місцевого самоврядування, посади керівника суб'єкта господарювання державного сектору економіки, посади керівника комунального підприємства, установи, організації, у період дії воєнного стану не подає декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачену Законом України «Про запобігання корупції».

Водночас, питання щодо строку подання відповідної декларації (за умови, якщо такий документ не був поданий) тими особами, які вже були призначені на вищезазначені посади у період дії воєнного стану до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законів

України з метою виконання вимог Європейської комісії щодо набуття Україною статусу члена Європейського союзу», законопроектом не врегульоване. Зі змісту запропонованих змін також можна дійти висновку, що за неподання декларації особами, які були призначені відповідні на посади з початку дії воєнного стану і до набрання чинності поданим законопроектом, такий негативний наслідок, як звільнення із займаної посади, не передбачений.

4) спеціальна перевірка, передбачена Законом України «Про запобігання корупції», стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища та посад з підвищеним корупційним ризиком, перелік яких затверджується Національним агентством з питань запобігання корупції, а також перевірка, передбачена Законом України «Про очищення влади», стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, щодо яких здійснюються заходи з очищення влади (люстрації), під час дії воєнного стану не проводяться виключно у разі: перебування органу, який відповідає за організацію спеціальної перевірки або перевірки, передбаченої Законом України «Про очищення влади», в районі проведення воєнних (бойових) дій або в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), перелік яких визначається в установленому законодавством порядку; виконання особами, які призначені на відповідну посаду під час дії воєнного стану, завдань в інтересах національної безпеки і оборони України, безпосередньої участі у веденні воєнних (бойових) дій, перебування у районі проведення воєнних (бойових) дій та/або на тимчасово окупованій території;

5) організація проведення спеціальної перевірки, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», а також перевірки, передбаченої Законом України «Про

очищення влади», стосовно осіб, призначених у період дії воєнного стану та щодо яких такі перевірки у цей період не проводилися, здійснюється протягом 90 календарних днів з дня набрання чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законів України з метою виконання вимог Європейської комісії щодо набуття Україною статусу члена Європейського союзу», крім випадку звільнення такої особи до дня набрання чинності вказаним законом або закінчення проведення зазначених перевірок під час дії воєнного стану; або протягом 30 календарних днів з дня, коли особа приступила до виконання своїх посадових обов'язків, які вона тимчасово не виконувала у зв'язку з виконанням завдань в інтересах національної безпеки і оборони України, безпосередньою участю у веденні воєнних (бойових) дій, перебуванням в районі проведення воєнних (бойових) дій та/або на тимчасово окупованій території, іншими обставинами, спричиненими військовою агресією Російської Федерації. У разі якщо особа, яка під час дії воєнного стану призначена на посаду, яка передбачає зайняття відповідального або особливо відповідального становища, або посаду з підвищеним корупційним ризиком, не пройшла спеціальної перевірки, така особа звільняється з відповідної посади.»;

б) Закон України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» не поширюється на відносини, врегульовані Законом України «Про запобігання корупції».[5]

На початку березня 2022-го парламент зробив необов'язковим для чиновників подання майнових декларацій та їх перевірку НАЗК. Станом на 22 лютого 2023 року декларації про доходи за 2021 рік подали 28 народних депутатів, один міністр, два працівники офісу президента України та один співробітник офісу генерального прокурора.[6]

22 лютого 2023 року Президент України Володимир Зеленський відреагував на петицію № 22/177712-еп «Відновити декларування статків чиновників і депутатів». Станом на 19:00 22 лютого документ підтримали 27925 громадян за необхідних 25 тисяч голосів.[7] За результатами розгляду електронної петиції інформую, суб'єкт декларування зобов'язаний подати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, кінцевий строк подання якої припадає на період дії воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 "Про введення воєнного стану в Україні", затвердженим Законом України "Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні", протягом дев'яноста календарних днів з дня його припинення чи скасування.

21.02.2023 у Верховній Раді було зареєстрували законопроект №9041, яким хочуть відновити декларування та конкурси для претендентів на державні посади, за виключенням органів державної влади та місцевого самоврядування, які знаходяться на тимчасово окупованих територіях або територіях, де ведуться бойові дії.

В пояснювальній до проекту закону відзначається, що конкурси на посади в органи державної влади, органи місцевого самоврядування та подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування припинені з 24.05.2022. Україна вже 10 місяців протистоїть російській збройній агресії, за цей час більшість осіб, які призначені на посади до органів державної влади, органів місцевого самоврядування не відповідають рівню своєї професійної компетентності, а під час війни всі органи влади та їх посадові особи повинні докласти всіх зусиль заради того, аби Україна перемогла і захистила свій суверенітет.

Законопроектом пропонується передбачити поновлення конкурсів на посади в органах державної служби та місцевого самоврядування та подання декларації, що були скасовані 24.05.2022.

Окрім того, пропонується залишити норми закону, в частині не подання декларацій та призначення без конкурсного відбору в умовах воєнного стану для посад державної служби, посад в органах місцевого самоврядування, посад керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки, комунальних підприємств, установ, організацій лише для органів державної влади, органів місцевого самоврядування, які знаходяться на тимчасово окупованих територіях або територіях ведення воєнних (бойових) дій.

Окрім того, пропонується залишити норми закону, в частині не подання

декларацій та призначення без конкурсного відбору в умовах воєнного стану для посад державної служби, посад в органах місцевого самоврядування, посад

керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки,

комунальних підприємств, установ, організацій лише для органів державної

влади, органів місцевого самоврядування, які знаходяться на тимчасово окупованих територіях або територіях ведення воєнних (бойових) дій.

У разі ухвалення законопроекту держслужбовці, для яких кінцевий термін подачі декларацій припадав на період дії воєнного стану, зобов'язані будуть відзвітувати про доходи протягом 90 календарних днів із дня його припинення чи скасування, але не пізніше трьох місяців із дня набрання чинності документом.

Висновки. Як видно данні законопроекти мають одну мету - виконання однієї з основних вимог Європейського Союзу – посилення заходів, спрямованих на боротьбу з корупцією. Тому після розгляду на Комітетах Верховної Ради вони обидва (один як альтернативний) будуть винесені на засідання Верховної Ради та за наслідками розгляду в першому читанні один з них буде прийнятий за основу. На нашу думку необхідно об'єднати обидва законопроекти та взяти краще з кожного.

Список використаних джерел:

1. Романенко Є.О. Росія визнана державою-спонсором тероризму //Membership in the WTO: Prospects of Scientific Researches and International Technology Market: Materials of the VII International Scientific-Practical Conference. In two volumes. Volume I – Calgary (Canada): Regional Academy of Management, 2022 – p.82-89

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12 травня 2022 року № 2259-IX

3. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану»: Закон України від 8 липня 2022 року № 2381-IX

4. Романенко Є.О. Україна кандидат на вступ в Європейський Союз //Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XXV Міжнародної науково-практичної конференції / за ред. І.В. Жукової, Є.О. Романенка. м. Рига (Латвія): ГО «ВАДНД», 07 жовтня 2022 - p.110-118

5. Про внесення змін до деяких законів України з метою виконання вимог Європейської комісії щодо набуття Україною статусу члена Європейського союзу: проект Закону від від 23.09.2022 №8071 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40543>

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

6. Зеленський відповів на петицію із закликом повернути обов'язкове декларування.

[HTTPS://MIND.ua/news/20253828-zelenskij-vidpoviv-na-peticiyu-iz-zaklikom-povernuti-obov-yazkove-deklaruvannya](https://MIND.ua/news/20253828-zelenskij-vidpoviv-na-peticiyu-iz-zaklikom-povernuti-obov-yazkove-deklaruvannya)

7. Відповідь Президента України на електронну петицію № 22/177712-еп "Відновити декларування статків посадовців та депутатів", розміщену на вебсайті Офіційного інтернет-представництва Президента України <https://petition.president.gov.ua/petition/177712>

8. Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про правовий режим воєнного стану" щодо поновлення конкурсів та подання декларації на посади державної служби та місцевого самоврядування": проект Закону від 21.02.2023 №9041 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41384>

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

Бедратюк О.І.

завідувач сектору системи якості,
*Інститут державного управління та
наукових досліджень з цивільного захисту
м. Київ, Україна*

Бабенко Д.М.

молодший науковий співробітник
сектору системи якості,
*Інститут державного управління та
наукових досліджень з цивільного захисту
м. Київ, Україна*

Бабенко М.Ю.

головний спеціаліст відділу організації служби
та підготовки підрозділів
Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту,
*Державна служба України з надзвичайних ситуацій
м. Київ, Україна*

**ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ПУНКТИВ
ЗОСЕРЕДЖЕННЯ СИЛ І ЗАСОБІВ ЦИВІЛЬНОГО
ЗАХИСТУ ДСНС УКРАЇНИ ПІД ЧАС ЛІКВІДАЦІЇ
НАСЛІДКІВ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТА
ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ЗА ПРИЗНАЧЕННЯМ В
УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ**

В умовах ведення повномасштабної війни Російською Федерацією проти України, завдяки допомозі закордонних партнерів, а також міжнародних організацій, Україна отримує пропозиції щодо надання міжнародної допомоги під час ліквідації надзвичайних ситуацій у тому числі із залученням

іноземних спеціалістів: пожежних, рятувальників, спеціалістів з питань гуманітарного розмінування, тощо. При цьому гостро постає питання логістики і раціонального розміщення прибуваючих сил і засобів, організації первинної дислокації та подальшого їх переміщення до місць призначення, взаємодії з місцевими органами влади, тощо.

Основною проблемою на цьому етапі є неможливість ліквідувати наслідки надзвичайних ситуацій воєнного характеру наявними силами регіональних підрозділів територіальних ланок підсистем Єдиної державної системи цивільного захисту, а також потреба у формуванні і направленні до місць виконання завдань за призначенням угруповань та зведених загонів з інших регіонів держави, залученні міжнародних рятувальних сил, добровольчих формувань та громадських організацій.

Крім того, в системі ДСНС України відсутні нормативні документи, які передбачають механізми створення та управління пунктами зосередження сил та засобів в умовах воєнного стану.

Авторами, під час здійснення аналізу досліджень та публікацій вітчизняних та закордонних рятувальних служб, не виявлено інформаційних джерел щодо організації пунктів зосередження сил та засобів цивільного захисту, які б могли створюватись для забезпечення ефективного їх функціонування під час ліквідації надзвичайних ситуацій спричинених бойовими діями. При цьому, виявлено схожі механізми в організації роботи у військових підрозділах під час здійснення притаманних їм завдань за призначенням в частині організації життєдіяльності гарнізонів в умовах ведення бойових дій. [1]

В реаліях сьогодення України, потребують детального вивчення та подальшого їх вирішення фактори, які характеризують оперативну обстановку на момент звільнення окупованих територій та впливатимуть на прийняття управлінських рішень керівництвом ДСНС, а саме:

- дезорганізація, дезорієнтація та перевантаженість діючих наявних сил і засобів цивільного захисту;
- активізація діяльності диверсійних груп (формувань), бандитських груп (угруповань) на автомобільних дорогах регіонального і місцевого значення;
- ускладненість встановлення законної державної влади на місцях через акти прихованого і відкритого саботажу тощо.

За основу принципу формування та діяльності пунктів зосередження сил і засобів ДСНС було взято принципи розгортання та функціонування пунктів прийому особового складу і техніки у разі відмобілізування приписного особового складу і техніки (зведені загони, окремі підрозділи, екіпажі та розрахунки), відряджені з гарнізонів ДСНС для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та виконання завдань за призначенням [2].

У цих пунктах організуються та здійснюються заходи щодо зустрічі окремих розрахунків, екіпажів, підрозділів, зведених загонів ДСНС, їх розподілу, підготовки та формування в автомобільні та спеціальні транспортні колони з метою подальшої відправки до місць призначення.

Пункти зосередження сил і засобів ДСНС можуть визначатися основними, запасними, а у разі необхідності – прихованими.

Вони мають розташовуватися у місцях, сприятливих для захисту від зброї масового ураження, вогню всіх видів, а також у зручних місцях для компактного розміщення та швидкого висування або перегруповання (маневру) в інші райони (місця).

Розміри пунктів зосередження сил і засобів ДСНС мають забезпечувати компактне розташування основних елементів, персоналу, особового складу і техніки в них із обов'язковим дотриманням усіх необхідних заходів безпеки.

Пункти зосередження можуть розгортатися як для короткочасного, так і довготривалого функціонування.

В основу діяльності таких пунктів покладено роботу з організації розгортання та функціонування пересувних пунктів

управління та пунктів життєзабезпечення підрозділи ДСНС України в областях та м. Києві, а також таборів для тимчасово переміщених осіб, які розгорталися на базі штатних пунктів життєзабезпечення.

Залежно від оперативної обстановки окремі елементи пунктів зосередження сил і засобів ДСНС можна поєднувати між собою або, навпаки, розгортати окремо. У разі необхідності, залежно від обсягів завдань окремі елементи та ланки пункту зосередження сил і засобів ДСНС можна виключати або, навпаки, додавати та збільшувати.

Не заборонено змінювати місцезнаходження окремих елементів пункту.

З метою недопущення (зменшення ризиків) нападів (обстрілів) на автотранспорт на дорогах необхідно організувати рух автотранспорту дорогами колонами під охороною маневрених груп та сторожових застав і постів силових структур.

Принципова схема організації пункту зосередження сил і засобів ДСНС наведено на рисунку 1.

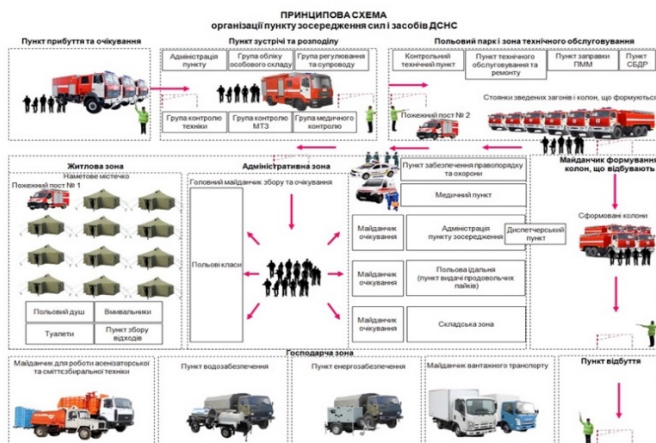

Рис. 1 Принципова схема організації пункту зосередження сил і засобів ДСНС

При цьому, має застосовуватися наступний рекомендований порядок дій.

Представники зведених загонів, автомобільних, спеціальних транспортних колон, що формуються, отримують і уточнюють від керівництва адміністрації пункту зосередження сил і засобів ДСНС свої задачі щодо формування загонів і колон, місця їх розміщення на території пункту.

Підготовка до відбуття за призначенням, включає: інструктажі та практичні тренування особового складу щодо спільних і злагоджених дій у складі колон на марші, у тому числі з приданими силами і засобами від Національної гвардії України, Національної поліції України, Збройних Сил України, представниками Міжнародного Червоного Хреста, ОБСЄ, ООН тощо.

Управління колонами здійснюється шляхом передачі через диспетчерів пункту встановлених сигналів, команд і розпоряджень керівництва начальникам колон.

Інформація про події на марші, оповіщення про обстріли, напади, підриви, блокування руху, виникнення будь-яких інших надзвичайних ситуацій і подій здійснюється негайно по всіх каналах зв'язку.

Принципова схема шикунання спільної автоколони зведеного загону ДСНС наведено на рисунку 2.

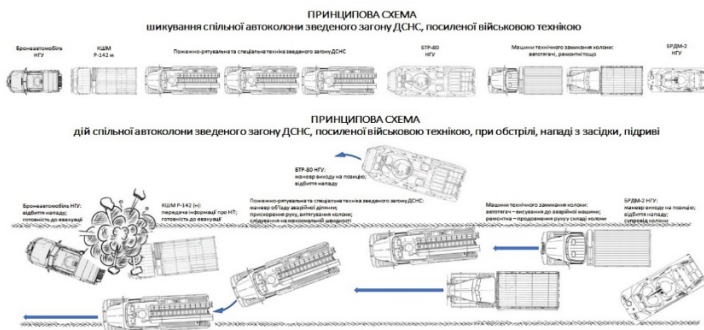

Рис. 2 Принципова схема шикунання спільної автоколони зведеного загону ДСНС

За результатами проведених аналітичних досліджень, виявлено проблеми ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій воєнного характеру підсистем Єдиної державної системи цивільного захисту, які є нагальними і потребують удосконалення, зокрема в частині належної організації та забезпечення розгортання і повсякденної діяльності пунктів зосередження сил і засобів ДСНС. Також необхідно заздалегідь визначити місця їх дислокації, особовий склад, техніку, запаси МТЗ, провести тренування як окремих елементів і ланок, так і всієї інфраструктури пунктів у цілому. За результатами тренувань визначити оптимальну чисельність особового складу та укомплектованість технікою, засобами малої механізації і запасами МТЗ кожного елемента та ланки пункту.

Для реалізації зазначеного в системі ДСНС, з урахуванням практичного досвіду інших силових структур, необхідно розробити та запровадити в практичну діяльність нормативний документ, який спрямований на належну організацію та забезпечення розгортання і повсякденної діяльності типових пунктів зосередження сил і засобів ДСНС України в умовах військового стану.

Список використаних джерел:

1. Закон України про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України: Документ 548-XIV, чинний, поточна редакція — Редакція від 21.03.2022 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text>.

2. Про затвердження Статуту дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту: наказ МВС України від 26.04.2018 р. № 340. *Офіційний вісник України*. 2018. № 57. Ст. 2000. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0802-18#Text>.

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

Бедратюк О.І.

завідувач сектору системи якості,
*Інститут державного управління та
наукових досліджень з цивільного захисту
м. Київ, Україна*

Бабенко Д.М.

молодший науковий співробітник
сектору системи якості,
*Інститут державного управління та
наукових досліджень з цивільного захисту
м. Київ, Україна*

Долішній Ю.В.

науковий співробітник відділу речовин і матеріалів,
*Інститут державного управління та
наукових досліджень з цивільного захисту
м. Київ, Україна*

ОПТИМАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ МАТЕРІАЛІВ ОРГАНІЧНОЇ ПРИРОДИ

На теперішній час в Україні, в сфері будівництва, набули широкого застосування матеріали органічної природи. При цьому, широко використовуються різні полімерні та композиційні матеріали..

Полімерні матеріали у будівництві майже не використовують як несучі конструктивні елементи. Вони, в основному, застосовуються як оздоблювальні, облицювальні, і тому немає сенсу захищати їх екранами чи покриттями.

Полімери і пластмаси мають низьку стійкість до температурного впливу. Міцність їх інтенсивно знижується при переході з твердого стану у в'язкий або у зв'язку з

руйнацією структури полімеру. Зміна фізикомеханічних властивостей при нагріванні пов'язана з необоротними процесами і в першу чергу – з термоокислювальною деструкцією. А тому, що деструкція відбувається при відносно невисоких температурах, то навіть при незначному нагріванні спостерігається суттєве зниження міцності.

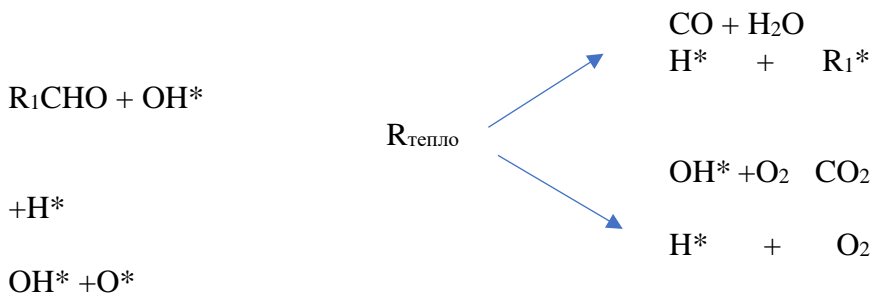
Горючість полімерних матеріалів, продукти згоряння та їх кількість залежать від хімічної структури. Особливістю пластичних мас є інтенсивне утворення газоподібних продуктів розпаду при горінні. Димоутворення їх в 10-250 разів більше у порівнянні з деревиною.

Також головним недоліком зазначених матеріалів є їх висока пожежна небезпека.

Інколи пожежобезпечний матеріал у певних умовах займання, може стати джерелом виникнення пожежі або сприяти її поширенню.

При оцінці горючості полімерних матеріалів враховуються наступні показники: займистість, здатність до розповсюдження полум'я, опір короткочасному впливу полум'я, плавкість і каплеутворення, густина диму при нормальних умовах горіння (в умовах великої кількості повітря), токсичність газоподібних продуктів згоряння.

Взагалі механізм горіння та піролізу полімерів може бути представлений наступною схемою, де R – молекула полімеру.

Виділення атомарного водню і гідроксильних радикалів веде до утворення розгалуженого ланцюга, сприяє протіканню ланцюгової реакції розповсюдженого фронту полум'я у газовій сфері.

Зниження пожежної небезпеки полімерних будівельних матеріалів (ПБМ), з урахуванням багатостадійного характеру їх дифузійного горіння, можна добитися, активно впливаючи фізичними та хімічними засобами на кожен етап хвилі горіння.

Зниження горючості полімерних матеріалів може призводити до збільшення димоутворення і токсичності продуктів горіння при його гальмуванні. Зниження виходу токсичних продуктів здійснюють шляхом простого розбавлення, або зміною ходу реакцій піролізу і горіння, внаслідок чого збільшується вихід інертних речовин чи шляхом поглинання і зв'язування токсичних компонентів [1]

Тобто, під час проектування та будівництва об'єктів, пожежі на яких можуть призвести до загибелі або масового ураження людей небезпечними факторами пожежі та їх вторинними проявами, а також до значної втрати матеріальних цінностей [2], повинні враховувати конкретні значення можливої імовірності виникнення пожежі, яка визначається проектувальниками та вживати додаткові заходи з метою запобігання.

При цьому, особливості вогнезахисту полімерних матеріалів визначаються їх різноманітністю і багатокомпонентністю складів. Наприклад, з метою запобігання імовірності виникнення пожежі на об'єкті, необхідно проводити додаткову вогнезахисну обробку за місцем встановлення конструкції або матеріалу. Цей вогнезахист можливо проводити із застосуванням плівкових покриттів, що наносяться методами ламінування.

Однак, на теперішній час, виробники матеріалів майже не виробляють вогнезахисні матеріали з подібною технологією нанесення на поверхню. При цьому, вогнезахисні ламінувальні плівки могли б стати проміжною ланкою між конструктивними та неконструктивними методами захисту, поєднуючи високу ефективність перших, та відносно дешевизну, низьку масу та простоту нанесення других.

Залежно від завдань, що покладаються, такі плівки можуть включати від двох (покривний і адгезивний) до чотирьох шарів, при загальній товщині від 0,2 - 0,3 до 1,5 мм.

Механізм вогнезахисту, що реалізується плівковими покриттями, з полімерним шаром, що спучується, в першу чергу ґрунтується на формуванні над поверхнею вогне захищеного матеріалу фізичного бар'єру, що перешкоджає тепломасопереносу між горючою речовиною і навколишнім середовищем. Крім того, такі плівки можуть бути нанесенні на армуючу основу термостійких тканинних матеріалів для підтримання структурної стійкості конструкцій, що сприяє підвищенню меж їх вогнестійкості.

Результати випробувань і наукових досліджень подібних покриттів за показниками пожежної небезпеки дерев'яних матеріалів показують їхню високу ефективність. [3]

Крім поверхневого захисту матеріалів і конструкцій можуть реалізовувати термодинамічний і кінетичні механізми зниження пожежної небезпеки, наприклад, за рахунок антипіренових добавок, які забезпечують зміну механізму термічного розкладання поверхневого шару матеріалу в бік зниження теплових ефектів і підвищення виходу продуктів повного термічного розкладання. Також ефективним рішенням може виявитися розміщення над поверхнею, що захищається, термостійкого фільтруючого шару, що містить каталізатори горіння.

Найбільшого поширення каталізatori горіння набули в системах видалення вихлопних та димових газів, а також для підвищення ефективності згоряння органічних палив за рахунок зниження енергії активації реакції окислення органічних та неорганічних речовин. Застосування каталізаторів у нафтогазовій промисловості дозволяє значно знижувати знос конструктивних елементів двигунів внутрішнього згоряння за рахунок зниження температури згоряння палив та зменшення коксоутворення, знижувати вміст шкідливих речовин у вихлопних газах. Всі ці проблеми актуальні і під час вирішення питань пожежної безпеки будівель.

Такі каталізatori повинні забезпечувати швидкість окислення, що виключає накопичення над поверхнею матеріалу горючих продуктів у концентраціях достатніх для їх займання та подальшої підтримки процесу горіння. Як каталізatori горіння традиційно використовуються з'єднання різних металів VIII групи періодичної таблиці Д.І. Менделєєва, крім того, можуть застосовуватися й інші перехідні, а також лужні метали.

Основними технічними питаннями є визначення найбільш ефективних каталітичних систем та їх «закріплення» на поверхні матеріалів. При цьому безпосередній контакт каталізаторів з матеріалами чи конструкціями має бути обмежений, для виключення можливості ініціювання тліючого горіння. Носієм каталізаторів можуть бути термостійкі волокнисті матеріали (скловолокнисті тканинні матеріали), які при закріпленні на їх поверхні каталізаторів реакції окислення вуглеводнів, можуть бути ефективним фільтром на шляху горючих газів в зону горіння. Так, наприклад, [3] зазначається, що застосування скловолокнистого платинового каталізатора при тепловому впливі на рівні 10 - 15 кВт/м², тобто. при

значеннях близьких до критичної щільності теплового потоку для дерев'яних матеріалів забезпечує повноту згоряння палив на рівні 99,5 - 100 %.

Таким чином, користь від застосування плівкових покриттів є перспективним напрямом забезпечення пожежної безпеки об'єктів захисту у різних життєзабезпечувальних та промислових сферах та дозволяє отримати додаткові дорогоцінні хвилини для безпечної евакуації людей.

Список використаних джерел:

1. Вогнезахисне оброблення будівельних матеріалів і конструкцій: навч. посіб./ А.С. Пушкаренко, О.В. Васильченко, Ю.В. Квітковський, Ю.В. Луценко, О.В. Миргород. – Х.: НУЦЗУ, КП "Міська друкарня", 2011. – 176 с

2 ДБН В.1.1-7:2016 Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги

3. Сучасні підходи до забезпечення пожежної безпеки матеріалів органічної природи. Надзвичайні ситуації: безпека та захист: Матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. – Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2022 – 17 с.

4. Куликов О.В., Загоруйко О.М., Лопатін С.А., Порсін О.В. Каталітичний нагрівальний елемент на основі платинового скловолокнистого каталізатора ІЧ-12-С111/ Науковий вісник НЕТУ, Т.58, №1, 2015, С.257-270

Корнієвський С.В.

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри міжнародної економіки
та публічного управління і адміністрування,
*Придніпровська державна академія
будівництва та архітектури
м. Дніпро, Україна*

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Ефективне використання ресурсного потенціалу міжрегіональної інтеграції сьогодні набуває особливої актуальності. Міжрегіональна інтеграція надає змогу регіонам співпрацювати за допомогою різних торговельних або інвестиційних угод, а також за допомогою обміну ресурсами та технологіями. Таким чином, регіони можуть заощаджувати власні витрати на виробництво товарів або надання послуг, а також практично збільшувати ефективність використання власних бюджетних коштів [1].

Одним з найбільш поширених шляхів для розвитку міжрегіональної інтеграції є розвиток торгівлі між регіонами. Різні регіони мають різні продукти, які можуть бути поєднані, щоб створити більш цінний продукт або послугу. Наприклад, деякі регіони мають великі запаси природних ресурсів, таких як нафта і газ, а інші мають відмінні виробничі потужності для виробництва продуктів, для якого необхідні вказані природні ресурси. Злиття такого потенціалу між регіонами дозволяє створювати більш вигідні торговельні угоди, а також посилює конкурентні переваги інтегрованих регіонів на міжнародному ринку.

Інвестиційна інтеграція також відіграє важливу роль в розвитку міжрегіональної інтеграції. Інвестиції заощаджують

регіонам витрати на виробництво товарів або надання послуг, тому що вони можуть залучати спільні кошти і використовувати їх для створення нових проектів. Інвестиції допомагають також посилити економічне зростання в інтегрованих регіонах, а також посилити конкурентоспроможність створених спільних підприємств на внутрішньодержавному та міжнародному ринках [2].

Завдяки міжрегіональній інтеграції, регіони можуть більш ефективно використовувати спільний ресурсний потенціал, який надає змогу досягнути більшої продуктивності та ефективності в бізнесі. Інтеграція між різними регіонами є ефективним інструментом політики регіонального розвитку, яка сприяє посиленню економічного зростання, створенню більш вигідних торговельних угод, а також заощадженню державних грошових ресурсів. Завдяки міжрегіональній інтеграції з'являється можливість розповсюдити ідеї та технології для досягнення більш високого рівня економічного розвитку у інтегрованих регіонах.

Безумовно, що такий складний та багатоаспектний процес, як міжрегіональна інтеграція вимагає залучення регіональних органів влади з метою надання цьому процесу цілеспрямованого управлінського впливу.

Використання сучасних технологій надає можливість органам влади регіонального рівня використовувати ефективні інструменти для встановлення міжрегіональних зв'язків.

Одним із таких інструментів є організація віртуальних зустрічей та засідань щодо спільних проектів між регіональними владами. Організація таких заходів включає:

1. Підготовку переліку матеріалів та презентацій, які необхідно надати учасникам віртуальної зустрічі.
2. Вирішення питань щодо порядку денного засідання, в тому числі призначення головуючого та спікерів.

3. Створення віртуального середовища, в якому будуть проводитися зустрічі та засідання, в тому числі вибір програмного забезпечення, яке буде використовуватися для зустрічей, та додаткові сервіси, такі як скайп, електронна пошта та соціальні мережі.

4. З'ясування процедури для проведення віртуальних зустрічей та засідань, а саме: доповідей, презентацій та додаткової документації, а також проведення обговорення питань щодо міжрегіональних проєктів.

5. Вироблення процедури прийняття рішень щодо спільних проєктів між регіональними урядами.

6. Підготовка протоколів для створення звітності та документації учасників віртуальних зустрічей та засідань.

7. Розробка плану (графіку) подальших зустрічей та засідань щодо спільних проєктів між регіональними урядами.

Наступним інструментом є забезпечення спільного доступу до бази даних, яка об'єднує інформацію, пов'язану з різними регіонами. Щоб забезпечити спільний доступ до бази даних, яка об'єднує інформацію, пов'язану з різними регіонами, потрібно налаштувати хостинговий сервер для доступу до даних і надати доступ до нього користувачам з різних регіонів. Також потрібно налаштувати мережу VPN для безпечного підключення до сервера та надати користувачам доступ до неї. Рекомендується також створити додаткові обмеження доступу, які дозволять користувачам з різних регіонів отримати доступ до певних функцій і даних лише з певних місць.

Необхідним вбачається також спільне використання відкритих систем для передачі і обміну даними між регіонами. Щоб забезпечити спільне використання відкритих систем для передачі і обміну даними між регіонами, слід здійснити декілька заходів. Перш за все, потрібно створити

стандартизований механізм для збирання, зберігання і передачі даних між регіональними системами. Другим кроком є введення заходів захисту даних, таких як аутентифікація, шифрування і авторизація. Третій крок – це введення системи керування доступом до даних, щоб забезпечити їх безпеку і приватність. Наостаннє, доцільно було б ввести засоби моніторингу для перевірки коректності і працездатності даних.

Ефективним інструментом є спільне використання проектів інтернет-маркетингу для збільшення популярності інтегрованих регіонів в мережі інтернет. Для цього необхідно:

- створити спільну платформу інтернет-маркетингу, що дозволить бізнесам регіонів поділитися ресурсами і практиками з маркетингу;
- створити спеціальний веб-сайт, де місцеві бізнеси можуть обмінюватися досвідом і практиками з інтернет-маркетингу;
- організувати семінари і вебінари, де бізнеси регіонів можуть отримувати поради щодо реалізації різноманітних інтернет-маркетингових проектів;
- запровадити нагороди та бонуси для компаній, що відповідають вимогам з інтернет-маркетингу, таким як посилення популярності в мережі та підвищення впливу;
- запровадити програму заохочування співробітників, що працюють над інтернет-маркетинговими проектами для збільшення популярності інтегрованих регіонів в мережі інтернет;

Можна також організувати спільне використання проектів соціальних медіа для поширення загальнодоступної інформації про інтегровані регіони шляхом:

- створення та просування цільової сторінки соціальних медіа для кожного регіону, який інтегрується;

- публікації постів про регіони на різних соціальних мережах та посилання на відповідну сторінку соціальних медіа;
- моніторингу досягнення цілей та перебіг подій у сфері міжрегіональної інтеграції, які максимізують вплив та поширення інформації про інтегровані регіони;
- публікації цікавих думок, які залучають увагу аудиторії;
- використання рекламних кампаній, щоб привернути увагу до конкретних проєктів у інтегрованих регіонах;
- аналізу даних про те, як аудиторія відповідає на пости та рекламні кампанії, щоб підтримувати постійний рівень ефективності;
- забезпечення постійного заповнення контентом та актуальність інформації про інтеграційні процеси в регіонах;
- пропозиції регіональним користувачам доступу до акцій та промо-акцій для поширення інформації.

Список використаних джерел:

1. Швець Н. В. Розвиток міжрегіонального партнерства в рамках формування стратегії смартспеціалізації. *Економіка та суспільство*. – 2021. № 33. URL: <https://economyandsociety.in.ua>.
2. Лугова М. Міжрегіональна інтеграція як чинник активізації інвестиційної діяльності в регіоні. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини*. – 2013. – № 9. – С. 13–18.

Краєвська Г.О.

старший науковий співробітник відділу проблем
формування соціального капіталу
*Інститут демографії та соціальних досліджень
ім. М.В. Птухи НАН України
м. Київ, Україна*

КРИТЕРІЇ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Актуалізація проблеми зміцнення соціального капіталу об'єднаних територіальних громад, їхньої спроможності власними зусиллями досягати визначених цілей обумовлена необхідністю успішної реалізації переваг реформування адміністративно-територіального устрою країни, залучення соціальних інструментів розвитку територіальних спільнот в умовах відсутності досвіду місцевої демократії та складної макроекономічної ситуації обумовленої війною. Об'єднання громад відповідає європейській практиці укрупнення локальних спільнот задля успішного виконання соціально-економічних завдань, визначених програмами уряду та завданнями місцевого розвитку. Проте на цьому шляху виникають певні бар'єри. На жаль, поширеною є практика об'єднання малолюдних чи фінансово слабких громад, які через відсутність ресурсів та необхідного досвіду самоорганізації не спроможні сформувати наразі потужний капітал ефективних горизонтальних зв'язків. Крім того, соціальна результативність об'єднуючих процесів може бути зведена нанівець через неефективність інституційної взаємодії різних гілок влади, невиваженість управлінських рішень місцевої влади та низький рівень самоорганізації населення громади. Ускладнюють ситуацію виклики обумовлені війною: зростання соціальної напруги, ексклюзії та конфліктності.

У широкому науковому трактуванні соціальний капітал є стратегічно значущим самовідтворювальним активом суспільного розвитку, з чітко вираженою суб'єктністю, динамічним характером змін у відносинах капіталізації та здатністю істотно впливати на інші форми сукупного капіталу. Загальноновизнаним є трактування соціального капіталу громад як спроможності досягати головних цілей розвитку на основі координації зусиль та конвертації наявних ресурсів і активів у соціальні досягнення, насамперед, якість життя. За будь-яких умов траєкторія розвитку соціального капіталу, домінування тих чи інших його форм детерміновані системою суспільно-політичних, соціально-економічних, морально-етичних та безпекових чинників. Завдяки широкому спектру виконуваних функцій (інформативної, інтегративної, комунікативної, консолідувальної) соціальний капітал набуває активності в досягненні цілей розвитку, в тому числі і на рівні окремих територіальних громад. Безумовно, для об'єднуючої та плідної соціальної взаємодії необхідним є утвердження у свідомості людей власної територіальної ідентичності як приналежності до певної спільноти з її потребами, інтересами і проблемами, а також формування мотивації участі у спільних справах громади [1].

Головним критерієм розвитку соціального капіталу територіальної громади є рівень її впливу на соціалізацію умов життєдіяльності місцевого населення та якість життя через самоорганізацію в самих спільнотах – з одного боку, та механізми взаємодії з бізнесом, місцевою наукою, представниками влади – з іншого. Йдеться про ефекти, досягнуті завдяки зусиллям членів громади, ефективності їх комунікацій між собою, з іншими громадами та суб'єктами територіального розвитку. Серед ключових критеріїв розвитку соціального капіталу територіальних громад в умовах їх

реорганізації слід виокремити такі: дотримання загальнолюдських цінностей та моральних норм, соціальної відповідальності та солідарності, довіри до інститутів влади; рівень активності членів громади як мотивованої участі у поліпшенні умов життєдіяльності задля досягнення економічних інтересів та задоволення соціальних потреб; рівень самоорганізації населення громади у вирішенні проблем місцевого соціально-економічного розвитку; надійність партнерських відносин між взаємодіючими суб'єктами в реалізації соціальних проєктів, насамперед у межах публічно-приватного партнерства та міжмуніципального співробітництва; ефективність інститутів представництва інтересів окремих малочисельних громад у складі потужних об'єднаних територіальних громад; зниження соціальних ризиків та обмеження дії чинників негативного впливу на життєдіяльність громади.

У спроможних територіальних громадах розвиток формальних соціальних зв'язків здебільшого є результатом успішної економічної діяльності, що може забезпечити продуктивну зайнятість, соціально прийнятний рівень трудового доходу, сприятливі умови для підприємництва в екологічно безпечному середовищі [2]. Надійною економічною основою організації життєдіяльності таких громад є інвестування в систему робочих місць за місцем проживання членів спільноти, її диверсифікація у розрізі видів діяльності, що відповідають запитам місцевого населення, його професійно-кваліфікаційному складу. Крім сприяння місцевому розвитку, це дає змогу мінімізувати міграційні втрати економічно активного населення, насамперед молоді.

Сучасний розвиток соціального капіталу територіальних громад в розвинутих країнах світу ґрунтується на концепції публічного менеджменту з розширенням повноважень органів

місцевого самоврядування та істотною адаптацією механізмів управління до нових, зазвичай ускладнених соціально-економічних умов. Органи влади активно розвивають партнерські відносини з територіальною громадою на основі діалогу з широким колом зацікавлених суб'єктів. Передумовами ефективного формування такої моделі є: наділення громади відповідними повноваженнями – з одного боку, розвиток ресурсного потенціалу та розширення компетенцій самої громади – з іншого. Сформований і накопичений внаслідок такої взаємодії соціальний капітал довіри та відповідальності є стратегічно значущим активом розвитку територіальної громади на найближчу і віддалену перспективу. Україна за досвідом інших країн має розвивати принципово нові форми партнерства за участі не лише державного та приватного секторів, але й соціальних інститутів і організацій. Йдеться про нову модель партнерства (public social private partnership) з широким представництвом структур соціального сектора задля опрацювання взаємовигідних завдань і цінностей спільно з бізнесом та органами влади [3]. Безперечні переваги такої моделі партнерства полягають в нових можливостях соціальної капіталізації, зокрема стимулюванні відповідальних структур до вирішення нових завдань локального рівня з огляду на нагальні потреби місцевого населення.

Розвиток соціального капіталу більшості об'єднаних територіальних громад в Україні відбувається повільними темпами, про що свідчить низький рівень довіри до місцевої влади, обмежене поширення партнерських форм соціальної взаємодії та основних практик згуртування спільнот. Найгірше те, що нерідко він ускладнюється соціальними ризиками (конфліктності чи конфронтації на ґрунті завищених очікувань чи нереалізованих інтересів, слабкого контролю за діями

місцевої влади з боку громадськості, соціального відторгнення бідніших прошарків місцевого населення). Незважаючи на створені в державі законодавчі засади розвитку інститутів місцевої демократії та самоврядування, їх внесок у зміцнення соціального капіталу громад є незначним. Потенціал місцевих ініціатив як інструментів впливу на розвиток соціального капіталу залишається нереалізованим внаслідок відсутності відповідного досвіду та політичної культури. Водночас спостерігається бурхливий підйом волонтерства, який орієнтований на допомогу в обороні країни та допомогу людям, які опинились в складних життєвих обставинах. Важливо зберегти та інституціоналізувати цей потенціал на рівні громад, що сприятиме їх повоєнному відновленню.

Розвиток соціального капіталу територіальних громад в Україні на інклюзивних засадах є необхідною умовою консолідації українського суспільства, успішного здійснення соціально-економічних реформ та підвищення якості життя населення, незалежно від місця проживання. В українських реаліях його прискорення у найближчій перспективі є доволі складним суспільним завданням, виконання якого має ґрунтуватись на триєдиній основі: економічній самодостатності територіальних громад, їх організаційно-економічній самоорганізації та широкому соціальному залученні з об'єднанням зусиль у спільних справах усіх суб'єктів територіального розвитку – владних структур, представників бізнесу, науки, громадських організацій та членів самих громад.

Список використаних джерел:

1. Дейнеко О.О. Об'єднані територіальні громади як нові локальні спільноти в Україні: механізми формування соціальної згуртованості. *Вісник НТУУ "КПІ" Політологія.*

Соціологія. Право. 2021. – № 1. – С. 14 – 21. URL: http://socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2021/1/1_2021.pdf#page=14 (дата звернення: 14.03.2023).

2. Заяць Т.А., Жаховська В. Л. Конвертація соціального капіталу в Україні: суперечності, принципи і перспективи. *Демографія та соціальна економіка.* – 2021. – № 1. – С. 63–79. URL: <https://www.dse.org.ua/arhcive/43/5.pdf> (дата звернення: 14.03.2023).

3. Porter M. E., Kramer M. R. Creating Shared Value. *Harvard Business Review.* 2011. January–February. URL: <https://hbr.org/2011/01/the-big-idea-creating-shared-value> (дата звернення: 14.03.2023).

Кукляк Р.І.

аспірант кафедри адміністративного
та фінансового менеджменту,
*Національний університет
«Львівська політехніка»,
Інститут адміністрування та
післядипломної освіти
м. Львів, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК ОСНОВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Зростання цінності інформації у сучасному суспільстві охоплює як приватно-правові, так і глобальні інтереси всього суспільства. Інформаційна безпека є трансформованою складовою національної безпеки України, ефективність проведення якої гарантує суспільству і кожному громадянину захист законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян у тому числі інформаційних. Дієвим інструментарієм у цьому контексті виступають органи місцевого самоврядування, їх посадові особи (сільського, селищного, міського голову, старосту та ін.) .

Зокрема, ст. 38 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97–ВР [2] встановлює повноваження органів місцевого самоврядування щодо забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян. Значний спектр повноважень органів місцевого самоврядування у сфері національної безпеки і оборони містять закони України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21 листопада 1993 р., «Про оборону» від 6 грудня 1991 р. № 1932-ХІІ, «Про

військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 р. № 2232-ХІІ, Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI та ще дуже багато нормативно-правових актів України.

Для остаточного переконання вагомості місця і ролі органів місцевого самоврядування в сфері забезпечення національної безпеки та її складового елементу – інформаційної безпеки, можна згадати ефективність її забезпечення в окремих тимчасово окупованих територіях російською федерацією Дніпропетровській, Донецькій, Миколаївській, Сумській, Харківській, Херсонській, Чернігівській, Запорізькій областях, де окремі органи місцевого самоврядування та їх посадові особи самоусунулися від виконання покладених на них функцій. Останнє обумовило запровадження в Україні інституту військово-цивільних адміністрацій. Як висновок, відсутність в Законі України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII [1] в секторі безпеки і оборони органів місцевого самоврядування абсолютно унеможливорює повноцінне її забезпечення. Ця теза особливо посилюється в контексті сучасної децентралізації публічної влади в Україні та подальшої ймовірної ліквідації місцевих державних адміністрацій.

Упровадження інформаційної безпеки набуває дієвості через інформаційну діяльність, яка в органах місцевого самоврядування відображена у двох основних спрямуваннях: внутрішнє (задоволення інформаційних потреб у межах діяльності органів місцевого самоврядування із виконання поставлених державою, суспільством завдань) та зовнішнє (реалізація прав громадян на інформацію у зв'язку із функціонуванням органів місцевого самоврядування).

Крім того, інформаційну безпеку необхідно аналізувати через безпеку збереження самої інформації і джерел

фіксування (зберігання) ресурсів її обробки. У контексті забезпечення безпеки відкритої інформації Q. Eijkman, D. Weggemans, наголошують на необхідності адаптування держаних органів до онлайн-культури [3].

У зв'язку із цим, суттєве значення у забезпеченні інформаційної безпеки має урегульована та реалізована інформаційна діяльність органів місцевого самоврядування, з урахування рівня розвитку інформаційного суспільства.

Завдяки новітнім інформаційним технологіям заподіюється шкода національній безпеці держав і без застосування воєнного інструментарію, послаблюється або навіть руйнується конкуруюча держава, не застосовуючи сили, за умови, якщо ця держава не усвідомить реальних і потенційних загроз негативних інформаційних впливів і не створить дієвої системи захисту та протидії цим загрозам. Реальною загрозою для України сьогодні стало використання російською федерацією найновіших інформаційних технологій, які негативно впливають на свідомість громадян, розпалюють національну і релігійну ворожнечу, пропагують агресивну війну, зміни конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності України, разом із тим недопустиме ігнорування й інших чинників негативного впливу на інформаційну безпеку.

Інформатизація суспільства, електронне урядування, обмін інформацією в органах місцевого самоврядування зі взаємодіючими суб'єктами у публічній сфері засобами телекомунікаційних систем потребують створення додаткових умов у забезпеченні інформаційної безпеки. Розвиток інформаційних технологій зумовив появу нових інформаційних загроз, кібератак та, відповідно, інформаційних воєн, що потребує урахування їх у діяльності органів місцевого самоврядування.

Інформаційна безпека є багатовимірною категорією, що відображає рівень захищеності інформаційного середовища, реалізацію прав та обов'язків суб'єктів правовідносин, інформаційну діяльність, інформаційні процеси з використанням наявних інформаційних ресурсів, нормальне функціонування інформаційних систем; збереження та цілісність інформації, розпорядником якої є органи місцевого самоврядування; управління загрозами за допомогою здійснення аналізу ризиків шляхом обробки інформації для визначення наявних і потенційно можливих ризиків в управлінській сфері, урахування як зовнішніх, так і внутрішніх загрозливих факторів.

Окрему ланку у забезпеченні інформаційної безпеки посідає дієвість застосування відповідальності за управління у сфері інформаційної діяльності [4, с. 76], за порушення норм інформаційного законодавства, порядку, підстав надання та отримання інформації (обігу інформації) тощо.

Список використаних джерел:

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21 чер. 2018 р. *Голос України*. 2018. № 22.
2. Про місцеве самоврядування в Україні»: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97–ВР : : із змінами. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
3. Open source intelligence and privacy dilemmas. *Security and Human Rights*. 2012. № 4. P. 286–287.
4. Bohumil Pikna Evropská pohraniční a pobřežní stráž – «nová» agentura FRONTEX *Časopis Policajná teória a prax* 4-2017 p. 75-84.

Перелі Д.Д.

аспірантка кафедри глобальної та національної безпеки,
*Навчально-науковий інститут
публічного управління та державної служби
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА НА КОНЦЕПЦІЮ СМАРТ-МІСТА

Науково-технічна революція призвела до інформатизації суспільства, яка швидким темпами з середини ХХ століття почала проникати в усі аспекти суспільного життя та призвела до формування суспільства нового типу, яке засноване на широкому впровадженні у повсякденне життя людей та управлінську діяльність органів влади усіх рівнів інформаційно-комунікаційних технологій. Таке суспільство отримало назву – «інформаційне».

Інформаційні технології, які стали невід'ємною складовою даного типу суспільства увійшовши в людське життя всіляко забезпечують безпеку, комфорт та зручність для співіснування як в місті, так і в державі. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у міську інфраструктуру визначило формування міст майбутнього, які отримали назву «смарт-міст».

Одним з перших дослідників нового типу суспільства був П. Друкер, який характеризує інформаційне суспільство дав йому назву «розумне суспільство», а, відповідно, в цьому контексті, було охарактеризовано і «розумне місто». «Розумне місто» П. Друкер охарактеризував словами, які увійшли до абрєвіатури «smart»:

S – «Self-directed» (з англ.: «самокерований»),
M – «Motivated» («мотивований»),
A – «Adaptive» («адаптивний»),
R – «Resourceenriched» («ресурсозбережний»),
T – «Technological» («технологічний») [1, с. 26].

У перекладі на українську мову термін «smart» перекладається як розумний. Звідси походять поняття «розумні» технології, «розумні» міста, «розумне суспільство» тощо. Як вважають С. Чукут та В. Дмитренко «смарт-місто – це таке місто, яке безпосередньо пов'язане з автономністю та роботизацією» [4, с. 89].

Якщо дослідити концепцію смарт-міста, то завдяки інформаційним технологіям та їх впровадженню у міську інфраструктуру відбувається постійне вдосконалення системи управління та вирішення проблем мешканців [3].

Проникаючи в інфраструктуру міста інформаційні технології починають бути присутніми фактично скрізь – від інтелектуальних світлофорів, які можуть оптимізувати трафік руху транспорту, до систем водопостачання за допомогою каналів зв'язку.

Сама концепція смарт-міста повинна включати не лише інформаційно комунікаційні технології, що використовуються у господарській діяльності, але й передбачає використання новітніх підходів в управлінні. Це повинно сприяти формуванню комплексної системи, яка б була направлена на підвищення рівня комфорту для мешканців.

Для досягнення статусу смарт-міста влада повинна проводити системні реформи в різних сферах, зокрема у сфері надання державних послуг, будівництві, транспорті, енергетиці, житлово-комунальному господарстві, безпеці, медицині, торгівлі тощо. Практичне впровадження концепції смарт-міста полягає у застосуванні новітніх технологій в

будівництва, використанні новітніх технологій у процесах управління містом тощо.

Через це, концепція смарт-міста характеризується різними складовими:

- «розумна» економіка (впровадження електронних засобів ведення бізнесу; поширення електронної торгівлі; підвищення півня прозорості);

- «розумне» переміщення (розумна транспортна і логістична системи, які базуються на таких технологіях, які дозволяють мешканцям зменшувати кількість видів громадського транспорту для того, щоб дістатися в будь-яку точку міста; зменшення часу на дорогу; оповіщення на зупинках громадського транспорту);

- «розумні» люди (підвищення рівня компетентності людей у роботі з електронними засобами; стимулювання інноваційної діяльності у містах);

- «розумне» життя (повсякденне використання інформаційно-комунікаційних технологій за для організації розумного і комфортного способу життя);

- «розумна» енергетика (енергоефективні рішення у галузі енергозбереження; розробка та впровадження відновлювальних джерел енергії);

- «розумне» управління водними ресурсами (модернізація водних систем, очищення води; моніторинг споживання води різними галузями);

- «розумне» будівництво (модернізація будівель таким чином, щоб інженерні та інформаційні системи були інтегровані між собою та підпорядковувалися єдиній системі управління);

- «розумний» транспорт (створення інтелектуальних і логістичних систем, які забезпечують моніторинг та управління транспортом);

• «розумне» врядування (застосування інформаційних технологій при наданні державних муніципальних послуг, оптимізації роботи різних установ, отримання інформації в електронному режимі; мінімальне особистісне спілкування громадян і чиновників).

Це не всі компоненти, якими може характеризуватися смарт-місто, оскільки можуть бути винайдені і інші інновації які можуть відноситись до різних галузей суспільного життя та в подальшому бути інтегрованими у міську інфраструктуру з метою покращення рівня життя мешканців.

Таким чином, за допомогою використання інформаційних технологій може бути створена ефективна система смарт-міста, яка буде покращувати життєдіяльність міста, підвищувати ефективність роботи органів влади та дозволить мешканцям долучатися до ухвалення рішень по вирішенню тих чи інших проблем [2, с.53].

Подібні технології дозволять зробити місто максимально комфортним для усіх мешканців.

Концепція смарт-міста, що стала реалізовуватися в умовах інформаційного суспільства, є запорукою вирішення сучасних проблем мешканців, а також забезпечення ефективного функціонування сучасних міст, що є необхідним в умовах розвитку сучасного муніципального управління.

Список використаних джерел:

1. Андрієнко А. Концепція «розумного міста»: уточнення ключових понять у контексті забезпечення розвитку великого муніципального утворення. Аспекти публічного правління Том 6 № 8 2018, с. 24-34.

2. Ковальова О.В. Гришова І.Ю. Державне сприяння розвитку «Екоміст» та «Смартсіті» в Україні на основі

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

діджиталізації. Збалансоване природокористування: традиції, перспективи та інновації. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23-24 вересня 2020 р.) –К.: ДІА, 2020. С.52-54.

3. Концепція Київ Смарт Сіті 2020. URL: <https://www.kyivsmartcity.com/concept>.

4. Чукут С. А., Дмитренко В. І. Смарт-сіті чи електронне місто: сучасні підходи до розуміння впровадження е-урядування на місцевому рівні. Інвестиції: практика та досвід, 2016. № 13. С. 89- 93.

Рибкіна С.О.

доцент кафедри публічного управління та права,
*Комунальний заклад вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»
м. Дніпро, Україна*

Соколова Е.Т.

аспірант кафедри публічного управління та права,
*Комунальний заклад вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»
м. Дніпро, Україна*

ОСНОВНІ УПРАВЛІНСЬКІ ВИКЛИКИ У РЕФОРМУВАННІ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Поняття реформування публічного управління у системі вищої освіти розглядається як складний процес перебудови, удосконалення та модернізації управління вищою освітою з метою покращення якості тих освітніх послуг, що надаються, забезпечення ефективнішого використання наявних ресурсів, збільшення прозорості та відкритості системи в цілому. У контексті реформування публічного управління у системі вищої освіти є можливість виокремити пріоритетним напрямом покращення управлінської структури та організації вищої освіти з метою забезпечення ефективного використання ресурсів та підвищення якості освітніх послуг. Особливої уваги заслуговує розвиток та впровадження інноваційних технологій у процес навчання та наукової роботи, забезпечення доступу до найновіших досягнень у галузі науки та техніки. Тенденція до

підвищення прозорості та відкритості вищої освіти, забезпечення доступності інформації про навчальні програми, структуру вищої освіти, якість навчання, та інші аспекти діяльності закладів вищої освіти відповідають сучасним принципам доброго врядування («good governance»). Стимулювання та сприяння розвитку партнерства між закладами вищої освіти та громадськістю, робота з потребами ринку праці, розвиток співпраці з роботодавцями та громадськими організаціями формує міцні зв'язки зі стейкхолдерами, що дозволяє гнучко реагувати на зміни на ринку праці [1, с. 63]. Забезпечення стійкого фінансування вищої освіти та розробка ефективних механізмів контролю за використанням цих коштів залишається ключовим чинником, що потребує все більш глибокого аналізу та удосконалення управлінських механізмів з метою регулювання та координації процесів.

Покращення управлінської структури та організації системи вищої освіти передбачає реформування системи управління з метою забезпечення більш ефективного використання ресурсів та підвищення якості освітніх послуг. Це може включати такі заходи, як: реформування організаційної структури вищої освіти з метою поліпшення управління ресурсами та підвищення ефективності діяльності; розвиток інформаційних технологій та їх впровадження у процес управління вищою освітою з метою автоматизації рутинних процесів та підвищення ефективності роботи; здійснення моніторингу та оцінки якості надання освітніх послуг з метою виявлення недоліків та підвищення рівня якості освіти; забезпечення взаємодії між управлінськими структурами вищої освіти та іншими зацікавленими сторонами, такими як студентські організації, громадськість, державні органи, тощо [2, с. 86]. Ці заходи спрямовані на

забезпечення ефективного використання ресурсів та підвищення якості освітніх послуг, що в свою чергу дозволить підвищити конкурентоспроможність вищої освіти та забезпечити відповідність її вимогам сучасного ринку праці.

Реформування системи вищої освіти в Україні можна досягти за допомогою різних управлінських механізмів. Першочерговим є налагодження та впровадження законодавчих змін, забезпечення громадської участі, а саме створення рад довіри, експертних груп або інших форм громадської участі [3, с. 117]. Система моніторингу та оцінки може бути введена для визначення ефективності діяльності вищої освіти та для виявлення проблем в системі. Розробка та впровадження комплексної стратегії може допомогти управлінцям вищої освіти визначити цілі та завдання, які необхідно досягти в майбутньому. Це може забезпечити більш ефективне використання ресурсів та поліпшення якості надання освітніх послуг [4, с. 69]. Розробка та впровадження програми підвищення якості викладання та навчання. Ця програма може передбачати підтримку викладачів у плануванні та проведенні занять, організацію навчальних заходів та тренінгів, а також створення більш комфортних умов для навчання та викладання. Створення та впровадження ІТ-інфраструктури у систему управління вищою освітою може значно полегшити процеси управління, так введення електронних заявок та документообігу [5, с. 68]. У нашій державі є потреба у впровадженні новітніх технологій у вищу освіту, необхідно стимулювати розвиток та використання інноваційних технологій у вищій освіті. Як наслідок відмічаємо недостатнє співробітництво між університетами, промисловістю та сферою послуг з метою створення нових робочих місць та сприяння інноваційному розвитку. Тому необхідно розглянути можливість удосконалення таких

механізмів публічного управління і можливість інтегрування в управління цілісною системою через реалізацію низки заходів, а саме:

1. Систематичне проведення громадських слухань, організація зустрічей між владою та громадськістю для обговорення питань реформування вищої освіти;
2. Створення робочих груп, залучення експертів та представників зацікавлених сторін для розробки та впровадження реформ;
3. Розробка стратегії розвитку та створення плану дій на певний термін з урахуванням потреб та можливостей вищої освіти в Україні [6, с. 176];
4. Моніторинг та оцінка результатів, здійснення постійного контролю за виконанням реформ та їх ефективністю;
5. Застосування інструментів технічної допомоги, використання сучасних технологій для покращення роботи закладів вищої освіти та їх інфраструктури;
6. Створення незалежних регуляторних органів, що сприяють реалізації автономії закладів вищої освіти від владних втручань;
7. Залучення міжнародних експертів, організація співпраці з експертами з інших країн для обміну досвідом та використання найкращих практик в сфері вищої освіти;
8. Розвиток міжсекторного партнерства, співпраця між державними, приватними, громадськими секторами для покращення рівня вищої освіти в Україні.

Таким чином, аналізуючи систему управління

реформування вищої освіти в Україні, можна дійти до висновку, що основними управлінськими викликами, які наразі постали є: недостатнє фінансування, нестачу коштів для забезпечення якісної освіти та розвитку науково-дослідної роботи. Україна також стикається з проблемою низького рівня якості освіти. Саме тому необхідно реформувати систему вищої освіти з метою підвищення якості навчання та викладання, а також забезпечити ефективний моніторинг та оцінку якості освіти.

Список використаних джерел:

1. Гладенький В. О. Модель управління вищою освітою в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Політологія»*, 2018. №21. С. 63–69.
2. Неділько А.І. Теоретичні підходи до визначення поняття «Механізм публічного управління». *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*, 2018. № 2. С. 85–93.
3. Радько Л. С. Управління вищою освітою в умовах інноваційного розвитку суспільства. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*, 2015. №3. С. 117–122.
4. Сиченко В.В., Мареніченко В.В. Державне управління регіональним розвитком на засадах європейських стандартів. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2019. № 4. С. 441–463.
5. Сиченко В. В., Рибкіна С.О., Соколова Е.Т. Сучасні тенденції розвитку організаційних структур у системі управління закладами вищої освіти. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020. № 4 (27). С. 68 – 72.

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

6. Соколова Е.Т. Теоретико-методологічні засади дослідження інноваційних управлінських форм у системі вищої освіти України. *Modern Economics*. 2021. № 29 (2021). С. 176–181. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V29\(2021\)-27](https://doi.org/10.31521/modecon.V29(2021)-27).

Шандрик В.І.

кандидат наук з державного управління,
директор,
ТОВ "В. С. Проект",
м. Одеса, Україна

СВІТОВІ КРИТЕРІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В СФЕРІ БУДІВНИЦТВА

За оцінками більшості закордонних та вітчизняних експертів війна в Україні має закінчитися нашою перемогою протягом найближчого року, після чого розпочнеться відновлення українських міст і сіл, української економіки та виробництва. Ключову роль в такому відновленні відіграватимуть закордонні інвестиції, а локомотивом відновлення буде будівельна сфера. Тому вже зараз розпочато роботу з планування повоєнної відбудови України, зокрема, Президент нашої держави Володимир Зеленський ініціював координаційну співпрацю українського уряду з одним з найбільших інвесторів світу – компанією BlackRock [1].

Зрозуміло, без значного припливу зарубіжних інвестицій Україні буде надзвичайно складно відбудувати зруйновану державу, а головне – це відбуватиметься надзвичайно довго. Тому варто вивчити досвід інших країн – як вони використовували інвестиційні програми, в чому там були досягнення і які були прорахунки. Іншими словами – варто визначити критерії ефективності публічного управління інвестиційними процесами в сфері будівництва та можливі дії органів публічного врядування щодо їх врахування й дотримання в ході повоєнного відновлення.

В закордонній науці в якості таких критеріїв ефективності стратегічного публічного управління інвестуванням використовують індекси, які в основному побудовані на доступній інформації про характеристики різних етапів життєвого циклу державного інвестування (бюджетний процес, фіскальні правила та практика). У дослідженні експертів Міжнародного валютного фонду описано компоненти індексу ефективності управління державними інвестиціями (an index of public investment management efficiency, SPIM), що побудований на основі оцінок державних витрат та фінансової підзвітності, врахуванні досвіду країн з управління державними інвестиціями в ході реалізації чотирьох основних послідовних фаз такого управління: стратегічне керівництво та оцінка проекту; вибір проекту; управління та реалізація проекту; оцінка та аудит проекту [2, с. 244].

У свою чергу Ананд Райарам, Туан Мін, Наталія Білецька та Джим Брумбі пропонують здійснювати аналіз за 8 ключовими характеристиками ефективно функціонуючої системи державного інвестування: (1) інвестиційне керівництво, розробка проекту та попередній аналіз; (2) офіційна оцінка проекту; (3) незалежний перегляд оцінки; (4) вибір проекту та складання бюджету; (5) реалізація проекту; (6) коригування проекту; (7) експлуатація об'єкта; та (8) оцінка проекту [3]. Саме на основі цих критеріїв Світовий Банк розробив методіку оцінки ефективності управління державними інвестиціями, відповідно до якої здійснює технічну підтримку уряду для покращення системи управління державними інвестиціями (SPIM). Така співпраця забезпечує більш ефективне управління публічними інвестиціями, адже скорочує рівень початкових капітальних витрат при залученні міжнародних акторів [4, с. 148]. Серед основних позитивних ефектів варто виділити: скорочення адміністративних витрат

уряду, розподіл ризиків, зменшення рівня проблеми бюджетних обмежень уряду, більший рівень мобільності та потенціалу залучення інвестицій, інноваційність тощо [5, с. 230]. При цьому ефективність публічного управління інвестуванням залежить від сукупності чинників, серед яких внутрішня політика та інституційна спроможність, якість публічного врядування, рівень корупції, законності тощо.

Саме в останньому криються певні ризики й загрози. Так, регулярне оцінювання стану SPIM з боку Міжнародного валютного фонду свідчить, що ефективність системи управління державними інвестиціями у країнах з низьким рівнем доходів нижча на 40% порівняно з країнами з високим рівнем доходів. В цілому в країнах з низьким рівнем доходів відзначено відсутність значного прогресу за всіма індикаторами ефективності публічного врядування за період 1996 – 2020 років [3]. В усіх країнах відзначається слабкість підзвітності уряду, політична нестабільність, урядова неефективність, низька якість регуляторного середовища, низький рівень законності, контролю корупції. Вказані детермінанти публічного управління негативно позначаються на спроможності ефектно здійснювати менеджмент в інвестиційній сфері при реалізації державних проєктів в галузі будівництва з залученням міжнародних організацій до розвинених країн. Аналіз компонентів ефективності управління інвестиційними проєктами під керівництвом публічного сектору виявляє прогалини в нагляді, якості моніторингу та оцінки в ході реалізації проєктів. Такі прогалини зумовлені характерними для країн з низьким рівнем доходів: 1) незначним або відсутнім прогресом у виконанні інвестиційного бюджету, 2) управлінські труднощі, пов'язані з низьким рівнем продуктивності персоналу публічного сектору, дефіцитом персоналу та потребою у його навчанні;

3) громіздкими адміністративними урядовими процедурами; 4) відсутністю планування процесів технічного обслуговування проєктів, планування навчання управлінського персоналу; 5) не достатність уваги до процесів планування та моніторингу проєктів; 6) відсутністю інституційної спроможності для забезпечення ефективності реалізації проєктів. Подібні висновки містяться у дослідженні Франческо Гріголі та Захарі Міллса, які відмічають зворотній зв'язок між рівнем державних інвестицій та інституційною спроможністю (бюрократією, правопорядком), якістю управління та нестабільністю державних інвестицій, інституційною якістю та якістю інфраструктури [6, с. 147].

Таким чином з урахуванням зазначених ризиків Україні в ході повоєнної відбудови варто ретельно дотримуватися наступних рекомендацій Світового Банку, що забезпечення ефективності управління державними інвестиціями в будівельній сфері:

1. Законодавчі: створення та впровадження єдиної уніфікованої нормативно-правової бази, що містить всі етапи циклу управління публічним інвестуванням.

2. Інституційні: створення та забезпечення діяльності спеціального органу (управління), що відповідає за державні інвестиції (процес відбору, попередня оцінка проєктів), уточнити ролі, взаємодію суб'єктів, що відповідають за процеси планування інвестицій, процеси бюджетування.

3. Процедури та процеси: підготовка, реалізація, публікація планів програм публічного інвестування; впровадження процесів відбору, вивчення, реалізації публічних інвестиційних проєктів, зокрема за моделлю державно-приватного партнерства; створення професійних команд управління та нагляду за портфелем проєктів (моніторинг, контроль, стимулювання); посилення

ефективності управління реалізацією проєктів та фактичного оцінювання інвестиційних проєктів для забезпечення вищого рівня надійності активів.

4. Управління проєктами: визначення та прийняття планів розвитку потенціалу для всіх зацікавлених сторін проєктів для формування потрібних навиків управління; розробка, впровадження та реалізація стратегії використання інформаційних технологій з метою картографування та взаємодії з існуючими та майбутніми програмами управління інвестиційними проєктами, надання зацікавленим сторонам високопродуктивних програм та розширення можливостей користувачів.

Список використаних джерел:

1. Президент обговорив з генеральним директором BlackRock координацію зусиль щодо відбудови України. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*, 2022. 28 грудня. <https://www.president.gov.ua/news/prezident-obgovoriv-z-generalnim-direktorom-blackrock-koordi-80105>

2. Dabla-Norris, E., Brumby, J., Kyobe, A., Mills, Z., & Papageorgiou, C. (2012). Investing in public investment: an index of public investment efficiency. *Journal of Economic Growth*, 17(3), 235-266.

3. Rajaram, A., Le, T. M., Biletska, N., & Brumby, J. (2010). A diagnostic framework for assessing public investment management. *World Bank policy research working paper*, (5397).

4. Barlow, J., Roehrich, J., & Wright, S. (2013). Europe sees mixed results from public-private partnerships for building and managing health care facilities and services. *Health Affairs*, 32(1), 146-154.

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

5. Robert, O. K., Dansoh, A., & Ofori–Kuragu, J. K. (2014). Reasons for adopting public–private partnership (PPP) for construction projects in Ghana. *International Journal of Construction Management*, 14(4), 227-238.

6. Grigoli, F., & Mills, Z. (2014). Institutions and public investment: an empirical analysis. *Economics of Governance*, 15(2), 131-153.

СЕКЦІЯ 2.

КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

Журавльова Н.І.

старший викладач кафедри музикознавства,
інструментальної підготовки та методики музичної освіти,
*Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
м. Хмельницький, Україна*

ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНЬОГО МУЗИКАНТА

У сучасному полікультурному середовищі дітей та молоді здобутки мистецтва мають важливе значення. Мистецький спадок зберігає емоційно-естетичний досвід поколінь, втілює і передає ціннісне ставлення до світу і є ефективним засобом виховання почуттів, людських цінностей, моралі, соціокультурної позиції. Феномен універсальної музичної мови дає змогу передати зрозумілу для різних народів смислову інформацію, вступити у невербальний діалог із різними культурами минулого і сучасності, зрозуміти інших і розширювати таким чином власний духовний світ, його самобутність та унікальність. Завдання сучасної освіти направлені на те, щоб допомогти підростаючому поколінню самовизначитися і знайти своє місце в суспільстві, сформувати широкий спектр компетентностей, які є необхідними для самореалізації в майбутньому, створити умови для розкриття потенціалу учнів, сприяти всебічному розвитку школярів.

Ознайомлення з науковими доробками вітчизняних (М. Букач, Л.Зязюн, Л. Волинець, О. Локшина, Л. Масол, Г. Ніколаї, Г. Падалка, В. Полтавець, О. Рудницька) та зарубіжних дослідників (Ф. Леотар, Ж. Ланг, А. Бамфорд, Л. Бреслер, М. Вімер, М. Дурандо, П. Лорд, К.Шарп та ін.) свідчить про те, що творчість та мистецтво відіграють важливу роль у вихованні молоді. У галузі естетики відбувається боротьба різних напрямів мистецтва, а в той час у суспільстві спостерігаємо падіння моралі серед молоді, відтак важливого значення набуває формування моральної й естетичної культури особистості. «Естетичне виховання, яке надає певної спрямованості пізнавальній і творчій діяльності учня, розвитку і задоволенню його духовних запитів у процесі багатогранної діяльності, охоплює всі сфери духовного життя особистості», – стверджував В. Сухомлинський [3, С. 369].

Музичне мистецтво займає важливе місце у системі морального виховання. Воно сприяє формуванню у студентів естетичного смаку та естетичної культури, естетичного сприйняття та естетичного почуття. Ефективність виховної ролі музичної діяльності, а також спрямованість та характер її соціального впливу вважаються найважливішими критеріями, які визначають суспільне значення музичного мистецтва та його місце у системі духовно-культурних цінностей. Багато хто вважає, що головна мета музичного мистецтва – дарувати слухачеві естетичну насолоду чи то своєю красою, чи то інтелектуалізмом, чи то емоційністю. Як наслідок, і завдання естетичного виховання вбачають у тому, щоб навчити людину отримувати задоволення від нього. Але чи можливо обмежитися тільки цим? Звичайно ж ні, тому що мета музичного мистецтва набагато вагоміша та серйозніша – зробити людину освіченішою у духовному плані. Естетичне виховання не може зводитися тільки до формування гарного

смаку – воно повинне формувати гарні думки та уподобання. У формуванні естетичного виховання слово «естетичне» означає не мету, а засіб. У цьому головна сутність питання і стосується вона не тільки музики, але й мистецтва загалом.

В основу філософського терміну «естетика», вигаданого німецьким вченим Ф.Г. Баумгартемом більше 200 років тому, автор у своєму трактаті заклав грецьке слово «естезис» – відчуття, «чуттєве сприйняття». Поняття «естетика», таким чином, стало означати «теорія чуттєвого сприйняття» або «вчення про відчуття». Проте естетика не просто «наука про мистецтво», а наука про сутність та більш загальні закони художньої творчості, беручи до уваги й музичну творчість. Мистецтво концентрує у собі загальнолюдські філософські цінності. Тяжіння філософії до мистецтва та мистецтва до філософії, на думку А.Я.Зіся, обумовлено певною спільністю самого предмета та кола інтересів. У центрі й мистецтва, й філософії стоять проблеми, пов'язані з розкриттям природи і людини та її ставлення до навколишнього світу.

Характер взаємовідносин філософії та мистецтва обумовлений також і певною спільністю в самому способі засвоєння ними дійсності. На відміну від інших сфер культури, які йдуть в освоєнні світу більш детальним, диференційованим шляхом, філософії і мистецтву в більшій мірі притаманні принципи його інтегрованого пізнання. І справа не тільки в засобах цього пізнання – вони відмінні у філософії та мистецтві, а у моделях мислення філософа та художника, в яких інтегративні тенденції домінують. Необхідно підкреслити принаймні дві особливості здійснення пізнання мистецтва в сучасних умовах. Перша особливість – педагогічна. Естетичний розвиток особистості починається у ранньому дитинстві, і тоді сильні емоційні переживання надовго зберігаються в пам'яті і нерідко перетворюються у мотиви та

стимули поведінки, полегшують процес становлення переконань, навичок та звичок поведінки. Друга особливість – власне естетична, оскільки мистецтво, музичне в тому числі, було й залишається головним предметом естетики, а художнє виховання – основним засобом формування естетичного ставлення до світу.

У процесі естетичного розвитку особистості формується її здібність до правильного сприйняття творів мистецтва. Виконавцю надається право творчої передачі художніх намірів автора творів. На сучасному етапі розвитку теорії музично-естетичного виховання суттєвою потребою суспільства стає пізнання того, якими шляхами входить твір музиканта у свідомість слухача, як стає надбанням його власного досвіду. Вирішення цієї проблеми музичної естетики безпосередньо дотичне до питань формування духовного світу особистості в процесі її спілкування з музичною творчістю.

Духовний світ особистості у філософській літературі зазвичай розглядається як синтез раціональної (Г.Гегель), емоційно-чуттєвої (Б.Спіноза) та вольової сфер (А.Шопенгауер). Потрібно зазначити, що музика, згідно з концепцією А.Шопенгауера, володіє найвищими духовними цінностями, тому що вона знаходиться на рівні світової волі. Відповідно виділяються інтелектуалістичний та волюнтаристський напрями в оцінці мистецтва та можливостях художнього впливу. В багатьох працях, особливо тих, які містять у собі музично-виховні проблеми, завдання формування духовного світу часто обмежуються розвитком розумової та емоційної сфер.

Сприймаючи музичне мистецтво, яке втілює високі моральні ідеї, слухач майже кожен раз зазнає більшого чи меншого впливу його волі на всі сфери свого духовного світу. Всі сфери свого духовного світу особистості співіснують

взаємопов'язано. Саме цілісний зміст творів мистецтва, який є результатом осмислення та концентрації художником узагальненого досвіду соціально-історичних відносин, С.Раппопорт вважає основою художніх емоцій.

Основною формою пізнання естетичної реальності є образ-узагальнення і художній образ. У складному процесі формування естетично розвинутої особистості важливо розуміти, що психологічні та педагогічні критерії розвитку природніх основ естетичного ставлення учнів до мистецтва органічно переплітаються.

Естетичний розвиток музиканта здійснюється в процесі музично-естетичної освіти, навчання, змістовного засвоєння художньо-естетичних цінностей. Але естетична освіченість – це не тільки сума знань. Вона включає в себе також уміння та навички. Про ступінь естетичної освіченості можна зробити висновок, якщо керуватись психологічними, педагогічними і соціальними критеріями. Психологічним критерієм є наявність у студентів прагнення до знань в царині мистецтва (музики), мотиви й стимули прагнень до культури. Педагогічні критерії пов'язані з загальними критеріями успішності діяльності учнів до оволодіння знаннями. Нарешті, соціальні – з соціальною оцінкою творів мистецтва, бо людина, вихована у дусі зневаги до класичного мистецтва, яка не знає його, яка виросла та сформувалася у світі голих абстракцій, абсурдних текстів, дисонансних співзвуч, звикає до емоційного приголомшення, ірраціонального сприйняття музики [1, С. 106].

Головна мета естетичного виховання полягає у тому, щоб у людині органічно поєдналися естетичний ідеал та дійсно художній смак з розвинутою здібністю до відтворення, переживання, міркування та художньо-естетичного мистецтва. Прояв у студентів естетичної розвиненості та освіченості в поєднанні з естетичною вихованістю і є оптимально розвинуте

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

естетичне ставлення до мистецтва. Розвиток естетичних почуттів визначає і художнє становлення музиканта.

Список використаних джерел:

1. Журавльова Н.І. Філософсько-естетичний аспект концертмейстерської творчості. *Молодь і ринок*, 2011. №9(80). С.105–107.
2. Костюк Г. Психологічна теорія особистості. *Психологія і суспільство*. 2002. № I. С. 10– 17.
3. Сухомлинський В. Естетичне виховання. *Вибрані твори у 5-ти т.* Київ: Рад. школа, 1976. Т.4. С. 369– 390.

СЕКЦІЯ 3.

ПРАВО

Романенко Є.О.

доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений юрист України, підполковник,
Збройні сили України,
м. Київ, Україна

Глоба Д.М.

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії з права,
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна

УКРАЇНА ЗАДОВІЛЬНО ВИКОНАЛА БЛИЗЬКО ПОЛОВИНИ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

GRECO (англ. The Group of States against Corruption — «Група держав проти корупції») — орган Ради Європи з антикорупційного моніторингу. Утворений 1 травня 1999 року як об'єднання 17 держав — членів Ради Європи. В даний час GRECO включає 50 держав-членів (48 європейських держав, Казахстан та Сполучені Штати Америки). Починаючи зі серпня 2010 р. всі члени Ради Європи є також членами GRECO. Штаб-квартира - Страсбург (Франція).

Головна мета — допомога країнам-учасникам у боротьбі з корупцією. GRECO встановлює антикорупційні стандарти до діяльності держави та контролює відповідність практики цим

стандартам. Допомогає виявити недоліки в національній антикорупційній та пропонує необхідні законодавчі, інституційні чи оперативні заходи, надає майданчик для обміну найкращими рішеннями в галузі викриття й запобігання корупції.

GRECO працює в рамках циклів: *раунди оцінки*, кожен з яких охоплює певні теми. Наразі GRECO розпочав п'ять раундів оцінки, що стосуються конкретних положень двадцяти керівних принципів (та пов'язаних з ними положень Конвенції про кримінальну відповідальність за корупцію). Процес оцінювання проводиться за чітко визначеною процедурою. GRECO призначає групу експертів для оцінки конкретного члена. Аналіз ситуації в кожній державі проводиться на основі письмових відповідей на питання анкети та інформації, зібраної на зустрічах з державними службовцями та представниками громадянського суспільства підчас візиту до держави.

Після візиту на місцях група експертів складає звіт, який надсилається державі під пильним наглядом для коментарів, перш ніж він нарешті буде переданий GRECO для вивчення та прийняття. У висновках звітів про оцінку може бути зазначено, що законодавство та практика відповідають - або не відповідають - положенням, що перевіряються.

Україна пройшла 4 раунд оцінки - I раунд -20-24/11/2006; II раунд -20-24/11/2006; III раунд -11-15/04/2011; IV раунд -12-16/12/2016. В результаті візиту 2017 р. - Звіт про виконання Україною рекомендацій за результатами оцінювання у рамках четвертого раунду на тему: «Запобігання корупції стосовно народних депутатів, суддів та прокурорів» в якому була надана 31 рекомендація.[1]

На засіданні GRECO у Стразбурзі 20-24 березня було розглянуто проміжний звіт про Звіт про виконання Україною

рекомендацій за результатами оцінювання у рамках четвертого раунду на тему: «Запобігання корупції стосовно народних депутатів, суддів та прокурорів» (2017). Країна продовжила виконувати надані рекомендації попри війну, що "заслужує високої оцінки". GRECO робить висновок, що Україна задовільно або у задовільний спосіб виконала п'ятнадцять із тридцяти однієї рекомендації, що міститься у звіті про четвертий раунд оцінювання. З решти рекомендацій дев'ять виконано частково, а сім – не виконано".[2]

Зазначається, що невиконаними залишаються наступні рекомендації:

- запровадити правила щодо того, як члени парламенту взаємодіють з лобістами та іншими третіми сторонами, які прагнуть вплинути на законодавчий процес;
- проведення періодичної оцінки діяльності суддів, на сьогодні не встановлено критеріїв для проведення атестації суддів, що є основою рекомендації;
- більш чітко визначити дисциплінарні правопорушення, пов'язані з поведінкою суддів, у тому числі шляхом заміни посилання на "норми суддівської етики та стандарти поведінки, які забезпечують суспільну довіру до суду" на чіткі та конкретні правопорушення;
- внести зміни до статутного складу Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії, щоб забезпечити абсолютну більшість прокурорів-практиків, обраних їхніми колегами;
- запровадити систему випадкового розподілу справ між окремими прокурорами на основі суворих і об'єктивних попередньо встановлених критеріїв, включаючи спеціалізацію, і в поєднанні з відповідними гарантіями, включаючи суворий контроль, проти будь-яких можливих маніпуляцій системою.
- більш точно визначити дисциплінарні порушення, пов'язані з поведінкою прокурорів і дотриманням етичних норм, розширити діапазон доступних дисциплінарних санкцій;

- підвищити ефективність дисциплінарного провадження.

У GRECO відзначили, що опрацювання українською владою зазначених рекомендацій триває, проте наразі перебуває "на початковій стадії". Загалом, орган Ради Європи привітав прогрес та "сильну прихильність", який продемонструвала Україна попри війну росії проти неї.

"Воєнний час призвів до необхідності введення воєнного, надзвичайного стану та перестановки пріоритетів. У такому контексті примітно, що Україна все ж продовжила роботу над виконанням рекомендацій GRECO. Навіть якщо робота ще попереду, як зазначено в цьому звіті, вчасне надання Україною інформації до GRECO, а також повідомлений прогрес заслуговують високої оцінки. GRECO... із задоволенням робить висновок, що поточний рівень дотримання рекомендацій більше не є "загалом незадовільним", - ідеться у висновках.

Окрім цього, європейський орган просить голову української делегації надати звіт щодо заходів, вжитих для виконання невиконаних рекомендацій до 31 березня 2024 року.[2]

В своєму звіті GRECO не відмітила, при в розгляді судової реформи, - реформу яка проводиться в Конституційному суді України. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України на конкурсній основі було прийнято ВР 13 грудня та вже передано на підпис Президента України. Парламент України вніс зміни до процедури обрання суддів Конституційного суду, створивши етичну раду з міжнародних та українських експертів для перегляду кандидатур з метою оцінки їхньої доброчесності та професійних якостей. Вперше відбір буде здійснюватися на конкурентній основі і буде прозорим для громадськості та

міжнародних партнерів України. Президент України Володимир Зеленський підписав законопроект №7662 щодо удосконалення порядку відбору кандидатур на посаду судді КСУ на конкурсних засадах.[3]

20 грудня 2022р. Венеційська комісія опублікувала висновок щодо законопроекту, спрямованого на вдосконалення процедури відбору суддів Конституційного суду. У своєму рішенні комісія дала цілу низку рекомендацій щодо вдосконалення закону та відмовилася від раніше оприлюдненого термінового висновку. Тепер, згідно з висновками Венеційської комісії, документ вимагає доопрацювання.

Зокрема, комісія вказує на необхідність включити до складу Дорадчої групи експертів ще одного міжнародного незалежного експерта. Таким чином до складу групи має входити сім експертів.

«Поки ДГЕ працюватиме з міжнародними членами, кількість членів повинна бути збільшена до семи, щоб не допустити застою у прийнятті рішень. Сьомий член має бути обраний за міжнародною квотою», - йдеться у висновку комісії та додається, що призначення міжнародних експертів має бути підтверджено офіційним нормативним актом.

При цьому комісія не відкидає, що міжнародні експерти можуть бути громадянами України, але при цьому їх вибір мають здійснювати міжнародні суб'єкти. Крім того, Венеційська комісія пропонує спростити процедуру відбору членів ДГЕ. Комісія погоджується з вибором українських органів влади, які призначають національних учасників ДГЕ (ВР, Президент Рада суддів), але просить спростити процедуру призначення членів експертної групи. Також має бути зазначений термін участі міжнародних експертів у ДГЕ.

"Венеційська комісія вважає, що такі тривалі, складні та заплутані процедури можуть паралізувати установу", - йдеться у висновку.

Крім того, зазначається, що рішення ДГЕ має бути обов'язковим і жоден кандидат на посаду судді КСУ не повинен бути призначений, якщо ДГЕ видала йому негативну оцінку.

Венеційська комісія також рекомендує при призначенні суддів КСУ враховувати принцип гендерної рівності.[4]

Реформа КСУ є одним із семи "кроків", викладених у висновку Єврокомісії від 17 червня, які Україна має здійснити у контексті набуття статусу країни-кандидата на вступ до ЄС.

Не меншою проблемою стало імплементація закону про олігархів та ведення Реєстру олігархів.

Ще у листопаді 2021 року Президент Володимир Зеленський підписав Закон "Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну або політичну вагу в суспільному житті (олігархів)".[5] Україна є першою у світі державою, яка вирішила ухвалити спеціальне законодавство щодо боротьби з олігархами. Першість України була обумовлена, зокрема, тим, що у нас вплив олігархів був дуже значним. Закон введений в дію 7 травня, і рішенням РНБО від 29 червня затверджено Положення про Реєстр осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів), порядок його формування і ведення. 29 червня 2022 року Президент Володимир Зеленський увів у дію рішення РНБО про реєстр олігархів, порядок його формування та ведення, підписавши відповідний указ.[6] Формування та ведення Реєстру забезпечується Апаратом РНБО. Під ознаки, визначені законом підпадають близько 86 осіб.

Кабінет Міністрів України Розпорядженням від 24 листопада 2021 р. № 1582-р затвердив план заходів щодо запобігання зловживанню надмірним впливом особами зі значною економічною та політичною вагою у суспільному житті (олігархами). Кабінет Міністрів вніс Розпорядженням від

24 лютого 2023 р. № 177-р зміни до Плану заходів щодо запобігання зловживанню надмірним впливом особами, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархами), відтермінувавши виконання низки його частин.

На думку віцепрем'єрки з євроінтеграції Ольги Стефанішиної, що ЄС зарахує "антиолігархічний" критерій попри те, що Україна не поспішає виконувати в його початковому вигляді. Замість цього, уряд обіцяє переключитися на зменшення впливу олігархів через антимонопольні та антикорупційні заходи, без складання суперечливого "реєстру олігархів". "У часи війни naming and shaming, тобто називання певних осіб, які підпадають під дію цього закону, не є пріоритетом", – пояснила віцепрем'єрка.

Єдиним бар'єром на шляху імплементації закону про олігархів є вимога Єврокомісії дочекатися висновку Венеційської комісії після аналізу цього закону. У березні у Венеції комісія "За демократію через право" Ради Європи, мала нарешті ухвалити свій висновок щодо "антиолігархічного" закону. Проект рішення з'явився у деяких ЗМІ. Документ ставить владу перед не меншим викликом: по суті, антиолігархічне законодавство має бути докорінно переглянуте, якщо не скасоване. Однак у останній момент на прохання України розгляд закону у Венеції був відкладений, як мінімум до середини року. Хоча суть невідповідності цього закону стандартам Ради Європи від того не зміниться.[7]

Висновки. Проблема, боротьби з корупцією, реформа судової системи та боротьба з олігархією – не нова, вона властива багатьом державам Східної Європи. Однак Україна до ЄС повинна виконати 7 критеріїв.

є першою у світі державою, яка вирішила ухвалити спеціальне законодавство щодо боротьби з олігархами.

Першість України була обумовлена, зокрема, тим, що у нас вплив олігархів був дуже значним; саме тому це стало одним із 7 критеріїв вступу України до ЄС. Єдиним бар'єром на цьому є вимога Єврокомісії виконати висновки Венеційської комісії до законів реформи Конституційного суду та боротьбу з олігархами. Причому це ставить владу перед не меншим викликом: по суті, антиолігархічне законодавство має бути докорінно переглянуте, якщо не скасоване.

Список використаних джерел:

1. Святун О.В. Міжнародні та Європейські механізми протидії корупції та шахрайству. iir.edu.ua
2. GRECO: Україна задовільно виконала близько половини рекомендацій щодо запобігання корупції <https://www.unn.com.ua/uk/news/2020541-greco-ukrayina-zadovilno-vikonala-blizko-polovini-rekomendatsiy-schodo-zapobigannya-koruptsiyi>
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України на конкурсних засадах: Закон України від 13.12.2022 №2846-IX
4. Венеційська комісія видала остаточний висновок щодо реформи КСУ: він відрізняється від попереднього <https://www.unn.com.ua/uk/news/2008040-venetsiyska-komisiya-vidala-ostatocniy-visnovok-schodo-reformi-ksu-vin-vidriznyayetsya-vid-poperednogo>
5. Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну або політичну вагу в суспільному житті (олігархів): Закон від 23 вересня 2021 року № 1780-IX
6. Романенко Є.О. Президент Володимир Зеленський ввів у дію рішення РНБО про реєстр олігархів, порядок його

формування та ведення//Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XXIII Міжнародної науково-практичної конференції / за ред. І.В. Жукової, Є.О. Романенка. м. Дікірх (Люксембург): ГО «ВАДНД», 07 серпня 2022 р. - с.14-24

7. Кінець закону про олігархів? Які претензії до нього підготувала "Венеційка" <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/03/10/7157764/>

Романенко Є.О.

доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений юрист України, підполковник,
Збройні сили України
м. Київ, Україна

Непомнящий О.М.

доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений будівельник України,
професор кафедри архітектури і просторового планування,
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна

**ШТРАФИ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ
ПРОПОНУЮТЬ ЗБІЛЬШИТИ**

Україна отримала статус кандидата на вступ до Євросоюзу 23 червня 2022 року. Рішення підтримали всі 27 країн-членів ЄС.ЄС під час надання Україні статусу кандидата визначив сім критеріїв, виконання яких є обов'язковою умовою для подальшого зближення, в тому числі для початку переговорів про вступ України до ЄС [1]. Офіційну оцінку з боку ЄС представляють лише в жовтні.

Наближення України до вступу в Європейський Союз потребує застосування європейських стандартів якості продукції та створення передумов для реалізації права кожного громадянина на достойний рівень отриманих послуг та спожитої продукції. Саме тому, особливої актуальності набуває проблема захисту прав громадян у сфері споживанні, особливо у воєнний час.

В Європейському Союзі діє досить жорстка, проте максимально ефективна система захисту споживачів як на

громадському, так і на державному рівні. Так, за виготовлення та збут небезпечної продукції встановлено такі штрафи, що після їх виплати чимало підприємств навіть не може відновити роботу. В Україні, поки що, все навпаки, за фальсифікацію продукції або реалізації недоброякісної продукції адекватного покарання все рівно не буде [2]. При цьому, споживачі залишаються на одинці зі своїми проблемами, а вітчизняна економіка поступово втрачає такий незамінний ресурс, яким є споживачі.

Статтею 3 Конституції України передбачено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Положеннями частини третьої статті 42 Основного закону зафіксовано, що держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів.

У більшості розвинених країн світу, бізнес живе за правилом: «Споживач - це король, а відтак, всі його бажання мають бути виконаними незалежно від того, наскільки важким може це виявитись».

В Україні, на превеликий жаль, ситуація складається дещо інакше. Незважаючи на достатню кількість законодавчих актів у сфері дотримання прав споживачів, при практичному їх використанні, більшість норм не працює, замість доступних дієвих механізмів захисту прав споживачів маємо декларативні стратегії, концепції, мертві норми законів та бездіяльні державні інституції, а відсутність цілісної системи державного нагляду (контролю) призводить до виникнення конкурентних переваг для недобросовісного бізнесу.

Вітчизняний споживач і досі не має права відправити на державну експертизу якості продуктів зіпсований чи прострочений товар з відповідної партії — без згоди на те

виробника. Стосовно ж досудового механізму розгляду скарг, то на більшість з них клієнти отримують банальні відписки з боку уповноважених державних органів, адже механізм подання скарги споживача до Держпродспоживслужби є вкрай складним, забюрократизованим та розтягненим у часі. Так, скарга споживача, яку він подає в територіальний орган, надсилається в центральний апарат, а той передає її до відповідного органу формування політики (наприклад, до Міністерства аграрної політики та продовольства, яке відповідає за безпечність харчової продукції). Зазвичай, на розгляд скарги йде місяць-півтора, після чого втрачається будь-який сенс зафіксувати порушення та притягнути до відповідальності винних осіб. І зовсім не факт, що держорган призначить перевірку, задовольнить вимоги скажника і застосує адекватні заходи щодо несумлінного бізнесу, а не обмежиться, натомість банальною відпискою споживачеві, як це вельми часто буває на практиці. Системі державного контролю і нагляду явно бракує превентивної складової та ризик-орієнтованого підходу [3].

13 березня 2023 року у Верховній Раді України зареєстровано законопроект №9095 «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за порушення законодавства про захист прав споживачів» [4].

Виходячи з ситуації, яка склалась у сфері захисту прав споживачів на сьогоднішній день, враховуючи реалії правового режиму воєнного стану, критично необхідним є прийняття жорстких та послідовних рішень для відновлення ефективної роботи уповноважених державних органів, а саме - максимально спростити публічну процедуру і встановити розумні строки щодо розгляду скарг споживачів Держслужбою

з питань захисту споживачів та суттєво посилити відповідальність бізнесу за порушення прав споживачів - у контексті встановлення відсутнього для порушників розміру штрафів, який би боляче бив по їхньому гаманцю.

Проектом пропонується, зокрема:

1) у КпАП збільшити суми адміністративних стягнень (штрафів) за такі правопорушення, як:

- відмову працівників торгівлі, громадського харчування та сфери послуг і громадян, які займаються підприємницькою діяльністю в цих галузях, у наданні споживачам необхідної своєчасної інформації про товари (роботи, послуги), їх кількість, якість, асортимент, а також про їх виробника (виконавця, продавця), у навчанні безпечного та правильного їх використання, а так само обмеження прав громадян-споживачів на перевірку якості, комплектності, ваги та ціни придбаних товарів (зараз штраф 17-170 грн., пропонується 170-850 грн.);

- відмову споживачу в реалізації його права в разі придбання ним товару неналежної якості (зараз штраф 17-306 грн., пропонується 170-1190 грн.);

- надання виробниками або продавцями (надавачами послуг) недостовірної інформації про продукцію, в разі якщо ця інформація не зашкодила життю, здоров'ю та майну споживача (зараз штраф 170-850 грн., пропонується 850-1700 грн.);

- невиконання законних вимог посадових осіб Держпродспоживслужби про проведення перевірки діяльності по продажу товарів, виконанню робіт, наданню послуг громадянам-споживачам або про надання необхідних для цього матеріалів (зараз штраф 51-85 грн., пропонується 170-510 грн.);

- ухилення від своєчасного виконання приписів посадових осіб Держпродспоживслужби про усунення порушень прав споживачів (зараз штраф 17-306 грн., пропонується 340-850 грн.);

- у разі бездіяльності щодо приведення недостовірної інформації про весь товар до відповідності або повторне надання недостовірної інформації про товар протягом року з моменту стягнення (зараз штраф від 850 до 3400 грн., пропонується 1700-5100 грн.).

2) встановити кримінальну відповідальність за надання виробниками або особами, які здійснюють підприємницьку діяльність у сферах торгівлі та громадського харчування, недостовірної інформації про продукцію, вживання якої заподіяло шкоду здоров'ю споживачів або призвело до загибелі людей чи інших тяжких наслідків (доповнення ККУ статтею 184-1 «Порушення прав споживачів»). За це пропонують карати штрафом від 51 тис. грн. до 136 тис. грн. з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Якщо ж це призвело до загибелі людей чи інших тяжких наслідків, то покаранням буде позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

Окрім того, в Прикінцевих положеннях законопроекту пропонується:

1) внести зміни до статті 23 Закону України «Про захист прав споживачів», якими підвищити розмір адміністративних стягнень, які застосовуються до суб'єктів господарювання у сфері торговельного та інших видів обслуговування у разі таких порушень законодавства про захист прав споживачів, як:

- виготовлення або реалізація продукції, що не відповідає вимогам нормативно-правових актів стосовно безпеки для життя, здоров'я та майна споживачів і навколишнього природного середовища;

- реалізація продукції, забороненої відповідним державним органом для виготовлення та реалізації;

- реалізація небезпечного товару (отрути, пестицидів, вибухо- і вогнебезпечних речовин тощо) без належного

попереджувального маркування, а також без інформації про правила і умови безпечного його використання;

- відсутність необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про продукцію або продавця (у випадках, визначених Законом України «Про електронну комерцію»);

- створення перешкод службовим особам Держпродслужби у проведенні перевірки якості продукції, а також правил торговельного та інших видів обслуговування;

- реалізацію товару, строк придатності якого минув тощо;

2) внести зміни до статті 2 Закону № 877, якими надати повноваження Держпродспоживслужбі здійснювати позапланові перевірки без отримання погодження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у відповідній сфері державного нагляду (контролю), або відповідного державного колегіального органу [4].

Висновки. Прийняття Закону посилить відповідальності за порушення суб'єктами господарювання (працівниками торгівлі, громадського харчування та сфери послуг), а також громадянами, які займаються підприємницькою діяльністю в цих галузях.

Список використаних джерел:

1. Романенко Є.О. Україна кандидат на вступ в Європейський Союз // Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XXV Міжнародної науково-практичної конференції / за ред. І.В. Жукової, Є.О. Романенка. м. Рига (Латвія): ГО «ВАДНД», 07 жовтня 2022 - р.110-118

2. Романенко Є.О Споживання алкоголю на Україні // Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ; Валлетта, 07 жовтня 2021 р. / за ред. Є.О. Романенка, І.В. Жукової. Київ; Валлетта: ГО «ВАДНД», 2021. - с.11-17.

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

3. Непомнящий О.М. Контроль і нагляд у системі державного управління економікою / Непомнящий О.М. Марушева О.А. // Право та державне управління – 2021. № 3. – С. 44-51.

4. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за порушення законодавства про захист прав споживачів: проект Закону від 13.03.2023 р. N 9095 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41514>

Абдель Фатах А.С.
старший викладач кафедри
цивільного та господарського права,
*Криворізький навчально-науковий інститут
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кривий Ріг, Україна*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СЕЗОННОЇ РОБОТИ У ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ФРАНЦІЇ

Сезонна робота є важливим аспектом французької економіки, особливо в сільськогосподарському секторі. Це створює можливості для роботи як для громадян Франції, так і для іноземців, що сприяє збільшенню ВВП країни. Однак регулювання сезонної роботи може бути досить складним, вимагаючи тонкого балансу між інтересами роботодавців і працівників.

Сезонна зайнятість – це тимчасова робота для задоволення тимчасових потреб організації в певний період року. Сезонна зайнятість визначається статтею 1242-2 Трудового кодексу Франції як робота, «завдання якої необхідно повторювати щороку з більш-менш встановленою періодичністю, залежно від ритму сезонів або колективного способу життя, або для якої, у певних сферах діяльності, визначених декретом, конвенцією чи розширеним колективним трудовим договором, загальною практикою є не вдаватися до безстрокових контрактів через характер діяльності, що виконується, і тимчасовий характер цих робіт» [1].

Законодавство про працю у Франції передбачає, що працівники, які працюють на сезонних роботах, можуть мати строкові контракти з певним терміном або без нього. Тривалість роботи на сезонній основі є питанням практичної оцінки. Існує

два типи сезонних контрактів: контракти на «певний термін» та контракти на «невизначений термін». Контракти на «певний термін» є строковими контрактами «від дати до дати», які укладаються на певний період, що визначається датою початку та закінчення. Контракти на "невизначений термін" використовуються в періоди сільськогосподарського або туристичного сезону, і мають мінімальну тривалість, яку встановлюють роботодавець і працівник. Максимальна тривалість сезонного контракту не може перевищувати восьми місяців, оскільки це відповідає діяльності, яка не може бути виконана протягом цілого року.

Сезонні трудові угоди мають включати період випробувального терміну, що дає можливість роботодавцю та працівнику розірвати угоду у будь-який момент протягом цього періоду. Тривалість випробувального терміну може бути встановлена колективним договором або при підписанні угоди між роботодавцем та працівником, і зазвичай вона залежить від очікуваної тривалості роботи. Однак, якщо сезонний працівник був зайнятий на тій ж посаді в минулому році, то випробувального терміну не буде.

Законодавство Франції гарантує, що сезонні працівники вони отримують справедливую заробітну плату, працюють у безпечних умовах і користуються пільгами соціального забезпечення.

Сезонні трудові контракти на визначений термін передбачають законний робочий час не більше 35 годин на тиждень, але роботодавці можуть вимагати від працівників працювати понад цю норму. У цьому випадку, сезонні працівники мають право на додаткову оплату за понаднормові години. Проте, законодавство обмежує кількість понаднормових годин, яку може працювати сезонний працівник, на 40 годин на квартал. Загальна тривалість

робочого часу не може перевищувати 10 годин на день (8 годин на день для осіб молодше 18 років) і 48 годин на тиждень (або 44 години в середньому на тиждень протягом 12 тижнів). Також, сезонні працівники мають право на один день відпочинку на тиждень. Роботодавці не можуть платити сезонним працівникам менше мінімальної заробітної плати. Сезонні контракти базуються на погодинній оплаті праці, а не щомісячній. Крім того, сезонні працівники мають право на відпустку тривалістю 2,5 робочих дні за кожен відпрацьований місяць. Якщо ця відпустка не використана протягом дії контракту, сезонний працівник отримує оплачувану відпустку в кінці контракту. [1].

Працівник, найнятий за контрактом на сезонну роботу в тій же компанії, отримує автоматичне право на продовження контракту за двох умов: сезонний працівник повинен відпрацювати принаймні два однакові сезони в компанії протягом двох послідовних років, або роботодавець повинен мати сезонну роботу для заповнення, сумісну з кваліфікацією працівника. Така можливість передбачена Наказом від 05.05.2017р про перелік галузей, де особливо розвинута сезонна зайнятість [2] та Договору від 03.07.2009 на періодичну та сезонну роботу [3]

У Франції сезонні працівники мають доступ до однакових пільг соціального забезпечення, таких як медичне страхування та пенсійне забезпечення. Сезонні працівники також повинні бути зареєстровані у французькій системі соціального страхування. Це гарантує, що вони отримують таке ж ставлення, як і постійні працівники, коли звертаються за медичною допомогою чи іншими соціальними послугами.

Стаття L1244-2-2 Трудового кодексу Франції передбачає, що якщо працівник накопичив кілька сезонних строкових договорів з одним роботодавцем, він має право на надбавку за

вислугу років. У випадку коли між сезонними контрактами з роботодавцем були періоди простою, то всеодно сезонні контракти, укладені в одній компанії протягом одного або кількох сезонів, будуть вважатися послідовними [1].

Постанова № 2009-739 від 19.06.2009 р. щодо розміщення сезонних сільськогосподарських працівників [4] та Указ № 2003-937 від 30 вересня 2003 р. про розміщення працівників у мобільних або змінних місцях проживання сезонних сільськогосподарських працівників [5] вимагають від роботодавців забезпечувати сезонних працівників житлом. Закон вимагає, щоб житло, яке надається сезонним працівникам, відповідало певним стандартам для забезпечення належних умов проживання. Роботодавець повинен надати окрему кімнату для кожного працівника або спільну кімнату для працівників однакової сексуальної орієнтації, у якій має бути ліжко, шафа, опалення та електрика. Роботодавці також повинні забезпечити чистоту та безпеку помешкання.

Франція також запровадила закони щодо запобігання експлуатації сезонних робітників. Роботодавці повинні забезпечити, щоб сезонні працівники працювали в гідних умовах і отримували справедливу винагороду. Роботодавці, які порушують ці закони, можуть бути оштрафовані або засуджені до тюремного ув'язнення.

Регулювання сезонної роботи є викликом, який потребує тонкого балансу між інтересами роботодавців і працівників. Франція запровадила різні правила, щоб забезпечити справедливе ставлення до сезонних працівників і ті ж права, що й постійні працівники. Роботодавці повинні переконатися, що вони дотримуються цих правил; невиконання цього може призвести до великих штрафів і навіть тюремного ув'язнення. Французький підхід до регулювання сезонних робіт може стати зразком для наслідування в інших країнах.

Список використаних джерел:

1. Code du travail - Légifrance. Légifrance. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006072050> (дата звернення: 31.03.2023).
2. Arrêté du 5 mai 2017 listant les branches où l'emploi saisonnier est particulièrement développé. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/eli/arrete/2017/5/5/ETST1713866A/jo/texte> (дата звернення: 31.03.2023).
3. Accord du 3 juillet 2009 relatif au travail intermittent et saisonnier. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/conv_coll/id/KALITEXT000021181133/?idConteneur=KALICONT000021259110 (дата звернення: 31.03.2023).
4. Décret n° 2009-739 du 19 juin 2009 relatif à l'hébergement des travailleurs saisonniers agricoles. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000020764623/?isSuggest=true> (дата звернення: 31.03.2023).
5. Décret no 2003-937 du 30 septembre 2003 relatif à l'hébergement en résidence mobile ou démontable des travailleurs saisonniers agricoles. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000000609977> (дата звернення: 31.03.2023).

Блохіна О.А.

ад'юнкт кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності,
*Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРИМУСОВОГО ПРИТЯГНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ У ВІДПОВІДНОСТІ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Наразі в Україні вагомо стоїть питання орієнтації усіх сфер життя до стандартів країн Європейського Союзу. Особливо після того, як 23 червня 2022 року країни-члени ЄС проголосували за надання Україні статусу країни кандидата до вступу в ЄС, наша європейська ідентичність почала тільки зміцнюватись. Звісно, Україні треба провести ще багато реформ та удосконалити законодавство, щоб наблизитись до вступу в ЄС, та наразі уряд робить усе можливе для цього, не дивлячись на складну військову ситуацію в країні.

Адміністративно правове регулювання в країні, як якісний механізм, що, в першу чергу, відображається в законах та нормативних актах, в напрямі притягнення до адміністративної відповідальності напряму залежить від реалізації адміністративно-правових санкцій та застосування адміністративних стягнень. Проте, не завжди ці санкції є результативними і правопорушник несе відповідальність за свій проступок. Для того щоб забезпечити виконання примусових стягнень та притягнути правопорушника до адміністративної відповідальності згідно ст. 5 «ЗУ про

виконавче провадження»: примусове виконання рішень покладається на органи державної виконавчої служби (державних виконавців) та у передбачених цим Законом випадках на приватних виконавців, правовий статус та організація діяльності яких встановлюються Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [1]. Так, наприклад, у Франції, Нідерландах, Люксембурзі, Словенії, Італії, Польщі, Румунії, Словаччині, Естонії, Латвії та Литві виконавці є приватними особами, які працюють за ліцензією, а управління судовими виконавцями здійснюють регіональні та національні палати як органи самоврядування [2]. У Франції виконавче провадження реалізується не лише судовими виконавцями, а й генеральними прокурорами, прокурорами, командирами та офіцерами поліції. Одночасно з цим характерними в правовому статусі виконавців є елементи незалежної особи, що практикує, і державного службовця. До кандидатів у виконавці висувають суворі вимоги: наявність юридичної освіти, успішне проходження дворічного стажування у конторі судового виконавця, складання державного кваліфікаційного іспиту [2]. У Нідерландах судові виконавці поєднують у своїх функціональних обов'язках риси державної та приватної особи. Вони мають право займатися приватною практикою щодо повернення боргів за взаємною згодою сторін, наданням правових консультацій, бути повіреними в суді та будують свою діяльність на основі затвердженого бізнес-плану. Наявність такого плану є обов'язковою вимогою. Такий план має містити положення про окупність витрат судових виконавців, вказівку потенційних клієнтів та ін. [2]. В Словенії служба судових приставів є державною службою, яку пристави несуть автономно. Так, пристави особисто відповідають за будь-яку заподіяну шкоду при здійсненні своїх повноважень та

за страхового випадку за свої дії чи бездіяльність при виконанні постанов суду. У разі значних порушень пристави можуть бути усунені від своїх обов'язків міністром юстиції [2].

Слід зазначити, що у наведених вище країнах основний обсяг рішень судів, що виконуються приватними виконавцями, випадає на проблемних боржників - безробітних, дрібних підприємців, які не в змозі розрахуватися за кредитами. Деякі європейські країни вирішують проблему неплатоспроможності боржника шляхом переведення боргу на себе. Тобто, виплачують робітникам збанкрутілих підприємств призначені судом суми заборгованості із зарплати та інші платежі [2].

Органи виконавчої служби в Україні виконують примусове виконання рішень такими заходами, як: 1) звернення стягнення на кошти, цінні папери, інше майно (майнові права), корпоративні права, майнові права інтелектуальної власності, об'єкти інтелектуальної, творчої діяльності, інше майно (майнові права) боржника, у тому числі якщо вони перебувають в інших осіб або належать боржникові від інших осіб, або боржник володіє ними спільно з іншими особами; 2) звернення стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інший дохід боржника; 3) вилучення в боржника і передача стягувачу предметів, зазначених у рішенні; 4) заборона боржнику розпоряджатися та/або користуватися майном, яке належить йому на праві власності, у тому числі коштами, або встановлення боржнику обов'язку користуватися таким майном на умовах, визначених виконавцем; 5) інші заходи примусового характеру, передбачені цим Законом» [1]. Загальний розмір усіх відрахувань під час кожної виплати заробітної плати та інших доходів боржника не може перевищувати 50 відсотків заробітної плати, що має бути виплачена працівнику, у тому числі у разі відрахування за кількома виконавчими документами. Це обмеження не

поширюється на відрахування із заробітної плати у разі відбування боржником покарання у виді виправних робіт і стягнення аліментів на неповнолітніх дітей. У таких випадках розмір відрахувань із заробітної плати не може перевищувати 70 відсотків [1]. На прикладі Польщі, в рамках виконавчого провадження може бути накладений арешт на майно, кошти на рахунках у банку, але найчастіше (на простому людському рівні) відбувається примусове стягнення частини зарплати. Одночасно за деякими видами заборгованостей (наприклад, за аліментами) може стягуватися до 60% від загальної суми оплати праці [3]. А при переїзді до інших країн ЄС стягнути кошти можуть і там. Для цього існує інструмент Європейського виконавчого листа (Регламент №805/2004 від 21.04.2004) та Європейського наказного провадження (Регламент №1896/2006 від 12.12.2006) [3], тоді як з України виїзд на даних умовах можливий. Підсумовуючи вищезазначене, можна прийти до висновку про суттєві відмінності щодо примусового притягнення до адміністративної відповідальності правопорушників в законодавстві України та країнах ЄС. Україна в процесі системного урегулювання та спрямованості на Європейські стандарти, повинна враховувати певні підходи цих країн, зокрема, в напрямку примусового притягнення правопорушників до відповідальності. При цьому, слід брати до уваги особливості внутрішнього законодавства, яке необхідно удосконалювати та приводити у відповідність до країн ЄС, опираючись на досвід цих зарубіжних країн.

Список використаних джерел:

1. Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 року № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

2. Приватна система примусового виконання з досвіду європейських країн. URL:http://resq-group.com.ua/execution_eu.html

3. Як судові пристави у Польщі стягують борги? URL:
<https://poland-consult.com/polezno-znat/dengi/sudebnye-pristavy.html>

Бугера О. І.
професор кафедри конституційного та
адміністративного права,
*Національний транспортний університет
м. Київ, Україна*

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

Відповідно до Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні [1] штучний інтелект, це організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань. Україна, яка є членом Спеціального комітету із штучного інтелекту при Раді Європи, у жовтні 2019 року приєдналася до Рекомендацій Організації економічного співробітництва і розвитку з питань штучного інтелекту (Organisation for Economic Co-operation and Development, Recommendation of the Council on Artificial Intelligence, OECD/LEGAL/0449). При цьому Концепцією, зокрема, передбачається попередження суспільно небезпечних явищ шляхом аналізу наявних даних за допомогою штучного інтелекту. Зокрема, перспективним є шлях використання технології штучного інтелекту для прогнозування злочинності.

Загалом цілями кримінологічного прогнозування є: встановлення можливих змін у стані, рівні, структурі, динаміці злочинності в майбутньому; встановлення можливості появи нових видів злочинів та фактичної втрати суспільної

небезпечності нині існуючих, а також факторів, що можуть мати вплив на ці процеси; встановлення можливості появи нових видів злочинців; з'ясування імовірності та можливостей вчинення злочину конкретною особою; забезпечення випереджаючою інформацією всіх обставин, що мають суттєве значення для розробки перспективних планів щодо протидії злочинності; забезпечення можливості розроблення загальної концепції протидії злочинності, вибору оптимального шляху розвитку спеціалізованих суб'єктів антикримінальної діяльності [2].

Як свідчить зарубіжний досвід, штучний інтелект може бути дієвим інструментом запобігання та прогнозування злочинності [3]. Ідея проектів з використанням штучного інтелекту полягає в тому, що такі явища як кібератаки та офлайн злочинність є досить передбачуваними. Але для створення реалістичних прогнозів, потрібно проаналізувати величезні обсяги даних, щоб виявити закономірності та потенційні проблеми. Зокрема, для захисту онлайн-транзакцій від шахраїв компанії використовують прогностичні моделі машинного навчання. Це алгоритми, які аналізують дані, щоб визначити закономірності та стандартні процедури виконання онлайн-транзакцій, щоб оцінити ймовірність шахрайських транзакцій та знайти спосіб відхилення таких операцій. Завдяки штучному інтелекту, до вже існуючих інструментів кібербезпеки можна також додати: виявлення кіберзагроз та підозрілої активності за допомогою алгоритмів прогностичної аналітики; розробка більш точних, безпечних та біометричних способів входу; покращення безпечності умовного доступу. Компанії та уряди все більше цікавляться ефективністю штучного інтелекту у боротьбі з кібератаками. Здатність алгоритмів штучного інтелекту досліджувати трафік даних та знаходити відхилення від норми також дозволяє виявляти порушення вимог безпеки. Технологія штучного інтелекту дає

можливість швидко обробляти величезні обсяги даних та знаходити розбіжності в процедурах за допомогою ретроспективного аналізу. Відхилення може полягати, на перший погляд, у нешкідливому елементі коду, розміщеному хакерами. Очікується, що вартість даної технології на ринку кібербезпеки сягне 46,3 мільярда доларів за сім років і щорічно зростатиме на 23 відсотки [4]. При цьому аналітики даних та соціологи з університету Чикаго використовують технологію штучного інтелекту, для прогнозування злочинності на тиждень вперед із точністю до 90%. Технологія ділить місто на квадрати розмірами приблизно в 300 метрів. Потім система аналізує час та місце окремих злочинів та виявляє закономірності для прогнозування майбутніх подій. Штучний інтелект вже протестували у Чикаго, Атланті, Остіні, Лос-Анджелесі та інших великих містах США [5].

Загалом роль штучного інтелекту у правоохоронних органах з кожним днем стає все важливішою. Так, камери спостереження зі штучним інтелектом мають розширені можливості розпізнавання номерних знаків, облич для пошуку злочинців та зниклих осіб та виявлення в місцях скупчення людей предметів, що залишилися без нагляду. Попри те, що камери мали подібну функцію до штучного інтелекту, ця технологія дозволяє обробляти дані безпосередньо на місці, без використання централізованого концентратора даних або хмари. Іншими словами, камери безпеки тепер можуть приймати рішення самостійно. Важливим є також використання штучного інтелекту для визначення можливих місць злочинів. Сьогодні машинне навчання використовується для аналізу даних про вчинені раніше злочини та прогнозування, де і коли подібні події можуть трапитись у майбутньому. Алгоритм базується на спостереженні, що злочинність має тенденцію до кластеризації у просторі та часі,

тому аналіз даних про злочини дозволяє визначити місця, за якими варто наглядати з особливою пильністю. Також штучний інтелект використовують для прийняття рішень щодо застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та умовно-дострокового звільнення шляхом оцінки та передбачення схильності особи до повторного вчинення злочину. Так, одне з британських поліцейських управлінь використовувало інструмент оцінки ризику під назвою HART, щоб допомагати офіцерам пенітенціарної служби приймати рішення щодо звільнення підозрюваних. У фінансовій галузі сьогодні також широко використовуються алгоритми на основі штучного інтелекту. Зокрема, фінансові установи застосовують штучний інтелект для боротьби з відмиванням грошей та шахрайством з кредитами для фізичних осіб, а також для виявлення та управління фінансовими ризиками та прийняття кредитних рішень. Фальшиві та шахрайські страхові вимоги складають до 10 відсотків усіх страхових виплат і завдають до 80 мільярдів доларів США щорічних збитків лише американським компаніям. Ось чому бізнес охоче інвестує у систему виявлення та запобігання шахрайству за допомогою штучного інтелекту [4].

В Україні триває процес розширення сфер використання штучного інтелекту. Зокрема, Міністерство юстиції розробило програмне забезпечення з елементами штучного інтелекту, яке буде аналізувати злочинців і визначати, чи схильні вони в майбутньому порушувати закон знову [6]. Також Бюро економічної безпеки України працює над створенням нейронної мережі з використанням штучного інтелекту для пошуку, аналізу інформації, прогнозування ситуацій та ризиків у сфері економіки. Проект дасть змогу запобігати і розслідувати економічні злочини без впливу людського фактора, щоб мінімізувати тіньовий сектор [7].

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що для підвищення рівня протидії злочинності в умовах активного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій доцільним є внесення доповнень до Плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021–2024 роки [8] щодо розроблення Методичних рекомендацій з питань кримінологічних засад використання штучного інтелекту для прогнозування злочинності та забезпечення їх реалізації в практичній діяльності правоохоронних органів.

Список використаних джерел:

1. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>.
2. Литвинов О. Кримінологічне прогнозування. URL: <https://visnikkau.webnode.com.ua/news/kriminologichne-prognozuvannya/>.
3. Fatima Dakalbab, Manar Abu Talib, Omnia Abu Waraga, Ali Bou Nassif, Sohail Abbas, Qassim Nasir. Artificial intelligence & crime prediction: A systematic literature review. *Social Sciences & Humanities Open*. 2022. Volume 6. Issue 1. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2590291122000961>.
4. Штучний інтелект: виявлення та запобігання злочинам. URL: <https://brainberry.ua/uk/newsroom/blog/artificial-intelligence-computerized-detection-and-prevention>.
5. Троянов С. Науковці навчили штучний інтелект передбачати злочини на тиждень вперед. URL: <https://nachasi.com/tech/2022/07/04/crime-prediction-ai/>.
6. Яцкевич М. Мін'юст запускає штучний інтелект для аналізу злочинців. URL: <https://suspilne.media/62673-minustsvoriv-stucnij-intelekt-dla-analizu-zlocinciv/>.

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

7. Перун В. БЕБ хоче залучити штучний інтелект для розслідування економічних злочинів. URL: https://lb.ua/economics/2022/06/23/521041_beb_hoche_zaluchiti_shtuchniy_intelekt.html.

8. План заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021–2024 роки: затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 р. № 438-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/prozatverdzhennya-planu-zahodiv-z-438r>.

Дмитришин В.С.

кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
Державна наукова установа
«Науково-практичний центр профілактичної
та клінічної медицини» ДУС
м. Київ, Україна

НАБУТТЯ ТА РОЗПОРЯДЖАННЯ ПРАВАМИ ОСОБЛИВОГО РОДУ (SUI GENERIS)

Латинське висловлювання «*sui generis*», яке буквально означає «свого власного виду» або «унікальний за своїми характеристиками» [1], часто використовується в аналітичній філософії для того, щоб визначити ідею, сутність чи реальність, яка не може бути включена в більш широке поняття. В праві термін «*sui generis*» використовується для ідентифікації юридичних явищ, існуючих незалежно від інших, що відрізняються своєю незвичайністю, а також у відношенні конкретного права чи обов'язку [2].

В Україні 1 січня 2023 року набув чинності у новій редакції Закон України «Про авторське право і суміжні права» (далі – Закон) [3], який регулює відносини щодо набуття, здійснення та захисту особистих немайнових та майнових авторських та/або суміжних прав, а також щодо прав особливого роду (*sui generis*), пов'язаних зі сферою авторського права та/або суміжних прав. Положення Закону спрямовані на охорону та захист особистих немайнових прав і майнових прав суб'єктів права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою.

Стаття 8 Закону каже, що розклади руху транспортних засобів, розклади телерадіопередач, телефонні довідники та

інші аналогічні бази даних, що не відповідають критеріям оригінальності, охороняються правом особливого роду (*sui generis*). Також правом особливого роду (*sui generis*) охороняються неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою (програмами) - об'єкти, що відрізняється від існуючих подібних об'єктів та утворені у результаті функціонування комп'ютерної програми без безпосередньої участі фізичної особи в утворенні цих об'єктів (стаття 33 Закону).

В законі прямо не зазначено, але використовуючи аналогію, можна припустити, що право особливого роду (*sui generis*) на базу даних виникає з факту створення об'єкту та надання йому матеріальної форми. Це підтверджується положенням статті 21 Закону, яка каже, що право особливого роду (*sui generis*) починає діяти з дати закінчення створення бази даних. Не вимагається ні обнародування, ні публікації, ні перевірки стосовно охороноздатності, ні будь-якої офіційної реєстрації об'єкта.

Право особливого роду (*sui generis*) на неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою, згідно статті 33 Закону, виникає внаслідок факту генерування цього об'єкта і починає діяти (є чинним) з моменту його генерування.

Хоча термін «створення», який використовується у Законі відносно неоригінальних баз даних, відсилає нас до процесу творіння, тобто, діяльності, притаманній саме фізичній особі, закон не пов'язує з таким актом виникнення немайнових авторських прав, через відсутність критерію творчої діяльності при створенні неоригінальної бази даних. Те ж саме стосується і неоригінальних об'єктів, згенерованих комп'ютерною програмою. Стаття 33 Закону каже, що, «у результаті утворення неоригінального об'єкта, згенерованого комп'ютерною програмою, особисті немайнові права не виникають».

Суб'єктом прав «*sui generis*» визнається виробник бази даних - особа, яка проявляє ініціативу і йде на ризик, здійснюючи інвестиції (в широкому розумінні цього слова: фінансові, трудові, технічні та ін.) у її створення, а значить, і несе відповідальність за кінцевий продукт [4]. Стаття 33 Закону визначає, що суб'єктами права *sui generis* на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою, є особи, яким належать майнові права або які мають ліцензійні повноваження на таку комп'ютерну програму, якою були згенеровані такі об'єкти. Тобто, суб'єктами права особливого роду (*sui generis*) є виробник неоригінальної бази даних або особа, якій належать майнові права (або яка іншим чином законно набула право на використання) на комп'ютерну програму, якою були згенеровані такі об'єкти. Такими суб'єктами можуть бути як фізичні, так і юридичні особи.

Обсяг майнових прав суб'єкта права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою, відповідає загальному обсягу майнових авторських прав, тобто, суб'єкт такого права має право використовувати цей неоригінальний твір будь-яким способом (способами), а також має виключне право дозволяти або забороняти використання цього твору іншими особами. Також такий суб'єкт, протягом строку дії права особливого роду (*sui generis*), має виключне право на передачу (відчуження) цього права та має право надавати іншим особам дозвіл на використання цього об'єкта будь-якими способами на підставі ліцензійного договору

Так, суб'єкт права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою, протягом строку дії права особливого роду (*sui generis*) має виключне право надавати іншим особам дозвіл на використання цього об'єкта будь-якими способами на підставі

ліцензійного договору. За цим договором ліцензіар надає ліцензіату дозвіл на використання такого об'єкта визначеним способом (способами) протягом певного строку на певній території, а ліцензіат зобов'язується вносити плату за використання об'єкта. Ліцензіат не має права використовувати об'єкт особливого роду (*sui generis*) способами, прямо не передбаченими ліцензійним договором. У випадках, передбачених ліцензійним договором, дозвіл на використання об'єкта може надаватися ліцензіатом іншій особі (субліцензіату) на підставі субліцензійного договору в обсязі, що не може перевищувати обсяг прав, які було надано ліцензіату на підставі ліцензійного договору, зокрема щодо території і строку дії субліцензійного договору [3].

У разі відсутності визначення у ліцензійному (субліцензійному) договорі виду ліцензії вважається, що ліцензія є невиключною, а у випадку відсутності визначення у ліцензійному договорі території дії ліцензійного договору (ліцензії) дія ліцензії поширюється на територію України.

Якщо у ліцензійному договорі не зазначений термін його дії, то договір вважається укладеним на строк, що залишився до спливу строку чинності виключного майнового права на визначений у договорі об'єкт, але не більше ніж на п'ять років. У випадку, якщо за шість місяців до спливу зазначеного п'ятирічного строку жодна із сторін не повідомить письмово другу сторону про відмову від договору, договір вважається продовженим на невизначений строк. У такому разі кожна із сторін може в будь-який час відмовитися від договору, письмово повідомивши про це другу сторону за шість місяців до розірвання договору, якщо більший строк для повідомлення не встановлений за домовленістю сторін.

Право особливого роду (*sui generis*) на об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою, може бути передане

(відчужен) на користь іншої особи. Суб'єкт права особливого роду (*sui generis*) може передати (відчужити) свої майнові права на об'єкт, будь-якій іншій особі у повному складі на території всіх держав світу або частково на окремі способи використання на території окремих держав світу, або на всі способи використання на території окремих держав світу. У разі передання (відчуження) майнових прав на такий об'єкт частково, майнові права в обсязі, не передбаченому у договорі, є такими, що не передані (не відчужені).

Особа, яка набуває майнові права на об'єкт права особливого роду (*sui generis*), стає суб'єктом майнових прав у межах набутого нею обсягу майнових прав на такий об'єкт протягом визначеного законом строку чинності відповідних майнових прав на такий об'єкт. Умова договору про передання (відчуження) майнових прав на зазначені об'єкти на інший, ніж передбачено законом строк чинності набутих майнових прав, є нікчемною.

Укладення договору про передання (відчуження) майнових прав на об'єкт *sui generis* не впливає на чинність ліцензійних, субліцензійних договорів, які було укладено раніше, якщо інше не передбачено відповідним ліцензійним договором.

Список використаних джерел:

1. The Oxford English Dictionary / J. Simpson, E. Weiner (eds.). – 2nd ed. – United Kingdom, 1989. – P. 757
2. Dunway v. New York, 442 U.S. 200 (1979). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://supreme.justia.com/us/442/200> (дата звернення 23.01.23)
3. Закон України «Про авторське право і суміжні права» № 2811-IX від 01.12.2022 р. / Голос України від 31.12.2022 — № 267
4. Council Directive on the legal protection of databases // Official Journal of the EC. – L77, 27.03.1996. – P. 20– 28

Середа В.О.

аспірантка,

Національний авіаційний університет

м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ КАНАДИ

Анотація. У статті проведено всебічний аналіз правового статусу іноземних громадян та осіб без громадянства в системі місцевого самоврядування Канади. У статті висвітлюються вимоги, щодо участі у виборах в органах місцевого самоврядування, а також практика реалізації прав та свобод іноземців та осіб без громадянства в муніципальному самоврядуванні. Описуються основні принципи та положення, які регулюють участь іноземців та осіб без громадянства в місцевому самоврядуванні Канади. Особливе місце в статті посідає правовий статус українців в Канаді.

Результати статті можуть бути корисні для науковців, які досліджують проблеми міграції та правового статусу іноземців та осіб без громадянства у різних країнах світу, а також для практиків та владних органів, які займаються питаннями міграції та місцевого самоврядування.

Досліджено законодавчу базу Канади щодо участі іноземців та осіб без громадянства в місцевому самоврядуванні.

Проаналізовано практику реалізації їхніх прав та свобод в контексті місцевого самоврядування. Дано порівняльний аналіз правового статусу іноземців та осіб без громадянства в системах місцевого самоврядування України та Канади.

Ключові слова: іноземні громадяни, особи без громадянства, місцеве самоврядування, Канада, Україна.

Актуальність теми. В контексті глобалізаційних процесів та зростаючої міграції населення, яка стала наслідком воєнного стану в Україні. Канада, як країна з відкритою міграційною політикою, є прикладом держави, де значна кількість іноземців та осіб без громадянства знаходяться під юрисдикцією місцевих органів влади. Саме Канада одна з перших запровадила міграційну програму для українців після початку повномасштабної війни в Україні, таким чином надавши на місцевому рівні великий обсяг прав українцям на рівні з громадянами країни.

Законодавство та правовий статус іноземців та осіб без громадянства у муніципальному самоврядуванні в Канаді можуть вплинути на їх соціальну інтеграцію, політичну участь та права на місцеве самоврядування. Також, розуміння правового статусу іноземців та осіб без громадянства може бути корисним для урядів та інших зацікавлених сторін у формуванні політики щодо міграції та місцевого самоврядування.

Отже, дана тема є актуальною для дослідження та розуміння правового статусу іноземців та осіб без громадянства в муніципальному самоврядуванні Канади, а також для подальшого розвитку правової та політичної практики у сфері міграції та місцевого самоврядування в інших країнах світу, а особливо в Україні.

Мета статті полягає в дослідженні особливостей правового статусу іноземних громадян та осіб без громадянства в системі місцевого самоврядування Канади та порівняльному аналізі з правовим статусом цих категорій осіб в Україні.

Основний виклад матеріалу.

Згідно з Конституцією Канади, місцеві органи влади мають право приймати рішення щодо своєї внутрішньої

організації та функціонування, включаючи забезпечення прав іноземців та осіб без громадянства [20].

Один з головних документів, який регулює статус іноземних громадян та осіб без громадянства у Канаді - це Закон про імміграцію та захист біженців [8].

Згідно з цим законом, іноземці можуть отримати різні види дозволів на перебування в Канаді, які відкривають певні права та обов'язки, включаючи участь у місцевому самоврядуванні [8].

Однією з особливостей правового статусу іноземців та осіб без громадянства в місцевому самоврядуванні Канади є те, що регулюються місцевими законами та правилами, що відрізняються в залежності від провінції або території.

В більшості провінцій Канади, іноземні громадяни можуть брати участь у місцевих виборах, вибирати та бути обраними в місцеві органи влади на рівні з громадянами Канади.

Наприклад, у провінціях Альберта, Британська Колумбія, Манітоба, Саскачеван, Онтаріо та ін. іноземні громадяни та особи без громадянства можуть бути виборцями на муніципальних виборах, якщо вони мають проживання в муніципалітеті протягом певного періоду часу [1; 2; 5; 10; 11; 12; 16; 18; 19].

Більше того, в зазначених вище провінціях іноземці та особи без громадянства можуть бути обраними на посаду муніципальних рад та голів міст, якщо вони мають статус постійного мешканця Канади та відповідають іншим вимогам муніципалітету.

Наприклад, в Британській Колумбії згідно з Законом про місцеве самоврядування, іноземці можуть бути обраними в місцеві ради, якщо вони мають право голосу та проживають в Канаді не менше одного року [9].

В Альберті згідно з Місцевими виборчими законами, іноземці можуть бути обраними в місцеві органи влади, якщо

вони мають право голосу та проживають в провінції не менше шести місяців [1].

В провінції Онтаріо іноземні громадяни та особи без громадянства мають право брати участь у місцевих виборах, якщо вони мають проживання в провінції протягом 12 місяців перед днем виборів та можуть бути обраними в місцеві органи влади згідно з Місцевими виборчими законами. Однак, кожне місто або селище може мати свої вимоги до кандидатів [12].

Що ж до провінції Квебек, яка є єдиним франкомовним регіоном у Канаді, існує власна система місцевого самоврядування, яка регулює взаємодію іноземців і осіб без громадянства з місцевими органами влади. В зазначеній провінції іноземні громадяни та особи без громадянства можуть бути обраними в місцеві органи влади, якщо вони мешкають в Квебеці не менше одного року, але тільки на рівні місцевих рад і не мають права голосувати на рівні провінційних або федеральних виборів. Більше того, згідно з Законом про муніципальні вибори, певні посади можуть бути доступні лише для громадян Канади [11].

Деякі провінції та території, наприклад, Нунавут та Юкон, дозволяють іноземцям та особам без громадянства бути обраними на рівні місцевої влади, але з певними обмеженнями.

Так, у зазначених вище територіях Канади, згідно зі статтею 11 Нунавутського акту та відповідно до статті 9 Юконського акту, будь-яка особа, яка має право голосу на території, може бути обрана до Легіслативної Асамблеї, яка є місцевим законодавчим органом влади. Однак, згідно з цією ж статтею, не мають права бути обраними до Легіслативної Асамблеї особи, які не мають права проживання на території зазначених територій [14; 15; 21; 22].

Отже, можна зробити висновок, що правовий статус іноземних громадян та осіб без громадянства в

муніципальному самоврядуванні Канади залежить від законодавства провінцій та відносин між муніципалітетами та провінційним урядом.

Важливо також підкреслити, війна в Україні вплинула на збільшення кількості іноземців та осіб без громадянства, які шукають притулок у Канаді. У зв'язку з цим, уряд Канади дещо змінив свою міграційну політику, щоб допомогти тим, хто був примусово переміщений. Зокрема, в квітні 2022 року Канада оголосила про відкриття програми гуманітарної міграції для громадян України, які перебувають у зоні конфлікту [3].

Зазначена програма CUAET [3] передбачає низку заходів для сприяння успішній інтеграції українців у канадське суспільство на місцевому рівні. До цих заходів належать:

1. Допомога українським іммігрантам знайти роботу та отримати необхідні кваліфікації для працевлаштування в Канаді. Для цього проводяться різноманітні тренінги, семінари та програми професійного розвитку.

2. Надання підтримки українським іммігрантам у знаходженні житла та отриманні доступних житлових умов.

3. Проведення мовних курсів, які допоможуть українцям покращити свої знання англійської мови та засвоїти культурні особливості Канади.

4. Надання консультацій та підтримки українським іммігрантам у зверненні за медичною допомогою та отриманні необхідних медичних послуг.

5. Забезпечення доступу до соціальних послуг та програм підтримки, таких як допомога у знаходженні дитячого садка, шкільної програми для дітей, допомога у догляді за людьми похилого віку, інвалідів та ін.

6. Розвиток міжкультурного співробітництва та підтримка української культури та традицій на місцевому

рівні, наприклад, за допомогою організації українських фестивалів та культурних заходів.

Вищезазначені заходи спрямовані на забезпечення успішної інтеграції українців у канадське суспільство на місцевому рівні.

Якщо ж повірювати правовий статус іноземців та осіб без громадянства в системі місцевого самоврядування Канади та Україна можна виділити 3 відмінних ознаки:

1. Однією з головних відмінностей між Канадою та Україною є те, що в Канаді іноземці та особи без громадянства мають право бути обраними в місцеві органи влади в деяких провінціях та територіях. У той час як в Україні, відповідно до Конституції [23], тільки громадяни України мають право бути обраними в органи місцевого самоврядування.

2. Крім того, в Канаді іноземні громадяни та особи без громадянства мають ряд інших прав на місцевому рівні, зокрема право на участь у консультаціях та громадських слуханнях, право на доступ до інформації та можливість виступати на зборах місцевих органів влади. Це може бути корисним для створення різноманітних ініціатив, спрямованих на покращення життя в місцевості, та забезпечення більш активної участі громадян в прийнятті рішень [8].

3. Також, в Канаді іноземці та особи без громадянства мають право на деякі види соціальної допомоги від місцевих органів влади, таких як допомога з житлом, медичні послуги тощо. В Україні також існують деякі програми допомоги для іноземців та осіб без громадянства, але їх обсяг та доступність є обмеженими [24].

На основі вищевикладеного, можна зробити **висновок**, що Канада має більш розвинуту систему місцевого

самоврядування, яка надає значні права іноземцям та особам без громадянства на місцевому рівні, а особливо українцям в забезпеченні підтримки та захисті своїх культурних, мовних та історичних цінностей, а також на доступ до місцевих служб та програм.

Програма надає фінансову підтримку на здійснення цих прав на місцевому рівні, зокрема на забезпечення збереження української культури та мови, на проведення заходів з просвітницької та культурної діяльності та на розвиток української громади.

Крім того, правовий статус цих осіб регулюється провінціальним та федеральним законодавством, в кожній провінції та території.

У порівнянні з Україною, Канада має більш розвинену систему захисту прав іноземних громадян та осіб без громадянства, зокрема на місцевому рівні. В Україні зазвичай іноземці та особи без громадянства не мають права на участь в процесах місцевого самоврядування, а їх правовий статус регулюється в основному законодавством про міграцію.

Однак в останні роки в Україні з'являються поступові зміни в цьому питанні, зокрема створення інструментів місцевої демократії для іноземців та осіб без громадянства. Таким чином, можна очікувати подальшого розвитку системи захисту прав іноземців та осіб без громадянства на місцевому рівні в Україні.

Список використаних джерел:

1. Alberta Municipal Government Act, RSAб 2000, с. M-26.
URL: <https://www.canlii.org/en/ab/laws/stat/rsa-2000-c-m-26/latest/rsa-2000-c-m-26.html>

2. British Columbia Local Elections Campaign Financing Act, SBC, 2018, c.41. URL: https://www.bclaws.gov.bc.ca/civix/document/id/complete/statreg/18041_01

3. Canada-Ukraine Authorization for Emergency Travel. URL: <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/news/2022/03/canada-ukraine-authorization-for-emergency-travel.html>

4. Citizenship and Immigration Canada. Rights and responsibilities of Canadian citizens. URL: <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/services/canadian-citizenship/become-canadian-citizen/rights.html>.

5. City of Winnipeg Charter, C.C.S.M., c.225. URL: <http://web2.gov.mb.ca/laws/statutes/ccsm/c225e.php>

6. Government of Alberta. Information for foreign nationals in Alberta URL: <https://www.alberta.ca/information-for-foreign-nationals-in-alberta.aspx>.

7. Government of Quebec. Immigration, francisation and integration URL: <https://www.quebec.ca/en/immigration/immigrate-settle/general-information-immigration/>.

8. Immigration and Refugee Protection Act, S.C. 2001, c. 27. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/i-2.5/page-10.html#h-275365>.

9. Local Government Act, RSBC, 2015, c.1. URL: https://www.bclaws.gov.bc.ca/civix/document/id/complete/statreg/15001_01

10. Manitoba Municipal Act, CCSM, c.M225. URL: <https://web2.gov.mb.ca/laws/statutes/ccsm/m225e.php>

11. Municipal Elections Act, CQLR, c.E-2.2. URL: <https://www.legisquebec.g>

12. Municipal Elections Act, SO, 1996, c.32. URL: <https://www.ontario.ca/laws/statute/96m32>

13. Nova Scotia Municipal Government Act, SNS 1998, c 18. URL: <https://nslegislature.ca/sites/default/files/legc/statutes/municipal%20government.pdf>

14. Nunavut Act, S.C., 1993, c. 28, s. 11. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/n-28.6/FullText.html>.

15. Nunavut Municipal Act, RSNWT (Nu) 1998, c. M-24. URL: <https://www.canlii.org/en/nu/laws/stat/rsnwt-nu-1998-c-m-24/latest/rsnwt-nu-1998-c-m-24.html>

16. Ontario Municipal Act, 2001, SO, 2001, c. 25. URL: <https://www.ontario.ca/laws/statute/01m25>

17. Quebec Act respecting elections and referendums in municipalities, CQLR, c. E-2.2. URL: <https://www.legisquebec.gouv.qc.ca/en/showdoc/cs/E-2.2>

18. Saskatchewan Cities Act, SS, 2016, c. C-11.2. URL: <https://www.canlii.org/en/sk/laws/stat/ss-2016-c-c-11.2/latest/ss-2016-c-c-11.2.html>

19. The Cities, Towns and Villages Act, R.S.S., 1978, c. C-11. URL: <https://www.canlii.org/en/sk/laws/stat/rss-1978-c-c-11/latest/rss-1978-c-c-11.html>

20. The Constitution Acts. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/Const/page-13.html>.

21. Yukon Act, RSC, 1985, c. Y-2, s. 9. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/Y-2/FullText.html>.

22. Yukon Municipal Act, RSY, 2002, c. 143. URL: <https://laws.yukon.ca/Proclamations/SIs/2004-020.pdf>

23. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2015. 98 с.

24. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України. 2019. № 16-17. ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3655-17>

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

СЕКЦІЯ 4.

ПЕДАГОГІКА, ОСВІТА, ФІЛОСОФІЯ ТА ФІЛОЛОГІЯ

Jolanta Tomporowska

*Університет демократії в Грудзьондз,
Польща*

Slawomir Stanislaw Dębski

*Поморський університет у Старогард Гданському,
Польща*

ВПЛИВ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ НА ІНВАЛІДНІСТЬ СТУДЕНТІВ – ВИБРАНІ ПИТАННЯ

Здоров'я населення, і насамперед дітей та молоді, є фундаментальною цінністю в стратегіях розвитку більшості країн світу. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), визначаючи свої основні цілі для Європи в програмі «Здоров'я 2020», вказує на зміцнення здоров'я та зменшення нерівності у здоров'ї. Проте, щоб визначити конкретні цілі в окремих країнах, необхідно ретельно продіагностувати існуючу ситуацію, основні загрози та визначити цільові групи для превентивної та інтервенційної діяльності. Дуже складним елементом також є оцінка нерівності у здоров'ї, і перш за все її психосоціальних причин. Одним із найважливіших завдань сучасної школи є активізація учнів, надання їм можливості розвивати різноманітні форми їх активності, і водночас надання

можливості особистості повніше задовольняти свої розумові, фізичні та соціальні потреби. У школі це може проявлятися в пізнавальній, фізичній, продуктивній, соціальній, культурній та художній діяльності. У процесі навчання студентів з обмеженими можливостями особливе значення надається фізичній активності¹, яка не тільки слугує для підтримки їхнього здоров'я та загальної фізичної форми, щоб вони могли якомога повноцінніше функціонувати в соціальному житті, але й є формою фізичної реабілітації, елемент психотерапії. Це дослідження є спробою відповісти на дослідницькі запитання, що впливають із проблеми, викладеної в назві.

Ключові слова: рухова активність інвалідів, студенти з обмеженими можливостями, значення рухової активності, рухова активність та інвалідність

У процесах фізичного виховання і тренування рухову активність розглядають як основний стимулятор психосоматичного розвитку людини та основний фактор фізичного впливу [1]. Вона є детермінантою фізичної підготовленості, чинником, що інтегрує складову здорового способу життя, підтримує або підвищує функціональну ефективність організму. Це також фактор профілактики захворювань, особливо системи кровообігу, подолання стресу та лікування багатьох розладів і захворювань. Фізична активність також зміцнює нервову систему і підвищує розумову працездатність. Серед багатьох визначень діяльність, особливо щодо олігофренопедагогіки, слід сприймати як навчальний процес, найважливішим елементом якого є формування звички рухатися [2]. Для нормального функціонування організму необхідні регулярні фізичні навантаження. Фізичні зусилля в правильній дозі позитивно впливають на збереження здоров'я, як фізичного, так і психічного. Розвиток звички займатися фізичною активністю,

бажано вже серед дітей, сприяє підвищенню фізичної форми та підтримці здорової маси тіла. Це особливо важливо в світлі соціально-демографічних змін, що відбуваються (так зване старіння населення, тобто зростання частки людей похилого віку в суспільстві) та змін, пов'язаних зі способом життя та роботою (поширення телебачення, масове використання комп'ютерів для роботи), і розваги, домінування автомобільного транспорту, а отже, проведення багато часу в положенні сидячи), що призводить, серед іншого, до планомірне збільшення частки людей із ожирінням у суспільстві. Результати останнього європейського дослідження здоров'я (EHIS-2019) [3], проведеного в Польщі, показують, що більше половини поляків (52,2%) мали принаймні надмірну вагу, а 15,8% були класифіковані як страждають ожирінням. Дослідження, проведене Інститутом матері та дитини [4] у 2020 році, показує, що проблеми з надмірною масою тіла також стосуються дітей та підлітків: 22% дітей 11-12 років мали надлишкову вагу або ожиріння, 18% однорічних і 12% дітей молодь 17-18 років; за оцінками, цей відсоток зростатиме приблизно на 2-3% за десятиліття. Регулярна фізична активність на всіх етапах життя призводить до тривалого здоров'я та кращої фізичної підготовки. Систематичні фізичні вправи також сприяють підтримці психічного здоров'я та соціальної активності, ефективно знижуючи ризик депресії та відстрочуючи симптоми деменції. Знання про рівень фізичної підготовленості слід використовувати в першу чергу для діагностичних цілей і для підтримки змін у поведінці щодо здоров'я. Тому з'являється все більше і більше пропозицій замінити раніше використовуваний термін «оздоровчий фітнес» на «оздоровча фізична активність». Ці пропозиції є результатом спостереження, що багато людей, які вважають

себе слабшими в конкретних моторних тестах (включаючи розумово відсталих), вважають, що розвиток поточного рівня фізичної підготовки не має сенсу. Рівень оздоровчої підготовленості індивіда (і населення) повинен визначатися залученням до фізичної активності, а не рівнем індивідуальних рухових навичок, якими вони володіють на даний момент. У статистиці більшості країн повідомляється, що розумова відсталість вражає близько 3% усього населення [5 CCSD's 2019]. Згідно з дослідженнями, проведеними в першій половині 1990-х років, у Польщі на той час проживало приблизно 470 тисяч євреїв. людей з розумовими вадами, з них 270 тис діти. Нині в Польщі понад два мільйони людей із різними ступенями розумової відсталості. Серед усіх тих, хто відхиляється від інтелектуальної норми, найбільшу групу становлять люди з легкою інтелектуальною недостатністю. Люди з невеликим відхиленням від інтелектуальної норми можуть правильно оцінювати своє становище, називати свої почуття, визначати різні, навіть абстрактні поняття. Вони можуть помітити наявність ненормальних відносин у середовищі та реагувати на них. Дослідження фізичної підготовленості людей з інтелектуальними вадами мають кілька десятиліть історії. Література (також англійською мовою) про інтереси та знання фізичної активності серед людей з інтелектуальними вадами обмежена. Концепція «особливих освітніх потреб», яка має замінити категорії психічних розладів на користь спільноти потреб працездатних та неповносправних людей, вимагає визначення діапазонів і можливостей особистості, в яких вона має шанс досягти певних досягнень. Умовою такої діяльності є всебічне і глибоке знання даної особистості, її інтелектуальних, емоційних і соціальних потреб. Такі знання дозволять правильно підібрати і

застосувати різні види оздоровчих і корекційних процедур, але передбачаючи ставлення до інваліда як до працездатної особи.

Фізична активність - це різноманітні види діяльності, пов'язані з виконанням рухів скелетними м'язами, що викликають більші витрати енергії, ніж у спокої. Ці види діяльності включають: діяльність, пов'язану з виконанням конкретної роботи, наприклад, підмітання, підйом, копання, діяльність, пов'язану з рухом, наприклад, ходьба, їзда на велосипеді, відпочинок, наприклад, садівництво, катання на роликівих ковзанах.

Не можна забувати і про економічні переваги фізичної активності: менші витрати на охорону здоров'я та соціальну допомогу. Рух зміцнює скелетну систему та гнучкість м'язів, запобігає остеопорозу, перешкоджає дегенерації суглобів, покращує баланс і навіть може допомогти впоратися з болем. Крім загальної фізичної форми, з віком знижується і м'язова сила. У поєднанні з нездоровою дієтою це може призвести до більшої вразливості до травм! Фізична активність покращує ефективність і стан кісток і тим самим знижує ризик отримання травм, наприклад, внаслідок падіння.

Фізичне виховання займає особливе місце в процесі реабілітації учнів з інтелектуальною недостатністю. Вона має характер інтегрованих корекційно-освітніх взаємодій, що підтримують розвиток життєвих навичок (комунікативних, когнітивних, практичних, соціальних), що дозволяє використовувати розвиток і фізичну підготовленість для більш активного життя та підвищення або підтримки потенціалу здоров'я [6].

Передбачається, що фізичні вправи посилюють приплив крові до мозку, який також збільшується постачання киснем, енергією та поживними речовинами. Важливо, однак, що фізичні вправи в першу чергу підвищують рівень білка BDNF, так званий нейротрофічний фактор росту нейронів, який

стимулює ріст і з'єднання нових нейронів¹²⁴. Дитинство та юність – найвразливіший період нашого життя. При народженні мозок дитини важить в середньому 350 г, але вже в кінці першого року життя його маса становить 1000 г, що не набагато менше маси мозку дорослої людини (в середньому 1300 г). За цей час відбувається формування та реорганізація синаптичних зв'язків. цей процес це відбувається природно під час вивчення нової навички. формування і ремодельовання нейронів є невід'ємним аспектом розвитку нервової системи. На перших етапах розвитку нервової системи кількість нейронів перевищує реальні потреби. Подібним чином спочатку утворюється надлишкова кількість синапсів, і, як у випадку з нейронами, ті, які недостатньо активні, припиняються. Хоча більшість зв'язків здійснюється через генетично запрограмовану хімічну взаємодію, у формуванні функціональних зв'язків активність нейронів і синаптичне збудження (стимуляція, досвід, насичене середовище) відіграють значну роль на завершальних етапах формування мозку. Дослідження показують, що те, що людина відчуває, впливає на її індивідуальну здатність до навчання, а також модулює нейронні зв'язки. Ось чому фізична активність так сприяє процесам пластичності та розвитку нейронних структур, а отже, розвитку інтелектуальних та ручних навичок.

Список використаних джерел:

1. Osiński W., Нарис теорії фізичного виховання, 1996, AWF Познань; Osiński W., Концепція «Health-Related Fitness» як теоретична основа спортивної діяльності людей з обмеженими можливостями. [В:] Ковалик Ст. (ред.) Спорт для людей з обмеженими можливостями. Інваліди для спорту, 1999, AWF Познань - Оломоуц; Osiński W., Антропомоторика. 2000, AWF Познань.

2. Brzeziński Wł., Спеціальне фізичне виховання, 1999, Щецинський університет, Щецин; Kościelak R., Психосоціальне функціонування людей з розумовими вадами, 1996, WSiP, Варшава; Мащак Т. Спорт для людей з обмеженими можливостями. Шанси та небезпеки. [В:] Ковалик Ст. (ред.) Спорт для людей з обмеженими можливостями. Інваліди для спорту, 1999, AWF Познань - Оломоуц; Оя П., Фізична активність і здоров'я, 1995, PTNKF Варшава; Вичесані Я., Педагогіка розумово неповноцінних., 2002, Імпульс, Краків.

3. <http://form.stat.gov.pl/BadaniaAnkietowe/2019/harmonogram.htm>

4. Інститут матері та дитини, Фізична активність школярів 9-17 років, поточні показники, тенденції їх змін та окремі зовнішні та внутрішні умови, Проект на замовлення Міністерства спорту та туризму, 2020, Варшава.

5. <https://public.ccsds.org/meetings/2019>

6. Dłużewska-Martyniec W., Спортивна діяльність людей з інтелектуальною недостатністю, [у:] S. Kowalik (ред.), Фізична культура людей з обмеженими можливостями, 2019, GWP, Гданськ; Dyduch E., Фізичне виховання у навчанні дітей та молоді з інтелектуальною недостатністю, [у:] Z. Gajdzica, A. Klinik (eds.), Теми занедбані, знехтувані, відсутні в процесі навчання та соціальної підтримки людей з обмежені можливості, 2020, Сілезький університет, Катовіце; Tomporowska J. Jaworska U. Skalski DW Dębski SS, Спеціальна освіта. Вибрані питання. 2022, PSW Starogard Gdanski.

Kukharska L.

PhD in Management,
Associate Professor,
Foreign Languages and Military
Translation Department,
*Hetman Petro Sahaidachnyi
National Army Academy
Lviv, Ukraine*

FOREIGN LANGUAGE LEARNING MOTIVATION OF THE MILITARY

Introduction. Today the issue of motivation of employees in enterprises, students in educational institutions, applicants for higher education is constantly on everyone's lips. After all, motivation is an inducement to action, it is the basis and reason for the actions a person performs. Among academic educators, the term "motivation" is often used both in our daily work and in teaching. Especially motivation is an important factor that strongly influences the learning and mastery of a foreign language. The impact of motivation is clearly seen in the formation of a person's worldview, behavioral reactions and emotional state, on which a person's perception of internal and external environment conditions depends.

Aim. To show the importance of a motivational system to positively influence military personnel in mastering a foreign language as the key to career advancement.

Materials and methods. Thanks to a number of current studies on the application of motivation in learning and teaching, we can see how effective the system of motivation that is promoted in cooperative situations is, although there are a number of different motivational aspects. Motivation in learning a foreign language is a complex psychological phenomenon and is simultaneously the most

influential factor in this process. Scholars believe that the role of motivation in language learning is very important, and on a par with such elements as ability, intelligence, and attitude, and can greatly influence achievement in foreign language acquisition. Specifically, motivation is the second strongest predictor of success, trailing only behind ability. [1,29; 3, 259].

Results and discussion. As noted by psychologists, motivation is a person's state, a set of internal and external driving forces that motivate him to direct his activity to achieve his goals. In other words, when there is motivation to learn an action, a person is motivated to perform that action, and when there is no motivation, a person does not aspire to do something, or this work does not give pleasure.

Especially the issue of motivation is relevant when learning a foreign language, because as philologists advise: daily language learning in small parts gives more positive results than long and inconsistent blocks of language learning. However, there are also certain nuances, sometimes it is difficult to find time for daily work on the target speech, it is not about finding time, but about finding motivation. There are days when you don't want to learn a language, perhaps because of overload, not being curious about teaching, large amounts of material, the severity of grammar, etc.

Consequently, motivation is a theoretical concept used to explain the initiative, intensity, purposeful direction of human behavior. Hence, the motivation of a higher education applicant to learn a foreign language is not only the desire to achieve academic success in the discipline, to participate in the learning process, but also the future professional growth due to the knowledge of the language.

The classification of higher education applicants' motivations for learning consists of:

1. Motives inherent in the learning process itself:

- learning and cognitive motives associated with the content of learning activities, encouraging students in a practical lesson in a

foreign language to learn new facts, to master not only theoretical knowledge and generalized ways of action, to penetrate into the essence of phenomena;

- learning motives associated with the learning process. What encourage the identification of intellectual activity, overcoming obstacles in the process of solving the tasks set by the teacher).

2. Motives related to what lies outside the learning process itself:

- Social motives related to both the official and unofficial status of the student in the academic group and reflecting the social significance of learning;

- professional;

- motives of self-determination;

- utilitarian).

3. Narrowly personal motives:

- desire to get approval and positive evaluations (well-being motivation);

- desire to be a leader and find a worthy place in the group (prestige motivation).

4. Negative motives hindering learning:

- desire to avoid trouble from teachers, parents;

- weak generalization;

- orientation of students most often on the result of learning, rather than on the ways of learning activities.

The state model of standardized testing must comply with national realities, taking into account the specifics of Ukrainian military education according to the standardized language levels (SLL)[2, pp. 316-317]:

Level 1 - elementary (SLL - 1), defined as general language awareness, the ability to recognize familiar phrases and use them in communication with a native speaker;

Level 2 - functional (SLL - 2) is defined by the ability to recognize and use common vocabulary;

Level 3 - professional (SLL - 3) assumes that its representative picks up the content of the conversation in the presence of side noise, other conversation, understands the conversation of native speakers and the language of the media, recognizes and uses stylistic means;

Level 4 - expert (SLL - 4) implies the ability to fully understand and use all language means, styles in the four types of activity;

Level 5 - perfect (SLL - 5) is the level of an educated native speaker who knows its cultural norms in full, knows and correctly uses stylistics, its language is rich in speech means, figurative flexible.

Conclusions. Motivation means a lot, because knowledge of a language for a military officer is a pass to the future. Fluency in a foreign language is a barrier-free intercultural career path for an officer (internships, business trips, missions). Today interprets the new realities: if you do not speak a foreign language, you will not get a high officer rank. And this really motivates the Ukrainian military to learn a foreign language.

References:

1. Munawar, K. M., Muhammad, R., Isfaq, A. (2011). Transformational, transavtional, and laissez - faire styles of teaching faculty as a predictor of satisfaction, and extra efforts among students: evidence from higher education institutes||Interdisciplinary. Pp. 28 – 36.
2. Tryhub, I. P. (2014). Student motivation as a factor in successful professional training. Scientific Notes of National University "Ostroh Academy". Series: Philological. Vol. 48. Pp. 315-318.
3. ZENITH International Journal of Business Economics & Management Research. ZIJBEMR. (2013). Vol. 3(12). Pp. 257-284.

Kulish I.M.

Head of the Foreign Languages Chair,
Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University
Cherkasy, Ukraine

Nekoz I.V.

Associate Professor of the Foreign Languages Chair,
Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University
Cherkasy, Ukraine

THE ICT USE AS A CORE SKILL OF THE 21st CENTURY SKILL IN EDUCATION

The specific feature of the modern global world is the use of digital technologies. The use of information technologies in modern society is growing at an extremely fast pace in all areas, including education. Therefore, it becomes a powerful tool for the development of 21st century learning, which was not possible before.

The ICT term is referred to information and communication technologies. The experts define this term as a variety of technologies that facilitate communications [1], or a diverse set of technological tools and resources used to transmit, store, create, share, or exchange information [2], or the infrastructure and components that enable modern computing [3], or a set of techniques and devices based on new technological tools and the different supports and channels of information and communication [4]. Thus, ICT is a broad subject and the concepts are evolving [5].

As in any field where ICT is used, it is widely applied in education and become an integral part of the learning process. Various sets of ICT tools are used to communicate, store, create, share, and manage information. ICT is a term that encompasses the

whole range of available digital tools both hardware (computers and related electronic devices such as tablets, notebooks, e-readers, smart phones, personal digital assistants, e-white boards, etc.) and software (internet browsers, multimedia development tools, engineering application, social media, collaborative editing platforms, etc.) [6].

Experts and methodologists analyse important benefits of using ICT in education and mention the students' increasing motivation, using innovative education resources, activating collaboration, developing discernment [4], developing thinking skills, providing creative and individualized options for students [2], the possibility of e-learning and online learning, the opportunities of inclusion, enhancing subject learning, developing ICT literacy and ICT capability [7], etc. Furthermore, ICT is a powerful tool to contribute and support a wide range of the 21st century skills.

The Stanford Research Institute, with financial support from Microsoft Partners in Learning, developed the Innovative Teaching and Learning Research Project. This project was aimed at helping teachers plan such learning activities that would provide students with opportunities to build and develop the 21st century skills [6]. Planning for 21st Century Learning includes rubrics that consider specific 21st century skills: collaboration, knowledge construction, self-regulation, real-world problem solving and innovation, using ICT in learning and skilled communication. The study of each skill covers two types of rubrics: the study planning rubric and the student work rubric.

The “Innovative Teaching and Learning” educational project [6] offers important ideas for planning educational activities in such a way that they contribute to the formation and development of students' skill of ICT use for learning. These ideas are based on the answers to the questions whether students are passive or active consumers of ICT, or designers of an ICT product for an authentic

audience. The educational project differentiates the use of ICT by students and teachers. Students can use ICT directly to complete all or part of the learning activity. So, the project does not count the educator's use of ICT to present materials as students' use; i.e., it is important that students control over the ICT use themselves. Methodologists point out that some educator's use of ICT can enhance their teaching significantly, e.g., educators can show simulations that make difficult content easier for students to visualise. However, the project rubric focuses only on how the learning activity requires students to use ICT in their learning, and whether the students' use of ICT supports knowledge construction, e.g., deepens their interpretation, analysis, synthesis, or evaluation of historical ideas [8]. The project "Innovative Teaching and Learning" offers a visual idea of using ICT in the form of a decision tree (Fig. 1) [6].

As stated in the project, not every task in the learning process will involve all levels of student using ICT, but it is worth including learning experiences of all levels during the learning period. According to the project, the decision tree can be presented in the form of rubrics, indicating the code and criteria:

Code1 – students do not have the opportunity to use ICT for their learning activity;

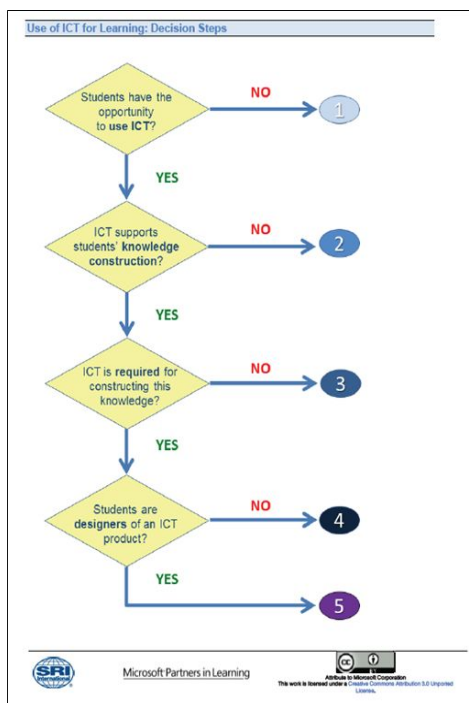
Code 2 – students use ICT to learn to practice basic learning skills or reproduce information (they are not constructing knowledge);

Code 3 – students use ICT to support knowledge construction but they could construct the same knowledge without ICT;

Code 4 - students use ICT to support knowledge construction and ICT is required to construct their knowledge but students do not create ICT product for authentic users;

Code 5 - students use ICT to support knowledge construction and ICT is required to construct their knowledge and students create ICT product for authentic users.

NOTE: This rubric focuses on ICT use in supporting Knowledge Construction and Real-World Problem Solving & Innovation.

Fig. 1. The decision tree for the use of ICT according to the project “Innovative Teaching and Learning”

Thus, ICT is considered to be a powerful tool for developing the 21st century skills that was not possible before. The ICT term encompasses the broad range of available digital tools both hardware and software. The use of ICT for learning contributes knowledge construction, real-world problem solving, collaboration, skilled communication, self-regulation, etc. In education, we differentiate the use of ICT for teaching and for learning. The project “Innovative Teaching and Learning” focuses only on how the learning activity requires students to use ICT in their learning.

References:

1. What is Information and Communications Technology. *Market Prospects*. [Electronic resource]. Access mode: <https://www.market-prospects.com/articles/information-and-communications-technology-ict>
2. UNESCO's Educational Institute for Educational Planning. [Electronic resource]. Access mode: <https://learningportal.iiep.unesco.org/en/glossary/information-and-communication-technologies-ict>
3. Mary K.Pratt. ICT (information and communication technology, or technologies). *Tech Target*. [Electronic resource]. Access mode: <https://www.techtarget.com/searchcio/definition/ICT-information-and-communications-technology-or-technologies>
4. The Use of ICT in Education. *Pedagoo Online Platform*. [Electronic resource]. Access mode: <https://pedagoo.com/uses-of-ict-in-education/?lang=en>
5. What is ICT? [Electronic resource]. Access mode: <https://www.tutor2u.net/business/reference/what-is-ict>
6. The Partnership for 21st Century Skill. (2012). Framework for 21st Century Learning. [Electronic resource]. Access mode: <https://education.microsoft.com/GetTrained/ITL-Research>
7. Technology Integration. ICTE Solutions. Australia. [Electronic resource]. Access mode: <https://www.ictesolutions.com.au/blog/why-schools-should-invest-in-ict/>
8. Kulish I., Nekoz S. Students' Knowledge Construction as a Necessary Skill of the 21st Century in the Context of Professional-Oriented Foreign Language. *Modern Aspects of Science*. 29th volume of the international collective monograph. Czech Republic. 2023. P. 176-192.

Kyshenia Yu.

Candidate of Philological Sciences
Associate Professor of the Department of
Foreign Languages of the Chemistry and
Physics Faculties of the Educational and
Scientific Institute of Philology,
*Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine*

SOLUTIONS FOR EFFECTIVE ENGLISH CORRESPONDENCE

According to Freud's theory all our life is a game. Communication itself is a significant integral part of the life. And it is the most obvious element of this game. Modern discourse analysis studies language communication as a human activity, special instrument and product of the existence of a nation.

Every language has definite standards which help us make communication easier and better. Most of speech communication rules are applied to correspondence. Every single letter is a communicative act.

Correspondence is a kind of communication. It has drawn our attention as a means affecting decisions, an instrument regulating relationships, a source of information, a ground for attitude and emotions, and a constant resource of connection. At the modern stage of development there are many new trends in letter writing rules.

It is very important for people involved in linguistics to know the rules of correspondence as written communication and how they change. To succeed in such communication a person should comprehend strategies and tactics of correspondence. A phenomenon of "plain English" is becoming dominant in

correspondence, however, we failed to find detailed analyses on this problem. Despite the existence of a great deal of references on correspondence and guides on letter writing, changes affected by “plain English” have not been thoroughly considered and completely described.

Writing letters is very powerful. The power comes from its potential as an efficient and effective means of communication. A target of correspondence is to influence an interlocutor: person’s decisions, actions, choice, feelings and emotions. Even such things, as person’s will and success, are affected by letters. The process of letter writing can change your own point of view, your way of life. Correspondence is a quite convenient way of communication at a distance.

Besides the fact that English is the world language of correspondence, writing letters, concerning all spheres of life, is exceptionally popular among Britons. They write letters as often as they make phone calls.

As we have already mentioned correspondence is a kind of communication. Unfortunately, communication breakdown happens more frequently than we may imagine. Though business letters should be informative and rules oriented, they are not always perfect. Most of business letters contain different sorts of mistakes. Most of letters include inappropriate, sometimes even funny points. The authors of the book “English in Business” write that their problem was not finding examples for their book but selecting the right ones from hundreds [1]. They interviewed 150 people to find out why writing fails. Some of the respondents could not pinpoint the exact causes of unsatisfactory writing. But others distinguished the reasons.

The relative importance people give to each fault may reflect many things – different work settings, different level of responsibility and simply the ways different individuals handle

communication tasks. Considering business letter writing we may notice that there is always the office where the manager insists on redrafting all letters to make them more formal and – at the other pole – the office where employees receive no guidance at all on correct formats.

Murtin Cutts states that some adult literacy surveys claim about seven million adults in the UK and about 70 million adults in the US cannot read and write competently [3]. “Letters are not always perfectly written”, many researches prove. Writing letters has its own disadvantages: it is hard for feelings to come across in a letter: we often have to “read between the lines”; writing can sound like a set of orders if the tone is wrong. It is authoritarian with no looks or smiles to soften it; writing can be very anonymous and impersonal; reading written documents can be so boring.

Especially drawbacks are obvious when writers do not pay essential attention to letters, they write and forget that writing is an art. It seems clear that every author should strive for: clear (ideas expressed carefully in a way that the reader can understand), concise (sufficient words used to import the message but not so many as to obscure the meaning), exact (vocabulary used correctly and the conventions for spelling, grammar and punctuation followed), appropriate (usage of the correct tone for the situation and the reader) letter writing, i.e. plain English [4].

Moreover, here it seems worth mentioning some “technical” faults:

1) Sometimes a person has to wait ages for an answer sometimes never gets one. This leads to the break of communication.

2) Producing letters is time-consuming and expensive. But only written conversation produces a permanent record. Sometimes a person has a trouble expressing an idea, it is better then to write it down; and the person and possibly the others will understand it. It

may take a long time to explain something orally, but if it is explained firstly to oneself by writing down – the reader can study the logic not just once but repeatedly, and the information is efficiently conveyed. So planned ideas save our time, and time is money.

3) Illegibility. A great deal of the bad writing in the world comes simply from writing too quickly. However writers do not have any right to save time at readers expense.

While searching for materials we have come across an interesting example by Lewis Carroll. He writes, “years ago, I used to receive letters from a friend – and very interesting letters too – written in one of the most atrocious hands ever invented. It generally took me about a week to read one of his letters. I used to carry it about in my pocket, and take it out at leisure times, to puzzle over the riddles which composed it – holding it in different positions and at different distance till at last the meaning of some hopeless scrawl would flash upon me, when I at once wrote down the English under it; and, when several had been thus guessed, the context would help with the others, till at last the whole series of hieroglyphics was deciphered” [2].

At the modern stage of the development of the English language there is a tendency to “plain English”. Undoubtedly, plain English is a woolly term. As no formula can genuinely measure the plainness of a document. It is not possible to define plain English but describe it. In Martin Cutt’s opinion the term “plain English” refers to: “The writing and setting out of essential information in a way that gives a co-operative, motivated person a good chance of understanding the document at first reading, and in the same sense that the writer meant it to be understood” [3]. This means pitching the language at a level of sophistication that suits the readers and using appropriate structure and layout to help them navigate through the document. It does not mean always using simple words at the

expense of the most accurate words or writing whole letters in kindergarten language.

“Plain” has connotations of honesty, or should have. Essential information should not lie or tell half-truths, especially as its providers are often socially and financially dominant. Plain English is not an absolute: what is plain to an audience of scientists or philosophers may be obscure to everyone else. And because of variations in usage across the English-speaking world, what is plain in Manchester may be obscure in Madras or Maine. Similarly what is plain today may be obscure a hundred years from now because patterns of usage, readers prior knowledge, and readers expectations will all alter over time.

If writing is so complicated, conservative and demanding, if effective writing obliges us to master plain English, why write a letter at all?

On the top of that there are times when writing appears to have been superseded by the telephone, tape recorder or video. While previous generations wrote letters to describe events, give information or convey feelings and ideas, today it is easy to pick up the phone and speak to the other person directly. However in many instances the letter is just as important today as it was twenty, thirty or even forty years ago [4]. It seeks to organise, inform and make things happen and it is an extremely valuable means of communication. In addition, if properly prepared, a letter will give a favourable impression of the company (business letter) or the person (personal letter) it represents. This favourable impression could lead to a long and successful business association or friendship.

Nowadays English-speaking countries become more informal, many official bodies have promised to use plain language in their dealings with public including correspondence. Their motto is, “Be short, be simple, be human”.

References:

1. *Ansell, G. & McMenemy, M.* English in Business – London: Pen Breakthrough books, 1985 – 256p
2. *Carroll, L.* Eight or Nine Wise Words About Letter Writing – Oxford: Oxford Emberlin and Son, 1890 – <http://grammar.about.com/od/advicefromthepros/a/letterwritingdgdgson.htm>
3. *Cutts, M.* Plain English – Oxford: Oxford University Press, 1999 – 165p
4. *Hilton, C. & Hyder, M.* Getting to Grips with Writing – London: Letts Educational Ltd, 2000 – 207p

Martin A.M.

Associate Professor at the Department of
Preschool and Primary Education,
*Volodymyr Vynnychenko Central
Ukrainian State University
Kropyvnytskyi, Ukraine*

ORGANIZATION OF CHILDREN'S RESEARCH ACTIVITIES IN THE PROCESS OF LEARNING NATURAL SCIENCE

The modern stage of education development is characterized by increasing attention to the issues of education and upbringing of students, creating appropriate conditions for the realization of the personal intellectual and creative potential of the younger generation. An important role in this process belongs to the New Ukrainian School – as to an effective socially determined pedagogical system aimed at ensuring the creative needs of students in the process of research activities, the formation of their creative activity, independence and creative culture.

The developmental impact of the educational environment becomes more noticeable if the child actively gets to know it, interacting productively. This kind of interaction becomes a child's need when they find themselves in a research position. The organization of gaming, subject, informational and other environments should be built in primary school in such a way that it is possible to create a situation of stimulating the research position of a younger student. Functioning in a single field with the educational environment, the educational and research activity of children is characterized in relation to the educational environment as a more concrete open dynamic formation with external and internal connections.

Research activity is considered as an activity aimed primarily at acquiring new knowledge in order to search for ways and means of improving the pedagogical process. Pedagogical competence of the future teacher in relation to research activity is defined as the unity of the following components: motivational, content, operational, integration ones.

The well-known teacher and psychologist, A.I. Savenkov, emphasizing that research behavior is based on the mental need for search activity in conditions of an uncertain situation, gives a different definition: «Research activity should be considered as a special type of intellectual and creative activity that arises as a result of functioning of mechanisms of search activity and determined by research behavior. It logically presupposes motivating factors (search activity) of research behavior and mechanisms of its implementation» [2].

The analysis of methodological research literature makes it possible to clarify the meaning of the concept of «research activity», by which we understand a peculiar type of cognitive activity that uses educational research as the main means of achieving an educational result.

Research activity predicts an active cognitive position associated with periodic and long-term internal search, the work of mental processes, deeply thought-out processing of information, action through «trial and error», personal discoveries [1].

In modern pedagogical literature, the concepts of «research» and «design» or «project learning» are frequently considered synonymous. In fact, there are significant differences between them. The fundamental difference between research and design is that research does not involve the creation of any pre-planned object. Therefore, research is a disinterested search for the truth, and designing is the solution of a specific, clearly understood task. Designing can be represented as the sequential execution of a series

of well-defined algorithmic steps, while research is always exclusively creativity, new knowledge.

In contrast to designing, research activity should be freer, more flexible, and much more improvisation is allowed in it. At the same time, research training should resemble scientific research as much as possible, and therefore satisfy at least three conditions:

- 1) strive to determine and reflect the quality of the unknown with the help of the known;
- 2) be sure to measure everything that can be measured, if possible, show the quantitative relationship of the researched to the known;
- 3) always outline the place of the researched in the known system.

Research activity is especially valuable because it creates a reliable foundation for the gradual transformation of learning and development processes into a higher order process - self-learning and self-development.

We consider the child's independent research activity as one of the effective ways of developing their creative abilities. The ability to conduct independent research is later transferred to all types of activities, if a teacher creates certain conditions for this.

The gradual development of children's research experience is ensured by the expansion of the operational actions performed when solving educational and research tasks and the complexity of the activity - from frontal under the guidance of a teacher to an individual independent activity. Involvement of schoolchildren in educational and research activities should be flexible, differentiated, based on the specifics of identifying the individual research experience of children.

An important task of a teacher in primary school is the formation of theoretical and practical skills, teaching the skills and abilities of research, students mastering the basics of the natural and

scientific worldview with the help of active learning methods that allow using all levels of knowledge acquisition (from ordinary reproduction to creative research activities).

In order to involve students in active cognitive activities, teachers should organize their work in such a way that students have a desire to act and bring something new into their experience. Problem-based learning methods provide the best possible active cognitive activity for schoolchildren. A teacher creates a problematic situation in which a student is aware of the task, but lacks the knowledge to perform it. They are quite enough to start the search for a solution, where not only the acquired knowledge is new for the student, but also the methods of the action to acquire it. During the process of solving a problematic situation under the guidance of a teacher, such types of a mental activity of students take place as the realization of the impossibility of applying a known method, the formulation of a problem, assumptions, hypotheses regarding its solution, their testing, and the formulation of a conclusion. Research activity contributes to the development of students at an accessible level of a holistic natural and scientific picture of the world, a system of knowledge that reflects the laws and regularities of nature and the place of a man in it.

Research activity of students can be successful if it is based on the following principles: accessibility, naturalness, consciousness, self-activity. One of the main principles of students' research activity is the principle of self-activity.

In the process of performing research tasks, research skills and skills necessary for the research are formed: to see problems, ask questions, put forward hypotheses, observe, classify, structure the material obtained during the research, draw conclusions, prove and defend one's ideas.

The main result of the use of research tasks in primary school is the development of the student himself through the acquisition of

experience in research activities, through the discovery, understanding, and generalization of new knowledge.

Research activity is a progressive form of learning that enables a teacher to identify and develop personal intellectual abilities of students. Research activity, in contrast to reproductive activity, gives the student much greater freedom of mental activity. The possibility of choosing one's own subject activity stimulates the child to independently analyze the results and consequences of their activity. Each achieved result contributes to a reflection, the result of which is the emergence of new plans and ideas, which are further specified and embodied in new studies.

References:

1. Savenkov O. I. Zmist i orhanizatsiia doslidnoho navchannia shkolariv [Content and organization of research training of pupils]. M.: «Veresen», 2003. S.204.
2. Savenkov O. I. Psykholohichni osnovy doslidnytskoho pidkhodu do navchannia [Psychological fundamentals of the research approach to studying]. M.: Prosveshchenye, 2006. 434 s.

Miroshnicenco V.I.

Dottore in Scienze Pedagogiche, il Professore,
il capo del dipartimento di psicologia,
pedagogia e discipline socio-economiche,
*L'Accademia Nazionale del servizio di frontiera
dello stato dell'Ucraina di Bohdan Khmelnytsky
Ucraina, Città. Khmelnytskyi*

INFORMAZIONE COME IL METODI DI FORMAZIONE DELLA CULTURA INFORMATIVA DEI FUTURI SPECIALISTI MILITARI

La cultura dell'informazione del futuro specialista militare, prende un posto importante nella struttura della sua cultura professionale perché garantisce la consapevolezza del cadetto nelle particolarità della sua attività professionale in generale e nelle realtà attuali di questa professione. Durante la ricerca sperimentale realizzata da noi abbiamo scoperto una dipendenza diretta tra il livello di cultura dell'informazione di uno specialista militare e la sua capacità nello svolgimento efficace dell'attività professionale. Di conseguenza, questa ricerca ci ha spinto a realizzare un sistema di formazione professionale dei futuri specialisti militari, per aumentare il livello della loro cultura dell'informazione. Approfondimento delle fonti ci dimostra un approccio ambiguo nell'interpretazione della cultura dell'informazione dai diversi rappresentanti nei campi dello studio, in particolare dai filosofi, psicologi, avvocati, insegnanti, ecc.

La cultura dell'informazione è una sfera dell'essere che è collegata con funzionamento dell'informazione nella società e con formazione delle capacità informative dell'individuo. In senso lato la cultura dell'informazione si determina come un insieme dei principi e meccanismi che garantiscono l'influenza reciproca delle culture

etniche e nazionali, e la loro introduzione nell'esperienza generale dell'umanità. In senso stretto questo è lo sviluppo delle migliorimodalità dell'utilizzo delle informazioni per fornirle al consumatore che a sua volta potrebbe risolvere i compiti teorici e pratici: il meccanismo di miglioramento dei mezzi tecnici di produzione, memorizzazione e trasmissione di informazioni, sviluppo del sistema educativo, preparazione dell'individuo all'uso efficace delle informazioni e delle risorse informative [1].

I rappresentanti di diversi settori giungono a una conclusione comune che " la società moderna pone all'individuo una serie di richieste che riguardano il loro livello della cultura dell'informazione, tra cui: la capacità di formalizzare adeguatamente la conoscenza, adeguatezza nel interpretazione dei dati formalizzati e l'utilizzo delle nuove tecnologie dell'informazione nella vita quotidiana; la capacità di utilizzare efficacemente le apparecchiature informatiche moderne e le tecnologie dell'informazione che a sua volta aiuta alla formazione del paradigma di una persona informativa. L'interesse fondamentale della società in questo contesto si basa sulla formazione culturale della visione del mondo, in cui la parte centrale è la cultura dell'informazione, quale abbina in sé strutturalmente la cultura del pensiero e della parola, la cultura della comunicazione, la cultura dell'organizzazione del lavoro, la cultura del lavorare con l'informazione in tutte le sue forme" [2, c. 151].

La ricercatrice M. Antoncenko puntualizza sul fatto che "Il fenomeno della cultura dell'informazione, che è un elemento costitutivo della cultura umana universale, potrebbe essere preso in considerazione nei diversi livelli: sociale, del gruppo e personale" [3, c. 238]. Nel contesto della nostra ricerca l'interesse particolare rappresentail secondo e il terzo livello che erano citati prima.

Abbiamo preso in considerazione la posizione scientifica di L. Makarenko. La scienziata osserva "entità del concetto: " la

cultura dell'informazione dell'insegnante " da una posizione umanitario-tecnologica e sottolinea i seguenti aspetti della cultura informativa di un insegnante: cultura generica e professionale" [4].

Prendendo in considerazione l'approccio scientifico di H. Vyshinskyi sull'interpretazione della cultura dell'informazione come "la descrizione completa delle qualità personali e professionali del futuro ufficiale, che corrispondono alle competenze sociali e professionali della sua mansione, dove il fattore determinante sarà l'informatizzazione completa" [5], considerando anche le prerogative dei documenti normativi dei dipartimenti ,riteniamo opportuno prestare attenzione ai mezzi di formazione della cultura dell'informazione dei futuri specialisti militari, specialmente sull'informatizzazione.

Durante il processo dell'informazione, è opportuno effettuare le prove chiarire delle prerogative legislative che riguardano l'ambito militare, le decisioni dell'adirenza statale e dei dipartimenti militari, la situazione nelle zone di ostilità, la dimostrazione delle informazioni sugli esempi positivi e casi negativi nelle azioni del personale militare durante lo svolgimento dei compiti professionali, il rifornimento delle analisi dell'attività del personale, ecc. Solo il possesso assoluto delle informazioni professionali fornirà ai futuri specialisti militari di acquisire nuove conoscenze, abilità pratiche e prendere decisioni professionali.

La cultura dell'informazione dei futuri specialisti militari si basa sul loro apprendimento della conoscenza patriottica, sull'orientamento professionale del materiale didattico, l'apprendimento del materiale storico, linguistico, simbolico e sul patrimonio culturale del popolo. Per questo nei contenuti dei dipartimenti delle attività dei mass media dovrebbero includere: l'acquisizione e la sistematizzazione delle conoscenze sulla sua professione, il servizio militare, la propria gente, la propria storia; la conoscenza delle tradizioni popolari di contenuto patriottico, la

loro applicazione creativa nelle attività quotidiane; imparare a trarre le conclusioni generali, trovare e spiegare i collegamenti causali nei processi sociali e politici dello sviluppo dell'Ucraina democratica; la formazione delle abilità, capacità di lavorare con varie fonti di informazione.

A tal punto, la cultura dell'informazione dei futuri specialisti militari-è un complesso fenomeno socio-culturale che include la coscienza dell'informazione, cultura del comportamento nell'ambito dell'informazione professionale, contribuisce alla cultura dell'attività professionale dei militari in generale. I risultati della ricerca condotta ci convincono che la formazione della cultura dell'informazione è possibile solo se viene effettuata una formazione professionale, unita in modo equilibrato con la preparazione patriottica, morale, giuridica, ecologica e fisica. Questo diventa possibile con l'uso delle informazioni come mezzo per formare la cultura dell'informazione dei futuri specialisti militari.

La lista delle fonti utilizzate:

1. La Cultura dell'informazione. <https://ube.nlu.org.ua/article/Інформаційнакультура>.

2. Prudnykova O.V. Cultura dell'informazione e formazione di una "persona informativa". Bollettino dell' Università Nazionale "L'Accademia didirittodell' Ucraina di Jaroslav il Saggio № 2 (29) 2016.

3. Antonchenko M.O. La cultura dell'informazione come componente della cultura umana generale. Le tecnologie per l'apprendimento informatico. 2004. Problema 9.

4. Makarenko L.L. La cultura dell'informazione dell'individuo: l'approfondimento storico pedagogico. La rivista scientifica dell'Università Nazionale della Pedagogia di Drahomanov M.P. Serie 5. Scienze pedagogiche: Problema 53, 2016. Pag. 128–141.

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

5. Vyshinska G.V. Formazione della cultura dell'informazione della personalità del futuro ufficiale: Autoricerca... dissertazione...
Candidato di Scienze Pedagogiche Khmelnytskyi, 2002. 20 p.

*Матеріали XXXI-ї Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

Pashkova E.S.

Decorate the faculty,
*Kryvyi Rih State pedagogicny university
Kriviy Rig, Ukraine*

Maloivan M.V.

Candidate of Pedagogic Sciences,
Associate Professor of English Philology,
*Kryvyi Rih State pedagogicny university
Kriviy Rig, Ukraine*

THE PECULIARITIES OF THE LINGUISTIC PHENOMENON “POLITENESS” ON STUDY OF “THE PICTURE OF DORIAN GRAY”

At the current stage of the global community development and linguistic sphere in particular, tendencies and means of communication, expressions of thoughts and the use of politeness markers are undergoing rapid changes. The study of the peculiarities of the aspects in question within the English discourse is considered to be quite a well-known issue but yet not sufficiently researched in terms of linguistic evaluation of classical works and the means used to express all kinds of polite forms.

According to different national and foreign sources the notion of "linguistic means of expressing politeness" is defined as a set of tools, forms, and markers that express meaning or expand its content via the system of elements that complement, characterize, and enrich the phenomenon they describe.

The essence of the notion of "linguistic means of expressing politeness" is understood as a core constituent in the common system of language means, which has its specific features and

qualities and is implemented in communicative acts via the role of formal and informal politeness.

The principle of politeness, as another constituent of this category, should be understood as a certain strategy of the individual's linguistic behaviour aimed at establishing, maintaining and preventing conflict situations in the communication process, which is mostly realized through the use of various types of linguistic means.

Among the linguistic means the following markers have been outlined.

1. Lexical markers of politeness are considered to be lexical units of language used as fixed expressions and formulas, as well as words of formal register with positive emotional colouring. They imply forms of greetings, apologies and requests, addressing people, gratitude and farewells [2].

2. Grammatical markers of politeness are complete sentences which are characterized by grammatical accuracy due to which sentences sound way more polite. They imply the appropriate speech situation [1, p.178]. They are implemented via means of the grammatical forms of the Subjunctive Mood, past and future tenses, active and passive voice, interrogative and negative constructions, as well as modal verbs.

3. Syntactic markers of politeness are complete linguistic elements that affect the interlocutor by means of emphasizing a particular language unit through its special position in interrogative, exclamatory and imperative constructions. In addition, the notion of "transposition" is a very common thing which implies "the use of syntactic structures in atypical or denotative meanings and with additional connotations" [3, p.46].

The term "political correctness" is well worth mentioning. As it serves as one of the modern trends in the development and shaping of the factor of politeness. It is interpreted as a desire to

avoid certain views, actions, and, first of all, forms of expressing thoughts that imply prejudice or may cause offense rooted in intolerance [4].

Despite the rapid changes and reformism of the modern linguistic paradigm, including new approaches to defining such a basic linguistic notion as "politeness", the fundamental concepts and methods of its portrayal and dissemination in literature still remain relevant and of particular scientific interest presenting vivid examples. That is the very reason why an analysis of the peculiarities of using means of politeness can be conducted on the classic novel "The Picture of Dorian Gray" which might serve as a source of some vivid examples. The means of politeness found in the novel in question can be divided into the following categories: lexical, grammatical, and syntactic ones.

According to the conducted analysis it has been discovered that the use of lexical means of expressing politeness prevails in the whole novel. The following examples can be presented: greetings ("*This is Lord Henry Wotton, Dorian, an old Oxford friend of mine*"; "*Good evening*", "*Alan! This is kind of you. I thank you for coming*"); addressing ("*My dear fellow*", "*My love! Prince Charming! Prince of life!*", "*Dorian!*", "*All right, sir*"); apologies and requests ("*I should be sorry to look like him*", "*I am afraid you will hardly understand it*", "*I beg your pardon*"); gratitude ("*Yes, I am glad now*", "*I am awfully obliged to you*", "*Thanks*", "*I am so glad you take it in that way!*"); farewells ("*I am afraid I must be going, Basil*", "*Good-bye, Mr. Gray*", "*Come and see me some afternoon*").

Consequently, the study suggests that lexical means of expressing politeness serve as differentiating lexical structures with formal, emphatic nature used to ensure communication and coherence of speech in the novel.

Speaking of the grammatical models of expressing politeness, the following examples have been singled out to illustrate it: the use

of interrogative constructions (*"But do you approve of it, Harry?"*, *"What do you want?"*, *"What is the matter with you tonight?"*); modal verbs (*"I wonder shall I always be glad?"*, *"I must go now"*, *"I shan't trouble you any more now"*); active and passive voice (*"Before God I am telling the truth"*, *"The appeal to antiquity is fatal to us who are romanticists"*, *"I admit that I think that it is better to be beautiful than to be good"*); Subjunctive Mood (*"Would you think it awfully rude of me if I asked you to go away?"*, *"I wish I had, for as sure as there is a God in heaven, if he ever does you any wrong, I shall kill him"*); and past and future tenses (*"It would be absurd for him to marry so much beneath him"*, *"But I will have nothing to do with it"*, *"You were far too happy"*).

It has been found out that there is a close correlation between the use of grammatical means of expressing politeness and their lexical patterns, which, by forming certain linguistic clichés, provide the basis for successful acts of communication aimed at conveying personal attitudes and filling characters' speech with sensitivity and empathy.

Moreover, there is a complex system of using syntactic means of expressing politeness, including the use of interrogative sentences and rhetorical questions (*"I know you would never harm anyone I love, would you?"*, *"Can't you see that my heart is breaking?"*, *"You insist on knowing, Basil?"*), exclamatory syntactic structures, including greetings, expressions of different emotions (*"Ah!"*, *"My God! How mad I was to love you! What a fool I have been!"*, *"Good heavens!"*), and imperative constructions (*"Let us go and sit in the shade"*, *"Don't talk like that about anyone you love"*, *"Sit down"*, *"Face it, and do it"*).

These very peculiarities of using different forms and means of politeness by the author lead to the emergence of fixed linguistic expressions that can be used as standardized structures in oral and written acts of communication. To be more precise, they may

include lexical models of greeting and addressing someone, which are quite standardized in oral communication but are considered to be a rare thing for written communication, as they are replaced by the author's own words. Secondly, the grammatical use of modal verbs and constructions is the most widespread way of expressing the interlocutor's thoughts and emotional state. Thirdly, interrogative sentences, rhetorical questions, imperative and exclamatory constructions, as forms of expressive means of politeness, serve as the most important tool for conveying the expressiveness and sensibility of the communicants' thoughts.

Thus, the widespread use of linguistic means of expressing politeness implemented in various language acts indicates that this issue is becoming increasingly important in the context of classical and modern English paradigms and should become an integral part of polite and correct interaction in the future.

References:

1. Безноса А. Граматичні індикатори вираження ввічливості (з історії вивчення питання) : URL: <http://litmisto.org.ua/?p=8096>
2. Коваленко С. Лексичні засоби вираження ввічливості в англійській мові.: URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2017_2/2.pdf
3. Медведева Ю. Мовні засоби виразу ввічливості : URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/288815672.pdf>
4. Oxford Learner's Dictionaries. — [Електронний ресурс] : URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/political-correctness>

Pidkolesna L.

Senior lecturer at the Department of Modern European Languages,
State University of Trade and Economics
Kyiv, Ukraine

Zheronkina O.

Senior lecturer at the Department of Modern European Languages,
State University of Trade and Economics
Kyiv, Ukraine

THE MAIN PRINCIPLES OF ECONOMIC TERMS TRANSLATION

International economic relations are actively establishing and developing. In the context of rapidly growing globalization, the intensity of international contacts is increasing in order to organize cooperation and exchange of knowledge and experience. All over the world, business has become one of the most powerful engines of social development, playing a significant role in people's lives and creating new areas of public opinion. The sphere of economics requires a certain terminology that serving its verbal and communication needs.

Business is actively developing, so the areas related to the study of economic terminology in general, as well as in the translation aspect, are especially important, because the intensification of business and commercial relationship has expanded the communication contacts of Ukrainian and English as a universal international business language native speaker.

The basis of simple economic terms is unchanged. It includes the main meaning of the word and consists of one root morpheme, to which certain morphological inflections join, for example: (1) The lease bad solution – Погане рішення щодо оренди [The Economist et al., 2021].

The original and target terms are not always identical in their structural and morphemic composition. There are cases when a translator resorts to translating English-language one-component terms using two-component phrases, for example: subsidiary – a subsidiary; or phrases consisting of two nouns that are combined with the help of a preposition: superannuation – retirement. The structural composition of the terms of the source and target languages is also significantly different, for example: (2) Democrats are also expected to propose a 3% surtax on individual income above \$5 million as part of a wide-ranging \$3.5 trillion budget bill. – Очікується, що демократи також запропонують 3% надбавку на доходи фізичних осіб понад 5 мільйонів доларів у рамках широкомасштабного законопроекту про бюджет у розмірі 3,5 трильйона доларів. [Reuters et. al., 2021]. In this example, the one-component term a surtax is conveyed using its regular counterpart, which is not structurally identical and is a phrase constructed according to the scheme "Adj + Adj + N".

Economic terminology, expressed in complex words, requires special attention when translating, because it is a fertile ground for borrowing or tracing. The translator needs referring to find a successful phrase or descriptive figure of speech for an adequate translation [Kovalenko, Deineka, 2010].

Most often, two-component economic terms consist of two nouns of the type N1+N2 and are translated using literal translation and tracing, for example: (3) How market panic can feed back to the world economy – Як ринкова паніка може дати поштовх світовій економіці. [The Economist et al., 2021]. In this example, the component N1 is translated using an adjective, because it determines the qualitative feature of the second component. This is evidence of morphological differences between the terms of the original language and translation.

It should be noted an ideal business term is characterized by abstracted character, unambiguousness and consistency. However, when considering economic terminology, we sometimes observe the presence of emotional coloring of lexemes expressed by metaphors and idioms, for example: (4) Conference call: dog-and-pony show for fund companies – Конференц-дзвінок: презентація товару з метою продажу для фондових компаній [Investment News et al., 2021].

Dog-and-pony show – It is a colloquial term that usually refers to a presentation or seminar selling new products or services to potential buyers. In general, the "dog and pony exhibition" has a negative connotation, because these presentations are not always pleasant, but often necessary. During the translation, an explication of the meaning of the English-language idiom was used.

The main ways of translating economic terminology of English into Ukrainian include:

– tracing (reproduction of the reproduction of the morphemic syllable of a word or the constituent parts of a stable phrase of the original language): (5) Women must take on risk to climb the career ladder. – Жінки повинні брати на себе ризик, щоб піднятися по кар'єрних сходах. [The Financial Times et al., 2021]. (6) A sustained economic recovery could lead to inflation. – Стійке відновлення економіки може призвести до інфляції. [Economics Help et al., 2021].

– transcoding (transcribing and transliteration): (7) India's leading casual and denim manufacturer, on Saturday said it has raised Rs 439 crore from various marquee investors including promoters by issuing equity shares of the company. – Провідний індійський виробник повсякденного та джинсового одягу у суботу заявив, що залучив 439 мільйонів рупій від різних інвесторів, включаючи промоутерів, випустивши акцій компанії [Business Standard et al., 2021].

Ukrainian economic terms, which are occasional analogues of their English-language terms, are formed by transliteration with bringing to the grammatical norms of the target language, entrenched in it and are regularly used during translation [Karaban, 2004; Korunets, 2003].

The method of lexical replacement to convey the meaning of a terminological unit in context is observed in the following examples: (8) Kraft Heinz says it will invest \$199m (£140m) in a UK food manufacturing facility over the next four years. – Kraft Heinz заявляє, що інвестує 199 мільйонів доларів (140 мільйонів фунтів стерлінгів) у виробництво харчових продуктів у Великобританії протягом наступних чотирьох років. [The BBC et al., 2021].

From the research, we can conclude that the economic terminology of the English language has a number of semantic and structural features that influence choosing the method and a way of translation. In the case of translation of the economic terms selected by us, such lexical and grammatical transformations as: tracing, transcoding (transcription and transliteration), a descriptive translation, searching for an equivalent and an analogue, a lexical substitution, a lexical addition and extension, specification, generalization, rethinking or modulation of meaning were used. Thus, considering the structure and semantics of English-language business terms becomes the key to their adequate and equivalent translation into Ukrainian. Achieving an adequate and equivalent translation of economic terminology is possible through the use of a number of lexical and grammatical transformations.

Bibliography:

1. Гутиряк О. І. Англійські терміни бізнесу: основні словотвірні моделі. Проблеми української термінології:

збірник наукових праць учасників XII Міжнародної наукової конференції «Проблеми української термінології СловоСвіт 2012», Львів, 27–29 вересня 2012 року. Технічний комітет стандартизації науково-технічної термінології Міністерства економічного розвитку і торгівлі та Міністерства освіти і науки молоді та спорту України. Львів: Видавництво Львівської політехніки. 2012. С. 34–37.

2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця: Нова книга, 2004. 576 с.

3. Коваленко О. Г., Дейнека В. М. Проблеми перекладу бізнесової термінології з англійської на українську мову. Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. 2010. URL: http://www.rusnauka.com/12_ENXXI_2010/Philologia/64851.doc.htm.

4. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): підручник. Вінниця : «Нова Книга», 2003. 448 с.

5. Newmark P. Approaches to translation (Language Teaching Methodology Series). Oxford: Pergamon Press, 1981.

6. Business Standard. URL: <https://cutt.ly/gRvtz7B> (дата звернення: 19.10.2021).

7. Economics Help. URL: <https://cutt.ly/6RvtnqI> (дата звернення: 16.10.2021).

8. Federal Reserve Bank of New York. URL: <https://cutt.ly/tRvtW2D> (дата звернення: 16.10.2021).

9. Investment News. URL: <https://cutt.ly/fRvtCqz> (дата звернення: 17.10.2021).

10. Law Insider. URL: <https://cutt.ly/NRvt0ph> (дата звернення: 18.10.2021). 14. Real Business Rescue. URL: <https://cutt.ly/7Rvt8rj> (дата звернення: 18.10.2021).

11. Reuters. URL: <https://cutt.ly/oRvyqyh> (дата звернення: 18.10.2021).

12. The BBC. URL: <https://www.bbc.com/> (дата звернення: 17.10.2021).
13. The Economist. URL: <https://www.economist.com> (дата звернення: 16.10.2021).
14. The Financial Times. URL: <https://cutt.ly/TRvysl9> (дата звернення: 16.10.2021).
15. The Guardian. URL: <https://cutt.ly/WRvvgpP> (дата звернення: 19.10.2021).

Tóth A. A.
doctoral student
*Eötvös Loránd University
Doctoral School of Linguistics
Budapest, Hungary*

NONVERBAL ASPECTS OF INTERCULTURAL COMMUNICATION

Through language, people's culture influences their thoughts, feelings, and actions. Just as verbal language changes from culture to culture, so does one's non-verbal behavior. More specifically, culture has an equally significant impact on our nonverbal behavior.

When people from different cultures communicate with each other, they learn to use non-verbal behavior within the cultural behavioral space. We can articulate sounds from birth, but culture dictates which sounds we choose and how we form certain pronunciations, sentences, and language from them. In the same way, each culture builds and forms a specific non-verbal code system from non-verbal behaviors, which is common to all carriers of that culture. This common code system can be considered the basic common knowledge of non-verbal communication.

The power of cultural influence can be seen when we interact with people who belong to our culture but are completely unknown to us. When we meet someone for the first time, we usually have some kind of communication between us. Another person's non-verbal behavior may be modest or obsessive, whatever, since we use the same non-verbal signaling system, the same system evaluates non-verbal signals, we can successfully communicate with these people, knowing the codes, the basic rules that based on which the communication interaction takes place. However, it is different when interacting with people from different cultures. Problems

arising in intercultural communication are also associated with non-verbal human behavior. Therefore, we can safely say that the effectiveness of intercultural communication depends to a large extent on the correct understanding of not only the verbal but also the non-verbal component [2].

The non-verbal channels of intercultural communication can presumably be divided into two main categories: directly conscious, behavior-related characteristics and unconscious, non-behavioral characteristics. The first category includes all the types of behavior that we normally use in communication and that we usually associate with active self-expression. Such nonverbal aspects of behavior include facial expressions, body language, posture, intonation, and other vocal features, including pitch, rate of speech, intonation, and touch, gaze, and visual attention [4].

We can distinguish two more categories of non-verbal signals linked to behavior: non-verbal signals that are independent of verbal communication and have their own meaning, and non-verbal signals that complement/accompany verbal communication, which do not have an independent meaning, but emphasize certain aspects of the verbal message. An example of the former is the touching pads of the thumb and forefinger, which has a very different meaning from culture to culture, without words. Gestures like this are part of the basic common knowledge of the given culture. Additional non-verbal signals include, for example, spreading the arms, when we want to emphasize the greatness of the subject of our speech, but if we see someone with outstretched arms, we may not be able to determine exactly what they are aiming for [1].

One of the most significant features of non-verbal signs with independent meaning is that they can be misinterpreted between cultures, which causes countless difficulties during intercultural communication. This can be explained by the fact that these signs essentially represent the basic common knowledge within a given

culture. Since the members of different societies do not have the same basic knowledge during the course of communication, it is likely that a gesture that seems completely natural to one party will cause a totally unwanted effect on the other party, simply for the reason that the communicating parties have different cultures. represent [2].

The second category includes "non-behavioral" non-verbal communication, which includes many other sources of messages and signals that are not directly inferred from behavior. These are hidden forms of intercultural communication, including the attitude to time, the way of dressing, the type of architectural structures in which people live and work, cosmetic changes in a person's appearance. Such non-behavioral forms carry information in communication in the same way as a person's non-verbal behavior [1].

In addition, when comparing different national gesture systems, one must rely on the existence of three types of gestures: gestures-realities (they exist only in the communication of a nation); gestures - areas (they coincide in form and content in different cultures); equivalent gestures (similar in form but different in content). However, the use of equivalent gestures often has the wrong meaning and can lead to misunderstanding. This is exactly what causes difficulties in communicating with foreigners. At the same time, there is no doubt that gestures have certain national characteristics and interpretation from the point of view of etiquette.

References:

1. Eggert, M. A. (2019). *Testbeszéd*. Scholar Kiadó.
2. Gősiné Greguss, A. (2013). *Érzelemkifejezés*. In É. Bányai & K. Varga (Eds.) *Affektív pszichológia – az emberi késztetések és érzelmek világa*. (pp. 357-390). Medicina Könyvkiadó Zrt

3. Kleinsmith, A., de Silva, P. R. & Bianchi-Berhouze, N. (2006). Cross-cultural differences in recognizing affect from body posture. *Interacting with Computers*, 18, 1371-1389.

4. Talibina, E.V., Polyakova, E.V. & Minakova, N.A. (2015). Non-Verbal Component of Cross-Cultural Communication in Teaching Foreign Language Speaker. *Russian and Foreign Languages and Methods of Teaching*, 1, 16-20

Zelenska O.P.

Professor of the Department of foreign languages
and culture of professional communication,
Lviv State University of Internal Affairs
Lviv, Ukraine

**SOME HISTORICAL PRECONDITIONS OF THE
CULTUROLOGICAL TRAINING AT THE
ESTABLISHMENTS OF HIGHER EDUCATION OF
THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF
UKRAINE**

There is no doubt today that the further social progress is closely connected with the level of spirituality of every personality. The radical social changes independently of their causes are impossible without a deep transformation of the social, mass consciousness, without the changes of its philosophical, ideological, valuable and cultural bases [1]. The complex transformation processes that take place in this country, the contradictions of the socio-political and economic development originate the important task – the development of spiritual and moral culture of the personality of the 21st century, education of a real citizen of Ukraine. To fulfil this task, it is necessary to use all the efforts of both the whole society and every teacher in particular. These needs have been already understood on the state level, and the necessary measures have been determined in the certain documents. Education is the basis of the intellectual, spiritual, physical and cultural development of a personality, their successful socialization, economic wellbeing, pledge of the development of the society which is united by the common valuables and culture, and the state [2].

It is necessary to state that the problem of the culturological training of the cadets at the establishments of higher education of

Ukraine is closely linked with the above mentioned problems. It is known that the efficiency of the law enforcement activity depends to a great extent on the level of the professional training, theoretical knowledge and practical skills of the police officers, their ability to orient timely in the situation, be ready to adapt to the modern conditions, foresee and outstrip criminality using the preventive measures and finally stop the crime commitment. The activity of the establishments of higher education of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine is directed on the formation of these qualities of the police officers of the new formation. But fighting against the anti-social manifestation in the life of the society puts forward the more complex demands to the police officers. That is why the task of the establishments of higher education of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine is to train such specialists who can cope with the growing level of criminality.

The modern police officers have many qualities that reflect the peculiarities of the social processes in the society. Democratization and publicity, de-partization, de-politicization and de-ideologization gave the possibility to solve the problems of educating the police officers from the new positions. But at the same time the society is not always an example and model of goodwill, high morality and tolerance. Reforming the social order using the western example without taking into account the national traditions of the Ukrainian people, their Slav character and mentality can worsen the whole situation in the country, including the law enforcement organs.

The complication of the conditions of training the cadets at the establishments of higher education of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine under different conditions that Ukraine faces nowadays does not remove the need of their activation as to the interests of the law enforcement activity, discipline and solidarity. A police officer who is well educated provides a much better result

of their activity in the period of the development of the law enforcement organs of Ukraine. And the role of forming the universal and national valuables in the police officers is very great. The modern Ukrainian police officers must have those qualities of the personality that make it possible to stay away from opportunistic politics and politicians. The new system of education should include forming the immunity of the police officer from brutality and careerism, embezzlement, dishonesty, and moral constraint.

That is why the culturological training of the future police officers is an important and meaningful aspect of their education. Today, it is not enough for them to use different kinds of firearms, drive a vehicle, have the habits of the tactical and operative thinking, and appropriate appearance. The world military history knows many examples of the high cultural level of the officers. For example, many officers in the tsar army, fleet and the police were really highly educated and cultural people.

The quality of education in those times was in full accordance with general education of those classes the representatives of which were the officers and did the military service. The military lyceums and cadet corps taught history and theory of world culture, elementary applied basis of arts, rhetoric, etiquette, etc. Many officers were poets, writers, artists, musicians and composers. Most of them were amateurs in arts. The world cultural treasury preserves the names and outstanding pieces of art by the professional officers: O. Borodin, V. Vinnychenko, O. Hryboyedov, V. Kapnist, I. Kotlyarevskiy, O. Kuprin, M. Lermontov, Ye. Malanyuk, M. Musorgskiy, M. Rymtskyi -Korsakov. The well-known hetmans of Ukraine I. Mazepa, P. Sahaidachnyi, B. Khmelnytskyi and others were also highly educated people of their time.

What concerns the law enforcement organs it should be mentioned that esthetic and art education was considered to be the important aspect of training the police officers. Communication

with beautiful in arts, nature, labour, people's interactions, the esthetic attitude to the law enforcement activity were regarded to be the very important factors of forming an officer's personality. It happened because there appeared the new directions of people's education and development – artistic and esthetic. It became clear that with the help of culture, arts it was possible to influence a person effectively, because literature and music, theatre and dances, pictures and sculpture could be reflected in the person's spirit, psychological state, and form the new qualities of the person. Culture and arts began to be used not only for entertainment, recreation, but also for improving education and training. Thus the esthetic training, artistic and esthetic education came into force and became important and prestigious.

In the law enforcement activity, the elements of beautiful were always first of all external and had a demonstrative, parade character. As to its essence this hard male activity was severe and colourless. It was believed that this activity should not be motley, because it was for desperate people. But in due time the renovation did not omit it, and it was thanks to music, theatre, museum, etc. The new specific genres in literature, fine arts, cinema, etc. appeared. The attempts to use them for training and educating the police officers were used more broadly. Unfortunately, the Slav military-cultural, culturological traditions of the officer corps are not always used today. In many cases the educational and didactic cultural valuables of the western model are considered to be of priority, the experience of the Ukrainian law enforcement pedagogy, its culturological branch is sometimes ignored.

The appeal to the national consciousness of people, their educational, national and world cultural traditions and property is topical today. The unity of the efforts of the Ukrainian historians and its law enforcement organs, psychologies, pedagogics, ethnographers, philosophers, culturologists, historians of war and

military art must give a reliable effect, ground the priority role of the Slay, first of all Ukrainian military culture and pedagogy in the modern pedagogical researches, find the rational level of adopting and using the foreign experience and knowledge.

Under modern conditions of the recognition of the world and cultural national valuables, democratization of the society the radical reforming the educational activity in the law enforcement organs on the basis of the new philosophical approaches to education, methodological principles of the substantial integrity and dialogical agreement, synergetic approach, dialogue of cultures, humanization and humanitarization of education is an important task of the establishments of higher education of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. Under such conditions the development of the new socio-economic relations in Ukraine needs the specialists in various spheres of the vital activity of the society, including the specialists who can solve the complex tasks in the law enforcement sphere. The reorganization of the law enforcement system with the aim of raising its efficiency is taking place together with the renewal of the whole legislative process in the socio-political life of Ukraine. Because of it, general and professional education of the police officers, the high level of which is gained during the culturological training which is an inseparable component of the educational process at the establishments of higher education of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine assumes ever greater importance.

Under modern conditions of the military situation in Ukraine, appearance of the new diseases, namely Covid-19, complex criminogenic situation the role of the law enforcement organs in protecting the social and personal safety of the citizens increases. At the same time the problem of the vital capacity of the police officers during carrying out their service and professional tasks arises. Nobody can deny that a modern police officer must have such cultural and ethnical character traits and soft skills as empathy,

honesty, justice, integrity, compassion, adaptability, critical thinking, they should be self-driven, flexible, discreet and tactful, people-oriented, active listeners, excellent team players and leaders, have good communicative skills, etc. All these character traits and soft skills can be formed by means of the culturological training of the cadets. In our opinion this process of the personal development and formation of the future officer of the law enforcement organs depends on the historical development of the educational system at the establishments of higher education of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine as a social institute, on the social and economic conditions of carrying out the professional activity taking into account the role of the future law enforcement officers as the subjects of the multicultural environment [3].

References

1. Зеленська О.П. Вимоги до культурологічної підготовки студентів і курсантів в умовах модернізації вищої освіти в Україні. *Вища освіта України. Тематичний випуск «Інтеграція вищої освіти і науки»*. К.: Ін-т вищої освіти НАПН України, 2015. С. 83-87.
2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text
3. Zelenska O.P. The culturological training of the cadets at the establishments of higher education of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine as a component of their professional education. *Modernization of the educational system: world trends and national peculiarities in a pandemic*. Kaunas: Izdevniecība "Baltija Publishing", 2021. P. 143-147.

Бабійчук І.В.

викладач кафедри інновацій,
інформаційної діяльності в освіті
на навчання за міжнародними проєктами,
*Інститут державного управління та
наукових досліджень з цивільного захисту*
м. Київ, Україна

Романюк Н.М.

викладач кафедри інновацій,
інформаційної діяльності в освіті
на навчання за міжнародними проєктами,
*Інститут державного управління та
наукових досліджень з цивільного захисту*
м. Київ, Україна

ТЕХНОЛОГІЇ АНАЛІЗУ СИТУАЦІЙ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Сучасний стан розвитку освіти в Україні орієнтований на пошук програм і педагогічних технологій, які б впроваджували компетентнісний підхід до навчання. Діяльність науково-педагогічних працівників має бути направлена на таку організацію освітнього процесу, яка викличе у слухачів зацікавленість матеріалом, спонукуватиме до активної роботи на заняттях та пошуку нестандартних рішень. В результаті такої співпраці утворюється професійна компетентність здобувача освіти, надаються уміння і навички розумової діяльності, розвиваються здібності творчої особистості, формуються загальнолюдські цінності та активна життєва позиція.

Технологія аналізу ситуацій може носити як самостійний характер, так і бути частиною традиційних методів навчання, ділових ігор і тренінгів.

Важливим моментом у цей період можуть бути різноманітні роботи в групах чи парах, можливість проявити свої творчі здібності та сприяння розумінню слухачами соціальної значущості нової інформації [1].

Все це є поштовхом для застосування в освітньому процесі інноваційних методів викладання. Серед переліку сучасних методів і технологій свою ефективність виявили технології ситуаційного навчання, або використання кейс-методів [2].

Ідея застосування технології аналізу ситуацій полягає у розгляді конкретної навчальної ситуації, в яку ще на етапі розроблення, закладений фактичний матеріал для подальшого розбору цієї ситуації на навчальних заняттях.

Тобто в ході проведення занять за такою технологією, викладач, описуючи конкретну навчальну ситуацію, створює умови для активних дій з боку слухачів, що сприяє розвитку управлінських навичок, а вирішення проблемної ситуації відбувається слухачем вже самостійно, при цьому він демонструє кмітливість і власну ініціативу. В результаті досягаються наступні цілі:

- отримання знань з дисципліни, що досягається шляхом обрання найкращого рішення поставленого завдання із декількох відповідей, різних за ступенем своєї істини;

- оволодіння навичками професійної діяльності, а не тільки знаннями;

- розробляється модель реальної ситуації, що відбувається в певній галузі життя, вирішенням якої займаються слухачі, використовуючи комплекс знань і практичні навички, а викладач при цьому виступає модератором заняття;

- у слухачів формуються системи цінностей, професійні позиції та світогляд;

- створюється атмосфера демократичності серед учасників освітнього процесу [3].

Вирішальним в ході підготовки фахівців будь-якої суспільної галузі є формування його професійної компетентності. Зокрема це стало важливим аспектом у процесі підготовки фахівців у сфері цивільного захисту, оскільки існують підвищені вимоги до рівня їх професійної і спеціальної підготовки, зокрема сформованої компетентності, яка забезпечуватиме якісну професійну діяльність .

З метою проведення функціонального навчання працівників навчально-методичних центрів сфери цивільного захисту розробляються практичні заняття за методом аналізу конкретних навчальних ситуацій. На розгляд слухачам представляється конкретна навчальна ситуація, вирішення якої потребує скоординувати діяльність, пов'язану з техногенно-екологічною безпекою, захистом населення і територій, запобіганням і реагуванням на надзвичайні ситуації.

Використання такого методу під час підготовки фахівців сфери цивільного захисту характеризується неабияким педагогічним ефектом, оскільки розкриваються такі кваліфікаційні ознаки особистості, як здатність аналізувати і діагностувати проблему, вміння формулювати, висловлювати а, за необхідності, відстоювати свою позицію, комунікувати, брати участь у дискусіях, вміти оцінити інформацію, що надходить у різних формах. Заняття з розв'язання конкретних ситуацій сприяють формуванню у слухачів умінь і навичок комунікації, взаємодії, прийняття спільних узгоджених рішень, самостійного пошуку додаткової інформації, необхідної для розв'язання ситуаційного завдання, здійснення аналізу ситуації [4].

Отже, використання під час підготовки фахівців у сфері цивільного захисту технології ситуаційного навчання є ефективним прийомом, який надає можливість майбутньому фахівцю наблизитись до реалій професійної діяльності, збагатити власний практичний досвід, сформуванати навички роботи самостійно та в колективі.

Список використаних джерел:

1. Матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференція «Ресурсно-орієнтоване навчання в «3D»: доступність, діалог, динаміка» : збірник тез доповідей (електронне видання) (м. Полтава, 22–23 лютого 2022 року). – Полтава : ПУЕТ, 2022. – 331 с. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). (Ст. 54)
2. Гречановська О. В. Сутність та використання кейс-методу в навчально-виховному процесі вищої школи [Електронний ресурс] / О. В. Гречановська, Т. Н. Манглієва // Матеріали XLVI науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 22-24 березня 2017 р. - Електрон. текст. дані. – 2017. – Режим доступу : <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2017/paper/view/2064>.
3. Товканець Г. Особливості застосування кейс-методу у процесі професійної підготовки майбутнього фахівця / Г. Товканець // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – 2011. – Вип. 20. - С. 148-150.
4. Електронний ресурс <https://oplatforma.com.ua/article/1203-qqq-17-m2-08-02-2020-osnovi-keys-tehnology-v-osvtnomu-protses-shkoli>.

Біляцька В.В.

кандидат філологічних наук,
викладач кафедри німецької мови,
коледж іноземних мов Університету Газі,
м. Анкара, Туреччина

МЕТОДИ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Серед методів вивчення іноземної мови особлива увага відводиться комунікативній компетентності. Згідно визначенню американського вченого Д. Хаймза, комунікативна компетенція – це те, що потрібно знати під час розмови для здійснення комунікації в культуро значущих обставинах [3]. Вона формується в умовах безпосередньої взаємодії, оскільки є результатом досвіду спілкування між людьми та опосередкованої, літератури, театру, кіно, з яких людина отримує інформацію про характер комунікативних ситуацій, особливості міжособистісної взаємодії і засоби їхнього вирішення. Опанування людиною комунікативних навичок передбачає запозичення з культурного середовища засобів аналізу комунікативних ситуацій у вигляді словесних і візуальних форм. До моделювання закономірностей мовленнєвого спілкування (в інтерпретації Є.І. Пассова), відносять: 1) *діяльнісний характер мовленнєвого спілкування*, що втілюється в комунікативній поведінці викладача як учасника процесу спілкування та навчання і в комунікативно вмотивованій, активній поведінці студента як суб'єкта спілкування та навчання; 2) *предметність процесу комунікації*, що змодельована обмеженим, але точно визначеним набором предметів обговорення (тем, проблем, подій і т. ін.); 3) *ситуації*

спілкування, що моделюються, як найтипівіші варіанти стосунків учнів між собою; 4) мовленнєві засоби, що забезпечують процес спілкування та навчання у визначених ситуаціях[2].

Для створення реальних і уявних ситуацій комунікативної компетентності на занятті з іноземної мови, у нашому випадку німецької, все більше набуває популярності метод використання відеоматеріалів, який сприяє активізації знань за вивченням матеріалом, індивідуалізації навчання, залучає психологічні процеси запам'ятовування інформації, розвитку вмотивованості мовленнєвої діяльності студентів.

Робота з аудіо- та відеоматеріалами у навчальному процесі порушується у науково-методичних дослідженнях: Л. Алексєєва, Н. Бичкова, Ю. Верисокіна Л. Волошинової, О. Мудрик, Л. Петрова, Ю. Федоренко, Т. Яхунтова інших. Згідно з висновками, які робить Ю. Верисокін, використання аудіо- і відеозаписів на занятті є не тільки доречним, але й обов'язковим. Робота з такими матеріалами урізноманітнює види діяльності у процесі вивчення іноземної мови, «впливає на рівень мотивації вивчення іноземної мови», сприяє формуванню та розвитку комунікативної компетенції[1, 31–34].

Серед переваг використання відеоматеріалів на заняттях такі: 1. Тренування аудіо сприйняття через можливість слухати і запам'ятовувати, як вимовляють слова «вживу» носії мови. 2. Розвиток уваги та пам'яті, ефективно засвоєння матеріалу. 3. Поповнення словникового запасу. 4. Відповідність інтересам студентів. 5. Залучення до культурних реалій інших країн (зокрема, німецькомовних).

Використання відео виправдане психологічно: саме через органи зору та слуху людина отримує основний обсяг інформації про навколишній світ, тому студент мусить звертати увагу на кожен не до кінця зрозумілий фрагмент,

постійно обдумувати, чому слова стоять саме в такому порядку, чому тут саме це слово, чому дієслово стоїть у такій формі? Замислюючись над такими речами і намагаючись знайти відповідь, він мимоволі запам'ятовує всі складні випадки. Так приходить розуміння німецької граматики на інтуїтивному рівні, застосовуючи певні мовні конструкції, студент знає, що «так говорять» носії мови. До перегляду фільму додається контекстний словник, який дає можливість запам'ятовувати не просто абстрактні слова, а слова в контексті змісту, в якому вони були вжиті. Таке запам'ятовування є набагато якіснішим і кориснішим, ніж поповнення словникового запасу традиційними методами, наприклад, вивчення слів, флеш-карти.

Для опрацювання лексичного, граматичного матеріалу в методиці вивчення іноземної мови прийнято виділяти три основні етапи, які пропонуємо розглянути на прикладі серіалу «Wednesday» (режисер Тім Бертон, 2022 року):

I. *Переддемонстраційний етап*, метою якого є пошук можливих труднощів сприйняття фільму. Надання лексичного матеріалу з перекладом та різні варіації завдань: ознайомитися з назвами серій та передбачення змісту серій; узагальнення раніше отриманих знань до запропонованого серіалу; очікування від перегляду. Попереднє обговорювання завдань сприяє підвищенню мотивації.

II. *Демонстраційний етап* забезпечує подальший розвиток мовної, мовленнєвої або соціокультурної компетенції з урахуванням їх реальних можливостей іншомовного спілкування. Типи вправ і завдань орієнтовані на пошук, вичленення, фіксацію, трансформацію певного мовного матеріалу: лексики, граматики, фонетики. Формулювання завдань можуть звучати приблизно так:

Приклад 1: *Sehen Sie die Episode an und füllen Sie die Lücken im Dialog aus.*

- Was zum Teufel hast du _____ gemacht?
- Ich habe unser Zimmer _____ aufgeteilt.
- Sieht aus, als hätte _____ auf deine Seite gekotzt.
- Etwas Ruhe wäre jetzt schön. Das ist _____.
- Deine Schreibzeit?

Приклад 2: *Beschreiben Sie das Bild. Worüber reden Wednesday und ihre Mutter?*

III. *Післядемонстраційний етап*, завдання якого використати початковий вихідний відеоматеріал в якості опори для розвитку продуктивних умінь в усній або письмовій формі.

Приклад 1: *Wählen Sie richtige Bedeutungen der abgegebenen Wörter.*

1. der Außenseiter _____ a) aus Glas errichtetes Haus, in dem Pflanzengezogen werden
2. die Therapiesitzung _____ b) ein Kampf mit Hieb- und Stoßwaffen
3. die Schreibzeit _____ c) außerhalb der Gesellschaft, einer bestimmten Gruppe lebende Person.....

Приклад 2: *Finden Sie Synonyme zu den Wortverbindungen.*

1) die kalte Schulter zeigen	a) warnen
2) im Auge behalten	b) leicht verrückt sein

3) den Verstand verlieren	c) beobachten, überwachen
4) auf die Sprünge helfen	d) einfallen
5) hinters Licht führen	e) erforschen, untersuchen

Приклад 3: *Ergänzen Sie die folgenden Konjunktionen in die Sätze.*

dass, der, aber, dass, wer, wie, dass, um, den, die, wenn, dass

1. Ich meinte damit, _____ du endlich Mitschüler in deinem Alter haben wirst, die dich verstehen.
2. _____ immer das getan hat, war kein Mensch.
3. Du musst mir nur zeigen, _____ man deinen Computer benutzt.
4. _____ ich dich so ansehe, kommen mir folgende Emojis in den Sinn.

Приклад 4: *Lesen Sie die Ausdrücke aus der Folge und äußern Sie Ihre Meinung dazu. Stimmen Sie zu oder nicht? Warum?*

✓ **Emotionen bedeuten Schwäche.**

✓ **Glaub mir, ich weiß, was in dir steckt. Aber manchmal stehst du dir selbst im Weg.**

Отже, формування іншомовної комунікативної компетентності з використанням відеоматеріалів на заняттях німецької мови допомагає сформуванню вміння аудіювання, читання, говоріння та письма, сприяє збагаченню лексичного запасу студента; сприяє вдосконаленню сприйняття на слух розуміння розмовної мови та вдосконаленню вимови; підвищенню мотивації навчання; дає можливість творчого прояву особистості.

Список використаних джерел:

1. Верисокін Ю.І. Відеофільм як засіб підвищення мотивації учнів. *Іноземна мова в школі*. 2003. №5–6. С.31–34.

2. Пассов Е. И. Коммуникативное иноязычное образование: Концепция развития индивидуальности в диалоге культур. Липецк, 1998. 160 с.

3. Яхунев Т.О., Верисокін Ю.І. Типологія кіноінформації та її використання для навчання лексики соціокультурним компонентом. *Іноземні мови*. 2000. №3. С.33–36.

Боднарчук А.П.
асистент
кафедри «Електроенергетики,
електротехніки та електромеханіки»,
*Івано-Франківський національно-технічний
університет нафти та газу
м. Івано-Франківськ, Україна*

РОЗВИТОК ІДЕНТИЧНОСТІ, ВЗАЄМОВІДНОСИНИ У СУСПІЛЬСТВІ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА НАШЕ МАЙБУТНЄ

Педагогіка (грец. παιδαγωγική - майстерність виховання) – наука про спеціально організовану цілеспрямовану і систематичну діяльність з формування людини, про зміст, форми і методи виховання, освіти та навчання. А об'єктом педагогіки є виховання, як свідомо так і цілеспрямовано здійснюваний процес формування особистості (відомо з [1] - енциклопедія "Вікіпедія").

Основними категоріями педагогіки вважають, ще до цього часу, не враховуючи реалій: формування особистості, виховання, освіта та навчання. А як же досвід та стимулювання, мотивація? Без таких складових, ми не зможемо надалі виховати добросовісного та інтелектуально розвинутого майбутнього робітника (інженера). Так, виховання дітей дошкільного віку на культурно-історичному досвіді рідного краю, його традиціях, звичаях і обрядах, багатовіковій мудрості, духовності - це важливі аспекти у формуванні особистості, але в підлітковому віці цілеспрямовані впливи інтернет-ресурсів, а також різноманітні впливи навколишнього оточення, зможуть знівелювати усі здобуті результати в більшості індивідуумів. У сучасній

зарубіжній педагогіці перша група дій на людину часто позначається терміном «інтенціональне виховання», друга – «функціональне виховання» (відомо з [1] – енциклопедія "Вікіпедія"). Інтенціональність – властивість свідомості бути спрямованою на деякий об'єкт, кожен з яких дуже специфічний у кожного індивіда, але саме соціальна значимість та виховання задає якусь нормативність, в рамках якої гуманітарне знання може багато зробити для того, щоб людина ставала набагато кращою і щирішою (відомо з [1] - енциклопедія "Вікіпедія").

Оскільки, менталітет та цінності у кожної нації чи країни є іншими, то запозичення досвіду різних країн для виховання українського сучасного покоління не дасть вагомих результатів. Оскільки, за 30 років незалежності України великий вплив на виховання молоді різного віку, а особливий вплив вкладався щодо підліткового віку, російською експансією «поп-музики», у піснях яких звучить величність Росії та її народу, легкі гроші тощо. Отже, перед освітянами усіх без винятку навчальних закладів України стоять надважливі завдання – це донести до нашої молоді, що рідна мова, пісня, традиції є ідентичністю кожної нації. Без цього усвідомлення ми станемо васалами або третьосортною країною. Багато українців вважали і в тому числі, велися полеміки в інтернет-ресурсах, що російськомовні українці, які виїхали за кордон, тікаючи від війни, яку принесла в Україну Росія, повернуться на Батьківщину з усвідомленням того, як цінують свою ідентичність усі європейські держави і що поряд з ними, будучи в одній сім'ї демократичних Європейських країн ми зможемо утвердитися, як самостійна держава. Але цього не відбувається. Більшість українців, які виїхали за кордон не мають закладеної в глибині душі ідентичності «я українець». Я не беру до уваги наших воїнів, які героїчно борються за кожен клаптик нашої землі. Перебуваючи за

кордоном, «українські переміщені особи» не тільки спілкуються російською мовою, а вважають, що їх мають усі розуміти і поважати за це. Уже рік проживаючи в тій чи іншій державі більшість з них не можуть, а скоріше не хочуть вчити їхньої мови. Якщо «заробітчани» за півроку, а дехто місяць чи два в Чехії, Польщі, Італії, Швеції, Німеччині, Литві, Іспанії, Португалії, Канаді, Саудівській Аравії тощо можуть спілкуватися мовою тієї країни, яка надала можливість заробляти гроші і утримувати родину, то постає запитання, а що з нашими «російськомовними українськими переміщеними особами» не так. Чому поляки, чехи піднімають ці питання, а у нашій державі мовне питання і далі відкладається на післявоєнний період. Ніхто не хоче усвідомити, що війна в Україні є доказом того, що Росія вважає своїми російськомовні території є один із прикладів, де заступник голови Ради безпеки РФ Дмитро Медведєв опублікував карту, на якій України не існує, а її території входять до складу інших країн. Звичайно, більша частина України "належить" Російській Федерації (відомо [3] з публікації інтернет-ресурсу). І не тільки Росія мріє про знищення України. Проросійські румунські, угорські політики теж піднімають мовні питання та приналежність їм територій, де використовують їхні мови. Також доказом цього, що мовні питання є дуже важливими щодо ідентичності націй, вказують слова колишнього президента США Дональда Трампа, який заявив, що за його каденції не розпочалася б повномасштабна війна РФ проти України, бо зрештою, у разі необхідності, він би дозволив Путіну забрати "російськомовні території" (відомо [4] з публікації інтернет-ресурсу). Американський підприємець Ілон Маск писав, що військову агресію Росії зупинить проведення повторного голосування на окупованих російськими військами територіях України під наглядом ООН,

оскільки вони є російськомовними (відомо [5] з публікації інтернет-ресурсу). Багато аналітиків знову пророкують війну в Україні через декілька років після того, як Росія оголосить про перемогу в цій війні, якщо ідентичність нації не об'єднає нашу націю. Разом з тим, дякуючи нашим воїнам патріотам та ідентичності більшості українців, світ і надає нам величезну допомогу у боротьбі із ворогом.

Патріотизм сьогодні – це невимовні страждання українському народу, виклик для кожного свідомого українця до усвідомлення своєї ідентичності, біль його душі, сльози матерів, понівечена земля ранами від снарядів, постійне відчуття загрози та тривоги за завтрашній день і разом з тим, це й молитва за долю України, яка виривається з грудей кожного українця розпачливим криком, а також надією та сподіванням якнайшвидшого переможного миру, встановлення підірваного міжнародного устрою, який ґрунтується на певних правилах.

Але у такий важкий для нашої країни період часу важливо не втратити шанс виховувати молоде покоління у дусі українства та надати їм можливість здобути якнайкращі знання для подальшого використання їх у розбудові держави після війни.

Багато ведеться полеміки, що онлайн-освіта призводить до погіршення освітнього рівня в старших класах школи та вищих навчальних закладах. Але ніяк не можна підтримати таку думку, оскільки онлайн-навчання надає більше можливостей кожному учню, студенту отримати відповіді на незрозумілі запитання, в будь-який час дня, звернувшись до вчителя чи викладача. Жодне покоління не мало такої можливості. Але разом з тим, надання онлайн-консультацій мають стати обов'язком кожного вчителя, а батьки та суспільство повинні заохочувати молоде покоління до навчання, шукаючи різні засоби та способи мотивації.

Одну з найважливіших ролей здобуття певних навичок та знань відіграє математично-фізична складова освітнього процесу на будь-якому рівні здобуття освіти. Адже за 30 років існування нашої держави «турбулентність» охопила її наскільки, що в результаті 10-20 % учнів у класі не вміють не те, що розв'язати систему рівнянь з одним чи двома невідомими, а не знають таблиці множення. Як навчати таку молоду людину майбутньої професії, якщо кількість таких учнів у групі може становити і до 50%. Чи зможе така людина стати надійним захисником нашої держави? Без знання математично-фізичної складової освітнього процесу подальший стрибок прогресу суспільства, яке відкинуте війною на декілька років назад, стане практично неможливим. Від освітнього рівня молодого покоління залежатиме майбутнє нашої держави. Дане питання піднімає багато вчених, але віз і нині там.

Розглянуті в [6,15.C] статті «Інтенціонально-орієнтований підхід до побудови логічних систем» питання, які піднімають М.С. Нікітченко, С.С. Шкільняк, що для сучасної математики характерна зростаюча нестійкість низки математичних понять, багато строго визначених математичних термінів, які давно вже історично склалися, докорінно змінюють своє значення залежно від прихильності до певної наукової школи. Причому це стосується не тільки вузькоспеціальних термінів, а й таких, що лежать в основі сучасної математики: відношення, відповідність, відображення, декартів добуток, алгебраїчна система. Вони зауважують, що мова у даному випадку йде не просто про різні підходи до визначень цих термінів, а про те, що в різних авторитетних джерелах цим термінам відповідають принципово різні математичні структури. Така ситуація, на їхню думку, обумовлена перш за все штучно створеними термінологічними бар'єрами між різними науковими школами.

Це, в свою чергу, створює штучні бар'єри для підготовки висококваліфікованих робітників, інженерів й захисників нашої держави.

Без досвіду, стимулювання й мотивації молодого покоління ми не зможемо розв'язати проблему, яка виникла, а особливо загострилася в останні 5 років. Досвід – це сукупність форм, методів, способів, прийомів, навчальних та виховних засобів, які системно використовуються в освітньому процесі, на основі декларованих педагогічних для психолого-педагогічних установок (відомо з [1] - енциклопедія "Вікіпедія").

Характеризуючи освітній процес, як стимулювання до набуття ідентичності та в поєднанні здобуттям відповідного рівня освіти, варто зазначити, що в нашій моделі до засобів виховання ціннісного ставлення до навчання та праці у підлітків віднесено інтернет-ресурси, текстові матеріали (оголошення, реклама), преса, телевізійні передачі, національні звичаї та обряди. Для формування у молодого покоління прагнення до набуття ідентичності та здобуття відповідного рівня освіти необхідно використовувати нові підходи. На зразок різного роду телепередач за участю юнацтва, конкурси, змагання, акції із залученням молоді з відповідною оплатою за виконану ними роботу, що й заохочуватиме їх до активної участі в житті держави. Участь у таких заходах повинно стати обов'язком кожного підприємства чи організації, а для цього мають бути прийняті відповідні законодавчі акти. Разом з тим, необхідно пропагувати здобутки молодих вчених, робітників, інженерів, учнів, що стимулюватиме кожного досягти якогось успіху, а також при цьому наводити приклади героїзму наших воїнів.

Особливо важливу роль може відіграти шефство над молодшими. Учні старших класів проводитимуть уроки та опитування знань у молодших класах, виставляти їм оцінки за

їхні знання та підготовку до уроку, а також безпосередньо в кожному класі (групі) кращі учні слідкуватимуть за підготовкою до уроків чи занять своїх колег. Це дуже дієвий спосіб заохочування до навчання і таку методику випробувала на різних рівнях освіти при проведенні занять із різного роду практичних, лабораторних робіт. Час опитування витрачаю тільки на керівників бригади (підгрупа складається з 5-6 осіб, а свого керівника та заступника вибирає підгрупа), але в результаті опитування оцінюються вся група за одну пару чи урок. Під час їхнього опитування керівники бригад мають можливість консультиватися із своїми колегами, що й стимулює всіх готуватися до заняття. За відповіді керівник отримує відповідну кількість балів і відповідно члени його підгрупи уже не зможуть отримати більшу кількість балів. Подальше опитування своїх колег проводить керівник чи заступник бригади (підгрупи), а також перед початком пари перевіряє наявність у своїх колег відповідного документа (тобто підготовки до проведення роботи чи виконання практичної роботи, де вказана мета лабораторної (практичної) роботи, порядок роботи, схема та таблиця) і у випадку відсутності надає йому можливість терміново підготуватися до заняття. При цьому коротко пояснює йому матеріал, який треба було вивчити. І тому варіант невідповідності до заняття буває дуже рідко. Їм не по собі, один перед одним і це мотивує кожного з них бути кращим.

Така методика проведення занять підвищує відповідальність, роботу у команді, продукує підвищення самооцінки особистості, ідентичність, стимулює до навчання, що є важливим у формуванні майбутнього молодого покоління. Отже, без таких складових ми не зможемо надалі виховувати добросовісного та інтелектуально розвинутого майбутнього робітника (інженера), тобто розвиток

ідентичності, взаємовідносин у суспільстві та їхній вплив на кожного з нас і сформує майбутнє без війни, сліз та горя.

Список використаних джерел:

1. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%D0%B0;>

2. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C;>

3. <https://tsn.ua/ukrayina/skandalniy-medvedyev-znovu-pomriya-pro-rozpad-ukrayini-ta-pokazav-taku-zhadanu-dlya-nogo-mapu-2120905.html>

4. <https://bykvu.com/ua/bukvy/dozvolyv-by-zakhopyty-chastyinu-ukrainy-tramp-rozpoviv-iak-unyknuv-by-povnomasshtabnoi-viiny/>

5. <https://www.radiosvoboda.org/a/elon-musk-ukraine-putin/32064873.html>

6. http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/285/%D0%A8%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8F%D0%BA_%231.pdf?sequence=4

Власова Т.І.

доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філології та перекладу
*Український державний університет науки і технологій
м. Дніпро, Україна*

Новокшнова Н.О.

аспірантка PhD кафедри філології та перекладу
*Український державний університет науки і технологій
м. Дніпро, Україна*

STIENTIA POTENTIAL «EST» В ЕПІСТЕМОЛОГІЇ ПОСТМОДЕРНУ

Епістемологія («episteme» – «значення», «logos») як теорія пізнання «знання» займається дослідженням того, «як ми знаємо, що ми знаємо», що спонукає нас вірити в те, у що ми віримо, та які стандарти доказів або «свідчень» ми маємо використовувати в пошуках правди про світ та людський досвід. Останнє змушує науковців звертатися до аналізу природи «віри» («belief»), «доказу/виправдання» («justification») та «знання» («knowledge») [1]. Таким чином, окреслюються головні проблеми, як і де що є знання та що означає термін «пізнання», а отже, головна відмінність у визначеннях знання та пізнання – це відмінність процесу та результату: пізнання – це динамічна характеристика опанування людиною її/його буття, а знання – характеристика, що фіксує результати цього опанування. Цікавий факт, що в англійській мові концепти «знання» та «пізнання» передаються одним словом «knowledge», яке перекладається як «пізнання», «все, що людина знає», «організований корпус інформації» [2, с. 561]. Таким чином, «knowledge» означає і «знання», і «пізнання», і

«ерудиція». Як пише С. Бернекер, традиційно філософи розуміють під «знанням» («knowledge») «підтвержене істинне переконання» [3, с.1]. Але питання в тому, як знання стосується «підтвердження і переконання». Виникають й інші питання. Чому неможливо «знати» щось, що насправді є помилковим? Чи може людина «знати» щось, не вірячи в це? Можливо, знання – це основний ментальний стан, і замість аналізу знання в термінах переконання, віри чи думки концепт «знання» слід використовувати для прояснення концепту віри чи переконання? Яким має бути те виправдання або підтвердження, яке перетворює істинне твердження на знання? Скільки «підтверджувальних» свідчень потрібно мати людині, перш ніж він/вона може сказати, що знає щось?

Е. М. Голдмен, один зі знаменитих епістологів постмодерну, проponent теорії «екстерналістського процесу достовірності» («external process reabilitism»), визначає «підтверджувальний» статус переконання в термінах достовірності й надійності процесу, який це переконання викликає. Теорія епістемології достовірності Е. М. Голдмена базується на двох відмінностях. По-перше, він розрізняє індивідуальну епістемологію та соціальну епістемологію («epistemies»). І перша, і друга ідентифікує й оцінює процеси появи переконання або думки в термінах їхнього внеску у виробництво «істинного переконання». Але якщо індивідуальна епістемологія оцінює процеси, що відбуваються з епістемним суб'єктом, то соціальна епістемологія оцінює соціальні процеси, за допомогою яких суб'єкти оцінюють вплив на переконання/думки інших суб'єктів. По-друге, Голдмен декларує відмінність між нормативною епістемологією та дескриптивною епістемологією. Остання зачіпає пояснювальні теорії психології, аналізуючи, як і чому звичайні люди («ординарні суб'єкти») формують переконання, якими ми користуємося. Нормативна епістемологія аналізує

процеси утворення звичайних («ординарних») переконань і практик їхнього «виправдання» (достовірності). Зупиняючись на терміні «підтвержене переконання», Голдмен пише, що слово «підтвержений/виправданий» («justified») має оцінювальне значення, це термін оцінки. Вчений вважає, що які б синоніми не були запропоновані, вони всі матимуть таке саме значення. Але науковець зацікавлений у тому, щоб теорія «підтверженого переконання» визначалася в неепістемологічних «термінах». Для того щоб уникнути епістемологічний термінів, необхідно їх знати. І Голдмен наводить деякі приклади: «підтвержений», «гарантований», «такий, що має достатні підстави/причини», «відомо, що», «зрозуміло, що», «встановлено, що» тощо. Серед неепістемних виразів Голдмен виокремлює такі: «необхідно, щоб», «передбачається, що», «імовірно, що» тощо. [4, с. 31–40]. Оскільки ми наводимо низку визначень, то слід зауважити, що Аристотель першим сформував принципи коректного визначення. Аристотель вважав, що визначення належать до метафізичних сутностей, які існують у даностях як спеціальний елемент або визначальна сила. На думку філософа, процес утворення понять залежить від типу безпосередньої інтуїції, за допомогою якої розум людини здатний зрозуміти ці сутності й, відповідно, утворити поняття [5, с. 67].

Таким чином, мають існувати деякі якості або процеси «присвоєння підтвердження». За класичним визначенням ідеології, яке належить К. Марксу, ідеологічним називається таке, де під виглядом об'єктивного підноситься тенденційне. Однак ці погляди, на думку вчених, не були б такими міцними, якби сприймалися як нав'язані силою: «ідеологія випускається в суспільство як газ, позбавлений кольору і запаху» [6, с. 208].

Вищевикладені міркування є важливими в контексті сучасної дискусії щодо гендерної теорії та проблеми гендерної рівності/відмінностей, зокрема [7]. Теоретики гендеру,

філософи-феміністи головну мету своїх атак вбачають, як і 200 років тому, у руйнуванні традиційних стереотипів «нижчої» природи жінок, їхньої фемінінної «неповноцінності». Розуміючи, що в пострадянській науці продовжують зіштовхуватися думки представників есенціалістського підходу, які наполягають на виведенні суспільного світопорядку із законів фізіології, та прихильників методології соціального конструювання гендеру, необхідно наголосити на важливості аналізу міри впливу культури та соціуму на формування уявлень про «природу» чоловіка і жінки, їхнє місце в публічному і приватному житті. Феміністська політична свідомість народилася разом із відкриттям, що погляди, які приймаються більшістю впливових членів суспільства, не є безумовними і можуть бути оскаржені. Філософи-феміністи допомогли побачити, що ці погляди формують конкретні люди, які захищають свої конкретні інтереси. Таким чином, проблему дискурсу, наративу та історії не можна обійти стороною: вони пов'язані нерозривно. Соціальні конструкти (переконавання, цінності, установки, закони, звичаї) здійснюються представниками культури в міру взаємодії один з одним, покоління за поколінням, день за днем. Спільноти конструюють «лінзи» (С. Бем), крізь які їхні члени інтерпретують світ, отримують слова, дискурси і наративи і, зрештою, конструюють себе. Вочевидь, у цьому й полягає відносність смислів і цінностей, яку розвивають у наш час ті мислителі постмодерну, яких можна віднести і до постструктуралізму. Наратив як проблема взаємовідносин між «історією»-оповіддю і реальним життям став предметом підвищеного інтересу в найрізноманітніших сферах знання. Особливу роль тут відіграло літературознавство, де наратив – це поняття, що означає самодостатній текст, сенс якого пов'язаний із плюралістичною інтерпретацією, суб'єктивним

сприйняттям, відмовою від референтів, функціонуванням символів, симулярів, які свідчать про віртуальну реальність. За М.-Ф. Ліотаром, наратив – це засіб легітимації знання, яке в традиційному суспільстві ґрунтується на авторитеті «автора» референтів [8, с. 118–119].

Як відомо, ідеологія постмодернізму полягає в тому, що все є ідеологія. Створення і просування «обмежених» наративів останнім часом стає одним із найефективніших ідеологічних каналів. У «пост»-постсучасному суспільстві особливу роль у створенні та відтворенні таких наративів відіграють усілякі електронні засоби масової комунікації, зокрема, через «пост»-журналістів, ведучих ютуб-каналів тощо. Їхні уявлення, ідеали та смаки, зрештою, визначають емоційний, інформаційний та світоглядний вплив матеріалів масмедіа на аудиторію. Тут варто згадати відомий афоризм Ф. Бекона «Знання – сила», який так часто цитують у найрізноманітніших контекстах і ситуаціях. Але ж це «знання» було і залишається знанням «освіченої меншини», «золотої еліти», якій воно і надає додаткову силу.

К. Ясперс у середині ХХ ст. писав, що завдяки історії ми ступаємо, що ми є, і цей факт дає змогу запитати: звідки вона походить, куди вона веде і що вона означає. Ясперс наголошує, що людина здавна створювала для себе картину універсуму: у вигляді міфів, калейдоскопа божественних діянь тощо. Перед нами, на думку Ясперса, «прірва минулого і майбутнього» [9, с. 28–29], водночас теперішнє відбувається на основі історичного минулого, яке ми відчуваємо в собі, конструюючи історію своїм «я», що вказує, ким ми є і можемо бути у світі, яким ми його знаємо.

Список використаних джерел:

1. Audi R. Epistemology: A Contemporary Introduction to the Theory of Knowledge. London and New York : Routledge, 2010. 432 p.

2. Oxford Advanced Learner's Encyclopedic Dictionary. Oxford : University Press, 1995. 1081 p.

3. Bernecker S. Reading Epistemology Selected Texts with Interactive Commentary. Oxford : Blackwell Publishing, 2006. 198 p.

4. Goldman A. I. What in Justified Belief? // Bernecker S. Reading Epistemology Boston: D. Reidel. Oxford: Bleckwell Publishing, 2006. 198 p.

<https://www.andrew.cmu.edu/user/kk3n/epistclass/goldmanj ust.pdf>

5. Рэнд А. Введение в объективистскую эпистемологию. Москва : Астрель, 2012. 315 с.

6. Боттон А. Озабоченность статусом // Иностранная литература. 2012. № 1. С. 188–211.

7. Власова О. П. Український соціум і гендерна рівність: до методології дослідження // Пошуки гендерної паритетності: український контекст. Ніжин : ДС Міланік, 2007. С. 32–37.

8. Benhabib S. Epistemologies of Postmodernism: A Rejoinder to Jean-François Lyotard // *New German Critique*. 1984. No. 33: Modernity and Postmodernity. P. 103-126.

<https://bpb-us-w2.wpmucdn.com/campuspress.yale.edu/dist/3/949/files/2016/05/Epistemologies-of-Postmodernism.-A-Rejoinder-to-Lyotard-1o5u9lj.pdf>

9. Ясперс К. Смысл и назначение истории. Москва : Изд-во политической литературы, 1991. 527 с.

Геккієва Ф.А.
магістерка педагогіки,
*Криворізький державний педагогічний університет
м. Кривий Ріг, Україна*

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ЕГАЛІТАРНОГО СВІТОГЛЯДУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ТА ПРАЦІВНИЦЬ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ У СФЕРІ ОСВІТИ

Проблема гендеру та егалітарного світогляду займає важливе місце в умовах сучасного демократичного розвитку українського суспільства. Демократична Україна зобов'язалася гарантувати рівність усім громадянам країни, використовуючи гендерні принципи для формування гендерно рівного суспільства: Кабінетом Міністрів України схвалено Державну стратегію забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків на період до 2030 року та зокрема операційний план з її реалізації на 2022-2024 роки [1].

Особливої актуальності набуває проблема формування антидискримінаційного світогляду педагогічних працівників, враховуючи егалітарні погляди української державності та нормативні акти, які регулюють питання егалітаризму зокрема у контексті Стратегії впровадження гендерної рівності в освіті.

На думку американського дослідника Ф. Пампеля, збільшення частки висококваліфікованих жінок, які мають високооплачувану роботу та присвячують багато часу кар'єрі, може призвести до змін в гендерному егалітаризмі. З розвитком постіндустріальної економіки та збільшенням жінок серед роботодавців, робоча сила стає все більше інтегрованою з гендерної точки зору [2].

Як зазначає українська науковиця Л. Булатова [3], необхідність нового гуманістичного «прочитання» сучасного

світу ставить нові вимоги до освіти. З'являється все більше думок про переосмислення провідних функцій освіти, таких як трансляційна та соціалізаційна. Трансляційна функція не може бути лише відтворювальною, вона повинна бути перетворювальною. Соціалізаційна функція повинна охоплювати не лише пристосування до наявної ситуації, але й пристосування особистості до себе. Отже, нові вимоги до освіти висуваються з метою забезпечити більш глибоке розуміння сучасного світу та покращити якість життя людей.

Необхідно розглянути поняття егалітарного світогляду педагогічних працівників у контексті сучасного освітнього процесу. Егалітарний світогляд працівників та працівниць освіти – це світогляд, заснований на принципах рівноправності, гендерної рівності та егалітаризму, який дозволяє їм свідомо діяти в інтересах досягнення цих принципів в навчальному середовищі. Це означає, що педагогічні працівники повинні мати глибоке розуміння принципів рівноправності та гендерної рівності, а також бути свідомими стосовно негативного впливу гендерних стереотипів на формування світогляду учнів.

Егалітарний світогляд педагогічних працівників передбачає здатність діяти відповідно до сучасних принципів демократичності та рівноправності у своїй повсякденній роботі з учнями, що дозволяє їм створювати навчальне середовище, в якому гендерні стереотипи мають мінімальний вплив, а учні можуть розвиватися і відчувати себе рівними.

Вітчизняна науковиця С. Гришак [4] задля формування егалітарних поглядів майбутніх спеціалістів соціальної сфери зазначає методологічний підхід, який заснований на таких положеннях:

- 1) аксіології як вченні про цінності особистості та їх вплив на педагогіку;
- 2) культурно-історичній теорії розвитку особистості з перевагою соціального фактору;

3) постмодерністській ідеї про соціально-конструктивістську природу культури та гендера;

4) гендерній соціології та психології про гендерну ідентичність;

5) гендерній педагогіці про роль гендерних технологій в освіті та соціалізації;

6) педагогічній антропології як філософській базі виховання;

7) вченні про андрогінію як умову ефективного розвитку особистості.

На основі поданому вище методологічному підході, а також на основі андрогічних технологій навчання [5] нами було запропоновано наступні технології формування гендерної компетентності педагогічних працівників задля підвищення рівня знань педагогів у питаннях педагогічної антропології, гендерної педагогіки, гендерної соціології, культурно-історичному розвитку особистості, постмодерністської ідеї про природу гендеру, андрогінії та аксіології:

1) структурно-логічні технології: використання завдань для відпрацювання навичок створення безгендерних матеріалів та вивчення різних аспектів гендерної рівності; використання тестів та практичних вправ для закріплення навичок;

2) комп'ютерні технології: створення електронних підручників та інтерактивних матеріалів з питань гендерної рівності; включення відео- та аудіоматеріалів та інтерактивних завдань для кращого засвоєння матеріалу педагогічними працівниками;

3) тренінгові технології: використання інтерактивних вправ, рольових ігор та симуляцій ситуацій для відпрацювання навичок спілкування з педагогами різних гендерних груп з питань гендеру та антидискримінаційної проблематики;

4) дистанційні освітні технології: взаємодія педагогів за допомогою форумів, інтернет-пейджерів та відеоконференцій; використання дистанційних технологій для підвищення ефективності взаємодії фасилітатора навчального процесу та студентів.

Враховуючи стратегічні цілі Кабінету Міністрів України та операційний план дій на 2022-2024 роки [1], а саме: “розроблення та впровадження програм підготовки фахівчинь і фахівців у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; упровадження сертифікаційних тренінгових програм та програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників та перепідготовки кадрів з питань гендерної рівності і недискримінації”, - вважаємо за доцільне імплементування запропонованих вище андрагогічних технологій у тренінгову програму та програму підвищення кваліфікації фахівців та фахівчинь освіти.

Таким чином, формування егалітарного світогляду в педагогічних працівників допомагає підвищити рівень освіти та розвитку суспільства в цілому, оскільки навчальне середовище стає більш сприятливим для всіх учнів, незалежно від їхньої статі, та допомагає уникати дискримінації на основі гендерних стереотипів. Проаналізовано, що нові вимоги до освіти ставляться для кращого розуміння сучасного світу та поліпшення якості життя людей. Крім того, у контексті інтеграції гендерного підходу в освіті ми виокремили низку андрагогічних технологій, які можуть бути імплементовані у програму підвищення кваліфікації педагогів та педагогинь.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердження операційного плану заходів на 2022-2024 роки з її реалізації. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2022-p#Text> (дата звернення: 19.03.2023)

2. Pampel, F. (2011). Cohort change, diffusion, and support for gender egalitarianism in cross-national perspective. *Demographic Research*, 25, 667–694. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/26349678>

3. Булатова Л. О. Формування гуманістичного світогляду особистості: гендерний підхід. *Світогляд – Філософія - Релігія: збірник наукових праць*. 2014. № 8. С. 237–247. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/83190/1/Bulatova_Formuvannia_humanistychnoho.pdf (дата звернення: 10.03.2023).

4. Гришак С. М. Особливості формування сучасних егалітарних поглядів у майбутніх спеціалістів соціальної сфери в процесі підготовки до реалізації ідеї гендерної рівності у професійній діяльності. *Вища школа. Херсонський державний університет*. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/4754/ОСОБЛИВОСТІ%20ФОРМУВАННЯ%20СУЧАСНИХ%20ЕГАЛІТАРНИХ.pdf?sequence=1> (дата звернення: 08.03.2023).

5. Аніщенко О. В. Технології навчання дорослих. *Вища освіта України: теоретичний та науково-методичний часопис*. К.; Кіровоград. 3 (54). 363-366. - 2014

Гоцалюк А.А.
професор кафедри філософії,
доктор філософських наук,
*Київський національний університет
будівництва та архітектури
м. Київ, Україна*

ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ МІФОЛОГІЗМУ В ТЕОРЕТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ СУЧАСНОСТІ

Феномен міфологізму, який завжди живила традиція, притаманна багатьом теоретичним дослідженням духовної культури минулого і сучасності. Поняття міфологеми у ХХ ст. інтерпритується як взаємопов'язаний комплекс міфів естетико-світоглядного плану, своєрідний міфологічний простір. Міфотворчість функціонує у сучасній мистецькій реальності не лише у формі жанру й художнього стилю, але і як філософсько-методологічний інваріант. Сучасність, відображуючись у дзеркалі художньої культури, постає паралеллю і прообразом плинної дійсності, надаючи емпіричний матеріал для міфологізації засобами культурної традиції.

Першим апологетом міфу у світовій культурі став Платон, постулювавши символічне буття, яким і виступає його ідея. У першій третині ХІХ ст. під впливом філософії було започатковано міфологічну школу в німецькій літературі, з якої розвинулася філософія. Філософ Р.Барт стверджує, що свідомість сучасної людини переважно асоціюється з іманентною їй науковою картиною світу.

Міфологія і релігія характеризуються Е.Кассіером як безсвідома, але регульована правилами об'єктивна людських почуттів. У наслідок було створено довершену за своєю систематичністю філософію міфу, заснованої на принципові

символічності. Підсумковою у філософії символічних форм стала праця Е.Кассіра “ Досвід про людину ”.

Феномен міфу поглиблено досліджувався у психології ХХ ст. В.Вунд запропонував якісно новий метод аналізу традиційних форм культури.

Найважливішим аспектом міфологічних студій К.Леві-Страсса стало з'ясування механізмів міфологічного мислення, яке дослідник вважав за його логічністю потенційно рівним мисленню людини сучасної цивілізації. У своїх

Міфологіях” (1957) французький структураліст здійснив спробу методичного визначення сучасного міфу у контексті критичного аналізу сучасної свідомості.

Вагомий внесок у дослідження сфери міфологічного світобачення здійснив визначний український мовознавець, філософ О.Потебня. Міфологічне мислення на думку вченого є необхідним для кожного етапу історії людства, воно є неформальним і актуальним,” не виключає жодного змісту; ні релігійного, ні філософського та наукового”. Міф виступає вихідним пунктом усієї поступальної еволюції духовності: міф-поезія-проза. Варто згадати і праці представників української міфологічної школи ХІХ ст. В.Гнатюка, М. Костомарова.

В сучасній українській філософській думці зростання уваги до категорії міфу намітилось у 1990-2000 роки. Теоретичні напрями й методологічні пріоритети опрацювання проблематики міфу в українській філософії зумовилися двоїстою перспективою духовного відродження свого народу в умовах державної незалежності й переживання кризи культурно-національної ідентичності.

Міф інтерпретується як універсальний архетип культури, що містить у собі елементи епосу, лірики та трагедії. Міф як

соціокультурне явище виконує функцію традиціоналізації й механізму забезпечення історичної спадкоємності культур в діалектичному взаємозв'язку минулого, сучасного і майбутнього. Проте кожне нове покоління продукує свою міфологію.

Природу тотемізму К.Леві-Стросс вважав інтелектуальною, він убачав прагнення первісної людини осмислити аспекти реальності, які сучасна філософія позначає категоріями дискретного та континуального у філософа склався ідеал своєрідного первісного” надраціоналізму”.

Ідеї К. Леві-Стросса набули розвитку у постмодерністських естетичних концепціях. Проте, він вивчав міф на емпіричному матеріалі етнічних культур і не вважав за можливе поширювати методи своїх досліджень на інші галузі філософського знання.

У соціології ХХ ст. окреслилась потужна раціоналістична традиція інтерпретації феномену міфу з якісно різними оцінками(як ілюзія, ідеологічна пропаганда, віра, умовність, подання цінностей у фантастичній формі. Таке інструментальне вживання призвело до невиправданої модернізації поняття міф. Одже, попри всі розбіжності міф став одним з головних понять філософії ХХ-XXI ст. На особливу увагу заслуговують ті напрями думки, що спеціально опрацьовували проблематику міфу.

Класична англійська школа антропології й функціоналізму, досліджуючи міф, ґрунтується на домінантності індивідуальної психології й запереченні якісної специфіки соціуму. За вченням Е.Дюркгейма, людина є одночасно індивідуальною й соціальною істотою. Людина як істота індивідуальна закорінена у власному організмові, і це обмежує її діяльність. Але як істота соціальна вона є репрезентантом вищої реальності

інтелектуального й морального порядку суспільства. Міфологію і релігію Е.Дюркгейм ототожнював з колективними уявленнями про соціальну реальність, убачаючи в них опозицію сакрального та профанного, подібну суперечності колективного й індивідуального.

З.Фрейд запропонував новий погляд на релігію (релігійна проблема-не проблема бога, а проблема людини) що сприяє тлумаченню релігійного символу як засобу інтерпретації людського культурного досвіду. З.Фрейд у перше застосував поняття трансформації (міфологічної інверсії), важливе для розробки подальших концепцій міфотворчості.

Хронологічно фахова зацікавленість проблемою музичного міфологізму намітилася у 80-90 р. минулого ст: розкриваються смислові джерела міфології у сучасному музичному мистецтві, досліджуються міфологічні джерела професійної діяльності композиторів, контраміфологічні тенденції сучасної художньої лексики, аналізуються окремі міфологізовані стереотипи у рамках музичної лексики та ритміки, музичної форми і методів розробки матеріалу.

Творчість українських композиторів Л.Дичко та Ю.Алжнева просякнута національною міфологічною традицією, яка визначає контекст ідей творів, крізь призму міфопоетичного світосприйняття. Неоміфологізм кваліфікується як художньо-стильова течія, що відіграє вагомую роль у розвитку жанрово-стильового, музично-образного і художньо-стилістичного аспектів розвитку української хорової творчості ХХ-ХХІ ст.

В міфічному есе "Кінець історії?", Ф. Фукуяма передбачає, що кінець світового культурно-історичного розвитку буде спричинений кризою культурної диференціації, коли з перемогою ліберальної демократії на Заході домінуватиме універсальний тип культури. Концепція" кінця історії " Ф.Фукуяма належить до універсалістської філософії

історії, і подібних міфологем налічується нині безліч, причому розрізняються вони лише у залежності від того, яку саме оцінку дають кінцеві цивілізованого світу. Наведена концепція у сучасному глобалізованому світі вже набула оцінного статусу “атеїстичної есхатології, вульгаризованого християнського фіналізму”.

Неоміфологічні інтенції сучасного художнього мислення охарактеризовано на матеріалах новаторського пошуку Л.Грабовського, Д.Лігеті як авторів оригінальних композиторських концепцій на структурному, семантичному та естетичних рівнях.

Художня єдність людства зможе реалізуватися лише падінням держави й з заміною християнства новою релігією людської любові за філософсько-естетичною концепцією німецького композитора Р.Вагнера. В оперній тетралогії “Перстень нібелунга”, заснованій на традиціях давногерманської міфології, митець прагнув утілити назрілі соціально-моральні проблеми.

Ісаков А.П.

студент факультету романо – германської філології,
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ В ПРЕЗЕНТАЦІЙНОМУ ЦИКЛІ ПОЛЬСЬКИХ ЛІТЕРАТОРІВ

Не так вже й давно святкувала свій триумф одна з найпопулярніших фентезійних саг для читачів, що досягли щонайменше підліткового віку - фентезійного літературного циклу польського письменника Анджея Сапковського “Відьмак”. Польська компанія з розробки відеоігор CD Project RED за сюжетною основою книг створила 3 однойменні гри, закінчила сагу та отримала більш ніж 70 винагород у різних номінаціях. Американська продюсерська компанія Netflix випустила власну екранізацію циклу книг та знайшла схвалення серед значної більшості глядачів. Мабуть досить говорити про результати успіху цієї саги та перейдемо до його причин!

Для наочного аналізу можна вибрати будь-яку книгу з циклу, хоча мені з якоїсь причини найбільше запам’яталася саме перша, “Останнє бажання”.

Що ж саме так приваблює читача у жанрі фентезі та нашому “Відьмаку”, що робить цей цикл таким популярним? На цьому етапі хочеться виокремити 4, на мій погляд, основні причини: антибуденність, смислове навантаження, романтика та магія. Розберемо кожну з них.

Погодьтеся, за вікном вже давно просто так не побачиш воїнів в обладунках з мечами на поясі, чаклуни не чаклюють, а щоб потрапити в іншу країну треба чекати перевірки на

митниці, замість простого кроку в телепорт. Чудовиська та розбійники не вирізають цілі поселення, а війни ведуться на відстані кілометрів, якщо не цілих континентів. Ось така от романтика “простоти”. Але навіть за таких умов ми бачимо звичайне нехтування людськими правами, расизм, сексизм, духовну та матеріальну прірви між прошарками суспільства. Чи така вже й антибуденність? Безумовно, автор має створити якийсь зв’язок між читачем та головним героєм. Протагоніст і сам є частиною цієї соціальної прірви, адже з самого дитинства він зазнав незворотних змін та назавжди перетворився на того, кого простий народ зневажає та боїться, а багаті вельможі ставляться як до бездушного дешевого інструменту.

Варто врахувати те, що без філософського та ідейного навантаження сага не здавалася б такою захоплюючою, якою вона є. Історія відьмака гартує нас та закладає певні підвалини нашого світосприйняття через багатогранні життєві питання, наприклад, питання про долю. Хоча би один раз в житті ми точно задумувалися, а чи існує вона взагалі? Анджей Сапковський дещо удосконалює ідею призначення та долі, описуючи тісні зв’язки між людьми, їх вчинками та наслідками вчинків, підносячи ритуал складання клятви у невідворотний процес. Геральт, спочатку й сам того не усвідомлюючи, поєднав, переплів свої тенета долі з Дитиною Неочікуваності, ще й не з простою, а Дитиною Старшої Крові, володаркою надзвичайно могутньої магічної сили, нащадком безжалісної правительки Фальки. Він мусить стати для неї батьком, наставником, інакше хтозна, які випробування через непокору долі можуть лягти на плечі людства. Цікаво те, що як би не розгорталася подія, як би не намагався Геральт втікти від його “Призначення”, все одно вони знаходять один одного, випадково та за неймовірно сприятливих умов. Можна навіть провести прозору паралель до твору Макото Сінкая “Твоє

ім'я”, хіба на більш реальному підґрунті. Ця філософічна основа зумовленості подій та заздалегідь прописаної долі тримає в напруженні протягом усієї саги, адже існує легенда, що тільки Дитя Старшої Крові, Цирі, зможе зупинити неминучий світовий колапс, так званий “Вічний Холод”. І вже з іншого боку постає питання: чи вдасться врятувати ім світ, чи все вже заздалегідь вирішено і залишається чекати кінця? У відповідь на це запитання, в одній із заключних книг, Геральт каже: “У меча Призначення два вістря. Одне з них - ти. Друге - смерть”. Смерть переслідує наших героїв, забирає когось із них із собою, проте ніхто просто так не звішує руки і бореться до останньої краплі крові.

Боротьба зі світом сьогодні оспівується в філологічному дослідженні молоді та взагалі науковців літераторів з метою удосконалення світогляду підрастаючого покоління на справедливість відносин, на мотивацію боротьби за справедливість, також виспівується цінність волі та свободи мислення. Більшість сучасних філологів звертають увагу саме на творчий пошук думки, яка б і спонукала на твердість боротьби як духовної так і такої, яка б підтримувала не здаватися в будь-яких склавшихся в житті умовах. Сучасна гуманітарна наука сприяє пошуку духовних здібностей та підтримки молоді в різних життєвих ситуаціях. На прикладі багатьох літературних творів європейських митців ми пізнаємо істину, яка виражає цінність світової думки на волю та боротьбу за справедливість. Ми віримо та надихаємося щодо перемоги добра над злом за будь-яких обставин. Головне в житті це віра в добро та перемогу світла над темрявою. Цьому сприяє сучасне філологічне бачення проблеми людства та спонукає на прикладі художніх творів вчитися та переймати найцінніші риси, які допомагатимуть формувати високоморальну особистість.

Здається, про “Відьмака” можна писати нескінченно довго. Проте якщо використати мінімум слів для опису головного цієї саги, то можна обмежитися безперервною боротьбою зі світом, його суспільними установками, його “механізмом” долі, боротьбою за можливість власного вибору, боротьбою за своє щастя та своє кохання у такому химерному, важкому, але в той самий час і незвичному, захоплюючому світі пригод та несподіванок

Список використаних джерел:

1. Сапковський А. Останнє бажання / Анджей Сапковський., 1993. – 288 с. – (SuperNOWA). – («Відьмак»).
2. Шебетко А.О. Методика викладання в системі гуманітарної освіти / Алла Шебетко., 2014. -145с. – «Київ – друк»

Ковальчук І.В.

кандидат психологічних наук
доцент кафедри індоєвропейських мов,
*Національний університет «Острозька академія»
м. Острог, Україна*

Кратюк Ю.К.

викладач кафедри індоєвропейських мов,
*Національний університет «Острозька академія»
м. Острог, Україна*

Попчук М.А.

викладач кафедри індоєвропейських мов,
*Національний університет «Острозька академія»
м. Острог, Україна*

МЕТАКОГНІТИВНІ СТРАТЕГІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (англійської, польської, французької)

Термін метапізнання можна визначити як здатність пізнавати свої когнітивні функції, контролювати їх під час їхнього функціонування та коригувати їх відповідно до потреб процесу навчання. Дослідження науковців, вказують на два взаємопов'язані компоненти: Метакогнітивне знання та метакогнітивне регулювання.

Метакогнітивна регуляція включає в себе планування, моніторинг та оцінку і може розглядатися як самоуправління пізнання, що включає рефлексивну самооцінку.

Численні дослідження підтверджують, що використання мета когнітивних стратегій розширюють когнітивні здібності вищого рівня.

Дослідники відібрали і проаналізували стратегії з соціальним, емоційним і когнітивними вимірами: [1]

- Планування: розширена організація: попередній перегляд основних ідей, визначення принципу організації.
- Контроль розуміння та продуктивності:
- Оцінювання: ефективність використаних стратегій навчання.
- Саморефлексія (самоуправління):
- Метакогнітивні каркаси: пов'язувати використання певного інструменту з досягненням завдання.
- Модельовання: використовувати моделі метапізнання.
- Самозапитання.
- Думки вголос і самопояснення: екстерналізація процесів мислення та зміст завдання

Кім та ін. [2] досліджували вплив метакогнітивних стратегій на академічні та ігрові досягнення через вирішення соціальних проблем гравця. Для досягнення цієї мети було використано багаторольову онлайн-рольову гру (MMORPG), Gersang ігрове навчальне середовище в економіці, що створює основу для вирішення проблем і сприяє розвитку внутрішньої мотивації.

У цьому дослідженні на основі трьох вимірів метапізнання (самопланування, самомоніторинг, самооцінка) було розроблено три метакогнітивні стратегії:

- Планування: визначати процедури та вимоги до завдання. Усвідомлювати необхідність планування (стратегії низького рівня). Вказувати планові дії (стратегії високого рівня).
- Моніторинг: перевіряти розуміння/нерозуміння (низький рівень). Виділяти важливу або неоднозначну інформацію (високий рівень).
- Оцінювання: свідомо перевіряти покращення завдання (низький рівень).

Переглядати думки (високий рівень). Була виявлена позитивна кореляція між хорошими критичними мислителями та високим рівнем використання метакогнітивних стратегій.

Ян та ін. [3] провели дослідження використання метакогнітивних стратегій для студентів соціальних наук в австралійських університетах. Основний процес складався з трьох етапів інтерв'ю, останній з яких був зосереджений на використанні метакогнітивних стратегій. Учасники згадали різноманітність метакогнітивних стратегій які були поділені на такі категорії:

- **Планування:** Попереднє планування, встановлення цілей, встановлення пріоритетів.
- **Самоконтроль:** Перевірка ефективності та/або результативності свого навчання, саморефлексія.
- **Самооцінка:** визначення сильних і слабких сторін, свідоме оцінювання якості себе як дослідника.

Обсяг поточного оглядового дослідження полягав у тому, щоб відобразити основні метакогнітивні стратегії, задіяні в навчальній діяльності. Не дивно, що результати показали, що метакогнітивні стратегії підвищують академічні досягнення студентів, впевненість у собі та підвищують самосвідомість.

При вивченні іноземних мов, зокрема англійської, польської, французької, та інших є надзвичайно ефективним використання метакогнітивних стратегій.

Список використаних джерел:

1. Eleni Mitsea (*) , Athanasios Drigas N.C.S.R. 'Demokritos' A Journey into the Metacognitive Learning Strategies <https://doi.org/10.3991/ijoe.v15i14.11379>, Athens, Greece Vol. 15 No. 14 (2019)

2. B. Kim, H. Park, and Y. Baek, “Not just fun, but serious strategies: Using meta-cognitive strategies in game-based learning,” *Computers & Education*, vol. 52, no.4, pp. 800-810, 2009. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2008.12.004>

3. C. Yang and L. Bai, “The use of metacognitive strategies by Chinese PhD students of social sciences in Australian universities,” *International Journal of Educational Research*, vol. 97, pp. 43-52, 2019. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2019.06.007>

Крижановський В.П.
аспірант спеціальності
«Математика» кафедри алгебри та інформатики,
*Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

ІНТЕГРОВАНІ УРОКИ У ЗЗСО ТА МЕТОДИКА ЇХ ДОСЛІДЖЕННЯ

При викладанні ми орієнтуємося на потреби та можливості учнів, але потрібно пам'ятати що в ЗЗСО використовують класну систему навчання. На жаль, вона не є досконалою, хоча й досі вважається універсальною та найпоширенішою. За такої системи роботи, вчитель повинен працювати в різних напрямках, які умовно поділяють на три групи щодо сприйняття інформації учнями: кінестетики, візуали та аудіали. Більшість (40%) учнів є кінстетиками, тобто потребують тактильного контакту з предметом вивчення чи обговорення для кращого сприйняття й розуміння. Менше візуалів – 35% та найменше аудіалів – лише 25% [1]. Отож закономірно постає питання покращення й оптимізації процесу навчання з урахуванням індивідуальних потреб учнів, але без втрати навчальної складової.

В такому випадку допомагають інтегровані уроки, адже перш за все, метою їх проведення є не лише подати новий навчальний матеріал чи навчити учнів виконувати логічні дії, а й показати застосування знань у реальному житті. Тобто на такому уроці учні навчаються не заради навчання, а заради здобуття нових знань і їх практичного застосування. Учні здобувають знання і застосовують на практиці навички та вміння. Інтегровані уроки – це міждисциплінарне об'єднання

уроків, спрямоване на комплексне пізнання теми, законів, ідей з метою отримання учнями глибокого розуміння певної ситуації. Поєднання дисциплін теоретичного й практичного спрямування (наприклад, алгебри чи геометрії, математики і фізики) є зрозумілим та доволі поширеним, а поєднання двох абстрактних дисциплін – цікавішим. При вивченні інформатики учні не можуть «торкнутися» до байтів чи «тіла» програми, однак вони можуть поєднати знання з математики та інформатики, щоб краще зрозуміти поставлене завдання і побачити практичну користь їхніх знань. Однією із задач сучасної освіти є формування в учнів системного мислення, яке дозволить застосовувати знання у житті й професійній діяльності. Часто така задача є важко виконуваною, оскільки кожна навчальна дисципліна є сукупністю знань певної науки й розв'язує в основному свої задачі, але мета у них одна – підготувати належного випускника ЗЗСО, який би зміг свідомо обрати своє подальше фахове зростання. У цьому зв'язку саме інтегровані уроки містять у собі більше можливостей. Мотивація є головною рушійною силою у діяльності й поведінці суб'єкта навчання, в процесі формування майбутнього професіонала, а мотиви є мобільною системою, на яку можна впливати. Найбільш вдало процес мотивації реалізується через інтегровані уроки, на яких створюються умови для успішної, активної й свідомої діяльності учнів, заснованій на: встановленні міжпредметних зв'язків, проведенні систематизації понять та явищ; формуванні природничо-наукового методу дослідження; розширенні кругозору учнів; підвищенні інтересу до практичного значення дисциплін, що вивчаються в ЗЗСО. Встановлення міжпредметних зв'язків за допомогою інтегрованих уроків сприяє подоланню формальності у засвоєнні змісту й робить знання гнучкими.

Для дослідження значущості інтегрованих уроків та їх форм, на мою думку, можуть знадобитися «класичні», математичні та статистичні методи. Але всі вони можуть застосовуватися в окремих випадках щодо досягнення різних цілей. До прикладу для теоретичної частини наукового дослідження точно знадобляться «класичні» методи (дедукція, індукція, спостереження, сходження від абстрактного до конкретного, ідеалізація тощо). А для дослідження практичної частини та аналізу результативності розроблених інтегрованих уроків стануть у нагоді математичні та статистичні методи [3]. Детальніше розглянути методи впровадження та апробації інтегрованих уроків можна на прикладах таких форм: тестування, проектна діяльність учнів, учнівське наставництво, багатодисциплінарна інтеграція, дослідження учнями проблем та їх розв'язання.

В процесі інтегрованого уроку (як і в процесі звичайного) постає питання оцінювання знань учнів та рівня засвоєння учнями знань. На інтегрованих уроках це питання стоїть особливо гостро, адже вчитель (група вчителів) не може зміщувати фокус уваги на оцінювання знань лише з одного предмету, вчитель (вчителі) мають розробити комплекс завдань з врахування обох (і більше) дисциплін. Саме тому тестування потрібно розглядати не як мету, а як засіб досягнення мети. До прикладу після проведення тестового оцінювання знань учнів до моменту апробації інтегрованих уроків, можемо використати метод ранжування, склавши рейтинг учнів відповідно до оцінок з математики та інформатики. Щоб в кінцевому результаті можна було б порівняти оцінки, доцільно з двох предметів знайти середню оцінку. Дані тестування варто зробити у підсумку за один семестр до впровадження системи інтегрованих уроків. Після апробації інтегрованих уроків, в кінці наступного семестру

потрібно також зробити комплексне тестування учнів, визначити медіану та порівняти результати. Тоді можливо визначити наскільки ефективними є інтегровані уроки та форми, які були застосовані. За результатами можна робити висновки: варто їх рекомендувати до загального використання чи все ще необхідно пошукати ефективніші форми організації інтегрованих уроків.

Проектна діяльність учнів, учнівське наставництво, багатодисциплінарна інтеграція, дослідження проблем учнями та їх вирішення може реалізовуватися у вигляді роботи над проектами за спільною тематикою математики та інформатики, написання грантів учнями, дослідження певних проблем та пошук шляхів їх вирішення [2]. До прикладу учні можуть написати та подати грант на створення простору ЗЗСО. Математичні знання тут можна застосувати для складання кошторису витрат, вимірювання даних по площі простору тощо. Знання з інформатики знадобляться для структурування заявки, розробка її візуалізації і створення моделі простору. Вчитель у цьому випадку може бути як ментор, модератор, один з учасників команди. В цьому випадку варто вести спостереження за діяльністю учнів, аналізувати роботу учнів, які взяли на себе роль наставників.

Метод моделювання можна застосувати у випадку багатодисциплінарної інтеграції [2]. Наприклад, для учнів старшої школи можна провести інтегрований день, в межах якого створити модель органу державної влади. На місцевому рівні можна провести моделювання роботи Чернівецької обласної державної адміністрації та обласної ради. Учнів розділити на групи та закріпити за певними департаментами, управліннями та відділами. У даних підрозділах учні розглянуть певну проблематику, відповідно до профільних предметів. Все це відбувається в кабінетах установи із залученням профільних спеціалістів.

Після цього учні переходять в сесійну залу обласної ради, заслуховують напрацювання кожної групи та голосують за підтримку проектів.

Дана модель дозволить підготувати учнів до реального життя, допоможе краще зрозуміти структуру та роль влади на обласному рівні, доведе, що знання із загальноосвітніх предметів справді необхідні в реальному житті.

Список використаних джерел:

1. Філіпська С. «Візуал, аудіал, кінестетик, дискрет – хто це? Або особливості сприйняття інформації». URL: <http://www.pl.kpi.ua/2098-2/> (Дата звернення 10.03.2023).

2. Освітній портал «На Урок». «Інтегровані уроки: від теорії до практики». URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/1776-intehrovani-uroky-vid-teorii-do-praktyky> (Дата звернення 13.03.2023).

3. Студентська бібліотека, «Методи педагогічних досліджень». URL: https://studies.in.ua/pedag_seminar/1316-metodi-pedagogchnih-dosldzhen.html (Дата звернення 17.03.2023).

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

Кузнецова М.О.

асистент кафедри загальної та клінічної
патофізіології ім. Д.О. Альперна,
*Харківський національний медичний університет
Харків, Україна*

Бібіченко В.О.

доцент кафедри загальної та клінічної
патофізіології ім. Д.О. Альперна,
*Харківський національний медичний університет
Харків, Україна*

Кузнєцова І.К.

асистент кафедри медичної біології,
*Харківський національний медичний університет
Харків, Україна*

ВПЛИВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ У СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ЗВО

Останні роки стали значним викликом для науково-педагогічних співробітників, першим серйозним викликом стала пандемія COVID-19, який змусив викладачів більш глибоко опановувати дистанційний формат роботи [1,3]. Другим не менш важливим викликом стала війна в Україні, оскільки довелось розробляти певний алгоритм дій для організації педагогічного процесу в умовах війни [2, 5]. Існує багато різних досліджень, одні з яких сумніваються в ефективності дистанційної форми здобуття освіти [4], а інші стверджують, що це лише частина роботи яку необхідно зробити задля успішного опанування майбутньої професії але

і ті і інші сходяться на думці, що найголовнішу роль відіграє – мотивація до навчання [5].

Метою цього дослідження було визначення впливу дистанційного навчання на формування мотивації на здобуття професії лікаря, студентами медичних закладів вищої освіти.

Матеріали та методи. До дослідження було залучено 53 студенти Харківського національного медичного університету, медичного факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, з яких 36 дівчат та 17 хлопців. Для досягнення встановленої мети було створено опитувальник, за допомогою якого було з'ясовано вплив дистанційного формату навчання на формування професійних навичок та взагалі ставлення до дистанційного формату навчання в навчальному процесі, яким чином воно впливало на бажання до здобуття нових знань, які проблеми зі здоров'ям виникали у студентів під час дистанційного здобуття освіти і як впливали на мотивацію до навчання, які фактори спонукали до навчання та проблеми, які виникали і перешкождали отриманню освіти.

Результати дослідження. В ході проведеного дослідження було отримано наступні дані: 49% опитаних стверджували, що дистанційне навчання негативним чином впливала на мотивацію до навчання (проявлялась зниження мотивації, небажанням готуватись до занять), ще 47% опитаних респондентів зазначили, що дистанційна форма навчання практично не вплинула на їх мотивацію до навчання, тільки 4% вказали, що ця форма навчання позитивно вплинула на мотивацію до навчання, спонукала до пошуку нових знань до збільшення бажання до опанування майбутньої професії і професійного розвитку.

Дослідження ставлення до дистанційного формату навчання: 37% опитаних респондентів зазначили, що нейтрально ставляться до нього, вважаючи, що його

ефективність залежить від предмету, який викладається (у багатьох респондентів покращились результати успішності з традиційно складних предметів з програми третього курсу, зокрема фармакології та ін.), більшість пов'язує це з тим, що полегшився контакт з викладачами; 32% респондентів негативно ставились до дистанційного навчання, оскільки знижувалась мотивація до здобуття знань, постійні проблеми зі світлом та інтернетом призводили до порушення взаємозв'язку студент-викладач, власне це і було головною причиною негативного ставлення до дистанційного навчання; 28% опитаних зазначали що позитивно ставляться до дистанційного формату здобуття освіти, оскільки нівелюється вплив часового чинника, тобто студенти не витрачали час на дорогу на навчання та переміщення між кафедрами; 3% опитаних не змогли визначитись з відповіддю на це запитання.

67% опитаних зазначили, що протягом перебування на дистанційному форматі здобуття освіти оволоділи новими та покращили вже наявні навички володіння ПК, роботи з програмами та освітніми платформами; 17% відмітили, що дистанційне навчання практично не вплинуло на їх навички; 16% - респондентів взагалі не змогли визначитись з відповіддю.

Практично всі опитані (99,6% опитаних) вказували на наявність ознак погіршення стану здоров'я, що проявлялось: 20% - головним болем (постійного характеру), 18% - відчуттям втоми навіть після відпочинку; 16% - збільшення ваги тіла; 13% - зазначили, що у них превалювали болі в хребті; 9% респондентів визначали біль за грудиною; 7% опитаних відзначали скарги на напади частого серцебиття; ще 7% - відмічали скарги на болі та судоми в ногах; 6% - відмічали болі в суглобах; 5% - підвищення температури тіла; 4% - відмічали збільшення рівня цукру в крові; 2% - постійне відчуття спраги;

ще 2% - відмічали порушення концентрації уваги та труднощі з запам'ятовуванням нової інформації.

Більшість з опитаних зазначили, що зазначені вище симптоми призводили до зниження мотивації до навчання, оскільки більша увага здобувачів освіти була прикута до з'ясування причин та усунення проявів цих симптомів.

Серед факторів, що спонукали до навчання в 56% були інтерес і бажання здобути освіту та опанувати обрану професію, ще в 44% випадків було просто отримання документу про освіту.

Чинники, що навпаки перешкоджали здобуттю освіти, були в 75% випадків проблеми психологічного характеру пов'язані з впливом психотравмуючих чинників (смерть близької людини, втрата житла, зміна місця проживання, насильство та ін.); 19% - зазначили, що це була зневіра і розчарування в обраній професії, визнання помилковості свого вибору; 6% - неможливість сплачувати вартість навчання через фінансові труднощі в сім'ї. Отримані в ході дослідження дані в загальних рисах не суперечать загальній картині вже існуючих досліджень. Крім того доповнює їх тим, що наразі серед чинників які впливають на здобуття освіти, окрім дистанційного формату, ще впливають, зокрема психологічний фактор, пов'язаний з впливом війни в Україні та економічний (погіршення матеріального забезпечення родин, збільшення поточних витрат пов'язаних з переміщенням на нове місце проживання, втрата роботи, поява проблем зі здоров'ям або загострення вже існуючих форм патології тощо).

Висновки. Таким чином, враховуючи все вищенаведене, можна зробити висновок, що в більшості випадків на мотивацію до навчання в медичному університеті впливав цілий комплекс факторів, одним з яких був і формат здобуття освіти, оскільки більшість з опитаних зазначали недовіру до

дистанційного та здебільшого прихильність до традиційного формату здобуття освіти. Крім того, не менш важливу роль відігравала війна в Україні і її соціальні та економічні, психологічні наслідки для населення, а також формальний підхід до вибору майбутньої професії.

Список використаних джерел:

1. Мартинюк І. А. Самоосвітня діяльність студентської молоді в епоху глобалізації. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2017; V (56): 128–131. DOI: 10.32626/2227–6246.2019–46.240–264.

2. Дробот О. В. Мотивація студентів до дистанційного навчання в умовах пандемії. *Психологія та соціальна робота*. 2020; 1 (51): 69-85.

3. Колос Ю.З., Федоренко Ю.П. Мотивація навчально-пізнавальної діяльності студентів під час дистанційного навчання іноземних мов. // *Гуманітарний вісник Національного університету імені Юрія Кондратюка*. 2020; 1-2 (7): 21-28.

4. Баранова І. В., Ільюк І. А., Постовітенко К. П. Мотивація до навчання – запорука ефективності сучасної медичної освіти. *Медична освіта*. 2019; 2019 (2): 55-60.

5. Карамушка Л.М., Дзюба Т.М. Феномен «здоров'я» як актуальний напрям досліджень в організаційній психології. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2019; 1 (16): 22-33.

Ланських О.Б.

кандидат філософських наук,
доцент кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації,
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна

Дернова Т.А.

старший викладач кафедри іноземних мов та
міжнародної комунікації,
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна

ПЕРЕВАГИ ЗНАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ УСПІШНОЇ КАР'ЄРИ

Належне знання іноземної мови за професійним спрямуванням – це насамперед додаткові фактори до профілю претендента на посаду та в ракурсі подальшого розвитку кар'єри. Глобалізація розширила можливості працевлаштування в усьому світі, що пропонує гарні перспективи, пов'язані з перевагами та збагаченням кар'єрного потенціалу для відповідних кандидатів. У прагненні сучасної молоді стати частиною цього глобального простору вивчення англійської мови є найбільш необхідним аспектом.

Зокрема, перевагами знання англійської мови для найкращих кар'єрних можливостей є такі:

1. *Дво- та багатомовних людей вважають інтелектуально розвиненими.* Білінгвали та поліглоти можуть змінювати ту чи ту мову відповідно до актуальних професійних потреб, що дає змогу діяти оперативно й відповідно до ситуації. Вони більш активні, мозок двомовних доведено функціонує швидше, ніж одномовни [1]. Потенціал

багатозадачності та здатності розуміти різні середовища, своєчасно ухвалювати рішення та аргументувати їх набагато легше двомовним.

2. *Спілкування* – кандидати з достатнім чи високим знанням бізнес-комунікації можуть добре спілкуватися з клієнтами за кордоном без будь-яких перешкод у презентації їм компанії та пропонуваніх нею товарів, послуг. Це допоможе потенційним клієнтам більше дізнатися про компанію, яку представляє працівник зі знанням та розвинуеною комунікативною культурою послуговування іноземною мовою для ділових цілей. Роботодавці провідних світових компаній наймають саме принаймні двомовних людей, щоб забезпечити компанію великим бізнесом у всьому світі, ключем до чого є персонал, що якісно спілкується англійською. Знання іншомовної бізнес-комунікації також допомагає ухвалювати більш раціональні рішення (англ. *decision-making skills*), підтримувати емоційну дистанцію та організовувати проксеміку, невербальну складову спілкування. Дослідники з Університету Чикаго виявили, що іноземна мова забезпечує механізм дистанціювання, який переміщує людей від безпосередньої інтуїтивної системи до більш обдуманого способу мислення [3]. Експеримент, який передбачав ухвалення фінансового рішення, проводився з однією групою студентів їхньою рідною англійською мовою, а з іншою – іноземною для них іспанською. Коли дослідження проводилося їхньою рідною мовою, англійською, студенти емоційно думали та ухвалювали неперспективні рішення. В іспаномовному експерименті, навпаки, рішення були більш раціональними. Дослідники визначили, що іноземна мова викликає менший емоційний резонанс, ніж рідна мова. Зроблені висновки стосуються того, як люди ухвалюють рішення в діловому глобальному суспільстві, у якому дедалі частіше

використовують іноземну мову. Часте спілкування іноземною стимулює мислення тією ж мовою й позитивно впливає на поведінку спеціаліста в бізнес-середовищі.

3. *Кращі ділові навички.* Дослідження показують, що кандидати, які знають іноземні мови, набагато краще дають собі раду в складних ситуаціях, мають кращі підприємницькі здібності, навички лідерства, управління персоналом і співпраці, ухвалення рішень тощо. Вивчення мови приносить користь як когнітивним здібностям, так і кар'єрі. Це свідчить про більшу розвиненість гнучких навичок (англ. *soft skills*) серед кандидатів, які знають іноземну мову. Як відомо, розвиток гнучких навичок становить особливий інтерес у західних тенденціях управління людськими ресурсами та вектор посиленої уваги в руслі євроінтеграції України. Окрім того, володіння принаймні однією іноземною мовою є величезним викликом для мозку людини і, на думку нейробіологів, навіть гарантує, що сіра речовина росте й поліпшується взаємодія між клітанами сірої речовини. Саме тому науковці радять не припиняти вивчення мови, зокрема ділової, потрібної для виконання професійних обов'язків, не тільки на етапі здобуття вищої освіти, але й впродовж побудови кар'єри. Це триматиме мозкові клітини в належному тонусі й дасть змогу запобігти багатьом віковим проблемам. Мислення та говоріння кількома мовами особливо тренує виконавчі функції мозку. Це гарантує зосередженість уваги та концентрацію пам'яті.

5. *Розширені перспективи працевлаштування.* Оскільки глобалізація розширює вимоги до кандидатів, які знають кілька мов, особливо до тих, хто знає іноземні мови, зростає спектр компаній, де кандидат із знаннями ділової іноземної мови може реалізуватись професійно. Вивчення мови й технік ділової комунікації дає змогу розуміти клієнтів різних

національностей, різних культур. Це уможлиблює не тільки здобуття кращої посади в Україні, але й здобуття відповідної посади за кордоном. Використовуючи такі наукові методи вимірювання, як електроенцефалограма й вимірювання поля зору, науковці започаткували порівняльні лінгвістичні дослідження з носіями різних мов (наразі – англійської, німецької та голландської). Виявилось, що мовні структури (граматика), які формуються на основі засвоєння рідної мови, значно впливають на когнітивні процеси, наприклад, на сприйняття навколишньої дійсності [2]. Так, носії німецької мови схильні зосереджуватися на меті дії (використання перфектних форм). Тоді як носії англійської мови приділяють більше уваги процесу (тривалі часові форми, представлені закінченням «-ing» дієслів, яких немає ні в німецькій, ні в українській мовах). Як наслідок, клієнти з англійських країн, як помічено, віддають перевагу тривалим переговорам, оскільки часто сам процес для них важить більше чи принаймні не менше, аніж результат. Те, що сприймається як культурна відмінність, насправді можна краще зрозуміти через вивчення мови. І, без сумніву, це має проєкцію й на середовище ділових відносин і професійної комунікації загалом.

Таким чином, перевагу «розширених перспектив» доречно артикулювати як перевагу мобільності, що в час світових криз є неабияк актуальним. Навіть якщо брати до уваги воєнні дії в Україні, коли мільйони людей мусили покинути все й екстрено емігрувати за кордон. Опинившись без роботи й засобів для існування, багато людей працездатного віку змогли працевлаштуватись саме завдяки знанню англійської мови, а особливо бізнес-курсу як особливої площини в загальній функціональній структурі мови.

Беззаперечним є те, що лише ті, хто вмів точно висловлюватись у діловому іншомовному середовищі,

усвідомлюючи культурні особливості мовців, можуть з великою вірогідністю досягнути прагматичної мети комунікації. Як наслідок, це є найкращим інсайтом для розвитку як професійно, кар'єрно, так і емоційно, особистісно – як члену команди професіоналів чи керівнику. Знання бізнес-англійської сприяє розвитку гнучких навичок, емпатії, які необхідні для здорових стосунків між працівниками, толерантності та поваги, а також покращує адаптацію до нової робочої культури.

Список використаних джерел:

1. Akkannavar T. A. Why Learning a Foreign Language Can Open Doors to a Million Career Opportunities? *The Higher Education Review*. 2022. <https://www.thehighereducationreview.com/news/why-learning-a-foreign-language-can-open-doors-to-a-million-career-opportunities-nid-1087.html> (дата звернення: 01.10.2022)
2. Flecken M., Francken J. Ich sehe was, was du nicht sagst! Wie Sprache unsere Wahrnehmung färbt. *Forschungsbericht 2015 - Max-Planck-Institut für Psycholinguistik*. 2015. URL: <https://www.mpg.de/9957413> (дата звернення: 01.10.2022)
3. Harms W. Thinking in a foreign language helps economic decision-making. *UChicago News*. 2012. URL: <https://news.uchicago.edu/story/thinking-foreign-language-helps-economic-decision-making> (дата звернення: 01.10.2022)

Лисак В. М.

кандидат педагогічних наук, доцент,
*Львівський торговельно-економічний університет
м. Львів, Україна*

АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАТРІОТИЗМУ УКРАЇНСЬКОЇ ДИТИНИ В ЧАСІ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У непростий час масштабної російсько-української війни націоцентричний світогляд українця, його відданий патріотизм та християнські цінності, як ніколи, визначають сутність незалежності, суверенності та демократичності української нації, що веде боротьбу з віковичним ворогом.

Саме тепер важливо чітко усвідомити високий потенціал національного виховання, безцінні багатства національної історії, культури, які вороги намагаються знищити, зруйнувати, спалювати, незважаючи на зусилля усієї світової спільноти. Українські юнаки і дівчати не лише на полі битви відвойовують наші землі, а й на дипломатичному фронті та мультимедійному полі думають, працюють та боронять свободу, честь та гідність України як європейської держави.

Феномен українського патріотизму був, є і буде предметом дослідження різних наукових царин та виховних практик в історичній ретроспективі мирного та воєнного часів. Загалом, поняття „патріотизм” має давньогрецькі корені, де „патріот” - співвітчизник, або „патрія” - батьківщина. Патріотизм українців на макрорівні - це передусім значуща частина національної свідомості та самосвідомості, що виражається в суспільних настроях, почуттях, оцінках, це відповідальне ставлення до свого народу, способу життя, історико-культурної спадщини, державних інституцій та системи засадничих моральних цінностей.

Процеси формування патріотизму як складової національної свідомості ставали предметом вивчення українських філософів М. Братасюка, О. Братко-Кутинського, І. Мірчука, Д. Чижевського, М. Шлемкевича. У педагогічному аспекті сутність патріотизму та проблеми патріотичного виховання дітей та молоді в родині різноаспектно досліджували К. Ушинський, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, І. Огієнко, С. Русова, М. Стельмахович, Б. Ступарик, О. Вишневський.

Вчені, досліджуючи феномен української відданості та жертвовності, виділяють: *етнічний патріотизм*, що ґрунтується на ідентифікації особистості як представника свого народу, почутті власної причетності до рідної землі, особливої поваги до своєї історії, звичаїв, традицій, обрядів. *Територіальний патріотизм* визначається особливою любов'ю та прив'язаністю того місця, де українська людина народилася, світоглядно сформувалася як громадянин. Найвищим рівнем патріотизму є *державницький*, що історично притаманний українцям, які упродовж віків прагнули створити власну самостійну державу, де „в своїй хаті - своя правда” на компліментарних зв'язках з нацією, відчуттях неоціненого прагнення мати своє, рідне, споконвічне.

Український *патріотизм* у широкому розумінні слова - це активний вияв національної ідентичності, розуміння нації як згуртованої консолідованої спільноти, це свідомо й добровільна позиція, в якій пріоритет суспільного та державного не є обмеженням, а стимулюючим засобом волі та свободи, необхідною умовою розвитку громадянського демократичного суспільства. Свідомий, ніким не нав'язаний, патріотизм може виступити захисним бар'єром від будь-якої пропаганди та гнучких маніпуляцій свідомістю, дозволяє вбачати мету та напрям власної боротьби за волю та

незалежність, виявляти свою приналежність та значимість в тривалій боротьбі нації за самоутвердження.

Патріотів передусім виховує родина, пріоритетна роль у цьому галицької родини, яка була, є і залишається природним осередком формування основ духовних цінностей. Недаремно галичани говорять: „Діти ховати - камінь глодати!” І задля того, щоб сучасна молодь стала основою свідомої нації, треба передусім створити високий моральний дух родини. Любов і взаємна пошана між батьками (родичами), їхнє спільне порозуміння сутності рідної України для сина чи дочки, відтак консеквентні поступки в методах та прийомах виховання, спричинилися до формування свідомого патріота, борця, воїна.

В українців широко побутує приказка: „Не та мати, що вродить дитину, а та, що її виховас. Натомість у Божих Заповідях сказано: „Шануй свого батька і матір та люби свою батьківщину, щоб тобі добре було на землі”. У філософії національного виховання пріоритетною є дитина як первинна частина спільноти від народження до смерті, що однозначно відповідає за долю народу, а також має обов’язки та права працювати для нього, боронити честь і гідність. Саме національне виховання духовно відтворює в нових поколіннях свідому українську націю, увічнеє в молоді та дітях своє специфічне, самобутнє, що є в кожного народу, також і загальнолюдське гуманістичне християнське, яке становить основу світової спільноти.

Родинний дім передусім має бути для дитини зразком свідомого патріотизму. Затишна оселя, предковичні християнські звичаї та обряди, солов’їна мова, шляхетна поведінка – все це (але не тільки це!) засвідчує щирю любов до свого краю, рідної землі, українського народу. Любов до України аж до самозречення має бачити дитина в поведінці

своїх батьків та в навчально-виховному процесі нашої української школи.

З рукописних спогадів вчительки М. Лозинської, яка в 1947 році працювала в другому класі семирічної школи села Колодруби (Миколаївського району, що на Львівщині) дізнаємося, що до класу, чемно постукавши, увійшло кілька „хлопців з лісу”. Батько одного з учнів, вояк УПА, захотів попроситися з сином, бо армія відходила в Карпати. На привітання „Слава Україні” діти встали і голосно відповіли: „Героям слава!” Потім вояк звернувся до дітей, щоб добре вчилися, росли слухняними, здоровими, і жили вільними, справжніми українцями. А вчителька зазначає, в тому часі червоного терору, ніхто подібного дітей не вчив, а навпаки були віршики та пісеньки про лєніна-сталіна. Безперечно, що ті українські діти вирости справжніми патріотами, які не скорилися та не стали рабами в найстрашніші советські часи.

З того часу пройшло трохи більше як пів століття, і 24 лютого 2022 року російська орда віроломно напала на вільну Україну, й так само як в далеких 30-40 роках, системно руйнує, вбиває, знищує усе українське: від синьо-жовтого прапора до малолітньої дитини. Суспільно-політичні події в Україні - феномен Майдану, анексія Криму, буремний перебіг тривалого збройного конфлікту в східних регіонах нашої держави, повномасштабна російсько-українська війна - суттєво актуалізували та переосмислили значущість патріотизму як морально-сислової основи поведінки громадянина в умовах сучасних викликів.

Справжній герой-патріот сучасності, Герой України – двадцятисемирічний Дмитро Коцюбайло, який загинув в березні 2023 року, - доброволець, людина-символ, людина-хоробрість. З позивним „да Вінчі” прикарпатський хлопець пройшов найгарячіші точки перших років війни з Росією у

складі Добровольчого українського корпусу „Правий сектор”, а на сьогодні очолював першу окрему штурмову бригаду „Вовки да Вінчі”. Важливо, що дід Дмитра був воїном УПА.

Отже, в нинішній час війни патріотизм визначається не словами любові до України, синьо-жовтого прапора чи рідної мови, це передусім героїзмом на полі битви, волонтерським рухом, реальним розумінням небезпек та усвідомлення ризиків у майбутньому, а ще готовність терпіти до Перемоги. Тому тих, хто пішов воювати з першого дня війни через свою національну самосвідомість чи патріотичні почуття, через те, що фашисти знищили дім чи вбили друга значно більше, ніж тих, хто зрадив, втік чи обкрадає державу, яка у смертельному вогні. Патріотами не народжуються, ними стають.

Список використаних джерел:

1. Вовчик-Блакитна О. О. Сім'я як середовище розвитку дитини / О. Вовчик-Блакитна // Актуальні проблеми психології: Зб. наук. пр. Інст-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України – Житомир: „Вид-во ЖДУ і. І. Франка”, 2014/ Екологічна психологія. – Випуск 36. – с.103-112.

2. Захаренко С. Про родинне виховання: хрестоматія/ [упоряд., передмова С. Захаренко]. – Черкаси: Вид-во від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2006. – 100 с.

3. Патріотизм сьогодні для України і кожного українця. <https://zakyh.org.ua/index.php/novini/vikhovni-zakhodi/2284-patriotyzm-sohodni-dlia-ukrainy-i-kozhnoho-ukraintsia>.

Лобода О.Є.

доктор філософії викладач,
завідувачка фортепіанним відділом,
Ордоська школа фортепіано «Аолія»
м. *Ордос, Китай*

САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ

З огляду на суттєве підвищення вимог до вчителів музичного мистецтва, самоосвіта стає складником професійної педагогічної діяльності, що реалізується в межах самостійної роботи студента. Майбутній педагог-музикант адаптується до конкурентоспроможності на ринку праці, удосконалює критичне мислення, формуючи такі якості, як ініціативність, самостійність, здатність до самоосвіти.

Розвиток мистецької освіти стимулює попит на нову генерацію творчих педагогів-музикантів, які б ефективно співпрацювали з іншими учасниками педагогічного процесу, були здатні оперативно реагувати та швидко адаптуватися до різних педагогічних ситуацій, упроваджувати особистісно орієнтований та компетентнісний підходи. Усвідомлення процесів і результатів самостійної роботи допомагає майбутньому педагогу-музиканту визначити першочергові цілі освітньої галузі «Мистецтво», а саме: у процесах формування гармонійної особистості засобами музичного мистецтва на засадах фасилітації навчання, а не шляхом трансляції інформації та збільшення обсягу знань.

При цьому самостійна робота має широке коло педагогічних завдань, спрямованих на розширення й закріплення знань студентів, оволодіння методами пізнання,

виховання вольових рис та почуття відповідальності, організованості тощо. Одним із основних завдань самостійної роботи студентів є системне й послідовне вироблення навичок ефективної самостійної професійної (практичної, науково-теоретичної) діяльності на рівні європейських та світових стандартів.

У процесі фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів проблема самостійної роботи набуває особливого значення, адже опрацювання музично-виконавських завдань здійснюється, переважно, самостійно. Відтак, від ефективної організації самостійної роботи залежить продуктивність розвитку інтелектуально-творчих здібностей студентів закладів вищої освіти мистецького спрямування.

На думку вчених [1; 2; 3], самостійна робота майбутніх фахівців у галузі музичного мистецтва орієнтована на розв'язання таких завдань:

- визначення вимог та умов, необхідних для організації самостійної навчальної та наукової роботи студентів;
- створення умов для реалізації єдиного підходу до організації самостійної роботи студентів із метою закріплення та поглиблення їхніх знань, професійних умінь, навичок та компетенцій;
- сприяння формуванню в студентів практичних навичок самостійної роботи з опрацювання та засвоєння навчального матеріалу, виконання індивідуальних завдань із навчальних дисциплін (курсіві роботи, проєкти, індивідуальні навчально-дослідні завдання, презентації тощо);
- сприяння оволодінню сучасними технологіями навчання (комп'ютерними, мультимедійними, інтернет-ресурсними тощо);
- сприяння формуванню в студентів культури аналітично-критичного мислення, самостійності й ініціативності під час пошуку та набуття знань, необхідних для

гармонійного розвитку особистості майбутніх педагогів-музикантів.

Специфіка вивчення мистецьких дисциплін визначає перебіг, характер та результат самостійної роботи, яка пов'язана із необхідністю набуття умінь та навичок читання нот із листа, оволодіння прийомами роботи з текстом музичного твору, досвідом виконавської інтерпретації та багатьма іншими способами практичної діяльності [2, С. 98]. При цьому найважливішою вимогою до самостійної роботи у всіх галузях освіти є усвідомлення мети її виконання. Саме свідомо спрямованість на досягнення певної мети, бажання досягнути найкращого результату, наближення його до бажаного зразка – становить необхідну основу підготовки студента до подальшого творчого самовираження та сприяє розвитку інтелектуально-творчих здібностей.

Водночас, досягнення результативності та ефективності професійного навчання майбутнього педагога-музиканта в процесі самостійної роботи має забезпечувати розвиток важливих фахових здібностей, зокрема й інтелектуально-творчих. З огляду на сказане, висловлюємо думку про те, що суттєвою передумовою цього процесу є наявність сформованих особистісних професійних якостей майбутнього викладача мистецької сфери, що суттєво впливають на рівень розвитку інтелектуально-творчих здібностей.

Готовність до самоосвіти є показником високого рівня самостійності студентів. Розглядаючи самоосвіту як процес, що відбувається за внутрішньою потребою людини, з її ініціативи, з метою задоволення всебічних інтересів і запитів, розширення світогляду, підвищення професійного рівня, дослідники доводять, що набуття студентами досвіду щодо організації самостійної роботи сприятиме гарантованим досягненням, прогнозованому кінцевому результату –

високому рівню самостійності та готовності до самоосвіти впродовж життя [2].

Для майбутнього педагога-музиканта здатність до самоосвіти передбачає вироблення цілеспрямованості, наполегливості в досягненні мети, внутрішньої організованості та інших моральних та особистісних якостей, необхідних сучасному педагогу-музиканту. Зі свого боку, здатність до самоосвіти забезпечує ефективність процесу розвитку інтелектуально-творчих здібностей майбутнього педагога-музиканта.

Відтак, сутність самоосвітньої діяльності майбутнього педагога-музиканта визначається потребами, ціннісними налаштуваннями, ідеалами, що відповідає вимогам соціуму до професії педагога-гуманітарія. Перебуваючи в процесі самоосвітньої діяльності, майбутній педагог-музикант набуває нові знання, формує вміння, актуалізує ціннісні педагогічні орієнтації, розширює власний культурний рівень, формує власний індивідуальний стиль мистецько-педагогічної діяльності. Тому самоосвітня діяльність майбутнього педагога-музиканта спрямовується на засвоєння теоретичних знань та практичних умінь, розв'язання професійних проблем, сприйняття нових ідей, формування відкритості до впровадження інноваційних технологій. Загалом самоосвітня діяльність забезпечує формування значущих професійних особистісних якостей та здібностей індивіда, зокрема інтелектуально-творчих здібностей, розвиток яких визначає рівень професійного саморозвитку особистості.

Самоосвітня діяльність майбутнього педагога-музиканта стає умовою професійного самовдосконалення та саморозвитку особистості. Це зумовлено особистісними й суспільними потребами, відбиває прагнення майбутнього фахівця до постійного розвитку й оновлення мистецько-

педагогічних знань. Самоосвітня діяльність майбутнього педагога-музиканта є умовою успішності професійної педагогічної діяльності, оскільки спрямована на реалізацію педагогом себе як особистості та фахівця.

Ефективність самоосвітньої діяльності майбутніх педагогів-музикантів залежить насамперед від цілеспрямованості та стійкої мотивації позитивних установок, що сприятиме формуванню дослідницьких умінь, методично-виконавських дій, творчого ставлення до пошуку ефективних методів роботи під час самостійної роботи, розвиватиме методично-пошукову активність тощо.

Отже, самоосвітня діяльність майбутнього педагога-музиканта є важливим компонентом системи організації самостійної роботи студентів, показником високого рівня сформованості самостійності майбутніх педагогів-музикантів. Саме в процесі особистісно зорієнтованої професійної самоосвітньої діяльності майбутнього педагога-музиканта формуються необхідні професійні уміння та інтегральні якості особистості, сукупність яких забезпечує ефективність процесу розвитку інтелектуально-творчих здібностей.

Список використаних джерел:

1. Дубасенюк О. А. Професійна педагогічна освіта: особистісно зорієнтований підхід: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2012. 436 с.
2. Мистецька освіта в Україні: теорія і практика / О. П. Рудницька та ін.; заг. ред. О. В. Михайличенко, ред. Г. Ю. Ніколаї. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2010. 255 с.
3. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ: Освіта України, 2008. 274 с.

Мельник Л.Б.

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови,
*Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка,
м. Дрогобич, Україна*

ІНДИВІДУАЛЬНЕ СПРИЙНЯТТЯ СВІТУ ЧЕРЕЗ ХУДОЖНЮ МЕТАФОРУ В РОМАНІ О. ПЕЧОРНОЇ «ФОРТЕЦЯ ДЛЯ СЕРЦЯ»

Пізнання людиною світу – процес довгий, поступовий. Лише поєднавши досвід і розум, ми здатні сприйняти світ таким, яким він постає в літературному творі або буденному житті. На думку філософів, метафора є, відповідно, способом мислення про світ, засобом вираження суб'єктивної позиції.

У літературознавстві та лінгвістиці метафоризація є теж чи не найважливішою складовою художнього мислення митця, виявом його оригінальності у світорозумінні та світовідтворенні. Адже метафора як художній засіб не просто надає предметам чи явищам нового змісту, нових асоціативних чи репрезентативних ознак, а й слугує механізмом, який допомагає поєднувати те, що вважається несумісним [7, с. 28].

Саме тому метафора стала об'єктом наукових досліджень філософів та психологів, журналістів, літературознавців та лінгвістів. Наприклад, Галів У. [3] з'ясувала, що метафори в їх лексичному оформленні, семантичному наповненні та граматичному вираженні є домінантою індивідуального стилю Люби Проць, а дослідниця Антонівська М. [1] простежила способи передачі метафори при перекладі з англійської мови на українську.

Ми ж спробуємо розглянути це стилістичне явище у романі Олени Печорної «Фортеця для серця» як засіб передачі

індивідуального сприйняття світу персонажами. У досліджуваному нами творі метафора представлена і в мовомисленні автора, і в сприйнятті світу ліричним героєм. Іноді, власне для останнього, вона може мати більшу емоційність чи оцінність. Порівняймо: «*дівчинка стояла посеред високої трави. З усіх боків її оточували живі стіни*» [9, с. 11] і «*вони рухались і колихали в собі вітер, а дитині здавалося, що довкола розповзаються гнізда невидимих змій, лишаючи по собі вкрадливий шурхіт і рух*» [9, с.11]. Перше виділення на позначення ВИСОКОЇ ТРАВИ представляє метафору більш стриману, помірковану, друге – показує внутрішні переживання дитини: її незахищеність, страх, навіть відчай перед ймовірною небезпекою. Або ж змальований САД теж по-різному сприймається різними суб'єктами: «*Молодша сусідка [...] коли-не-коли кидала швидкий погляд у сад, який розрісся відразу за будинком. Там **колихалося море**. [...] Дівчинка не втрималася й побігла від того крику, занурюючись у **зелену пастку**. Трава лізла в очі, чіплялася за рученята й ніжки, впивалася в шкіру, хапала русяве волосся й силкувалася побороти малу остаточно...» [9, с.12]. Наведені метафори, за їх визначенням у [8], є згорнутими порівняннями, де перший компонент, як правило, випускається або ж, як це простежується у тексті твору, наявний у попередньому реченні.*

Особливістю творчої манери мисткині є перехід стрижневого слова спочатку в алегорію, а потім у метафору: ВИСОКА ТРАВА – СТІНИ – ЖИВІ СТІНИ.

Серед різновидів метафори за стилістичним забарвленням варто виділити [8]:

- стерті або загальнономовні, бо образність у них втрачена і нема свіжості асоціацій між віддаленими предметами: «***Вітер ковзнув невагомим крилом простягнуту руку й полетів***» [9, с. 22].

- індивідуально-авторські, які висвітлюють оригінальність та самобутність автора: *«Вони [дерева] тримають у пригорщах гілок яблука»* [9, с. 20], *«Здавалося, вітер посадовили на ланцюг саме коло входу на цвинтар, і той незримим охоронцем дихав у спини живим, щоб пам'ятали»* [9, с. 22].

- образні, які мають певну форму чи зміст: *[Місяць] «завис у відчиненому навстіж вікні, немов чудернацька іграшка»* [9, с. 20]; *«Дівчинка вже думала, що він [день] зачаклований і просто не має кінця»* [9, с. 19]; *«Шепоче дівча до місяця й темряви, але ті незворушно стоять над ліжком нічною вартою»* [9, с. 20].

- персоніфіковані, тобто ті, які уособлюють певний об'єкт чи суб'єкт: *«Перекинула відро ніч і хлюпнула з нього темрявою»* [9, с. 13], *«Здавалося, її проковтнув ...будинок і тепер розчиняє в собі, як липучу цукерку»* [9, с. 19] чи *«Будинок це відчуває, бо якимось сумовито розпливається жовтою плямою серед зелені саду й зітхає всіма рогами одночасно»* [9, с. 23], *«...стебла під ним пригиналися й ляжливо шепотіли до землі»* [9, с. 25].

Спостерігаємо водночас поєднання в одному реченні стертих метафор – *«трава лізла в очі, хапалася, чіплялася, впивалася...»* з більш образними, авторськими – *«хапала русяве волосся й силкувалася побороти малу»* [9, с. 12] або: *«уночі до димаря прилетів вітер, довго вовтузився довкола, немов чухав кошлату спину об охололі цеглини»* [9, с. 25]; *«Він (час) не просто лічить хвилини, статечно й розмірено, як мав би це робити, а біжить»* [9, с. 54].

Зважаючи на специфіку метафори бути «самодостатньою одиницею не лише на рівні мовної свідомості, а й на рівні пізнання, уяви та відчуттів [Цит. за Фоміною Л., с. 176],

назвемо такі її характерні риси та функційне призначення у творі:

- номінативність (для пізнання дійсності) – *«Вітерець закружляв довкола дівчати і, як міг, оповів про все, чого торкався, літаючи»* [9, с. 103], *«Чоловік зник ховати емоції в сейф і думати тільки головою...»* [9, с. 249];

- образність та емоційність (для впливу на свідомість людини) – *«Стара поглядом роздирала гостю на шматки»* [9, с. 186], *«...всередині пече-випікає отрута можливої втрати»* [9, с. 210];

- оцінність (для надання оцінки кому-небудь чи чому-небудь) – *«Мотнула головою, що ні, а сама сичем сидить, ковтає глухі сльози»* [9, с. 204], *«Їй ввижалося, що тонюсінькі пальчики-волосиночки намагаються вхопитися за неї, щоб утриматися залишитися... І коли надія стала свічечкою, яка от-от згасне, зателефонував Олександр Вадимович»* [9, с. 238].

Відповідно до закономірностей цього художнього засобу, що виявляються у перенесенні фізичних ознак людини на предмет і навпаки, в тексті твору знаходимо метафори-оживлення та метафори-опредмечення – *«Небо над котом ворушилося й кричало...»* [9, с. 47], *«Вітер раптом збагнув, як добре, коли хтось поруч просто дихає»* [9, с. 69], *«Мороз ходить у скрипучих черевиках»* [9, с. 110] і *«Люди в чорному хитають головами, що чудернацькі годинники»* [9, с. 15], *«Школа гула й ворушилася, немов шампанське в пляшці»* [9, с. 163].

Як бачимо, метафоричне вираження мають переважно образи чи явища природи (ТРАВА, САД, ДЕРЕВА, ВІТЕР, ДЕНЬ, НІЧ, МІСЯЦЬ), які не просто представляють змістове наповнення концепту, а й стають виявом емотивності героїв, вказують на індивідуальне сприйняття ними побаченого, почутого чи відчутого.

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що метафори у художньому полотні роману О. Печорної «Фортеця для серця», як і в творах М. Рильського та Л. Костенко, характеризуються вдалим «синтезом інтелектуалізму й емоційності» [6, с. 61], що по-особливому розкривається з уст кожного героя аналізованого твору.

Список використаних джерел:

1. Антонівська М.О. Головні особливості функціонування та перекладу метафор у сфері публіцистичного дискурсу / «Молодий вчений», квітень, 2016 р., № 4 (1) – С. 19 – 23.
2. Балабан О. Концептуальні різновиди художньої метафори: типологічний та – когнітивний аспекти // Лінгвістичні студії : Збірн. наук. пр. – Вип. 18. – Донецьк : ДонНУ, 2009. – С. 110 – 114.
3. Галів У.Б. Метафора в мовній картині світу Любові Проць. Науковий вісник ДДПУ ім. І.Франка. Серія: «Філологічні науки» (мовознавство). Дрогобич, 2019. № 12. С. 26 – 29.
4. Дацишин Х. Політична метафора в індивідуальній мовотворчості журналіста // Вісник Ун-ту. Серія журналістики. – 2004. – Вип. 25. – С. 427 – 433.
5. Косарева Г. С. Метафори міленіуму в романі Ліни Костенко «Записки українського самашедшого» // Наукові праці, Філологія, Літературознавство / Том 192, № 180 (2012), 448 с.
6. Кравець Л. Метафори природи в поетичних текстах М. Рильського і Л. Костенко // Культура слова, № 92. URL.: <https://ks.iul-nasu.org.ua/vypusky-zhurnalu/2020-2/zbirnyk-kultura-slova-92-2020/english-metaphory-pryrody-v-poetychnyh-tekstah-m-ryl'skogo-i-l-kostenko.html>
7. Купрій Т. Г. Метафоричне мислення як ознака креативності студента / Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2013. – Вип. 3 – 4. – С. 25 – 31.

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

8. Метафора – Українська мова та література. URL.:
<https://zno.if.ua/?p=2384>

9. Печорна О. Фортеця для серця : роман. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – 368 с.

10. Фоміна Л. Г. Міфологемна мотивація метафор у поезії М.Вінграновського/Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: Історичні науки. Педагогічні науки. Філологічні науки: Збірник наукових праць. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2008. Вип. 25. – С. 175 – 179.

Михнюк О.В.

курсний офіцер навчального курсу,
*Житомирський військовий інститут імені С. П. Корольова,
м. Житомир, Україна*

ВПЛИВ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ НА ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК КУРСАНТІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Розуміння фізичної культури в процесі формування особистості має вагоме значення. Запорукою популяризації здорового способу життя є активне висвітлення про культ занять фізичною культурою в ЗМІ, посилення ролі фізичної культури і спорту в збереженні і зміцненні здоров'я молоді, зміцнення здоров'я різних груп населення засобами фізичного виховання і спорту, належне фінансування та створення умов для задоволення потреб кожного громадянина країни в підвищенні рівня здоров'я, фізичному і духовному розвитку, рухливий спосіб життя, що, у свою чергу, сприятиме реалізації освітніх стратегій молоді до фізичної досконалості.

З давніх-давен фізичні навантаження (вправи) використовуються не тільки для розвитку рухових якостей людини, тренування сили, швидкості та витривалості. Фізична культура здобула визнання як незамінний засіб розширення й розвитку функціональних можливостей організму людей різного віку, профілактики й лікування захворювань, досягнення довголіття [1].

На думку О. П. Григоренка, що стосується виробничого характеру, працездатність у фізично-тренованих людей на 20-30 % вища від середніх показників, а захворюваність, особливо простудного характеру, значно нижча у порівнянні з іншим населенням [2].

Враховуючи те, що переважна більшість випускників загальноосвітніх шкіл, ліцеїв і гімназій, які прагнуть продовжувати навчання, багато часу приділяють вивченню навчальних дисциплін для вступу у вищі військові навчальні заклади (ВВНЗ), водночас фізичній підготовці приділяють значно менше часу, що, в результаті, мають недостатню фізичну підготовленість. Тому, особлива увага приділяється фізичній підготовленості курсантів ВВНЗ починаючи з молодших курсів навчання, адже в цьому віці формуються і закладаються основи здорового способу життя, що являється актуальним, а фізичне виховання не завжди є пріоритетним напрямком діяльності, враховуючи службову завантаженість. Також, враховується велике навчальне навантаження на першому та другому курсі навчання у ВВНЗ, що часто перешкоджає їх загальному фізичного і психологічного стану, а це, у свою чергу, може значно негативно позначитися на процесі формування особистості протягом усього періоду навчання. Таким чином, необхідно ретельніше розглядати поняття фізичної культури і спорту як важливого фактору зміцнення здоров'я курсантів в цілому.

Колосальне значення відіграє фізична підготовка в процесі формування особистості курсантів, коли вона впливає на них з різних сторін, формуючи моральні та вольові якості, та здійснює впливає на фізичний стан, стимулюючи новий підхід до службової та навчальної діяльності [3].

Результати досліджень доводять доцільність використання фізичної підготовки для цілеспрямованого формування особистості курсанта. Так, з метою вдосконалення системи фізичної підготовки курсантів Ю. А. Бородін пропонує модель фізичної підготовки, де виділяє 4 етапи професійного становлення: адаптація до умов військової служби, початкове навчання, закріплення професійних навичок і вмій, вдосконалення бойової майстерності [4].

Курсантів слід мотивувати та формувати у них бажання до популяризації здорового способу життя, активного залучення до усіх форм проведення занять з фізичної підготовки і спорту з метою підвищення їх рівня фізичної підготовленості, розвитку комунікабельності, активізації розумової діяльності. Особливу роль в цьому відіграє викладацький склад кафедр фізичної підготовки і спорту ВВНЗ та командири курсантських підрозділів, формуючи у курсантів мотивацію до занять фізичними вправами.

Заняття фізичною підготовкою для курсантів – це, перш за все, профілактика різних захворювань і зміцнення всієї системи молодого організму. В процесі занять фізичними вправами значно підвищується працездатність. Про це свідчить зростаюча здатність людини виконувати велику роботу за певний проміжок часу. З наростанням працездатності в стані м'язового спокою зменшується частота серцевих скорочень. А домогтися всього цього можна, регулярно займаючись спортом і фізичною підготовкою. Заняття фізичною підготовкою і спортом дає курсантові не тільки відчуття фізичної досконалості, але і надає сили, формує вольові якості, необхідні для майбутньої військово-професійної діяльності.

Досвід переконливо свідчить, що курсанти, які займаються фізичною підготовкою і спортом, повністю засвоюють навчальну програму, успішно складають екзаменаційні сесії, досягають добрих результатів в науково-дослідній роботі.

Таким чином, застосування професійного підходу до процесу організації фізичної підготовки курсантів у ВВНЗ дозволяє підвищити ефективність їхньої підготовки для майбутньої військово-професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Михайлович М.М. Фізкультурна активність як засіб зміцнення здоров'я. // *Фізичне виховання, спорт і культура*

здоров'я у сучасному суспільстві : Збірник наукових праць. – Луцьк, 2005. С. 307-309.

2. Григоренко О.П., Григоренко В. О. Фізична культура і спорт на Хмельниччині: сторінки історії // *Освіта, наука і культура на Поділлі. Зб. наук. праць. Т. 4. – Кам'янець – Подільський, 2004. С. 18.*

3. Фіногенов Ю.С. Професіоналізація Збройних Сил України і деякі питання перебудови системи фізичної підготовки військовослужбовців. *Фізична підготовка військовослужбовців : матеріали наук. – метод. конф. Київ : НУФКСУ, 2003. С. 40-43.*

4. Бородин Ю.А. Ефективність фізичної підготовки в системі військово-професійного навчання і шляхи її підвищення. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків : ХДАДМ, 2003. № 11. С. 68-83.*

Москвич Ю.В.

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української філології
для іноземних громадян,
*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна*

РОЛЬ ЕПТЕТА В ОПАНУВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ

Сучасна освітня система орієнтована на ґрунтовне оволодіння лінгвістичною компетенцією, отримання відповідних знань, умінь і навичок. Якісний теоретичний матеріал і різноманітні практичні завдання допомагають майбутнім філологам-іноземцям в опануванні української мови, ефективному формуванні мовленнєвої компетентності, що є однією з вимог до високого професійного рівня фахівця та гарантією його мобільності у розв'язанні робочих питань.

Проте в інформаційному суспільстві XXI ст., специфіка якого полягає насамперед в передачі та обміні повідомленнями, грамотності та полілінгвізму приділяється багато уваги. Сьогодні практично кожний роботодавець вимагає від здобувача мовної та мовленнєвої вправності. Освітній процес, зважаючи на потреби економічного розвитку соціуму, орієнтований на постійну актуалізацію та вдосконалення навчального матеріалу. А оперування прикладами художньої літератури дозволяє викладачу занурити іноземних студентів у колорит національної культури, розкрити багатство й можливості українського слова.

Художнім засобом, що першочергово використовується під час вивчення мови, є епітет як найбільш застосований і

сприйнятливий троп. Його здатність відтінювати найтонші нюанси сказаного, яскраво змальовувати предмет чи образ, надавати емоційної насиченості відтворюваному виносять епітет на перше місце серед прийомів виразності, до яких тяжіють іноземні студенти під час набуття мовленнєвих навичок.

У сучасній педагогіці здійснено чимало спроб аналізу доцільних та ефективних технік і методик з опанування лінгвістичних дисциплін, так само існує значна кількість праць у галузі мовознавства й літературознавства, предметом яких є стилістика та функціонування епітета. Але сучасна наука орієнтована на міждисциплінарні дослідження, тому *актуальність нашої розвідки* обумовлена потребою аналізу художнього явища не лише з позиції його естетичного та експресивного потенціалу, а й з огляду на практичне використання цих знань в освітньому процесі філологів-іноземців.

Засновником теорії епітета вважають О. Веселовського, який вперше розглянув цей художній засіб у діахронічному вимірі. Важливі наукові розвідки щодо розмежування логічного та поетичного визначень як показника досліджуваного тропу здійснено В. Жирмунським, О. Зеленецьким, О. Потєбнею, Б. Томашевським та ін. Епітет як елемент ідіостилю став предметом наукових праць українських учених Л. Казьміної, Ж. Колоїз, В. Красавіної, О. Кульбабської, С. Лук'янчук, О. Мельник, Т. Онопрієнко та ін. У контексті лінгвокультурологічного підходу в опануванні мови іноземцями до цього тропу звертаються М. Братусь, Л. Гайдученко та ін.

Наша наукова розвідка має на меті схарактеризувати значення епітета в навчанні іноземних студентів української мови, підкреслити його роль як засобу реалізації прагматичної скерованості художнього тексту.

Безперечним є той факт, що епітет – це троп, який функціонує в усіх мовленнєвих стилях, родах літератури, писемних сферах мистецтва, виконуючи текстотвірну та стилістичну функції. Він є початком тропіки загалом, оскільки відображає стилістичний потенціал мови до експресивної сполучуваності слів, характеризується високою частотністю використання та, як вважає авторка «Словника епітетів української мови» С. Бибик, допомагає передати соковитість мови, поєднує традиційне та новаторське в мовотворенні [1, с. 4-5]. Саме за допомогою цього засобу первісні люди вчилися розрізняти предмети та явища, надаючи їм образного забарвлення, оскільки вихідними, на думку літературознавця та педагога О. Гвоздева, є номінації ознак тих речей, що оточують людину в перші роки її життя [2, с. 60].

Під час опанування української мови іноземцями навчальний процес ставить за мету сформувати в слухачів курсу вміння вільно та невимушено спілкуватись, лексично та граматично правильно використовувати образні конструкції відповідно до конкретної мовленнєвої ситуації, а також точно сприймати їхній зміст в іншомовних художніх творах і чужому мовленні. Ураховуючи те, що однією з основних функцій епітета виступає експресивна, завдяки якій мовлення окремої людини набуває яскравості й індивідуальності та свідчить про достатній словниковий запас співбесідника, відкидати опанування тропіки іноземцями неприпустимо, бо це спричинює неповноцінність їхнього лексикону.

На жаль, аналіз мовлення майбутніх філологів-білінгвів доводить, що здебільшого вони користуються обмеженим колом епітетів, переважно постійних, зокрема тими образними словосполученнями, що мають аналоги в рідній мові. Ними вони послуговуються інтуїтивно, вільно знаходячи подібні конструкції як у фразах розмовного стилю, так і в цитатах із

художніх творів. Ця підсвідома словникова лімітованість, небажання вийти із зони самостійно встановленого лексичного комфорту свідчить про убогість, а не достатність лексику майбутнього фахівця та потребує від викладача відповідних методичних напрацювань щодо вивчення епітета як засобу розвитку образного мовлення іноземних студентів.

У процесі прочитання таких дисциплін, як «Сучасна українська мова. Лексикологія», «Практичний курс української мови», «Транскультурний діалог: вивчення українського художнього тексту», «Національно-культурна специфіка української мовленнєвої поведінки» та ін., необхідним постає виконання різних вправ-завдань із використанням епітетів: 1) на визначення слів/словосполучень, що виступають художніми означеннями в тексті; 2) на заповнення лакун у реченнях з опорою на слова для довідок; 3) із відновлення первинного загальновідомого тексту фольклорного чи авторського походження з пропущеними епітетами; 4) на моделювання мовленнєвої ситуації відповідної тематики з використанням прийомів образності; 5) із визначення оказіональних художніх засобів у поезіях сучасних українських письменників і підбір синонімів до індивідуально-авторських тропів і т.п.

Такі вправи дозволяють не лише формувати мовну компетентність студента, а й знайомити його з іншою культурою. Як зауважує М. Братусь, лексичний і граматичний аспект у викладанні мови функціонують нерозривно з лінгвокультурологічним, що «сприяє кращому засвоєнню лінгвістичного матеріалу» та полегшує сприйняття іншої культури іноземними студентами [4, с. 226]. Не варто забувати й про тезу, висловлену Л. Федоренко, що мовлення засвоюється саме тоді, коли сформовано здатність відчувати виразні відтінки різних значень слова.

Опановуючи лексичне та граматичне значення слів, студенти усвідомлюють, як відображається довкілля в мові певної нації. Коли слухачі розуміють шляхи створення виразності мовлення, вони осягають, яким чином відбивається в образі внутрішній світ людини, стають причетними до ідіостилю автора та дотичними до соціально-культурних рис певної епохи, відчують ментальність носіїв мови, що вивчається.

На думку Т. Онопрієнко, основним конструктором будь-якого тексту виступає мета письменника або прагматичний аспект, утілений в образних лексичних одиницях, які в підтекстовій формі (завдяки асоціативному значенню художніх засобів) транслують читачу приховану інформацію та реалізують прагматичний (експресивний) ефект [3, с. 226]. Наприклад, у любовній ліриці українських постмодерністів читач зустрічається з постійними епітетами, які використовуються з нетрадиційною семантикою і, відповідно, породжують інше уявлення та викликають незвичні емоції, посилені оказіональними художніми означеннями: «задня тебе в темний ліс цей вступаю / задня мене **темний ліс цей відвертий**»; «ці **віночки** на воді – не **вінчальні** / ці **вогни** посеред входу – **нічийні** / **квітка папороті ртутна печальна**»; «ми – **бездомні діти купала**» [5]. Яскраво відчутне наслідування фольклорної традиції в любовній поезії Ю. Іздрика трансформується за канонами постмодерної естетики. Усталене сприйняття епітета **темний ліс** як символічне вираження лиха, передчуття страху, небезпеки, тривоги, труднощів виражає в українській народній творчості одвічну протидію добра і зла. У представника «станіславського феномену» цей художній образ набуває іншого значення: він розширюється займенниково-прикметниковим уточненням **цей відвертий**, що змінює семантику на тасмничо-привабливу,

інтимну, яка нівелює компонент загрози й принаджує зовнішньою неприхованістю.

У наступних рядках поезії «купалалапороть» автор звертається до обрядової традиції святкування старослов'янського Дня Івана Купала, що є символом магічного очищення за допомогою вогню та води. Із властивим постмодернізму переграванням цінностей Ю. Іздрик конфронтує з атрибутами народних звичаїв, використовуючи епітети-антитези *віночки не вінчальні, вогні нічийні, бездомнії діти купала*. Щоб відчути контраст між традиційним зображенням молодіжного дохристиянського свята і його сучасним трактуванням, студент-іноземець має бути обізнаним із цим фактом національної культури. Це допоможе йому схарактеризувати соціально-історичні зміни, що відбуваються в житті українського суспільства, провести паралелі з рідною культурою щодо подібних традицій, зверне увагу майбутнього філолога на трансформації художніх засобів поетичного тексту.

Метафоричні неuzuальні епітети в рядках вірша «loop» *«мелодія — свисту твіст / безсовісна злісна облудна зловісна / залізний вправляє хист / тривожна тремка боязка обережна / їй кожен тореро — брат / і так безбережно росте узбережжям / терпкий їй виноград / нічним шоколадом гірчить її ладан»* [5] підібрані поетом за принципом градації-спаду, що реалізує вплив твору на читача швидким наростанням вражень і поступовим послабленням переживань. У цих оказіональних образах лірики Ю. Іздрика прагматика тексту розкривається завдяки аксіологічним епітетам, що надають емотивно-експресивного забарвлення поезіям.

На матеріалі подібних творів студентам старших курсів може бути запропоновано пошукові, відтворювальні завдання: знайти постійні епітети у наведеному творі, схарактеризувати

їхні загальноприйняті значення та індивідуально-авторську експресію, підібрати синоніми до вжитих тропів і т.п.

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити наступні висновки:

1. Вивчення епітета у вищій школі є запорукою повноцінного розвитку образного мовлення в іноземних студентів;

2. Семантика цього тропу дає підстави стверджувати його прагматичну текстотвірну роль. Це забезпечує філологу-іноземцю не лише опанування певної групи лексичних одиниць української мови, а й відчуття внутрішнього духу твору, специфіки епохи його виникнення та мовно-культурних особливостей носіїв.

3. Використовуючи на заняттях завдання з прийомами образності, викладач забезпечує як формування мовленнєвої компетентності студентів, так і сприяє осмисленню ними явищ іншої культури й осягненню загальнолюдських цінностей.

Список використаних джерел:

1. Биби́к С.П., Єрмоленко С.Я., Пустовіт Л.О. Словник епітетів української мови. Київ : Довіра, 1998. 431 с.

2. Кузьменко В. Словник літературознавчих термінів. Київ : Укр. письменник, 1997. 230 с.

3. Онопрієнко Т.М. Тропеїчні засоби реалізації прагматичної скерованості художнього тексту. *Вісник Житомирського державного університету*. 2008. Вип. 40. Філологічні науки. С. 181-185.

4. Братусь М. Ф. Лінгвокультурологічний аспект у викладанні української мови як іноземної. *Мова і міжкультурна комунікація*. 2017. Вип. 1. С. 224-235. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/movmk_2017_1_26.

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

5. Іздрик Юр. Любовно-еротична лірика. Режим доступу:
<http://dotyk.in.ua/izdryk1.html>

Носко Ю.М.

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри дошкільної та початкової освіти,
*Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка,
м. Чернігів, Україна*

Петросюк К.Ю.

студентка 4 курсу факультету дошкільної,
початкової освіти і мистецтв,
*Національний університет,
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна*

РУХОВА АКТИВНІСТЬ ДОШКІЛЬНИКІВ ЯК ЗАПОРУКА ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ

Рухова активність є біологічною потребою дітей, ступінь задоволення якої визначає подальший структурний та функціональний розвиток організму [1].

Рух – основний прояв життя і в той же час засіб гармонійного розвитку особистості. Рухові здібності дитини розвиваються і удосконалюються відповідно до умов навколишнього простору, тому ступінь рухового розвитку дитини значною мірою залежить від батьків. Серед широкого спектра оздоровчих впливів на організм дитини провідну роль відіграє рухова активність, що постає потужним фактором підвищення адаптивних можливостей організму і його функціональних резервів [5].

Від фізичного розвитку безпосередньо залежить працездатність і здоров'я дошкільника. Рухи впливають не тільки на розвиток опорно-рухового апарату, а й активізують

роботу кори головного мозку, впливають на вищу нервову діяльність дитини, її почуття. Науковці (М. Бернштейн, В. Пасічник) встановили, що висока потреба в русі на генному рівні закладена в організмі людини, що зумовлено всім ходом його еволюційного розвитку [1; 4].

Для підвищення рухової активності дошкільників, зміцнення їхнього здоров'я, розуміння його цінності, уміння дотримуватися здорового способу життя доцільно проводити: цілеспрямовані прогулянки, рухливі ігри, спортивні заходи, батьківські розваги, дні здоров'я, спортивні змагання [3].

Основними умовами повноцінного фізичного розвитку дитини є раціональне харчування, дотримання режиму дня дошкільника, повноцінний сон, достатня тривалість перебування на свіжому повітрі, здорове та гігієнічне середовище, сприятлива психологічна атмосфера як у садочку, так і сім'ї, умови життя.

Щоденні фізичні вправи попереджають порушення мозкової діяльності, постави і деформації скелета (викривлення хребта, сплющення грудної клітки, зміни форми ніг), добре зміцнюють весь організм і підвищують його стійкість до різних захворювань. Адже фізично міцні діти порівняно рідше хворіють і набагато легше проходить перебіг хвороби. Маленькі діти дуже рухливі, це проявляється у незліченній кількості різноманітних рухів, адже це їх природне бажання розвиватися і вдосконалювати своє тіло. Медичні спостереження свідчать про те, що рухливість властива здоровим дітям, а малорухливість, як правило, млявим, які страждають якимись захворюваннями. На жаль, багато батьків так і роблять, не знаючи цього, часто змушують своїх дітей поводитися спокійно, довго сидіти на одному місці, що затримує їх фізичний і психічний розвиток [2].

У спеціальних дослідження вітчизняних та зарубіжних психологів (Л. Виготський, О. Запорожця, Ж. Піаже та інші) прослідковується тісний взаємозв'язок між кількістю та якістю рухової активності й проявами сприйняття, пам'яті, мислення, емоцій дітей дошкільного віку [1].

Різноманітні фізичні вправи і особливо ігри, які так люблять діти, в першу чергу позитивно впливають на їх розумовий розвиток, на діяльність мозку і нервової системи, у дітей створюється бадьорий настрій, всі життєві процеси в організмі активніші, сприяти розвитку таких важливих якостей, як уважність, акуратність, дисциплінованість, посидючість. Під впливом різноманітних ігор у дітей формуються позитивні риси характеру, виховується сила волі [1].

При систематичному виконанні рухів правильно розвивається скелет дітей і їх м'язова система, посилюється обмін речовин в організмі, поліпшується апетит і травлення. Все це визначає нормальний ріст і розвиток дитини: кістки добре ростуть в довжину, ширину і стають більш точними; м'язи збільшуються в об'ємі і стають сильнішими [4].

Необхідний обсяг рухової активності є вирішальною запорукою виховання всебічно розвинутого, здорового підростаючого покоління. Як свідчать дослідження багатьох науковців (Е. Вільчковськи, М. Рунова, О. Тимошенко), завдяки достатньому об'єму рухової активності діти мають міцне здоров'я, фізичний розвиток і швидко засвоюють фізичні вправи. Водночас малорухливість призводить до затримки розвитку їхнього організму, при цьому відбувається порушення функцій і будови ряду органів, обміну речовин, значно знижується опірність організму хворобам, що негативно позначається на їх здоров'ї [6].

Можна зробити висновок що, умовою всебічного гармонійного розвитку організму дитини, що впливає на

формування психічного розвитку та психофізіологічного стану, є достатня рухова активність.

Список використаних джерел:

1. Вільчковський Е. С., Денисенко Н. Ф. Організація рухового режиму дітей у дошкільних навчальних закладах: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2008. 128 с.

2. Гнізділова О. А., Бурсова С. С. Впровадження здоров'язберігаючих технологій в освітній процес дошкільних закладів. Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі: монографія / за заг. ред. Л. М. Рибало. Тернопіль, 2019. С. 345-363.

3. Носко М. О., Воєділова О. М., Гаркуша С. В., Носко Ю. М. Рухова активність і заняття фізичними вправами як необхідна умова здоров'язбережування. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2018. Вип. 151. Т. 2. С. 44-51.

4. Носко М.О., Носко Ю.М., Лазаренко М.Г., Жула В.П., Могильний Ф.В., Філіпенко О.А. Руховий розвиток школярів різних вікових груп. Чернігів, 2020. 408 с.

5. Олійник М. М. Роль сім'ї у формуванні рухової активності дітей. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Педагогіка і психологія. Педагогічні науки. 2017. № 2 (14). С. 90-94.

6. Пахальчук Н. О., Мируха О. І., Романенко Г. М. Педагогічні умови активізації рухової активності дітей. Молодий вчений. 2019. № 5.2 (69.2). С. 72-75.

Опалько В.В.

доцент кафедри економіки
та міжнародних економічних відносин,
*Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси, Україна*

ГРОТЕСК У РОМАНІ В. ГЮГО «СОБОР ПАРИЗЬКОЇ БОГОМАТЕРІ»

Гротеск широко використовувався в епоху романтизму у багатьох творах письменників, оскільки цей художній напрямок відобразив кардинальні зміни у житті європейських народів і започаткував осмислення гротеску як естетичної категорії. Гротеск у творчості В. Гюго – це засіб віддзеркалення розмаїття між «зовнішнім і внутрішнім», своєрідна міра порівняння цього контрасту. Зосереджуючи увагу на романтичному мистецтві, В. Гюго активно використовував гротеск у романі «Собор Паризької Богоматері». Французький класик визначав головну антитезу роману: боротьбу добра і зла, світ жахливого та прекрасного, а конфлікт між головними героями презентував як одну з основних ідей романтизму про складність та протиріччя людської душі. У наукових дослідженнях питання про природу, особливості, естетичні варіації і способи втілення гротеску в художньому тексті залишаються актуальними й сьогодні.

Художній світ письменника та питання гротеску у творчості В. Гюго досліджували зарубіжні та українські дослідники, серед яких: Вечірко О. [1], Рубцова Е., Девдариане Н. [2] та ін. Дослідники окреслили художні принади твору, методичні аспекти творчості Гюго, проте метою нашого дослідження є

визначити конфліктність роману та осмислити гротеск твору, який розкриває художню майстерність прозаїка та зміну тенденцій світової літератури у висвітленні дійсності в епоху Романтизму.

Гротеск – одне із складних літературних явищ і специфічних прийомів створення художнього образу, він супроводжує історію літератури від гомерівської античності до сучасної епохи [1]. Гротеск — художній засіб, що виконаний у фантастичному, потворно-комічному стилі, поєднанні різких контрастів, несумісних у реальності рис.

Термін гротеск запозичений літературою з живопису, він походить від дефініції «грот» — невелика печера чи її архітектурна імітація з настінними орнаментами, зображеннями. Гротеск у літературі — один із різновидів художнього прийому, що поєднує у фантастичній формі непоєднуване, жахливе та смішне, потворне та піднесене, а також перебільшення чи применшення ознак, зближує далеке, переплітає нереальне з реальним, сьогодення з майбутнім, розкриває протиріччя дійсності.

Завданням В. Гюго було створити величезний епос, присвячений національній культурі французького народу, який він втілював, використовуючи спосіб гротеск. Сюжет роману, як і трактування окремих образів, глибоко романтичний. Оповідь розгортається динамічно і драматично, при цьому В. Гюго використовує гротеск і контраст. Роман "Собор Паризької Богоматері" побудований на "антитезах", які відображають конфлікти перехідної доби: боротьбу між добром і злом. "Зло" у романі конкретизовано – це феодальний порядок та католицизм. Світ пригноблених і світ гнобителів: з одного боку – королівський замок Бастилія (притулок кривавого та підступного тирана), дворянський будинок Гонделор'є (проживання "витончених та нелюдських" дам і кавалерів), з

іншого – паризькі площі та нетрі "Двора чудес", де живуть знедолені. Драматичний конфлікт будується на відносинах між народними героями та його гнобителями.

У період розквіту романтизму гротеск сприймається як художній прийом і використовується для створення фантастичних образів, відповідних романтичному світогляду автора. В. Гюго у своєму романі розкрив характерні риси епохи, проте не дуже дотримувався достовірності у відображенні минулих часів. У центрі свого твору він відобразив Есмеральду, привабливу дівчину, виховану циганами. Він зробив її втіленням гуманності і краси. Цей романтичний образ був непритаманний обстановці XV століття, але він дуже гармонійно розкрив образи героїв у стилі гротеск.

Головний герой роману «Собор Паризької Богоматері» – горбань Квазімодо, дзвонар Собору Паризької Богоматері. Саме він став художнім втіленням авторської теорії романтичного гротеску, який уособив тему «винних без провини», тему знедолених і скривджених. Цей контраст спостерігається у каліцтві Квазімодо та красі Есмеральди, вуличної танцівниці, яка символізує моральну красу народу. На думку Рубцової О.В., "незважаючи на зовнішню потворність, у Квазімодо зосереджена велика страшна сила, внутрішня велич, моральна правота та душевна краса" [2, с. 313]. В. Гюго позиціонує, що душевна велич і висока людяність притаманні лише знедоленим людям із низів суспільства, саме вони справжні герої роману.

Автор роману творчо відобразив зовні блискуче, а насправді порожнє і безсердечне дворянське суспільство, яке втілено в образі капітана Феба де Шатопера, нікчемного фата та грубого солдафона, який вважається закоханий Есмеральді лицарем та героєм. Королівська влада та її опора, католицька

церква, показані у романі як ворожа народу сила, а архідиякон Собору Паризької Богоматері – Клод Фролло не здатний на безкорисне та самовіддане кохання. Клод Фролло – головний антагоніст роману, є втіленням Середньовіччя з його похмурим бузувірством і аскетизмом, його «жорстока й зловна душа знаходиться в тілі «божественної краси» [3]. Його злочини породжені тим спотворенням людської природи, яку відповідальне релігійне католицтво пропагувало у ті часи. Сили зла, які автор вклав у образ Клода Фролло, кинули виклик Собору Паризької Богоматері – символу християнства, добра і світла. І Собор, ніби висловлюючи своє незадоволення, попереджає Фролло, що його обов'язково буде покарано, що й сталося. Квазімодо, прийомний син Фролло, який також закоханий у циганку, скидає Фролло з однією з веж Собору.

У романі головні герої Есмеральда, і Квазімодо є переслідуваними, безправними жертвами несправедливого суду, жорстоких законів: Есмеральду катують, засуджують до смерті, Квазімодо з легкістю відправляють до ганебного стовпа. Есмеральда - опоетизована "душа народу", її образ майже символічний, але особиста трагічна доля вуличної танцюристи – це можлива в цих умовах доля будь-якої реальної дівчини з народу. Доля Квазімодо виняткова за нагромадженням жахливого і жорстокого світу. У суспільстві він знехтуваний, ізгой. Гюго цікавить зіткнення моральних принципів, споконвічних полярних сил: добра і зла, самовідданості та егоїзму, прекрасного та потворного. Висловлюючи співчуття до “страждених і знедолених”, письменник щиро вірив у прогрес людства, у кінцеву перемогу добра над злом, на тлі гуманістичного початку, яке здолає світове зло і утвердить у світі злагоду і справедливість.

Мотиви, які покладено в основу сюжету, підкреслюють романтичний характер твору: це чисте кохання потворного

дзвонаря Квазімодо до прекрасної вуличної танцівниці Есмеральди, злочинна пристрасть архidiaкона Клода Фролло, яка призводить до трагічної загибелі Есмеральди. З іншого боку, за Гюго [3], аскет Клод і потвора Квазімодо – люди, які відступили від законів природи. Любов пробуджує в потворі людину, а у священику – звіра.

Автор роману використовує також гіперболу й емпфузу, зокрема, в епізодах зустрічі божевільної мешканки Щурячої Нори зі загубленою дочкою біля підніжжя шибениці, на якій та повинна загинути; в епізоді смерті Фролло, якого скинув дзвонар з висоти Собору; в епізоді, де описано скелет Есмеральди, знайдений в обіймах другого скелету з кривим спинним хребтом у склепі Монфокона.

Отже, роман В.Гюго «Собор Паризької Богоматері» представляє французьку літературу романтичного періоду, у якій використовувалися такі прийоми, як гротеск, конфлікт, гіпербола й емпфуза. Застосування таких прийомів суттєво вплинуло на письменників різних епох, країн і напрямів. Світ для В. Гюго – arena боротьби двох основ розвитку суспільства – добра та зла, боротьби, яка штовхає зло на кінцеву поразку. Архітектоніка роману В.Гюго та осмислення його твору свідчить про художню майстерність прозаїка, про зміну тенденцій світової літератури у висвітленні дійсності в епоху Романтизму. Уявлення Віктора Гюго про постійну боротьбу добра та зла було дещо спрощене. Тому, створюючи свої позитивні образи, письменник використовував гротеск та абстрактні ідеї добра і майже не звертав увагу на те, як могли формуватися характери героїв в реальних умовах тогочасної дійсності.

Список використаних джерел:

1. Вечірко О. Специфіка романтичного гротеску у романі В.Гюго «Собор Паризької Богоматері» та у Казці Е.-Т.-А. Гофмана

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

«Мальок Цахес». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2022 № 53 том 2. С. 60–63.

2. Рубцова Е.В. Девдариане Н.В. Квазимодо как образ пробуждающегося народа в романе В. Гюго «Собор Парижской Богоматери». *Балтийский гуманитарный журнал*. 2019. Т. 8. № 2(27). С. 312–314.

3. Гюго В. Собор Паризької Богоматері: [роман]. Київ : Навчальна книга – Богдан. 2016. 544 с.

Осадчук Н.П.

доцент кафедри іноземних мов,
*Житомирський військовий інститут
імені С. П. Корольова,
м. Житомир, Україна*

ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ У КОНТЕКСТІ ВОЄННИХ РЕАЛІЙ

В умовах широкомасштабної війни однією з пріоритетних цілей вищої військової освіти є ґрунтовна та якісна підготовка військових фахівців з метою збереження територіальної цілісності України. Триває процес трансформації вищої військової освіти, який передбачає цілковите переформатування алгоритму здобуття майбутніми офіцерами ступенів вищої освіти та рівнів військової освіти. Наразі в Міністерстві оборони України триває інтенсивний процес формування сучасних підходів до організації освітньої діяльності у закладах вищої військової освіти, що зумовлює відповідність підготовки майбутніх офіцерів викликам воєнних реалій, зокрема, забезпечення взаємосумісності з арміями держав-членів НАТО, що безпосередньо впливає на обороноздатність держави, її подальший розвиток.

Володіння іноземними мовами особовим складом у системі Міністерства оборони України є важливим фактором реформування та розвитку Збройних Сил України, впровадження євроатлантичних стандартів, участі у багатонаціональних операціях, навчаннях, інших заходах міжнародного оборонного співробітництва.

Для удосконалення іншомовної підготовки особового складу ЗС України впроваджуються такі нормативні документи: ціль партнерства Україна-НАТО G1200 “Мовні вимоги”;

наказ Міністерства оборони України від 01 червня 2009 року № 297 “Про затвердження Концепції мовної підготовки особового складу Збройних Сил України та Плану реалізації Концепції мовної підготовки особового складу Збройних Сил України”;

наказ Міністерства оборони України від 23 травня 2017 року № 286 “Про затвердження інструкції про курси іноземних мов у Збройних Силах України”, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 15 липня 2017 року №746/30614;

наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 21 березня 2019 року № 120 “Про організацію відбору та направлення військовослужбовців Збройних Сил України для вивчення іноземної мови”;

“Основні засади мовної підготовки особового складу у системі Міністерства оборони України”, затвержені рішенням Міністра оборони України від 08 серпня 2019 року № 1524/з/84;

“Інструкція з проведення мовного тестування у системі Міністерства оборони України” затверджена рішенням Міністра оборони України від 08 серпня 2019 року № 1524/з/85;

“Дорожня карта вдосконалення мовної підготовки у Збройних Силах України (на 2021-2025 роки)” затверджена рішенням Міністра оборони України від 01 серпня 2021 року.

Для досягнення відповідності євроатлантичним стандартам та вимогам до вивчення іноземних мов у системі Міністерства оборони України удосконалюється іншомовна підготовка особового складу, суттєво підвищуються вимоги до рівня володіння іноземними мовами, поширюються сфери використання цих мов у службовій діяльності особового складу Збройних Сил України та інших військових формувань, створених відповідно до законодавства України.

“Основні засади іншомовної підготовки особового складу у системі Міністерства оборони України” визначають сучасну

систему поглядів щодо підвищення ефективності вивчення іноземних мов особовим складом, основні поняття, принципи та стандарти, які визначають стратегію дій для досягнення поставлених цілей іншомовної підготовки.

Метою Основних засад є визначення сучасної стратегії, перспективних напрямів розвитку і удосконалення системи іншомовної підготовки особового складу в системі Міністерства оборони України, спрямованих на досягнення професійного рівня володіння іноземними мовами відповідно до мовного стандарту НАТО STANAG 6001.

Основні засади служать підґрунтям для формування та функціонування високоефективної системи іншомовної підготовки військовослужбовців і працівників у системі Міністерства оборони України, забезпечення виконання ними посадових (функціональних) обов'язків, які передбачають використання іноземних мов, підготовки кандидатів до навчання за кордоном у рамках міжнародних програм співробітництва Збройних Сил України у сфері військової освіти, до участі у міжнародних військових навчаннях, операціях з підтримання миру і безпеки у складі національного контингенту і національного персоналу, проходження служби (роботи) за кордоном та інших міжнародних заходах Збройних Сил України.

Реалізацію Основних засад передбачається здійснити двома етапами протягом 2019-2030 років.

На першому етапі (2019-2024 роки) передбачається продовження заходів щодо розвитку та посилення (оптимізації) системи мовної підготовки особового складу Збройних Сил України, в тому числі організація вивчення іноземних мов у військових частинах (підрозділах) у системі індивідуальної підготовки офіцерів, сержантського (старшинського) та рядового складу військової служби за контрактом для

досягнення та підтримання відповідного рівня володіння іноземною, насамперед англійською, мовою. Впровадження та поширення використання дистанційних (онлайн) курсів з вивчення іноземних мов у Збройних Силах України.

На другому етапі (2025-2030 роки) передбачається поступове запровадження вимоги обов'язкового професійного володіння англійською мовою особовим складом Збройних Сил України при просуванні по службі на посади, що пов'язані з використанням іноземної мови у службовій діяльності, збільшення у складі Збройних Сил України військових частин і підрозділів, взаємосумісних з відповідними військовими частинами (підрозділами) країн-членів і партнерів НАТО [4].

Процес удосконалення іншомовної підготовки військових фахівців у закладах вищої військової освіти має такі завдання:

продовжувати удосконалювати та ефективно використовувати єдину програму з дисципліни “Іноземна мова” (обсягом 600 годин);

протягом першого року навчання організувати факультативне вивчення іноземної мови (або підвищення її рівня) з метою досягнення СМР 1 усіма курсантами; активно використовувати наявні платформи дистанційного вивчення мови; призначати керівниками груп мовної підготовки найбільш підготовлених курсантів старших курсів;

встановити вимоги до рівня володіння іноземною мовою після закінчення навчання: до 2024 року щонайменше СМР 1; з 2024 до 2025 року щонайменше СМР 1+; з 2025 року щонайменше СМР 2;

організувати викладання частини навчальних дисциплін на випускних курсах іноземною мовою з розрахунку: до 2024 року не менше 10% (за кожною навчальною дисципліною); з 2024 року не менше 20% (за кожною навчальною дисципліною) [1].

Реалізація положень нормативних документів дозволить підвищити рівень іншомовної підготовки майбутніх офіцерів відповідно до потреб ЗС України та створити нову безперервну систему вивчення (використання) та удосконалення рівня володіння іноземною мовою під час службової діяльності; виконати вимоги (цілі) партнерства Україна-НАТО G1200 “Мовні вимоги” та згодом отримати План дій щодо членства України в НАТО.

Список використаних джерел:

1. Дорожня карта вдосконалення мовної підготовки у Збройних Силах України (на 2021-2025 роки).
2. Методичні рекомендації з проведення мовного тестування у системі Міністерства оборони України, затверджені Рішенням Міністра оборони України від 08 серпня 2019 року № 1524/з/85.
3. Наказ Міністерства оборони України від 13 грудня 2016 року № 692 «Про затвердження Критеріїв використання іноземної мови у службовій діяльності військовослужбовцями Збройних Сил України».
4. Основні засади мовної підготовки особового складу у системі Міністерства оборони України, затверджені Рішенням Міністра оборони України від 08 серпня 2019 року № 1524/з/84.

Папушина В.А.

доцент кафедри української філології,
*Хмельницький національний університет
м. Хмельницький, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

Освітній процес нині вимагає технологій, які б забезпечували не тільки високий професіоналізм, але й самовдосконалення, творчу самореалізацію, розвивали сучасний стиль мислення студентів. С. Рябченко наголошує, що «виникає потреба змінювати дидактику вищої школи, орієнтувати її на особистість студента та вироблення як фахових компетентностей, так і прикладних особистісно-творчих, комунікативних, соціалізуючих, інформаційно-інтелектуальних» [1, с. 65].

Використання інноваційних технологій як інструменту розвитку творчих здібностей особистості досліджували А. Адамова, Т. Аргунова, В. Беспалько, М. Бутз, М. Кларін, І. Луцик, Е. Михайлова, О. Пехота, І. Пометун, Г. П'ятакова, М. Радченко, К. Роджерс, С. Рябченко, М. Сілбеман, Ю. Сурмін, К. Херрід, О. Шевченко, В. Ягодніковата та ін.

У контексті настанов К. Роджерса, який наголошує, що у ЗВО необхідно створити умови для актуалізації процесу саморозвитку, природним наслідком чого будуть зміни в напрямі особистої зрілості [2] закладаємо у майбутніх викладачів-філологів вміння приймати самостійні рішення, випробовувати власні сили, здатність розуміти інших учасників освітнього процесу, вступати з ними в творче спілкування та співпрацю. Використання інноваційних

технологій дає можливість навчити студентів самостійно виконувати різноманітні творчі завдання, спонукає до поповнення необхідних для цього знань. Завдання викладачів – використовувати ті технології, які допоможуть глибоко опанувати навчальний матеріал, зробити крок уперед у формуванні естетичних ідеалів та творчих інтересів студентів.

Вибір технології залежить від рівня підготовки майбутніх викладачів-філологів, їх інтересів і нахилів, етапу навчання у ЗВО та зацікавленості певною інновацією.

Узгоджуємо зі студентами вибір таких інноваційних технологій: тренінгові заняття, творчі звіти, різноманітні види дискусій, «сутички ідей», квести, брейн-ринги, «дерево вирішень», співпраця зі студентськими театрами, інсценування уривків літературних творів, проєктні технології, евристичні бесіди тощо. Результативність саме таких форм, методів, прийомів навчання полягає у тому, що вони відкривають широкі можливості для самореалізації, дозволяють накопичувати досвід співпраці, співавторства, творчого самовираження.

На першому етапі відбувається мотивація майбутніх викладачів-філологів до ґрунтовного опанування фаховими знаннями та цілеспрямована робота щодо їх вдосконалення. Цей етап передбачає зв'язок навчальної роботи із поступовим залученням студентів до мистецько-естетичної діяльності, художньої творчості та спрямований на розуміння ціннісних складників літературних творів. Для цього актуалізуються знання студентів, створюються ситуації вибору через запропоновані варіанти естетичної діяльності, надається конкретна можливість випробувати себе в тій чи іншій сфері практичної діяльності. Традиційні форми, методи, засоби навчання поступово доповнюються інноваційними технологіями. Види лекцій, залежно від рівня підготовки

студентів, урізноманітнюються шляхом перетворення їх на *проблемні лекції, лекції-дискусії*.

Серед інноваційних технологій на першому етапі пропонуються ті, які покликані активізувати пізнавальні інтереси студентів, прагнення висловити та обґрунтувати власну думку: *«дерево вирішень», «мозковий штурм», «теоретична скарбниця», «техніка акваріуму», евристична бесіда, «вільний обмін думками», робота з текстом літературного твору, технологія сторітелінгу*.

Другий етап передбачає використання майбутніми викладачами-філологами здобутих знань, умінь, навичок шляхом самостійної роботи та творчої самореалізації в освітньому процесі ЗВО. Вагомим внеском в узагальнення та систематизацію знань студентів є розширення видів самостійної діяльності на лекційних та практичних заняттях та виконання творчих проєктів в межах освітнього середовища ЗВО. На цьому етапі відбувається актуалізація набутих інтеграційних знань, пізнавальних інтересів студентів шляхом вирішення філософських, естетичних, моральних проблем через лінгвокультурологічні концепти. Такі концепти поступово стали домінуючими у сфері практичної діяльності майбутніх викладачів-філологів, оскільки окреслюють їхні орієнтири, надаючи кінцевому продукту наукової глибини та демонструючи широту світоглядних позицій студентів.

Лінгвокультурологічні концепти для майбутніх викладачів-філологів є важливим джерелом інформації про конкретну культуру, про національні соціокультурні стереотипи, думки, традиції, звичаї. Їх опанування вимагає відповідних методів та технологій навчання. Студенти-словесники на стають співавторами лекцій, їм пропонуються індивідуальні завдання підвищеної складності. Особливе місце займають дослідження національних культурем. За формами

вони мають вигляд *мультимедійного проєкту, презентації культурних і мистецьких традицій тієї чи іншої країни, щоденників подорожей, звітів про екскурсії* тощо. Такі інноваційні технології сприяють поглибленню набутих знань, виробленню у майбутніх викладачів-філологів мовленнєвої культури, творчого підходу до презентації власних проєктів. Традиційні лекції на цьому етапі замінюються *проблемними лекціями, лекціями-дискусіями, дискусіями в стилі телевізійного ток-шоу, «сутічками ідей»*. Лекції та практичні заняття передбачають застосування сучасних методичних прийомів, зокрема, виготовлення *кроссенсів, буктрейлерів* як поєднання літературного твору, кінематографії, музики, візуального мистецтва з інтернет-технологіями.

Третій етап окрім фахової підготовки майбутніх викладачів-філологів, включає у себе інтенсивний діяльнісно-творчий складник. Студенти залучаються до різноманітних заходів університету, факультету, до співпраці з викладачами на лекційних і практичних заняттях. При цьому переважно застосовуються групові інноваційні технології навчання, зокрема, *проблемно-пошукові проєкти й творчі завдання, літературні квести, брейн-ринги, засідання «круглого столу»*, влаштовуються ділові ігри, творчі імпровізації. *Дискусія, діалог, полеміка, «точка зору», взаємоперевірка і взаємооцінювання* сприяють розвитку критичного мислення, інтелектуальній та естетичній рефлексії студентів.

На четвертому етапі реалізуються набуті студентами навички професійно-педагогічної діяльності, відбувається співпраця із літературно-мистецькими об'єднаннями, студентськими театрами, створюються сценарії, організовуються вечори, поетичні вітальні, зустрічі з письменниками, публікуються наукові статті тощо. Необхідними на цьому етапі стають *тренингіві технології*,

метод «парного порівняння», кейс-метод, оскільки практична діяльність майбутніх вчителів-філологів потребує порад викладачів та фахівців у певній галузі мистецтва.

Отже, у процесі навчання студентів-філологів доцільно поступово ускладнювати інноваційні технології відповідно до етапу навчання, оскільки зростає інтелектуальний та естетичний рівень студентів. Традиційні методи доповнюються інноваційними технологіями, в основі яких знаходяться переважно інтерактивні шляхи вирішення навчальних завдань.

Список використаних джерел:

1. Рябченко С. Інтерактивні технології навчання у формуванні професійної компетентності майбутнього вчителя біології. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2011. Вип. 36. С. 64-70.
2. Rogers C. Toward becoming a fully functioning person. *Perceiving, Behaving, Becoming: Association for Supervision and Curriculum Development*, 1962. P. 21-33.

Тарапака Н.В.

завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти,
*Кіровоградський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
імені Василя Сухомлинського
м. Кропивницький, Україна*

ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАСАДАХ ХРИСТИЯНСЬКОЇ МОРАЛІ

Сьогодні як ніколи актуально говорити про духовно-моральне виховання молодого покоління України. Усі батьки хочуть, щоб їхні діти були не тільки слухняними, свідомими громадянами, а й основою цивілізованого суспільства, щасливими та успішними. Та чи розуміють молоді батьки, педагоги, наскільки є важливо вкласти в маленькі дитячі сердечка зернятка добра та любові? І як реально виховувати та підтримувати моральний розвиток дітей. Розвиток морального характеру людини тісно пов'язаний з її духовним розвитком. Тому, обов'язком батьків і педагогів у процесі виховання є допомогти дитині сформувати і розвинути в собі духовно-моральні якості і здібності. Саме тому, починаючи з дошкільного віку потрібно забезпечити дієве і відповідне сьогоденню моральне виховання молодого покоління [5].

Тема духовно-морального розвитку й виховання дітей дошкільного віку була в центрі уваги багатьох зарубіжних дослідників, в тому числі Я. А. Коменського, І. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, М. Монтесорі та інших. Свої погляди на проблему духовно-морального виховання дітей дошкільного віку піднімали вітчизняні вчені, зокрема Г. Ващенко, В. Дурдуківський, В. Зеньковський, Я. Мамонтов, О. Музиченко, І. Огієнко,

С. Русова, Я. Чепіга. Важливе значення у вирішенні питання духовно-морального виховання дітей мають філософські погляди Г. Сковороди, Т. Шевченка, К. Ушинського. Сучасні вчені І. Бех, А. Богуш, В. Ворожбіт, І. Сіданіч, М. Стельмахович, О. Сухомлинська, Т. Тхоржевська, Т. Усатенко, Н. Химич розкривають у своїх працях ідею взаємодії сімейного та суспільного виховання, відродження християнських моральних цінностей, впливу ідей народної педагогіки та етнопедагогіки на формування духовності і моральних норм у свідомості дітей.

Проблема духовно-морального виховання особистості є надзвичайно актуальною як для батьків і педагогів так і для суспільства в цілому, оскільки в процесі засвоєння моральних цінностей діти навчаються добра, милосердя, доброчинності, відповідальності, співчуття, турботливості. Саме на таких цінностях ґрунтується європейська цивілізація [4, с. 4].

Дошкільний вік є найсприятливішим для духовно-морального виховання, який дає можливість закласти ґрунт на майбутнє, «посіяти» в душі дітей зерна високої духовності, що в старшому віці дасть багатий урожай. Адже, дитяча душа, за твердженням К. Ушинського, є моральною, гуманною, вона відкрита на добро. В. Сухомлинський наголошував, що повноцінне виховання можливе лише тоді, коли дитина сприймає добро та виховується ним. Необхідно вчити дітей добру так, щоб «...вищою радістю була радість творення добра. Щоб людина втілювала свої духовні сили в добрі для людей!» [2, с. 7].

Від збереження і відтворення традиційних моральних цінностей, ідеалів добра і любові безпосередньо залежить майбутнє України. Така потреба продиктована наявністю потужного інформаційного поля та поширеністю в засобах масової інформації образів насильства, страху та аморальності.

Духовно-моральне виховання є основою соціалізації дошкільників. Тобто, вміння налагоджувати спілкування, брати участь у товаристві однолітків, домовлятися з ними, висловлювати свої бажання та враховувати інтереси інших. Ці найпростіші соціальні якості – є першими кроками на шляху розвитку загальнолюдських моральних якостей. Саме дитячий садок покликаний брати активну участь у процесі національного духовного відродження.

На думку дослідників діти дошкільного віку ще не мають стійких моральних переконань, проте саме на цьому рівні і відбувається їхнє становлення. «Добра людина не падає з неба, її потрібно виховувати», – наголошував В. О. Сухомлинський [6].

Родина і педагоги дошкільного закладу – це те оточення, яке справляє найбільший вплив на духовний світ дитини в силу свого постійного й тісного контакту з малятами, високого авторитету і довіри з їхнього боку. Найголовніше для педагогів – зацікавити батьків, зробити їх своїми однодумцями у пошуку шляхів збагачення духовно-морального досвіду наших вихованців.

Для формування духовного світу дитини дошкільного віку потрібний системний підхід. Він передбачає цілісний, взаємозалежний і відкритий процес залучення дітей до цінностей у їх постійному розвитку й саморозвитку, а також наступність і безперервність [2].

Тож, головне завдання дорослих – створювати умови для накопичення дошкільниками першого позитивного загальнолюдського духовного досвіду через активне залучення їх до різних видів діяльності: ігрової, пізнавальної, комунікативно-мовленнєвої, предметно-практичної, образотворчої, музичної, рухової, театралізованої тощо [3, с. 171].

Тому, основними завданнями педагогів є:

1) бути взірцем моральності й доброчесності для дітей та батьків;

2) постійно забезпечувати дітям відчуття радості та задоволення від спілкування;

3) залучати батьків до освітньої діяльності по духовно-моральному вихованню дітей;

4) виховувати у дітей почуття любові і прихильності до сім'ї, роду та Батьківщини;

5) розкрити дітям неоціненне багатство, глибину народної мудрості, національних надбань через використання народного фольклору;

6) розширювати уявлення про культуру, православні свята та народні традиції свого народу;

7) збагачувати досвід доброзичливих взаємин з однолітками, турботливого ставлення до рідних та близьких людей, дотримання моральних та етичних норм під час різних видів діяльності;

8) сприяти формуванню духовно-моральних якостей у процесі встановлення позитивних міжособистісних відносин, таких як: чуйність, товарицькість, дружелюбність.

Таким чином, питання духовно-морального виховання особистості є надзвичайно актуальним і важливим, оскільки його основою навчальний заклад та середовище, в якому проживає дитина. Доцільно починати з дошкільного віку, що допоможе закласти повноцінну основу особистості дитини та забезпечити її всебічний розвиток на наступних етапах життя. Використання надбань домашнього виховання має важливе значення для формування духовно-моральних почуттів, норм і правил поведінки, засвоєння духовно-моральних звичок. Цілеспрямована, систематична та взаємопов'язана діяльність батьків і вихователів забезпечить ефективність результатів духовно-морального виховання дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Барна Х. В. Підходи до формування морально-етичних понять у старших дошкільників. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія : Педагогіка та психологія. 2016. Вип. 1. С. 170–173.

2. Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку на засадах родинної педагогіки. (<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/18755/1/24.pdf>).

3. Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку на християнських цінностях: навч. прогр. та календарно-темат. план / А. М. Богуш, І. Л. Сіданіч, В. Є. Сучок [та ін.]. К.: ВБФ «Східноєвропейська гуманітарна місія», 2016. 124 с.

4. Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку [програма з духовно-морального виховання дошкільників; навчально-методичний посібник] /В.В.Скрипник, В.Є.Сучок; за ред. В.М. Жуковського. 2-ге вид., доп. і перероб. Острог: Видавництво національного університету «Острозька академія», 2012. 184с.

5. Закон України про дошкільну освіту [електронний ресурс] / режим доступу: [https:// zakon.help/law/2628-III](https://zakon.help/law/2628-III)режим доступу: <https://mon.gov.ua/%DO%9D%DO%BE%DO%B2% DO% B8%DO%BD%DO%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf>

6. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Вибр. Твори: В 5. т. К.: Рад. шк., 1976–1977. Т. 3. С.5–279.

Тимченко О.В.

викладач природничих дисциплін,
*КЗ КОР «Білоцерківський гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж»,
м. Біла Церква, Україна*

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОСВІТИ

Невіддільною частиною нашого сьогодення стали технології, активне впровадження яких відбувається в усі галузі економіки, медицини, науки, освіти. Освіта, що має суттєвий вплив на розвиток людської цивілізації, нині спрямована не лише на надання формальних знань, а й на розвиток особистості. Сучасна освіта має забезпечувати становлення життєвих навичок здобувача освіти, формування його критичного мислення, занурення в захопливий процес навчання.

Система взаємовідносин між учасниками освітнього процесу, що організована на основі спільності інтересів, рівноправності, поваги, взаємних прав, обов'язків та активної участі в досягненні поставлених цілей повною мірою реалізується через розвиток принципів педагогіки партнерства. Педагогіка партнерства забезпечує взаємодію педагога і вихованців, формування компетентностей у здобувачів освіти в з метою підготовки їх до майбутнього життя, виховання свідомих громадян із системою ціннісних орієнтацій, залучення молодого покоління до співпраці з соціумом. Саме на цьому наголошується в Законі України «Про освіту» [1]. Тому перевага надається партнерській співпраці, а не змістовому аспекту навчання.

Педагогіка партнерства, як зазначено в Концепції Нової української школи, – одна із дев'яти її ключових компонентів, що визначає особистість в суспільстві як найбільшу цінність. Зокрема, в Концепції виділено ключові принципи партнерства, що роблять його успішним, а саме:

- повага до кожного здобувача освіти як особистості;
- позитивне ставлення до всіх учасників освітнього процесу;
- відносини, побудованих на взаємній довірі;
- відкритий діалог, заснований на взаємодії;
- стимулювання бажання здобувачів бути активними в навчанні;
- відсутність примусу до вихованців;
- інтенсифікація інноваційної діяльності;
- забезпечення соціального партнерства [2, С. 14].

У зв'язку з європейською інтеграцією постала нагальна потреба впровадження в освітню систему України педагогічного партнерства, яке поєднує принципи активного залучення здобувачів, інклюзивного навчання, демократичних способів пізнання та існування.

За партнерської взаємодії освітній процес організовується як спільна діяльність педагога і вихованців, і забезпечує:

- індивідуальну стратегію розвитку особистості;
- наявність обоюдної мети та відповідальності за результати навчання;
- урахування інтересів і потреб здобувачів, високий рівень їхньої самостійності;
- координацію та управління діяльністю учасників;
- міжособистісні контакти.

Інтенсивна комунікація учасників освітнього процесу, різноманітність її видів, рефлексія власної діяльності,

спрямованість на результат та спільна відповідальність – характерні риси педагогічної взаємодії у контексті педагогіки, що ґрунтується на партнерстві.

Водночас новий формат взаємодії сприяє розвитку творчих здатностей особистості, умінь самостійно здобувати нові знання та практично застосовувати їх в нестандартних умовах, успішній самореалізації в житті. Важливим принципом сучасного освітнього середовища закладу освіти є створення умов для вільного розвитку особистості, в ході якого відбувається формування і розвиток компетентностей. Тож партнерська взаємодія є основою для формування необхідних компетентностей у студентів педагогічних закладів фахової передвищої освіти – майбутніх вчителів початкової школи.

У Державному стандарті початкової освіти, реалізуючи компетентнісний підхід, виокремлено екологічну компетентність, яка закладає підґрунтя [3]:

- екологічного природокористування;
- моделей поведінки, спрямованих на збереження природи;
- бережного використання ресурсів природи;
- усвідомлення необхідності природоохоронної діяльності для сталого розвитку суспільства.

На нашу думку, екологічна компетентність може розглядатися як результат екологічної освіти. Відомо, що компетентність трактується як здатність і готовність до певної діяльності. Тому екологічна діяльність забезпечує з одного боку формування екологічної компетентності, а з іншого є її проявом. Така діяльність може включати систему навчальної діяльності, що спрямована не лише на формування знань, умінь, поглядів і переконань особистості, але й на розвиток відповідальності за стан довкілля, готовність його поліпшувати шляхом прийняття екологічно виважених рішень. Важлива

роль у цьому процесі належить навчально-польовій практиці з основ природознавства та краєзнавства.

Мета статті полягає у визначенні значення навчально-польової практики у формуванні екологічної компетентності майбутнього вчителя початкової школи.

У Концепції екологічної освіти в Україні наголошується на провідній ролі освітніх закладів усіх рівнів у формуванні екологічної компетентності особистості, здобутті ними екологічної освіти, забезпеченні екологічного виховання [4]. Зауважимо, що екологічна освіта розглядається як самостійний компонент загальної системи освіти, що інтегрує знання інших наукових напрямів.

Питання екологічної компетентності є актуальним предметом досліджень багатьох вітчизняних науковців, зокрема, І. Барни, О. Гуренко, Р. Мельниченко, Н. Пустовіт, С. Рудишина, Л. Титаренко та інших. Більшість авторів наголошують, що екологічна компетентність є ключовою компетентністю випускника закладу освіти, оскільки тісно пов'язана з екологічною освітою, культурою, свідомістю та цінностями людини.

Дослідники визначають екологічну компетентність як:

- здатність ухвалювати рішення, що не шкодять довкіллю;
- здатність підпорядковувати задоволення своїх потреб інтересам майбутніх поколінь, бережного ставлення до природи;
- здатність застосовувати у різних ситуаціях систему екологічних знань та досвід, що ґрунтуються на екологічних цінностях та безкорисливою взаємодією з природою;
- усвідомлення особистої ролі в розв'язанні екологічних проблем, відповідальності за наслідки власної діяльності [5, С. 8].

Формування екологічної компетентності відбувається в процесі екологічної освіти, що включає наступні аспекти: формування системи знань про довкілля; практичне застосування отриманих знань для розв'язання екологічних проблем на різних рівнях (місцевому, регіональному); передбачення певних форм поведінки та діяльності; спілкування з природою, її збереження та відновлення [6, С. 10].

Узагальнюючи різні наукові погляди та практичний досвід підготовки здобувачів освіти педагогічного закладу фахової передвищої освіти, зазначимо, що формування екологічної компетентності здійснюється під час:

- вивчення фахових дисциплін, проведення екологічно орієнтованого навчання та навчально-польової практики;
- організації позааудиторної екоспрямованої роботи (природоохоронна, натуралістична, дослідницька діяльність);
- використання інтерактивних технологій, інноваційних методів і форм організації освітнього процесу (тренінги, проекти, кейси, групова робота, інформаційно-комунікаційні технології тощо).

Зауважимо, що сформована екологічна компетентність педагога є необхідною умовою для формування й розвитку в учнів відповідних якостей особистості. Тому підготовка вчителя початкових класів, окрім засвоєння теоретичних знань, передбачає отримання ними практичних умінь і навичок роботи в природі, підготовку до організації й проведення екскурсій, формування навичок здійснення краєзнавчої роботи, ознайомлення з прийомами природоохоронної роботи тощо. Означені завдання реалізуватимуться під час проведення уроків з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у подальшій професійній діяльності. Даний курс закладає значні можливості щодо здійснення екологічної освіти, екологічного виховання, формування екологічної компетентності молодших

школярів. Адже мета природничої освітньої галузі, що реалізується інтегрованим курсом «Я досліджую світ», полягає в:

- дослідженні природи та отриманні радості від процесу її пізнання;
- усвідомленні багатоманітності природи, взаємозв'язків між її об'єктами і явищами;
- розумінні ролі людини як частини природи та їх взаємодії;
- формуванні ціннісного ставлення до природи;
- становленні відповідальної поведінки, спрямованої на збереження природи [3].

Важливою складовою підготовки майбутніх фахівців освіти до професійної діяльності є навчально-польова практика з основ природознавства та краєзнавства, яка спрямована на формування природознавчої та екологічної компетентностей. Такий вид діяльності здобувачів освіти в педагогічному коледжі забезпечує формування культури природокористування, поведінки в природних екосистемах, відповідальне ставлення до природи, в тому числі емоційне сприйняття та переосмислення явищ навколишнього середовища.

Заняття на природі не можуть бути замінені жодною іншою формою навчання, оскільки мають індивідуальну, практичну і професійну спрямованість, органічно доповнюють теоретичне навчання, забезпечують підготовку студентів до їхньої майбутньої професійної діяльності.

Формування і розвиток екологічної компетентності фахових молодших бакалаврів здійснюється шляхом налагодження активної співпраці між учасниками освітнього процесу з урахуванням можливостей зміни структури співробітництва на основі впровадження нових принципів спілкування, саморефлексії та самопізнання.

Компетентнісний потенціал навчально-польової практики з основ природознавства та краєзнавства реалізується через:

- активне залучення студентів до процесу навчання;
- здійснення досліджень за межами аудиторії, застосування знань в реальних умовах, встановлення взаємозв'язків між явищами, їх причинами та наслідками;
- розвиток і вдосконалення навичок критичного мислення;
- аналіз проблеми з різних боків для розуміння цілісної картини;
- прийняття ековідповідних рішень;
- розуміння способів збереження довкілля;
- виховання поваги і вдячності до навколишнього середовища.

Розвиток екологічної компетентності здобувачів освіти залежить від таких взаємопов'язаних компонентів, зокрема, екологічних знань, екологічних переконань та екологічної діяльності. Ці компоненти реалізовано в програмі навчально-польової практики.

Накопиченню екологічних знань сприяє вивчення: біогеоценозів, природних комплексів, ландшафтів та природних зв'язків між їхніми складовими; закономірностей розвитку живих систем, взаємозалежності між об'єктами та явищами природи.

Під час екскурсій здійснюється дослідження екологічних умов місцевості (рельєф, ґрунт, кліматичні особливості, характер зволоження, освітлення), аналіз життєвих форм рослин лісу (дерева, кущі, напівкущі, кущики, трав'янисті рослини, рослини-паразити), їх екологічних груп, видової різноманітності, ознайомлення з інформацією про охорону рослин і тварин регіону, виявлення негативного впливу господарської діяльності людини на природне середовище.

Завдання практики студенти виконують у складі невеликих груп, що сприяє активній взаємодії, співпраці та

комунікації між ними і педагогом. Правильно організована робота в групах дає змогу забезпечити високу пізнавальну діяльність здобувачів освіти, набуття навичок проведення дослідницької роботи в природі, екологічного моніторингу довкілля, збору, обробки та систематизації матеріалу.

Формування і розвиток екологічних переконань забезпечується шляхом участі здобувачів освіти в обговоренні екологічних проблем регіону проведення практики, здійсненні науково-дослідної роботи, участі в конференціях, екологічних форумах, проєктах, флешмобах, челенджах тощо. Завдяки таким формам роботи формується ціннісне ставлення до природи, усвідомлюється значення спільних зусиль для розв'язання місцевих екологічних проблем з урахуванням законів природи.

Екологічна діяльність включає просвітницьку (розповідь про природу рідного краю, розробка пам'яток про природоохоронну поведінку, створення екологічних листівок або плакатів, проведення бесід тощо); природоохоронну (екодесант, екорозвідка місцевості, прокладання екологічних стежок екологічна акція та інші); ігрову (конкурси, турніри, вікторини, квести, подорожі).

Отже, під час навчально-польової практики особливості педагогіки партнерства виявляються в її здатності забезпечувати демократичний та гуманний спосіб взаємодії, право особистості на вибір шляхів її розвитку та індивідуальної освітньої траєкторії. Саме тому партнерська педагогіка є ефективним засобом досягнення освітніх цілей, формування і розвитку компетентностей.

Водночас формування екологічної компетентності майбутніх педагогів успішно здійснюється саме в процесі польової практики через здобуття екологічної освіти, становлення екологічних переконань та екологічну діяльність із використанням інтерактивних технологій, інноваційних

форм і методів організації освітнього процесу, а також під час екоорієнтованої позааудиторної роботи. Набуті знання та вміння здобувачі освіти зможуть використовувати для проведення уроків з інтегрованого курсу «Я досліджую світ», а також краєзнавчої та природоохоронної діяльності з молодшими школярами, забезпечуючи їх екологічне виховання та формування екологічної компетентності.

Список використаних джерел:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII // Верховна рада України : офіційний веб-портал. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 01.03.2023).

2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkolacompressed.pdf> (дата звернення 05.03.2023).

3. Державний стандарт початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 / Верховна рада України: офіційний веб-портал. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF> (дата звернення 06.03.2023).

4. Про концепцію екологічної освіти в Україні // Верховна рада України : офіційний веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01#Text> (дата звернення 09.03.2023).

5. Формування екологічної компетентності школярів: наук.-метод. посібник /Н. А. Пустовіт, О. Л. Пруцакова, Л. Д. Руденко, О. О. Колонькова. Київ : «Педагогічна думка», 2008. 64 с.

6. Оцінювання сформованості екологічних компетентностей: навчально-методичний посібник /В. П. Карпенко, І. І. Мостов'як, Т. М. Пушкарьова-Безділь. УНУС, 2017. Одеса : НУ «ОМА», 2017. 59 с.

Томіліна А.О.

*доцент кафедри англійської філології,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна*

Бондаренко М.О.

*здобувач вищої освіти факультету іноземних мов,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна*

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ДИТЯЧОЇ АНГЛОМОВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (НА ПРИКЛАДІ ДЖ. РОУЛІНГ «РІЗДВЯНА СВИНКА»)

Дитяча література на сучасному етапі досягла високого розвитку і відрізняється багатою історичною традицією. Але, на превеликий жаль, вона залишається переважно поза сферою академічного інтересу дослідників у цій галузі. Наслідком цього є фрагментарний характер досліджень творів для дітей і нерозробленість літературознавчої мови опису цього складного феномену. Саме тому на даний момент необхідно звернутися до творів для дітей деяких письменників та комплексно їх дослідити: визначити коло рис, за якими цей твір можна віднести до дитячої літератури, виокремити основні проблеми, які піднімаються автором, здійснити лінгвостилістичний аналіз тексту.

Твір Дж. К. Роулінг «Різдвяна Свинка» є досить новим та не достатньо дослідженим, тому обрана тема має цінність також для інших науковців. Для філолога та вчителя англійської мови важливо усвідомлювати, що цікавить дітей та як поринути у їхній глибокий внутрішній світ.

Основними функціями дитячої літератури вважають виховну, освітню, комунікативну, естетичну, риторичну, гедоністичну. Педагоги-керівники дитячого читання на перше місце ставлять виховну та освітню функції, що є першоосновою будь-якого навчання. Юних читачів приваблює в книжці насамперед комунікативна функція, яка допомагає їм у самопізнанні та вчить висловлювати свої почуття. Метою дитячої літератури, безсумнівно, є розвиток естетичного смаку, почуття прекрасного, усвідомлення правди в художній літературі. Тому першорядного значення набуває естетична функція літератури як мистецтва слова. Посилює кожну з вище зазначених функцій гедоністична. Виділення її як самостійної дозволяє і керівників читання фіксувати в художньому творі «складові», що дозволяють досягти евристичного ефекту. Без неї дитині з часом набридне читати. Ще одна функція дитячої літератури – риторична. Дитина оцінює книгу, читаючи її, і мимоволі приєднується до автора як співавтор [1, С. 4].

Дитяча література розповідає дитині про те, що життя набагато більше і складніше, ніж вона могла собі уявити, і в ньому є люди, схожі і не схожі на неї саму. Велика справжня дитяча книга змальовує середовище, в якому наймолодші не є беззахисними. Такі книги протистоять їхнім найпотраємнішим страхам – загубитися, бути голодним чи наразитися на смертельну небезпеку – і зміцнюють внутрішню здатність дитини впоратися з цим страхом. Вони дозволяють дитині відволіктися від реальності та повернутися до неї, будучи краще підготовленою до виживання в ній.

Дитячий роман Джоан Роулінг «Різдвяна Свинка» був обраний як типовий твір для дітей. Цей твір вже здобув прихильність юних читачів. Дитяча література відповідає рівневі дитячих знань, їхньому психологічному розвитку і має свої жанрові та художні особливості, відповідну тематику і технічне оформлення.

Читачу, для створення загальної уяви про персонажа, недостатньо лише опису зовнішності, рис характеру, поведінки та ін., адресант має почути героя, уявити тембр і манеру мовлення, можливі фонетичні відхилення, інтонації. На перцептивному рівні читач кваліфікує м'які, оксамитові, дзвінкі тембри як позитивні; на відміну від цього різкі, тверді, уривчасті, напружені, скрипучі і тремтячі сприймаються як негативні

Деякі штрихи, які пов'язані з манерою говорити або вимовляти звуки, додають образу героя надзвичайної яскравості Різдяній свинці:

«Exactly,» said the Christmas Pig. «And that means there's a chance – just for one night, we couldn't do it at any other time – that we can get your pig back.»[2]

Важливу роль в доборі лексем для створення образу персонажа відіграє вплив екстралінгвального чинника. Мова – це живий організм, якому притаманний розвиток та зміни, адже «не мають розвитку, а тому не змінюються лише мови, які підпадають під визначення «мертві». Мови, якими послуговуються, постійно зазнають змін на всіх рівнях».

Лексичні одиниці, які добирає автор, щоб передати мовлення героя, допомагають додати характерних рис до портрету персонажа і зрозуміти його почуття.

«I'm not leaving without you,» said Jack, still trying to break the padlock, but it wouldn't shift.

«It's too late!» said the Christmas Pig, his tears now trickling down his face». [2]

Ще одним важливим акцентом визначаємо опис місця або місцевості, де розгортаються ті чи інші події і який, на нашу думку, є важливою складовою для уточнення характеристики героїв. У мовознавстві такі місця отримали назву локуси, які розуміються як «окрема область художнього простору, місце

події, що визначається певними межами». Так на початку роману ми знайомимось з його головним героєм Джеком та Галною свинкою, через яку і почалась історія роману:

«Dur Pig was a small toy pig made of the same material as a soft towel. He had little plastic beans in his tummy, which made him fun to throw. His squishy trotters were exactly the right size to wipe away a tear. When his owner, Jack, was very young, he fell asleep every night sucking Dur Pig's ear».

Серед письменників, які пишуть для дітей, Джоан Роулінг є одним з тих, хто славиться цим особливим стилем наративних стратегій. Що відрізняє Дж. Роулінг від багатьох інших дитячих авторів, так це її надзвичайний стиль. Її глибокий світ деталізований, дивовижна задумка, яка захопила весь світ. Вона має унікальний спосіб опису персонажів, і це надає незвичайних поворотів її історіям. Хоча деякі її романи викликають суперечки, ці суперечки приносять їй більшу славу і приваблюють багатьох читачів, особливо підлітків [3].

Тому, можемо ствердити, що роман «Різдвяна Свинка» є уособленням наших дитячих почуттів та перехід від дитинства до дорослого життя, що в певний момент відчуває кожна людина. Джоан Роулінг зробила надзвичайне звичайним, вона втілила в простій речі, тобто Різдвяній Свинці, в якій вона втілила цілий світ почуттів та емоцій.

Список використаних джерел:

1. Кизилова В. Дитяча література: стан, проблеми, перспективи / В. Мельник. – Луганськ: 2009. – 5 с.
2. Джоан Роулінг Різдвяна свинка. [Електронний Ресурс]. Режим доступу до журн.: <https://chitaka.com.ua/knigi/rizdvyanasvynka/#chitat-online-chitalka>.

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

3. Джоан Роулінг Про дивовижну магію речей [Електронний Ресурс]. Режим доступу до журн.: <https://www.nytimes.com/2021/12/24/books/review/jk-rowling-christmas-pig.html>.

СЕКЦІЯ 5.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Левашова Ю.С.

доцент кафедри інженерної екології міст,
*Харківський національний університет міського господарства
ім. О.М. Бекетова
м. Харків, Україна*

Косенко Н.О.

доцент кафедри охорони праці та безпеки життєдіяльності,
*Харківський національний університет міського господарства
ім. О.М. Бекетова
м. Харків, Україна*

Крот О.П.

професор кафедри теплогазопостачання,
вентиляції та теплоенергетики,
*Національний університет «Полтавська політехніка
ім. Ю. Кондратюка»
м. Полтава, Україна*

Крот О.Ю.

професор кафедри галузевого машинобудування та мехатроніки,
*Національний університет «Полтавська політехніка
ім. Ю. Кондратюка»
м. Полтава, Україна*

ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ВИКОРИСТАННЯМ ДЕТЕКТОРІВ ПОВІТРЯ В УЧБОВИЙ ПРОЦЕС

Практичні та лабораторні заняття є складовою частиною навчальних курсів, вони, зазвичай, слідуєть за лекціями й тим

самим наповнюють теоретичний курс практичним змістом. Етимологія ключових понять «лабораторія» та «практика» вказує на сформовані в далекі часи поняття, пов'язані із застосуванням тим, хто навчається, розумових, трудових фізичних зусиль для вирішення наукових і життєвих завдань, що потребують посиленої практичної діяльності, як відомо з [1].

Підвищення ролі лабораторних робіт пов'язане зі швидким розвитком експерименту в його сучасній формі, унаслідок чого практично всі випускники вищого навчального закладу повинні бути підготовлені до дослідницької роботи. Лабораторні роботи мають особливо яскраво виражену специфіку залежно від конкретної навчальної дисципліни.

У вищій школі лабораторним заняттям приділяється значне місце (залежно від характеру спеціальності, від 20 до 30 % навчального часу). Робота в лабораторіях сприяє формуванню в студентів ініціативи, спостережливості та самостійності у прийнятті рішень. У процесі виконання лабораторних робіт більшість теоретичних положень, розрахунки та формули, стають конкретними, як розглянуто в [2].

Для підсилення експериментальної підготовки здобувачів навчальними планами ряду технічних спеціальностей, крім обов'язкових лабораторних занять, практикумів і спеціальних практикумів, передбачаються також практикуми за власним вибором студентів і факультативні практикуми. Це дозволяє бажаючим більш глибоко занурюватися у обрану ними галузь науки.

Оновлена експериментальна база кафедри дозволяє проводити лабораторні роботи з досліджень екологічної токсичності формальдегіду і його дії на людини.

Важливими задачами даної лабораторної роботи є визначення головних впливів формальдегіду на організм людини, експериментальне підтвердження наявності формальдегіду в приміщеннях з полімерними речовинами.

Об'єкт дослідження – процес забруднення повітряного середовища формальдегідом. Предмет дослідження – токсичні

властивості формальдегіду в приміщеннях з полімерними речовинами.

Методи дослідження. Для досягнення мети і вирішення поставлених задач в роботі використано комплексні методи: методи, що використовуються на теоретичному рівні дослідження, особливість теоретичного дослідження полягає у використанні абстрактних уявлень, ідей, положень, концепцій, які мають безпосереднє відношення до процесу практичного пізнання, включають аналіз літературних джерел з питань токсичності формальдегіду і його дії на людину; та методи емпіричного дослідження: спостереження, експеримент, вимірювання, порівняння, оцінка і прогноз .

Експериментальні дослідження здобувачами проводяться при використанні детектора повітря.

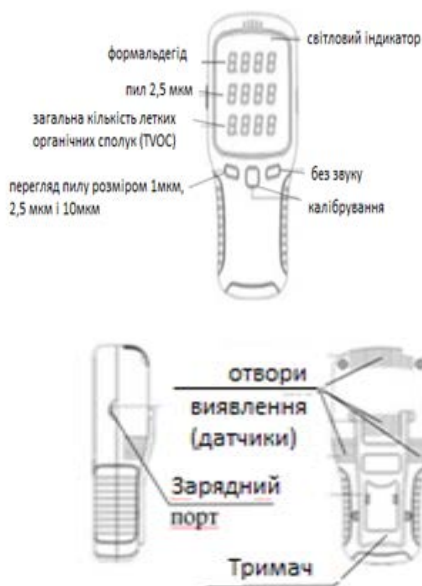

Рис.1 Загальний вигляд приладу

Методика експериментальних досліджень має наступну схему:

1. При використанні приладу вперше, або якщо він довгий час не використовувався, його детектори могли запилитися, що може вплинути на результат. В цьому випадку потрібно спочатку включити детектор і помістити його в холодне вентилязоване місце більше ніж на 1 годину. (Вентиляція повинна бути постійною)

2. Включити живлення і запустити детектор.

3. Після завершення використання приладу, вимкнути живлення .

При роботі з приладом потрібно дотримуватися наступних умов:

- при роботі з приладом на нього будуть впливати зовнішні речовини, тому треба уникати попадання спецій, парфумерії, фарби, освіжувачів повітря, сигарет, алкоголю та інших хімічних забруднювачів;

- повітря циркулює через прилад постійно. В різний час в отворах для виявлення і в повітрі приміщення вміст формальдегіду може бути різним - тому значення постійно змінюються;

- при тестуванні треба уникати прямої дії вентилятора, кондиціонера або сильного вітру, це вплине на точність. Треба розташовувати детектор у відносно стійкій області повітряного потоку.

- якщо протягом 24 годин до обстеження приміщення буде закрито - це дасть більш точний результат. Якщо перевірити одну кімнату в декількох точках, то середнє значення показань - це середній вміст в повітрі приміщення;

- не треба ставити прилад в середовищі з високою концентрацією формальдегіду (за межами діапазону випробувань), інакше це може пошкодити детектор;

- не проводите вимірювання за межами температури і вологості, це вплине на точність тестування;

- якщо тестування виконується при низькій напрузі (розрядженому приладі), в значеннях буде деяка помилка.

Таким чином, при проведенні лабораторних робіт здобувачі набувають наступних компетенцій:

- обґрунтовують дослідження екологічної токсичності формальдегіду і його дії на людину у зв'язку з широким використанням його в складовій частині синтетичних смол і полімерів, будівництві, текстильній, меблевої, гумової промисловості і в медичній практиці;

- визначають головні впливи формальдегіду на організм людини його мутагенний і канцерогенний, ембріотоксичний і нейротоксичний ефекти;

- експериментально підтверджують наявність формальдегіду в приміщеннях з полімерними речовинами. У ході експериментальних досліджень здобувачі отримують характеристику повітря за наявністю формальдегіду в приміщеннях з постійним чи тимчасовим перебуванням людей.

Список використаних джерел:

1. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі. Навчальний посібник. - К.: ЧП, 2007. -211с.

2. Михайличенко О. В. Методика викладання суспільних дисциплін у вищій школі: Навчальний посібник./Вид. друге. Доп. та перероблене. – Суми, СумДПУ, 2009. – 122 с. Рекомендовано МОН України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів.

*Матеріали XXXI-ї Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

Сметанкіна Н.В.

доктор технічних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач відділу вібраційних і
термоміцнісних досліджень,
*Інститут проблем машинобудування
ім. А.М. Підгорного НАН України
м. Харків, Україна*

Сичова Т.О.

кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри фізики та математики,
*Державний біотехнологічний університет
м. Харків, Україна*

Сичов А.І.

кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри обладнання та
інжинірингу переробних і харчових виробництв,
*Державний біотехнологічний університет
м. Харків, Україна*

ОПТИМІЗАЦІЯ КОНСТРУКЦІЙ З КОМПОЗИТНИХ МАТЕРІАЛІВ НА ОСНОВІ ПОШУКОВОГО МЕТОДА

Технічний прогрес, з одного боку, породжує необхідність розробки нових конструкційних матеріалів, а з іншого – в значній мірі залежить від результатів цих розробок. Нові матеріали, які з'являються в зв'язку з необхідністю удосконалення існуючих конструкцій, відкривають можливості для реалізації нових конструктивних рішень та розробки нових технологічних процесів [1, 2].

На цей час існуючі матеріали вже не можуть задовольнити зростаючі до них вимоги. Вирішити цю проблему, створити матеріали з комплексом необхідних характеристик, можна лише створивши відповідних композицій, в яких об'єднані кращі якості окремих складових. За рахунок вибору компонентів, їх концентрації, розмірів, форми, орієнтації і міцності з'єднання один з одним, фізико-механічні властивості композиційних матеріалів можна регулювати в дуже широких межах. Використання композиційних матеріалів дозволяє значно зменшити масу літаків, ракет, автомобілів, суден, збільшити потужність двигунів, створити нові конструкції, працездатність яких раніше обмежувалась відсутністю необхідних матеріалів [3, 4].

Властивості композитних матеріалів визначаються властивостями їх компонентів та їх взаємодією. Наприклад, метал-діелектричні композити матимуть той самий набір електрофізичних характеристик, що й матеріал матриці та матеріал дисперсної фази, тобто, як і діелектрична полімерна матриця, композит буде характеризуватись певною здатністю до поляризації, а отже діелектричною проникністю, а також певними механізмами діелектричного розсіяння, притаманними матеріалу матриці. Але на відміну від матеріалів-складників, взятих окремо, композит характеризуватиметься додатковими властивостями [5].

При виготовленні виробів ракетно-космічної техніки, поширені полімерні композитні матеріали – вуглепластики, органічні пластики, склопластики та боропластики [6, 7].

Вуглепластики – композиційні матеріали, в яких вуглецеві волокна. Вуглецеві волокна отримують з синтетичних і природних волокон на основі целюлози, сополімерів акрилонітрилу, нафтових і кам'яновугільних пеків і т.д. На основі вуглецевих волокон і вуглецевої матриці

створюють композиційні вуглеграфітові матеріали – найбільш термостійкі композиційні матеріали, здатні довго витримувати в інертних або відновних середовищах температури до 3000° С. Їх переваги – низька щільність і вищий модуль пружності порівняно з склопластиками, дуже легкі і, в той же час, міцні матеріали. Використовуються у авіації, ракетобудуванні, машинобудуванні, космічній техніці. З вуглеуглепластиків роблять вузли здатні витримувати великі температурні навантаження притаманні ракетної техніки і швидкісних літаків, гальмівні колодки і диски для швидкісних літаків і багаторазових космічних кораблів, електротермічне устаткування [4, 5].

Оптимальному проектуванню композитних елементів під впливом динамічних, зокрема нестационарних навантажень, присвячена незначна кількість публікацій через математичну складність розв'язання задачі про нестационарне деформування конструкції [6, 7]. Таким чином, не дивлячись на те, що в наш час існує багато чисельних методів розрахунку елементів конструкцій, є нагальна потреба розвитку аналітичних методів, які дають змогу аналізувати вплив окремих факторів на напружено-деформований стан і оптимізувати параметри композитних елементів.

Метою цієї роботи є саме розв'язання задачі оптимального проектування шаруватих ортотропних незамкнених циліндричних оболонок, шари яких виготовлені з вуглепластику, при імпульсному навантаженні, для отримання якого було використано метод занурення [8] та пошуковий метод оптимізації з адаптивним керуванням обчислювальним процесом [9, 10].

Розроблена методика оптимального проектування ортотропних шаруватих оболонок мінімальної маси при імпульсному навантаженні, що враховує геометричні

обмеження й обмеження на міцність. Досліджено вплив радіуса кривини на оптимальні параметри оболонок. Ефективність чисельної реалізації запропонованої методики досягнута завдяки застосуванню методу занурення для розв'язання задачі про нестационарні коливання оболонок та пошукового гібридного методу оптимізації для розв'язання задачі мінімізації маси оболонок. Розроблена методика може бути використана для проектування шаруватих елементів енергетичних, транспортних і будівельних конструкцій під впливом високошвидкісних інтенсивних навантажень. Отримані залежності дозволяють конструктору підібрати відповідні параметри шаруватих конструкцій та оцінити їх міцність та надійність за різних умов експлуатації.

Список використаних джерел:

1. Sierikova O., Koloskov V., Degtyarev K., Strelnikova O. The deformable and strength characteristics of nanocomposites improving. *Materials Science Forum*. 2021. Vol. 1038. P. 144–153.
2. Nikbakht S., Kamarian S. Shakeri M. A review on optimization of composite structures – Part II: functionally graded materials. *Composite Structures*. 2019. Vol. 214. 838–102.
3. Гонтаровський П.П., Сметанкіна Н.В., Гармаш Н.Г., Глядя А.О., Клименко Д.В., Сиренко В.М. Дослідження напружено-деформованого стану паливного бака вафельної конструкції ракети-носія. *Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій*. 2019. Вип. 29. С. 91–102.
4. Сметанкіна Н.В., Шупіков О.М., Угрімов С.В. Математичне моделювання процесу нестационарного деформування багат шарового оскління при розподілених та локалізованих силових навантаженнях. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2016. № 3(58). С. 408–413.

5. Zhang H.M., Xing Y.F. Optimization of a class of composite method for structural dynamics. *Computers and Structures*. 2018. Vol. 202. 60–73.

6. Malykhina A.I., Merkulov D.O., Postnyi O.V., Smetankina N.V. Stationary problem of heat conductivity for complex-shape multilayer plates. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Математичне моделювання. Інформаційні технології. Автоматизовані системи управління*. 2019. Т. 41. С. 46–54.

7. Smetankina N., Malykhina A., Merkulov D. Simulating of bird strike on aircraft laminated glazing. *MATEC Web of Conferences*. 2019. Vol. 304. P. 01010-01016.

8. Smetankina N., Semenets O., Merkulova A., Merkulov D., Misura S. Two-stage optimization of laminated composite elements with minimal mass. *Smart Technologies in Urban Engineering. STUE-2022. Lecture Notes in Networks and Systems*. Springer, Cham, 2023. Vol. 536. P. 456–465.

9. Misura S., Smetankina N., Misiura Ie. Optimal design of the cyclically symmetrical structure under static load. *Lecture Notes in Networks and Systems. Integrated Computer Technologies in Mechanical Engineering-2020*. Springer: Cham, 2021. Vol. 188. P. 256–266.

10. Шелудько Г.А., Шупіков О.М., Сметанкіна Н.В., Угрімов С.В. Прикладний адаптивний пошук. *Харків: Око*, 2001. 191 с.

СЕКЦІЯ 6.

ПСИХОЛОГІЯ

Гарбар С.В.

викладач кафедри дошкільної освіти,
*Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
м. Умань, Україна*

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ НА РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Із виникненням кінематографу майже одночасно й постала проблема впливу мультимедіа на розвиток особистості дитини дошкільного віку. Якщо раніше діти більшу частину часу проводили на вулиці з однолітками, то зараз живе спілкування витісняють мультфільми. Переглядаючи мультфільми про улюблених героїв, вони поринають у фантастичний світ, порівнюють себе з вигаданими персонажами, відтворюють їх поведінку. Перебуваючи під впливом мультимедії, у дитини починає формуватися її власна картина світу, яка суттєво відрізняється від реальної. Головне питання, яке постає при аналізі мультфільмів з психологічної точки зору, полягає у тому, чи відповідають ті чи інші мультиплікаційні продукти реальним віковим можливостям сприйняття, потребам та запитам наймолодших глядачів. У тому числі мова йде і про психологічну безпеку трансляції дітям різноманітних мультиплікаційних образів та сюжетів.

Таке питання і визначає необхідність виокремлення провідних психологічних особливостей та вимог, що повинні пред'являтися до мультиплікаційного фільму як продукту саме для дитячої глядацької аудиторії.

Сутність мультиплікації та деякі психологічні особливості мультиплікаційних фільмів досліджуються у працях вітчизняних дослідників Н. Капельгородської, Б. Крижанівського та О. Шупик. Психологічні особливості сприйняття дітьми кіно- і телевізійної продукції аналізуються у працях Р. Силко, Л. Баженової, Є. Захарової, Б. Степанцева.

Як зазначає Р. Силко, «мультиплікація є універсальним багатогранним засобом розвитку дитини у сучасному візуально насиченому світі. Виразні засоби мультиплікації є найбільш природними для дитячого віку стимуляторами творчої активності та розкнутості мислення» [3, с. 188].

Мультиплікаційні фільми подобаються дітям завдяки легкості сприйняття, яскравості, розважально-веселому характеру, чіткості характерних рис улюблених героїв. Саме через них нарівні з вихованням дитиною можуть засвоюватися базові шаблони поведінки у соціальних відносинах, основні цінності людства (милосердя, справедливість, любов тощо). Герої мультиплікаційних фільмів можуть стати для дитини втіленням доброти, сміливості, щедрості, чуйності та інших цінних людських якостей. Порівнюючи себе з улюбленими героями, дитина має можливість навчитися позитивно сприймати себе, справлятися зі своїми страхами і труднощами, шанобливо ставитися до інших. Події, що відбуваються в мультфільмі, дають змогу навчити дитину сприймати і використовувати пізнавальну інформацію, отриману з телепередач; вчитися оцінювати події сюжету; вміти приймати рішення; виробляти судження; вчитися спілкуватися, співпрацювати з іншими; захищати та поширювати власні

інтереси і цінності, підвищувати обізнаність, розвивати мислення та уяву, формувати світогляд [4, с. 17].

Сприйняття дитиною навколишнього світу не досконале, тому дитина ще не може самостійно усвідомити трансльований сюжет. Тож, відсутність дорослого, як посередника у тлумаченні змісту мультиплікаційних фільмів, спричинює хаотичне сприйняття інформації. Відбувається сліпе копіювання поведінки та висловлювань мультиплікаційних персонажів без розуміння сутності та значення сприйнятої інформації. Як результат, засвоєння трансльованої інформації значно ускладнюється, а подекуди і деформується.

Оскільки усі психічні процеси у дитини дошкільного віку знаходяться на стадії формування та розвитку, то дуже важливо саме у цей віковий період дозувати час дитини, проведений перед екранами телевізорів чи моніторами інших гаджетів. У щоденний розклад варто додавати різні види активності, розвивальних занять тощо. Через особливості дитячої психіки, недостатньої сформованості психічних процесів, діти є вразливими та залежними від телевізійних чи мультимедійних впливів. Такі особливості виокремила у своєму дослідженні О. Міненко: відсутнє або слабе розрізнення реального світу та вигаданого, що може призвести до сприймання дитиною сюжету як частини реальності; наслідування – це один із провідних механізмів психічного розвитку, а також засвоєння соціального досвіду. Безумовно, першочергово дитина наслідує значущих дорослих – батьків, далі ровесників і улюблених героїв мультфільмів; некритичне сприймання і автоматичне засвоєння інформації через несформоване критичне мислення; з розвитком дитини відбувається формування моделі світу через інформацію, отриману з оточуючого середовища, тож у деяких випадках мультимедія може відігравати провідну роль у цьому питанні,

адже діти проводять багато часу перед екранами телевізора; окрім побудови моделі світу, дитина має знайти у ній своє місце, що відбувається за принципом приєднання до більшості, а та більшість, яка є у екрані телевізора чи будь-якого іншого гаджета не завжди відповідає суспільним і моральним нормам [2, с. 188].

Враховуючи зазначене, виокремимо критерії відбору мультфільмів для роботи з дітьми дошкільного віку. Зупинимось на них детально.

Вимоги до зорового ряду (відеоряду) – відповідність відеоряду можливостям дитячого сприйняття: помірنا швидкість пред'явлення відеоматеріалу; помірна яскравість фарб, гармонія кольору; помірна «видовищність» мультфільму.

Вимоги до звукового ряду (аудіоряду) – відповідність структури аудіоряду мультфільму віковим можливостям дошкільника: зрозуміла дитині лексика, відповідна її віку і словниковому запасу; помірна «завантаженість» відеоряду вербальним супроводом (відсутність «рясної» мови); емоційно забарвлена мова героїв, підсилює смислове, чуттєву навантаження фільму.

Вимоги до сюжетної лінії – чіткість, простота і доступність сюжету: динамічний, експресивний розвиток сюжету, захоплення дитини подією, що відбуваються на екрані; наявність «ідеї-почуття», основного емоційного тону, який безпосередньо впливає на глядача, спонукає в ньому різноманітні емоції; наявність кульмінаційних моментів; «сенс» мультфільму; відсутність демонстрації небезпечних для життя і збереження здорових форм поведінки.

Вимоги до образу персонажів мультфільму – барвистість, оригінальність, експресивність, типовість (впізнаваність) та індивідуальність уявлення героїв, що запам'ятовується характер їх образів; яскравість прояви характерологічних рис

персонажів, наочний прояв цих ознак у сюжетній лінії; переконлива демонстрація персонажем корисних звичок, необхідності виконання правил і норм поведінки; благородство, відвага, успішність і харизматичність позитивних героїв як можливість пробудження бажання дошкільника наслідувати їх [1, с. 170].

На основі аналізу наукової літератури ми розробили кілька рекомендацій, які допоможуть забезпечити дітей під час перегляду мультфільмів та іншого мультимедійного контенту. Наприклад, важливо обмежити час перегляду мультфільмів та іншого мультимедіа, а також вибрати контент, який буде приємним для дитини і допоможе їй пізнавати різні сторони життя. Варто обговорювати з дитиною сюжет мультфільму та разом переглядати його, щоб зрозуміти, як вчинки героя можуть вплинути на дитину.

Таким чином, мультиплікаційний фільм може виступати як ефективний вихователь, оскільки володіє багатими можливостями: переживаючи різні емоції разом з героями мультфільмів, діти створюють для себе модель навколишнього світу, навчаються розрізняти добро і зло, приміряють на себе різні ролі і формують образи для наслідування. Перегляд моделей поведінки героїв мультфільмів дасть змогу виробити стереотипи зразків поведінки в суспільстві; отримати першу життєву інформацію, своє перше сприйняття навколишнього світу, сформувані оціночне ставлення до світу, що є одним із важливих завдань у роботі з дітьми дошкільного віку.

Для того, щоб сформувати цілісну гармонійну особистість з міцними світоглядними і моральними орієнтирами, необхідним є ретельний контроль мультиплікаційних вподобань дитини зі створенням сприятливого середовища задля становлення особистості.

Список використаних джерел:

1. Кушнір В.М., Сопівник Р. В. Формування уявлень про моральні якості та норми у дітей старшого дошкільного віку засобами мультиплікаційних фільмів // *Наука і освіта*. С. 170-175.
2. Міненко О. О. Психологічний аналіз сучасної мультиплікаційної продукції та її вплив на психічний розвиток дитини. *Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. Випуск 41. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2018. С. 188-205.
3. Силко Р.М. Мульт-терапія як технологія виховання дітей. Активна мульт-терапія. *Вісник ЧНПУ. Серія: Педагогічні науки*. 2014. № 120. С. 188.
4. Северенчук Н. Вплив анімаційних фільмів на розвиток психічних процесів дитини. *Психолог*. 2007. № 4. С. 17–21.

Готич В.О.

аспірант кафедри соціальної психології,
*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФЕНОМЕНУ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Сучасне розуміння посттравматичного зростання містить позитивний погляд на людину, яка пережила травму. Позитивний у сенсі фокусу уваги на ресурсах, на сильних сторонах, на здатності психіки адаптуватися, справлятися з негараздами і перетворювати їх на потенціал для змін.

Посттравматичне зростання як досвід позитивних змін, які виникають у результаті боротьби з важкими життєвими кризами, визначають Р. Тедескі, Л. Калхун. Вони описують його як ситуацію, при якій розвиток особистості, принаймні в окремих сферах, перевищив свій попередній рівень, той, який був до того, як в житті з'явилася криза. Людина не просто вижила, але й значуще змінилася відносно свого попереднього стану. Тобто, це не просто повернення до певної базової лінії, але – вдосконалення у певних дуже важливих для людини сферах [4].

Аналізуючи літературу з означеного питання, можна виявити певні тенденції в дослідженнях посттравматичного зростання. Робляться спроби метааналізу феномену посттравматичного зростання, проводяться експериментальні дослідження з вивчення його різних характеристик, взаємовпливів різних якостей та властивостей людини на можливість ефективного виходу з травми тощо[5].

Частина цих досліджень спрямована на створення теоретичних моделей феномену посттравматичного зростання. На сьогодні існує три найпоширеніші теоретичні моделі ПТЗ,

які активно розробляються і досліджуються: функціонально-дескриптивна (описова) модель R.G. Tedeschi та L.G. Calhoun; особистісно-центрована модель S. Joseph; біопсихосоціальна модель M. Christopher.

Автори функціонально-дескриптивної (описової) моделі R.G. Tedeschi та L.G. Calhoun описують загальний процес ПТЗ не просто як процес повернення до попереднього рівня функціонування після травми, а як зміни і якісну трансформацію особистості, процес глибокого самовдосконалення. R.G. Tedeschi та L.G. Calhoun розглядають зростання з точки зору наслідків когнітивної переоцінки початкових дотравматичних переконань і реконструкції власних уявлень про світ [1]. Саме через когнітивну обробку набутого досвіду пролягає шлях до посттравматичного зростання, алгоритм якого описано О.А. Шелюг (на основі аналізу робіт R.G. Tedeschi та L.G. Calhoun) [7]. Отже, значення феномену ПТЗ, за R.G. Tedeschi та L.G. Calhoun, – це перебудова світосприйняття унаслідок пережитого травмування з акомодациєю набутого досвіду [4].

Зміни в самосприйнятті відображають певний ступінь емоційного зростання. За свідченням респондентів, які брали участь у дослідженнях R.G. Tedeschi та L.G. Calhoun, вони відчували, як стали «кращими людьми», стали почуватися більш впевненими, самодостатніми, особливо відзначалася їхня здатність приймати реальний стан речей, вони стали відповідальними, а завдяки своєму досвіду почали не боятись майбутнього.

Зміни в міжособистісних стосунках відображають уявлення людей з ознаками ПТЗ про зближення одне з одним, покращення та поглиблення сімейних та родинних стосунків. Зміни у філософії життя проявляються у підвищенні оцінки власного життя, переоцінці цінностей, позитивних змінах у пріоритетах, мудрості та зростаючому почутті духовності. Описуючи своє життя, ці люди підкреслюють неоціненну

вартість кожного дня, бажання та натхнення пізнавати, творити, шукати нові шляхи [5].

Особистісно-центрована модель S. Joseph, яку було побудовано на основі поглядів К. Роджерса, так само ґрунтується на ідеї когнітивної акомодатії травматичного досвіду та перебування Я-концепції. У межах цієї моделі вважається, що когнітивна обробка нової інформації внаслідок травмування може здійснюватися або шляхом асиміляції в рамках існуючої моделі світу, або вже існуючі моделі можуть акомодувати нову інформацію. З метою досягнення вищого, ніж до травми, особистісного рівня, людина має піти шляхом так званої позитивної акомодатії, що є процесом трансформації Я-концепції та оновлення світогляду, що сприяє зростанню [2,3].

Одну з перших спроб створення інтегративної багатовимірної платформи для теоретичних та експериментальних досліджень здійснив вчений М. Christopher у рамках запропонованої ним біопсихосоціально-еволюційної моделі травматичної стресової реакції [6].

За М. Christopher, реакція на травмування – це еволюційно успадкований механізм метаучіння, що руйнує та реконструює метасхеми (концепції особистості, суспільства та природи) [6]. Загалом цей процес має одночасно біологічний, психологічний та соціальний характер. Науковець зазначає, що біологічна природна реакція на травму може проявлятися як у вигляді ПТСР, так і у вигляді ПТЗ. Важливим фактором, який визначає результат посттравматичного розвитку є, на думку М. Christopher, якість взаємодії з середовищем. Як приклад автор наводить ознаки ПТСР – надмірна уважність, когнітивна ресимуляція (відтворення подій у свідомості), емоційна дисоціація тощо, які є адаптивними реакціями на екстремальну загрозу, що при певних соціокультурних умовах цивілізованого суспільства стають патологічними і які, з

іншого боку, можуть бути підґрунтям ПТЗ (пильність та уважність допомагає убезпечити себе від подальших травмувань у майбутньому; ресимуляція сприяє виробленню нових, більш ефективних реакцій на схожу загрозу; дисоціація допомагає відокремити емоційний досвід від когнітивних схем/сценаріїв, унаочнити відсутність співвідношення між ними і уникати в майбутньому подібних помилок, по-новому опрацьовувати інформацію) [6].

Отже, як підсумовує науковець, в основі проблеми посттравматичного розвитку є конфлікт між еволюційно старшими та новішими системами, організм стає вразливим у випадку, коли відбувається їх дисоціація або коли відбувається домінування однієї системи над іншою. Шлях для вирішення цього конфлікту полягає, на думку М. Christopher, у реконструюванні когнітивних схем. [6,7].

Отже, як видно з опису теоретичних моделей посттравматичного зростання, усі вони так чи інакше зосереджують свою увагу на трансформації ціннісно-смилової сфери особистості, що відбувається внаслідок переживання травматичного досвіду шляхом когнітивної обробки. На нашу думку, усі описані моделі є компліментарними, адже вони хоч і розглядають посттравматичне зростання під різними кутами зору, але не суперечать одна одній. Подальшим кроком у теоретичних дослідженнях має бути створення платформи для практичного застосування наукового доробку, щоб мати змогу допомагати постраждалим трансформувати свій важкий досвід у посттравматичне зростання [5].

Список використаних джерел:

1. Calhoun, L.G., & Tedeschi, R.G. The foundations of posttraumatic growth: An expanded framework., Handbook of posttraumatic growth: Research and practice 2006. Рр. 1–23.

2. Joseph, S., Linley, P.A. Positive Change Following Trauma and Adversity: A Review. *Journal of Traumatic Stress*, Vol. 17, No. 1, February 2004, pp. 11–21.

3. Joseph, S., Linley, P.A. Growth following adversity: Theoretical perspectives and implications for clinical practice. *Clinical Psychology Review*, 26, 2006, pp. 1041–1053

4. Tedeschi R.G., Calhoun L.G. Posttraumatic Growth: conceptual foundations and empirical evidence. *Psychological Inquiry*, 2004. Vol. 15, No 1. 1–18.

5. Лазос Г.П. Посттравматичне зростання: теоретичні моделі, нові перспективи для практики. Режим доступу: <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v1/i45/23.pdf>

6. Christopher M. A. A broader view of trauma: a biopsychosocial-evolutionary view of the role of the traumatic stress response in the emergence of pathology and/or growth. *Clinical Psychology review*. 2006. Vol. 24. PP. 75–98.

7. Шелюг О.А. Багатовимірність феномену посттравматичного росту: біологічний, психологічний та соціокультурний складники особистісних трансформацій. *Психологія і особистість*. 2014. № 1 (5). С. 112–129.

Михальчук Д.
студентка 4 курсу
кафедри психології та соціальної роботи,
*Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

ПРОБЛЕМА ВПЛИВУ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ НА ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СТУДЕНТІВ

Життя особистості в час загальних соціальних трансформацій і потужного інформаційного тиску, які змушують перебувати в стані постійного емоційного напруження, стає загальною нормою. Перебуваючи у ситуаціях постійних стресів та емоційних навантажень, особистість, зазвичай, не приділяє належної уваги таким проблемам, як внутрішній неспокій, тривога, дискомфорт, не дивлячись на те, що вони можуть призводити до криз, тяжких душевних розладів, потрясінь, які в трагічних випадках закінчуються летально. Сучасна людина не рідко перебуває в стані тривоги та постійного стресу, що досить часто сприймається як звичне явище. Стереотипи та шаблони мислення особливо актуалізуються в умовах стресових та кризових ситуацій, і їх можна вважати важливою складовою активізації адаптаційних ресурсів особистості. Кризові стани та критичні ситуації, що їх зумовлюють, потребують пильної уваги та аналізу, оскільки від цього залежить включення адаптаційних ресурсів особистості з метою їх розв'язання та подолання. Будь-яка критична ситуація потенційно може стати для особистості кризовою (тобто такою, що веде до кризи), – це буде у повній мірі залежати від адаптивних можливостей особистості. У вітчизняній психології сама наявність критичних ситуацій у

житті людини розуміється як передумова особистісних змін – трансформується соціальна ситуація розвитку особистості, відбувається перетворення ролей, перемінюється коло осіб, включених у взаємодію з нею, спектр розв'язуваних проблем і спосіб життя. Будь-яка кризова ситуація містить небезпеку. Отже, її необхідно уникати, усувати, запобігати. Багато реакцій, що спостерігаються у зв'язку із кризами – прагнення до самоізоляції або бурхливої діяльності, – є спробою перебороти ситуацію.

Так, на сучасному етапі головну роль у житті молоді посідають проблеми мікрорівня. Тобто в молоді формується якісно нове сприйняття навколишнього світу крізь призму насамперед особистих інтересів. Їх турбує власне здоров'я, кар'єра, матеріальні блага, освіта, сім'я. Важливе місце в цьому відіграють ціннісні орієнтації, які з одного боку формуються під впливом стресових ситуацій, а з іншого наявність певних із них допомагає особистості долати ці ситуації. Сучасні трансформації суспільного життя призвели до зміни ієрархії ціннісних орієнтацій у житті молоді.

З поняттям кризи в науковій літературі співвідносяться різноманітні життєві події: професійне самовизначення, одруження, народження дитини, втрата роботи, втрата близької людини, вихід на пенсію, хвороба тощо. Спільним радикалом для них є їх підвищена емоційність, зумовлена необхідністю переосмислення людиною свого місця в житті, своїх прав, обов'язків, відповідальності. Як факт настання кризи, так і вся динаміка її перебігу не залежить від свідомої волі людини. Все поле прояву індивідуальної волі в життєвій кризі особистості обмежується тільки одним феноменом – вибором людиною напряму розвитку кризи: напряму духовної (психологічної, екзистенційної) смерті або духовного відродження. Мова йде про міру усвідомленості і самокерованості життя людини, про неперервність її саморозвитку.

Теоретичний аналіз і практичний досвід дозволив сформулювати наступні принципи саморозвитку особистості в процесі подолання нею життєвої кризи:

- визнання особистістю кризи як нової можливості, блага, свободи вибору, фактору саморозвитку і трансформації самосвідомості;
- орієнтація особистості в умовах життєвої кризи на вищі (духовні, вічні, трансцендентні) цінності, в тому числі цінності релігійної віри;
- визнання дуальності світу (прийняття протилежностей) як реалізації принципу додатковості;
- прийняття реальності як можливості розв'язання кризи реалізму; визнання себе в нерозривному зв'язку із цією реальністю;
- прагнення до персоналізації на ряду з процесами індивідуалізації як можливості відкриття і прийняття своєї автентичності;
- усвідомлення і визнання права прийняти себе в цілісності та єдності протилежних думок, почуттів, емоцій, мотивів, бажань і прагнень; прагнення до об'єктивної оцінки своїх духовних і соціально-психологічних ресурсів.

У сучасній Україні спостерігається суперечність, коли, з одного боку, є суспільна потреба у здоровій, освіченій, вихованій, культурній молоді, з іншого – реальне погіршення її загального стану. Значна частина молоді проявляє проблемну поведінку, яка перешкоджає її самоздійсненню та адекватному включенню у суспільне життя. Зміна ціннісних орієнтацій є досить болісним процесом, а знаючи його закономірності, можна сприяти виявленню особливостей впливу на молоду особистість суспільних інститутів для послаблення її емоційних стресів та запобігання ймовірній соціальній напруженості [1].

У. Михайлишин зазначає, що «в умовах кризи соціальних ідеалів, зневіри в оптимістичні перспективи дуже важливим є

формування тих суспільно корисних цінностей, які є загальнозначущими, вічними та неперехідними» [2, с. 18].

Діяльність людини, зазначає Б. Братусь, може оцінюватися і регулюватися як з боку її успішності у досягненні тих чи інших результатів, так і з боку моральної оцінки. Остання не може бути виведена «зсередини» лише самою діяльністю, виходячи з наявних актуальних мотивів і потреб. Моральні оцінки і регуляція мають на увазі внутрішньо-ситуативну опору, особливий, відносно самостійний психологічний план. Цією опорою стають для людини смислові утворення, особливо у формі їх усвідомлення – особистісних цінностей. Автор виокремлює чотири рівні смислової сфери особистості. Нульовий рівень становлять прагматичні, ситуаційні смисли, що визначаються предметною логікою досягнення цілі в певних конкретних умовах. Такий зміст важко назвати особистісним, настільки він прив'язаний до ситуації, виконуючи допоміжну, регулятивну роль у її свідомості.

Наступний, перший рівень особистісно-смислової сфери, – це егоцентричний рівень, вихідним моментом у ньому постає особиста вигода, зручність, престижність тощо. Інші люди сприймаються крізь призму відносин і розглядаються як сприятливі, ті, хто допомагає (зручні, «хороші»), або як такі, хто перешкоджає їх здійсненню («погані», ворожі).

Другий рівень – групоцентризований. Визначальний смисловий момент ставлення до дійсності на цьому рівні відіграє близьке оточення людини, група, яку вона або ототожнює із собою, або ставить її вище за себе у своїх інтересах і прагненнях. Ставлення до іншої людини істотно залежить від визначення цієї людини як «своєї» або «чужої», «далекої».

Третій рівень містить колективістський, громадський і як свій вищий ступінь – загальнолюдський (власне моральний)

складники, а смислові цінності визначаються психологічним терміном «просоціальні». На відміну від попереднього, де смислова, особистісна спрямованість обмежена користю, благополуччям, зміцненням позиції відносно замкнутої групи, істинно просоціальний рівень (особливо його вищі ступені) характеризується внутрішнім смисловим прагненням людини до створення таких результатів (продуктів праці, спілкування, пізнання), які принесуть добро іншим, навіть їй особисто незнайомим, «чужим», «далеким» людям, суспільству, людству загалом. Особистісні цінності постають усвідомленими та прийнятими людиною загальними смислами її життя. Вони є основними констатуючими одиницями свідомості особистості і визначають головне та відносно постійне ставлення людини до основних сфер життя – до світу, до інших людей, до самої себе [3].

Ціннісні орієнтації є особливими психологічними утвореннями, що становлять ієрархічну систему та існують у структурі особистості як її елементи. Поняття «ціннісні орієнтації» позначає суб'єктивне ставлення людини до деяких аспектів соціальної системи, характеризуючи один з полюсів ціннісного ставлення. Ціннісні орієнтації – це передусім вибір або відкидання певних життєвих смислів та готовність чи неготовність поводитися відповідно до них. «Вони визначають загальну спрямованість інтересів та прагнень особистості, вибудовують ієрархію індивідуального вибору у будь-якій сфері, формують цільову й мотиваційну програму поведінки, детермінують рівень домагань та міру рішучості реалізації власного плану життя» [3, с. 31].

Процеси глобалізації у сучасному світі, з одного боку, призводять до певної уніфікації цінностей, способу життя молоді; з іншого – стимулюють інтерес до власної культури, історії, звичаїв і традицій, актуалізують проблему

усвідомлення і збереження національної ідентичності. Актуальним постає завдання формування особистості, яка має «глобальне бачення» світових процесів, але водночас є носієм цінностей, які визначають відносини людини із соціумом, із самою собою, з природою [2]. Ціннісні орієнтації є одним з найважливіших структурних елементів особистості, оскільки в них сконцентроване суб'єктивне ставлення до об'єктивних рівнів буття людини, що зумовлює спрямованість її соціальної поведінки. Ціннісні орієнтації мають істотний вплив на стиль мислення і життя індивіда, перебіг емоційних та мотиваційних процесів. Завдяки їм людина вирішує багато життєвоважливих для себе питань навчальної, громадської, професійної, суспільно корисної та інших видів діяльності. У ціннісних орієнтаціях втілюються результати навчання та виховання особистості в окремі вікові періоди розвитку, набуття життєвого досвіду, особливості світосприймання [2, с. 46].

Студентство як соціальна група має досить нестійку структуру та функції і є «фокус-групою майбутнього соціуму загалом». Інтенсивний складник структури студентства пов'язаний з розмахом його потреб, амбіцій, намірів, здібностей і матеріальних, культурних, духовних, політичних та раціональних запитів, а екстенсивний елемент цієї структури корелює з попитом на студентство з боку суспільства.

Теоретичні концепції розкривають психологічну природу цінностей студентської молоді через її ціннісні орієнтації як системні утворення, що характеризуються суб'єктивністю, відкритістю, структурованістю, ієрархічністю, динамічністю/стійкістю та виступають характеристикою змістового боку спрямованості, вибірковості поведінки і характеру оціночної діяльності. Ціннісні орієнтації студентської молоді, як особливої соціально-демографічної групи, постають регуляторами її соціальної активності та

виникають тоді, коли вона інтеріоризує та екстеріоризує цінності як певні смислові утворення. Системні трансформації політичних, економічних і суспільних процесів призводять до становлення й розвитку нових ціннісних орієнтацій студентської молоді як найбільш динамічної та сприйнятливої до таких змін соціальної групи, що може відбуватися внаслідок іманентної характеристики соціального становища студентства між пасивним об'єктом соціального піклування та активним суб'єктом соціальної дії.

Кардинальні зміни, які відбулися і відбуваються у сучасному українському суспільстві, загострили проблему духовності, а отже, духовних цінностей, які є невіддільними від духовного поступу, морального самовдосконалення, віри. У психологічній літературі категорія духовності розуміється переважно як інтегральне утворення психіки людини, як цілісна динамічна система сукупності низки взаємодіючих між собою компонентів структури особистості. «Формування духовних цінностей – це складний механізм формування передусім високодуховних потреб і мотивів, високих моральних цілей та смислів буття людини, яка відповідальна за свої дії та вчинки перед собою, громадою та суспільством. Тому духовні цінності протистоять вузьким егоїстичним інтересам, утилітарно-прагматичним цінностям».

Отже, у психологічній науці криза визначається як один із станів внутрішнього світу особистості, коли рух у напрямку подальшого розвитку зупиняється, оскільки звичні, стереотипні програми мислення і поведінки вже не працюють, а нові ще не сформовані. Але період кризи не лише гострий емоційний стан, що блокує цілеспрямовану життєдіяльність людини, а й можливість здійснити зміни, перейти на новий щабель особистісного розвитку, джерело енергії, своєрідна відповідь на заклик потенційних можливостей особистісного

росту. І в той же час криза дуже часто виникає тоді, коли людина не має сил прийняти ті зміни, які відбуваються в її житті. Що стосується кризових ситуацій, то власне вони стали невід'ємною частиною життя кожної людини, особливо в умовах трансформації суспільних норм, правил та власне самого суспільного життя.

Стресові ситуації вимагають від особистості зміни не лише звичних способів поведінки, мислення та сприйняття навколишньої дійсності, а орієнтирів, цінностей. І найбільш яскраво це проявляється у студентському віці. Адже сучасне студентство перебуває під постійним тиском все нових вимог як у професійній сфері так і особистісній. Останні роки для українських студентів характеризуються негативними подіями (пандемія, війна), які вплинули на формування їхніх ціннісних орієнтацій та вибір основних орієнтирів

Список використаних джерел:

1. Банах В. А. Трансформація ціннісних орієнтацій молоді в умовах кризового суспільства. Гуманітар. вісн. ЗДА. 2016. Вип. 64. С. 13-21.

2. Гаженко О. П. Система цінностей і життєвий стиль студентської молоді. Практик. психологія та соц. робота. 2021. № 12. С. 54-58.

3. Nadia Hnasevych, Olena Morschakova The problem of the axiological existence of a person in an ideological aspect : Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід:збірник тез, Міжнародної науково-практичної конференції, 4-5 квітня 2019 р., м. Тернопіль:Видавничий центр ТНПУ ім.. Володимира Гнатюка, 2019. С. 11-13.

*Матеріали XXXI-ї Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

СЕКЦІЯ 7.

МЕНЕДЖМЕНТ

Goran T.

PhD,

docent katedry mezinárodní ekonomie,
marketingu a managementu

*Ivano-Frankivského vzdělávacího a vědeckého
institutu managementu
Západoukrajinské národní univerzity
m. Ivano-Frankivsk, Ukrajina*

Goran V.

student magisterského studia

*Ivano-Frankivského vzdělávacího a vědeckého
institutu managementu
Západoukrajinské národní univerzity
m. Ivano-Frankivsk, Ukrajina*

INOVACE MANAGEMENTU V PODMÍNKÁCH INFORMATIZACE

Moderní etapa rozvoje civilizace nazýváme informační společnosti, v které dominuje digitalizace, informatizace, digitalizace a hlavní roli v tomto procesu hraje internet. Globální transformace od nás vyžaduje významné změny, které lze zajistit, a to i v souvislosti s efektivním zlepšováním systému řízení. Moderní mechanismy řízení, bez ohledu na oblast činnosti, by měly být vyvinuty na základě nejnovějších technologií. Rychlá digitalizace, informatizace staví před manažery úkol rychlé a rychlé reakce na jakékoli krizové jevy a změny. Mění se vnější a vnitřní prostředí

organizace testuje manažery pro kreativitu, iniciativu, umění a zdravé praktické dovednosti.

Digitální technologie jsou moderním klíčovým trendem, který pokrývá všechny sféry veřejného života a ekonomiky. V důsledku toho se rozvíjí digitální ekonomika, charakterizovaná aktivním využíváním informačních technologií. Digitalizace přesahuje ekonomické procesy a digitální technologie jsou široce využívány ve státních strukturách a organizacích. Čtvrtá průmyslová revoluce, která vedla k digitální transformaci všech sfér společnosti, je samostatnou vývojovou etapou přechodu k inteligentní, "chytré" ekonomice a digitální společnosti prostřednictvím zavádění digitálních technologií. Problematika informatizace a digitalizace řídicích procesů je aktivně rozvíjena ukrajinskými vědci. Hlavní výhody digitalizace na Ukrajině jsou tedy zvažovány ve své práci M. Danyliuk, M. Dmytryshyn, T. Goran (2021). Autoři poznamenávají, že nezbytnými podmínkami pro úspěšné dokončení procesu digitalizace na Ukrajině jsou připravenost obyvatelstva na změny spojené s rychlou informatizací všech sfér života, jakož i poskytování technických aspektů. Úspěchem Ukrajiny v oblasti digitalizace je zahájení vlajkového projektu "Diiia". Ve své další práci M. Dmytryshyn, T. Goran (2021) analyzuje moderní koncept řízení, který zahrnuje použití efektivních technik organizace času. Autoři představili algoritmus pro identifikaci problémů time managementu ve formě systému podpory rozhodování. Tento algoritmus umožňuje identifikovat problémy, způsoby, jak je odstranit nebo vyřešit, stejně jako formulovat hlavní cíle do budoucna. Inovativní procesy v oblasti řízení jsou diskutovány v článku Lara Agostini, Francesco Galati, Luca Gastaldi (2020). Francesco Paolo Appio, Federico Frattini, Antonio Messeni Petruzzelli, Paolo Neirotti (2021) nabízejí svůj vlastní přístup k dopadu digitální transformace na inovace řízení. Sascha Kraus, Susanne Durst, Joao J. Ferreira, Pedro Veiga, Norbert Kailer,

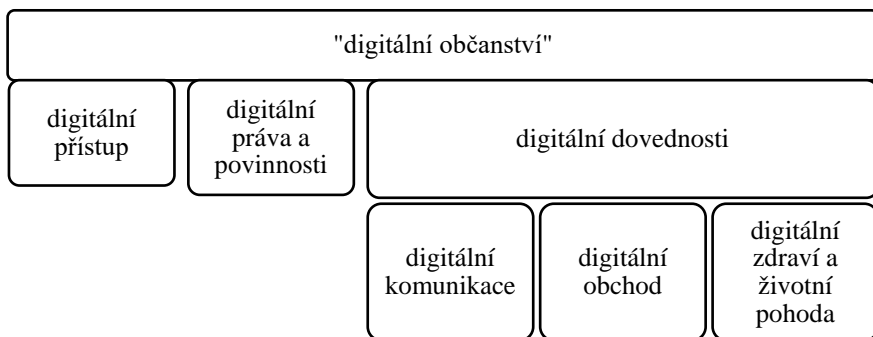

Alexandra Weinmann (2022). Olson, Kai M. Olson, Andrew J. Czaplewski, Thomas Martin Key (2021) identifikujú čtyři obchodní strategie, které by měly manažerům pomoci efektivně a efektivně implementovat přijatou strategii jejich firmy.

Dnes hovoříme o takzvaném "Průmyslu 4.0", který může v dlouhodobém horizontu vyvolat vyšší efektivitu a hospodářský růst. V krátkodobém horizontu však čtvrtá průmyslová revoluce, často zobrazovaná jako matematické znamení nekonečna, může vést k nerovnováze a globální nezaměstnanosti. Mluvíme o celkové automatizaci většiny výrobních procesů a nedostatku lidských zdrojů.

Používání elektronických podpisů, digitální zveřejňování dokumentů a informací nebo elektronická fakturace (veřejná i soukromá) již není novinkou. Občané se dnes mohou aktivně zapojit do společnosti prostřednictvím on-line nástrojů, což představuje digitální transformaci občanství. Vzhledem k důležitosti této problematiky je nutné vzdělávat lidi o digitálním občanství.

"Digitální občanství", soubor práv a povinností souvisejících s digitální sférou, má za cíl zjednodušit vztah mezi občany, podniky a veřejnou správou prostřednictvím digitálních technologií. Prostřednictvím digitálního občanství je právo občanů a podniků na přístup ke všem údajům, dokumentům a službám, které je zajímají, zavedeno digitálně, aby se zajistil snadnější přístup ke službám.

Obrazek. 1. Prvky digitálního občanství.

Digitální občanství vyžaduje podporu svobodného přístupu k technologiím. V procesu využívání úspěchů IT sféry vyvstává otázka důvěrnosti. Zpracování informací, svoboda projevu, vlastní, v souladu se zákonem, využití technologií tvoří moderní informační prostor. Odborníci s digitálními dovednostmi, kteří jsou schopni přizpůsobit se výzvám moderního globálního rozvoje, jsou v popředí. Výhoda digitalizace je to, že díky novým technologiím má každý možnost komunikovat a spolupracovat s kýmkoliv, odkudkoli a kdykoli. Digitální trh a nakupování on-line jsou stále běžnější, a proto je nezbytné stanovit pravidla na ochranu digitálních spotřebitelů. Technologie mohou být přínosem i ve zdravotnictví (např. elektronické záznamy o pacientech nebo digitální předpisy).

Na Ukrajině vstupuje digitalizace do kvalitativně nové etapy svého vývoje, která se vyznačuje rozvojem digitálních technologií, šířením internetových sítí, mobilní komunikací. To nám umožňuje sjednotit stát do jednoho komunikačního systému a vytvořit celistvý finanční a informační prostor. Za účelem optimalizace ústředních výkonných orgánů Kabinet Ministrů Ukrajiny vytvořil v roce 2019 Ministerstvo digitální transformace Ukrajiny pro implementaci digitálního rozvoje a e-governmentu[8].

Dnes je Ukrajina v extrémně obtížných podmínkách způsobených COVID-19, totálními invazemi a ničením způsobeným nepřítelem. V souvislosti s šířením koronavirové infekce nebyla Ukrajina připravena na krizové podmínky, chyběly nejen léky, ale i kritické zdravotnické produkty, jako jsou roušky, respirátory, ventilátory. Podle studie Německé hospodářské skupiny (GET) a Centra pro hospodářskou strategii způsobila pandemie COVID-19 v ukrajinské ekonomice rozsáhlý šok. Se začátkem války dosáhl krizový management zcela nové úrovně a vyžadoval mobilizaci všech dostupných zdrojů, jak lidských, materiálních, tak intelektuálních. Teoretické řízení nám neposkytuje informace o

řízení v podmínkách války. Nepřetržitý provoz firem, podniků, organizací a institucí byl ohrožen, protože situace se měnila příliš rychle a bylo nutné okamžitě přijímat manažerská rozhodnutí. Důležitým nástrojem pro efektivní práci, pokud to bylo za těchto podmínek možné, byly online schůzky prostřednictvím dostupných komunikačních prostředků (Zoom, chatbot, call centrum apod.). To umožnilo udržovat kontakt mezi různými úrovněmi řízení a rychle reagovat na situaci. IT technologie se staly jedním z určujících faktorů v řízení organizací a podniků. Válka ukázala, že informační složka je klíčem k úspěchu v jakémkoli oboru.

Za takových podmínek je dobře sledována hodnota konceptu budování státu ve smartphonu.

Na začátku roku 2020 představilo Ministerstvo digitální transformace Ukrajiny státní webový portál elektronických služeb "Diia", který poskytuje přístup ke 100 elektronickým službám. Kromě toho široce dostupná stala také mobilní aplikace Diia, která poskytuje přístup k digitálním dokumentům a veřejným službám. Mobilní aplikace umožňuje přístup k 9 digitálním dokumentům: cestovní pas občana Ukrajiny ve formě průkazu totožnosti; biometrický pas; karty daňových poplatníků; řidičský průkaz; osvědčení o registraci vozidla; studentský průkaz, občanský průkaz vnitřně vysídlené osoby; rodný list dítěte. Během války Ukrajina používá Diia k poskytování kritické podpory občanům. Cílem programu je snížit všechny byrokratické postupy a procesy na smartphonu. Pokud jde o statistiky uživatelů, jejich počet od začátku aplikace Diia aktivně roste. V den vydání programu 6. února 2020 se v něm již zaregistrovalo 310 031 uživatelů. V dubnu 2020 využily aplikaci 2 miliony občanů. K 5. květnu 2020 existují 3 miliony občanů a portál – 107 708. Od února 2021 počet uživatelů přesáhl 10 milionů lidí. V lednu 2022 používalo aplikaci Diia 13,7 milionu Ukrajinců. Když válka začala, Diia měla 15,5 -16 milionů unikátních uživatelů. Velmi rychle toto číslo vzrostlo na 18 milionů.

A nyní je to – 18,6 milionu. Toje téměř více než polovina celkové dospělé populace Ukrajiny.

Vytvoření "Diia" a vybudování digitálního státu má za cíl zničit starý byrokratický systém. Dnes jsme svědky vstupu Ukrajiny do "bezpapírového" režimu, který je základem digitálního státu. Některé veřejné orgány však na tyto inovace reagují pomalu, čímž celý proces přechodu zpomalují. Existuje několik hlavních překážek v procesu přechodu na plné poskytování služeb online: neochota obyvatelstva k rychlým změnám, neochota státních struktur přejít na "bezpapírové".

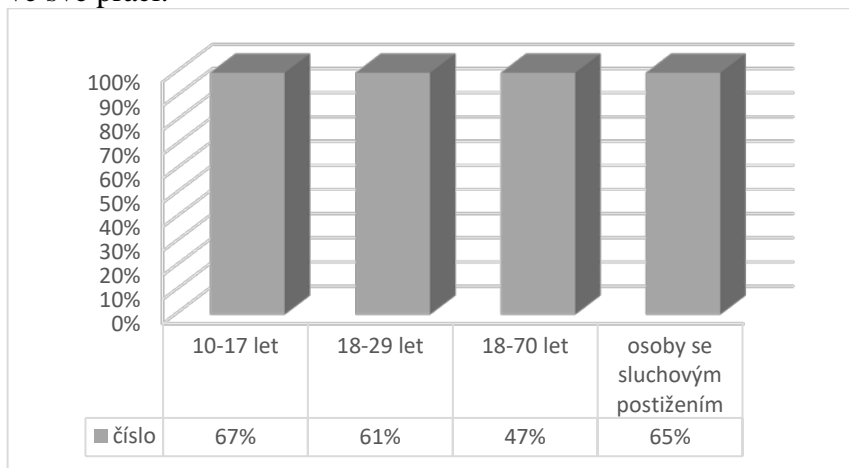
S přechodem ze starých na nové formy práce je důležité rozvíjet komunikační dovednosti potřebné pro distribuované týmy, stejně jako pro nové metody řízení a implementace projektů. Zde je důležité pochopit diskreční pravomoci nad složitými otázkami. To znamená, že administrativní pracovníci musí rozvíjet své myšlení "od dotazu k pořádku": Co občané skutečně potřebují? Kde potřebují více času a podpory?

Efektivita týmu závisí na komunikaci, koordinaci a spolupráce. Manažeři však často mají problémy s komunikací v době míru a během období nepřátelských akcí se tento problém zhoršuje. Zdůrazněme několik hlavních způsobů komunikace, které přímo ovlivňují práci týmu jako celku: denní synchronizace v Zoomu; proudy, které se hladce mění v diskusi o pracovním prostředí; každodenní krátké diskuse o problémech, které vznikají při realizaci současného plánování. Za takových podmínek se lze vyhnout určitým obtížím, nebo podniknout kroky k jejich překonání.

Veschopnosti adekvátně vnímat a kriticky hodnotit informace jsou schopnost vyjadřovat se prostřednictvím médií hlavními dovednostmi digitální ekonomiky. Informační gramotnost je základem pro dosažení osobních, profesních a společenských cílů člověka. Obrázek 2 ukazuje počet Ukrajinců jako procento, kteří

jsou připraveni se změnit a přizpůsobit se moderním podmínkám vývoje. Formování digitální kompetence závisí na ochotě zkusit, selhat a zkusit znovu. Je nutné překonat tento nedostatek důvěry a pocit strachu z toho, že uděláte chyby, nestarat se o to a pokračovat ve své práci.

Obrazek 2. Počet Ukrajinců (%) těch, kteří chtějí studovat digitální gramotnost (ke konci roku 2022)

Důkazy tedy ukazují, že předpokladem pro zlepšení blahobytu společnosti je pouze systematické využívání inovativních informačních technologií v rozhodovacích procesech, včetně tvorby komplexních strategií a programů pro reformu veřejného sektoru. Nezbytnou podmínkou úspěchu výše uvedených procesů je zároveň rozvinutý regulační a legislativní rámec, který dodnes zůstává nedokonalý a je třeba jej změnit. Digitalizace procesů provádí organizační změny v práci vlády, fungování vlády, zvyšuje transparentnost a odpovědnost. Jádrem těchto změn je digitální transformace, jejíž podstatou je restrukturalizace a transformace komunikačních kanálů – digitální interakce.

Odkazy:

1. Danyliuk, M., Dmytryshyn, M., Goran, T. (2021). Digitisation of Ukraine in Terms of Public Electronic Services' Distribution. Journal: Scientific Horizons, (7), 90-99. [https://doi.org/10.48077/scihor.24\(7\).2021.90-99](https://doi.org/10.48077/scihor.24(7).2021.90-99)

2. Dmytryshyn, M., Goran, T. (2022). Proposal of an effective time management system. Management: Journal of Contemporary Management Issues, Vol. 27 No. 2, 283-298. <https://hrcak.srce.hr/en/clanak/417245>

3. Lara Agostini, Francesco Galati, Luca Gastaldi. The digitalization of the innovation process: Challenges and opportunities from a management perspective. European Journal of Innovation Management. 13 Jan 2020, Vol. 23, Issue 1, pages 1 – 12. DOI: 10.1108/EJIM-11-2019-0330

4. Francesco Paolo Appio, Federico Frattini, Antonio Messeni Petruzzelli, Paolo Neirotti. Digital Transformation and Innovation Management: A Synthesis of Existing Research and an Agenda for Future Studies. Journal of Product Innovation Management. Volume 38, Issue 1. <https://doi.org/10.1111/jpim.12562>

5. Sascha Kraus, Susanne Durst, Joao J. Ferreira, Pedro Veiga, Norbert Kailer, Alexandra Weinmann. Digital transformation in business and management research: An overview of the current status quo. International Journal of Information Management. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2021.102466>

6. Eric M. Olson, Kai M. Olson, Andrew J. Czaplewski, Thomas Martin Key. Business strategy and the management of digital marketing. Business Horizons Volume 64, Issue 2, March–April 2021, Pages 285-293. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2020.12.004>

7. Chapters 1.2, 3.1, 3.2, 3.3. Green and Blue Economy on the Threshold of Digital Change: textbook; Edited by I. Tatomyr, L. Kvasnii. Praha: OKTAN PRINT, 2021, 324 p.

8. Ministry of Digital Transformation <https://thedigital.gov.ua/news>

Трушкіна Н.В.

кандидат економічних наук, старший дослідник,
старший науковий співробітник, докторант,
*Науково-дослідний центр індустріальних
проблем розвитку НАН України,
м. Харків, Україна*

ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ: ІТАЛІЙСЬКА ПРАКТИКА

У світі є багато прикладів успішної практики повоєнної модернізації національної економіки і відновлення критичної інфраструктури [1-5] у країнах, які у свій час постраждали від збройних конфліктів (наприклад, Велика Британія, Німеччина Італія, Ізраїль, Південна Корея, Японія, Афганістан, Сирія, Ірак тощо).

Європейські країни були значно пошкоджені унаслідок Другої світової війни, була зруйнована інфраструктура та промисловість. Виробництво сільськогосподарської продукції становило 83% рівня 1938 р., промислове виробництво – 88%, а експорт – лише 59%. Було розірвано економічні зв'язки між країнами Європи.

Але протягом 1948-1953 рр. європейські країни, які мали величезні руйнування інфраструктури, змогли відновити свої міста і зробити конкурентоспроможну національну економіку. Передумовою цьому було те, що США як промисловий монополіст, власник лівової частки золотих запасів світу та економічний гігант, чия національна валюта замінила за впливовістю та купівельної спроможністю британський фунт, запропонували Європі рятівний «План Маршалла». Офіційна

назва цього документу – «Програма відновлення Європи», впровадження якого почалося у 1948 році. Протягом чотирьох років Америка надала Європі понад 17 млрд дол. (у теперішній час це приблизно 210 млрд дол.) у вигляді дешевих кредитів (20% від загальної суми) і безкоштовної фінансової допомоги (80%) здебільшого для підняття промисловості [6]. Крім цього, за 1945-1947 рр. Європа отримала 14 млрд безпосередньо на відновлення інфраструктури.

США оголосили, що їхні гроші передбачаються для вісімнадцяти країн Європи (Австрія, Бельгія, Велика Британія, Західна Німеччина, Греція, Данія, Ірландія, Ісландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Вільна територія Трієст, Туреччина, Франція, Швеція та Швейцарія), проте найбільшу частку отримали Велика Британія, Франція, Італія та Західна Німеччина. На ці чотири країни було витрачено 2/3 усіх фінансових коштів.

Америка висунула європейським країнам ключову умову – кошти давали не готівкою або золотом на абстрактні потреби, а на цільові закупівлі транспортних засобів, обладнання, промислових і сільськогосподарських потужностей та продовольства, які здійснювалися, у свою чергу, саме у США. Європа витратила понад 10 млрд дол. на продукцію американського виробництва. США привозили до Європи товари, які продавалися місцевим європейським підприємцям і бізнесменам, котрі платили їхню доларову ціну у місцевій валюті. Далі гроші було спрямовано на потреби країни. Їх можна було використовувати для відбудови об'єктів інфраструктури та виплату військових боргів. У цілому більшість коштів було витрачено на товари зі США: 3,4 млрд дол. – на імпорт сировини та напівфабрикатів; 3,2 млрд – на продукти харчування, корми та добрива; 1,9 млрд – на транспортні засоби та обладнання, 1,6 млрд дол. – на паливо.

Накопичені кошти можна було використати для інвестицій у реконструкцію, як зробили у Франції та Німеччині, або для погашення військових боргів уряду, як це сталося у Великій Британії. Акумулювали та контролювали кошти спеціальні фонди під спільним управлінням органів влади країн-реципієнтів і США. Ці ж фонди вели облік потреб країни та контролювали витрати.

Для Франції, Німеччини та Італії використовувався такий механізм. США давали гроші для кредитів, а кожна країна мала додати таку саму суму у своїй валюті. Далі долари від США та франки/марки/ліри зараховувалися на спецфонд (це теж призводило до зміцнення стабільності місцевих валют) і потім із цих коштів фінансувалися інфраструктурні проєкти (електростанції, залізниці, автодороги) [7].

Важливо те, що 1% коштів було витрачено на технічне сприяння. За ці гроші 350 грамотних технічних експертів із США прибували до Європи допомагати відбудовувати інфраструктуру та фабрики. 6000 європейців з'їздили до Америки, де їх навчили, як правильно управляти бізнесами. На той час США перевершували Європу за рівнем розвитку менеджменту та технологій. Продуктивність праці навіть у такій передовій країні, як Франція, була вчетверо меншою, ніж в Америці. Задля стимулювання інвестицій американського бізнесу в Європу було створено фонд у розмірі 300 млн дол. США. Він мав гарантувати американським фірмам, що зароблені прибутки зможуть вивести у США у доларах. Таким чином, стратегічний документ «План Маршалла» швидко й успішно сприяв зростанню розвитку економіки Європи, рівень якої збільшився на 30% порівняно з довоєнними показниками.

Крім безпосередньо економічних, «План Маршалла» мав і політичні цілі. Наприклад, це інтеграція економік країн Європи та налагодження співпраці між ними. Власне завдяки

кооперації між рурським вугіллям і лотаринзькою залізною рудою і вийшов у результаті Європейський Союз.

Реалізація Плану Маршалла дозволила не лише відновити й побудувати зруйновані об'єкти критичної інфраструктури, а й сприяла стабільності валют і державних бюджетів, об'єднанню Європи зі спільним ринком, мотивувавши країни зайнятися реструктуризацією своїх економік за передовими американськими методами.

Цікавим є шлях реструктуризації економіки Італії після Другої світової війни. Варто наголосити, що Італія програла війну з колосальними втратами та руйнуваннями інфраструктури. Італія опинилася серед найбільш постраждалих і зруйнованих європейських країн. ВВП був лише на рівні бідних країн, а військово орієнтована промисловість у занепаді. Історія повоєнного відновлення Італії унікальна державно-монополістичним капіталізмом, який у країні проявився також в існуванні гігантських державних об'єднань.

Для розбудови економіки Італія отримала від США 1,5 млрд дол. (10% від загальної суми) на закупівлю іноземного обладнання у рамках виконання «Плану Маршалла». Із виділених на закупівлю імпортного обладнання 154 млн дол. США 50% отримали лише 6 компаній-монополістів: «Фіат», «Едісон», «Монтекатіні», «Фальк», «Смі» і «Саде». Компанії-монополісти першими отримували дефіцитну сировину та вигідні кредити.

У 1951 р. італійський уряд розробив і почав реалізовувати так звану систему пріоритету. Ця система встановлювала порядок розподілу урядом сировини так, щоб великі монополісти першими отримували сировину, яка була дефіцитною у той чи інший період часу. Той самий принцип працював і при видачі кредитів: монополії отримали у кредит

85 млрд італійських лір, а малий і середній бізнес – у 8 разів менше. Той самий «Фіат» отримав 35% кредитів у рамках виконання «Плану Маршалла» [8].

Дрібним і середнім компаніям було недоступно внутрішній фінансовий ринок. З 600 млрд лір, зібраних з 1948 по 1952 рр. шляхом випуску акцій та облігацій, більшу частину знову ж таки отримали великі концерни. У результаті італійські монополісти почали швидко розвиватися та захоплювати зовнішні ринки, що призвело до зростання промислового виробництва.

Крім підтримки монополій, важливим кроком стала аграрна реформа 1950-1955 рр. Її суть полягала в тому, що держава викупувала земельні ділянки площею понад 100 га, а потім продавала громадянам. Усього було продано 1,5 млн га землі, що допомогло збільшити ефективність аграрного виробництва та створити попит на виробництво аграрної техніки.

Значну роль у відновленні економіки Італії відіграла і Корейська війна (1950-1953 рр.), оскільки США закупували матеріали для виробництва військової техніки саме в Італії. Отже, національна економіка Італії повністю відновилася після війни вже до початку 50-х рр., а у період з 1953 по 1962 рр. обсяг промислового виробництва зріс утричі. Середній приріст у промисловості дорівнював 10%. Італія з аграрної країни перетворилася на індустріально-аграрну передову державу. Швидкому економічному розвитку, так званому італійському «економічному диву» сприяли такі чинники: аграрна реформа, яка активізувала попит на машини, будматеріали тощо для сільських фермерів, що зумовило розширення внутрішнього ринку; оновлення основного капіталу та кредити згідно з «Планом Маршалла»; структурні зміни в економіці, спрямовані на створення нових прогресивних сфер економічної діяльності

(електротехніка, нафтохімія, автомобільна промисловість); раціональне використання патентів та ліцензій; вступ Італії до «Спільного ринку», що сприяло створенню кон'юнктури для ряду галузей промисловості та сільського господарства; дешевизна робочої сили; низький рівень військових витрат, оскільки армія Італії значною мірою утримувалася за рахунок коштів США.

Виходячи з вищевикладеного, можна дійти такого висновку. З метою реструктуризації економіки та розвитку критичної інфраструктури в Україні у повоєнний період доцільно застосовувати передовий італійський досвід. Для цього необхідно розробити комплекс заходів у рамках реалізації Плану Маршалла для умов України.

У подальших дослідженнях планується вивчити, узагальнити та виконати порівняльний аналіз закордонної та вітчизняної практики реалізації державних програм і механізмів забезпечення національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Кизим М. О., Хаустова В. Є., Трушкіна Н. В. Сутність поняття «критична інфраструктура» з позицій національної безпеки України. *Бізнес Інформ*. 2022. № 12. С. 58-78. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-12-58-78>.

2. Трушкіна Н. Сутність поняття «розвиток критичної інфраструктури». *Moderní aspekty vědy: XXIX. Díl mezinárodní kolektivní monografie. Česká republika, Jesenice: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2023. Str. 149-163.*

3. Khaustova V., Tirlea M. R., Dandara L., Trushkina N., Birca I. Development of Critical Infrastructure from the Point of View of Information Security [Dezvoltarea infrastructurii critice din punct de vedere al securității informațiilor]. *UNIVERS STRATEGIC – Revistă de Studii Strategice Interdisciplinare și de Securitate*. 2023. Anul XIV. Nr. 1(53). P. 170-188.

4. Трушкіна Н. В. Розвиток критичної інформаційної інфраструктури з позицій кібербезпеки: теоретичні аспекти. *Управління соціально-економічними системами на основі підвищення ефективності маркетингових послуг в умовах діджіталізації*: колективна монографія / за ред. д.е.н., проф. В. І. Чобіток; Українська інженерно-педагогічна академія. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2023. С. 206-215.

5. Трушкіна Н. Еволюція теоретичних поглядів на сутність поняття «інфраструктура». *Věda a perspektivy*. 2023. № 3(22). Str. 125-143. [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-3\(22\)-125-143](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-3(22)-125-143).

6. Економіка перемоги: Повоєнний досвід чотирьох країн, що допоможе Україні відродитися після війни. *PaySpace Magazine*. 2022. 15 листопада. URL: <https://psm7.com/uk/vojna-s-rossiej/ekonomika-pislya-peremogi-povoyennij-dosvid-chotirox-kra%D1%97n-shho-dopomozhe-ukra%D1%97ni-vidroditisya-pislya-vijni.html>.

7. Чернишов П. Чому План Маршалла спрацював у післявоєнній Європі. Уроки для України. *Forbes*. 2022. 11 квітня. URL: <https://forbes.ua/inside/pochemu-plan-marshalla-srabotal-v-postvoennoy-evrope-uroki-dlya-ukrainy-11042022-5382#:~:text=>

8. Железняк Я. 5 історій економічного успіху після війни: світовий досвід для України. *LB.ua*. 2022. 13 квітня. URL: https://lb.ua/economics/2022/04/13/513199_5_istoriy_ekonomichnogo_uspihu_pislya.html.

СЕКЦІЯ 8.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Гуцол В.В.

Начальник Військової служби правопорядку у
Збройних Силах України – начальник,
*Головне управління Військової служби правопорядку
Збройних Сил України, бригадний генерал,
м. Київ, Україна*

Романенко Є.О.

доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений юрист України, підполковник,
*Головне управління Військової служби правопорядку
м. Київ, Україна*

ПОСИЛЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ ЗА ВЖИВАННЯ НАРКОТИКІВ ТА АЛКОГОЛЮ

Відповідно до статті 17 Конституції України захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України. Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави.[1]

Оскільки з 24 лютого 2022 року Указом Президента України № 64/2022 на всій території України запроваджено воєнний стан, який передбачає особливий правовий режим, що вводиться в Україні у зв'язку зі збройною агресією, то такий правовий режим вносить певні особливості у практику застосування діючого законодавства, окреслюючи проталини у практиці застосування норм кодексів при визначенні судами покарань особам, які вчинили військові кримінальні або адміністративні правопорушення під час воєнного стану чи в бойовій обстановці.

Враховуючи триваючу фазу війни та оголошений воєнний стан в Україні та те що чисельність армії збільшилася майже майже в 4 рази – відповідно в рази збільшилося кількість кримінальних та адміністративних правопорушень. Верховною Радою України останнім часом схвалені та розробляються закони направлені на підтриманн дисципліни і зменшені кількість справ, як у кримінальному, так і в адміністративні провадженні.[2]

Установлено, що суди неоднаково застосовують норми вказаних кодексів під час ухвалення рішень по суті, що негативно впливає на стан військової дисципліни та правопорядку у Збройних Силах України.

Верховною Радою України 08.12. 2022р. було зареєстровано законопроект №8271 Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці.[3] 13.12.2022 р. законопроект про перевірку військових на алкоголь і наркотики Верховна Рада прийняла без змін після першого читання. 24.01.2023р. його підписав Президент.

Завданням Закону є гармонізація діючого законодавства між Кримінальним кодексом України та Кодексом України про

адміністративні правопорушення у питаннях відповідальності за правопорушення, котрі військовослужбовці можуть допустити під час несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці.

Законом внесені зміни до статей 69 та 75 Кримінального кодексу України щодо виключення можливості призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом та звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Внесені зміни до статей 172-10 – 172-20 розділу 13-Б Кодексу України про адміністративні правопорушення є суттєвим, оскільки деталізується сутність правопорушень з врахуванням умов особливого періоду та воєнного стану. Водночас підвищено рівень санкцій за вчинення військових адміністративних правопорушень.

Також, доповнено вказаний Кодекс новою статтею 266-1, задля надання повноважень Військовій службі правопорядку у Збройних Силах України здійснювати огляд уповноваженими посадовими особами військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння з використанням технічних засобів та тестів.[3]

Кого можна перевіряти:

- військовозобов'язаних і резервістів під час зборів;
- військовослужбовців.

Перевірку проходять на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їхню увагу та швидкість реакції.

Її можуть ініціювати, якщо з'явилася підозра, що особа перебуває у стані внаслідок прийому будь-яких речовин, які впливають на увагу та швидкість реакції.

Де і хто може проводити перевірку. За статтею 266 (1) надано повноваження Військовій службі правопорядку

у Збройних Силах України здійснювати огляд уповноваженими посадовими особами військовослужбовців, військовозобов'язаних і резервістів під час проходження зборів на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння з використанням технічних засобів і тестів.

У разі перебування військових у частині або під час виконання військових обов'язків проводиться посадовою особою, уповноваженою на те начальником органу управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України або командиром (начальником) військової частини (установи, організації, підприємства, закладу, підрозділу), іншого створеного відповідно до законів України військового формування, а також правоохоронного органу спеціального призначення з використанням спеціальних технічних засобів і тестів.

Посадова особа, уповноважена на те начальником органу управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, з використанням спеціальних технічних засобів і тестів проводить перевірки військових:

- на вулицях;
- у закритих спортивних спорудах;
- у скверах, парках;
- у всіх видах громадського транспорту (включно з транспортом міжнародного сполучення);
- у заборонених законом інших місцях.

Якщо особа відмовляється проходити перевірку на місці, то вона має пройти її в медичному закладі, який затверджений управліннями охорони здоров'я місцевих державних адміністрацій.

Проведення огляду осіб на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їхню увагу та швидкість реакції, в інших закладах заборонено.

Перевірка відбувається в присутності посадової особи, уповноваженої на те начальником органу управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України або командиром (начальником) військової частини (установи, організації, підприємства, закладу, підрозділу), іншого утвореного відповідно до законів України військового формування, а також правоохоронного органу спеціального призначення.

Процес фіксують на відео, а у разі відсутності технічних засобів перевірка відбувається у присутності двох свідків. Матеріали відеозапису обов'язково додаються до протоколу.

Огляд, який проведено з порушенням процедури, вважається недійсним.

За статтею 172 (20) розпивання алкогольних, слабоалкогольних напоїв або вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів на території військових частин, військових об'єктів, або поява таких осіб на території військової частини в нетверезому стані, у стані наркотичного чи іншого сп'яніння, або виконання ними обов'язків військової служби в нетверезому стані, у стані наркотичного чи іншого сп'яніння, а також відмова таких осіб від проходження огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння карається:

- Для солдат та офіцерів — штрафом від ста до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом з утриманням на гауптвахті на строк до семи діб.

- Командирів, які не відсторонили військового, який перебуває у стані, коли швидкість реакції знижена через препарати чи інші засоби, карають накладенням штрафу від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом з утриманням на гауптвахті на строк до десяти діб.[3]

Висновки. Реалізація положень Закону сприятимуть підвищенню стану військової дисципліни та особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці, а також надасть повноважень Військовій службі правопорядку у Збройних Силах України здійснювати протидію незаконному обігу наркотичних засобів, алкоголізму у військових частинах, протидії подолання поширення наркоманії у військових колективах, підтримання належного рівня військової дисципліни та правопорядку, підвищення бойової готовності військових частин та спроможності виконувати визначені завдання задля захисту Вітчизни.

Список використаних джерел:

1. Романенко Є.О. Військова поліція замість військової служби правопорядку// Moderní aspekty vědy: XXVI. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2022. - str.12-42

2. Гуцол В.В., Романенко Є.О. Внесення змін до законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці// Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XXIX Міжнародної науково-практичної конференції / за ред. І.В. Жукова, Є.О. Романенка. Теплице (Чехія): ГО «ВАДНД», 07 лютого 2023 р. - с.97-104

3. Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в

<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40997>

Гуцол В.В.

Начальник Військової служби правопорядку у
Збройних Силах України –
начальник Головного управління
Військової служби правопорядку,
Збройні Сили України, бригадний генерал
м. Київ, Україна

Романенко Є.О.

доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений юрист України, підполковник,
Збройні Сили України,
м. Київ, Україна

Малахов Р.В.

аспірант,
Національний університет
цивільного захисту України
м. Харків, Україна

ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ ТА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ

В Україні йде війна, в якій українська нація веде небачену у 21-му сторіччі битву за своє існування. Російське вторгнення в Україну 2022 року — відкритий військовий напад Росії на Україну, початий 24 лютого 2022 року. Частина російсько-української війни, розв'язаної Росією 2014 року, участь у якій РФ намагалася заперечувати. Генеральна Асамблея ООН у своїй резолюції від 2 березня 2022 року засудила дії Росії та назвала їх агресією проти України. Міжнародний суд ООН в Гаазі 16 березня 2022 року зобов'язав Росію припинити розпочаті 24 лютого 2022 року військові дії в Україні.

Росія заперечує, що веде проти України загарбницьку війну на її території та називає це «спеціальною операцією». Москва, попри численні докази, також заперечує свої атаки на цивільних в Україні. З 10 жовтня Російська федерація запустила по об'єктах енергетичної інфраструктури України близько 600 ракет. В наслідок обстрілу стало масове відключення електроенергії в низці міст України, включаючи Київ.[1]

Російська влада скоїла численні порушення міжнародного права у регіонах України в ході повномасштабного вторгнення – про це йдеться в звіті Незалежної міжнародної комісії з розслідування порушень в Україні, який вона оприлюднила 16 березня.[2]

Згідно з текстом, члени Комісії відвідали 56 населених пунктів та опитали 348 жінок і 247 чоловіків, «оглянули місця руйнувань, захоронень, місця ув'язнення і катувань, а також залишки зброї, та ознайомилися з великою кількістю документів і звітів».

«До воєнних злочинів належать напади на цивільне населення та об'єкти енергетичної інфраструктури, умисні вбивства, незаконне позбавлення волі, тортури, згвалтування та інші види сексуального насильства, а також незаконне переміщення та депортація дітей», – йдеться в пресрелізі на основі звіту.

У документі Комісія наводить встановлені факти нападів російських військ на цивільну інфраструктуру, сексуального насильства над цивільними, незаконні вивезення мирних жителів, в тому числі дітей, до Росії.

Крім того, автори звіту звернули увагу на атаки на енергетичну інфраструктуру, які почалися минулої осені.

«Крім того, Комісія встановила, що, починаючи з 10 жовтня 2022 року, серійні атаки російських збройних сил на

енергетичну інфраструктуру України та застосування тортур російською владою можуть бути прирівняні до злочинів проти людяності», – йдеться в звіті.

Комісія рекомендувала розслідувати факти злочинів і «притягнути винних до відповідальності як на національному, так і на міжнародному рівні».[2]

Незалежна міжнародна комісія ООН з розслідування порушень в Україні наразі не встановила, що Росія здійснює в Україні геноцид.[3] Ціллю комісії було виявити всі порушення, які відбулися і продовжують відбуватися на території України. Те, що на цей час не виявлено ознак певного злочину, не говорить про те, що цей злочин не було вчинено і цих ознак немає.

Зі злочином геноциду дуже важкий шлях доведення саме через специфічний намір. Злочин геноциду — один із найбільш комплексних злочинів. Потрібно дослідити всі конкретні факти вчинення діянь, але встановлення факту здійснення цього діяння недостатньо. Мають бути ще два фактори, які повинні бути визначені. Перше — ці діяння були вчинені щодо певної групи осіб. Друге — намір. І це те, що довести найважче. Потрібні визнання від правопорушників про те, що у них є такі наміри. Саме про це і згадувалося у звіті, що є твердження, які дозволяють говорити, що це можливо довести.

Але потрібно встановити ці твердження, встановити їхній зв'язок з усіма відповідальними особами, далі встановити зв'язок між цим твердженням і діями, які вчиняються. Нічого з цього окремо злочин геноциду не доведе.[3]

За даними Офісу Генпрокурора України, станом на 14 березня, в Україні зареєстрували 71 147 воєнних злочинів, вчинених росіянами протягом року з початку повномасштабного вторгнення.[4] По воєнним злочинам оголошені підозри майже 300 росіянам, тобто це 293 особи, які

ми ідентифікували та встановили причетність до здійснення воєнного злочину. Щодо 105 осіб справи направлені до суду, і станом на сьогодні є 29 вироків українських національних судів по воєнних злочинах.

Також повідомили, що вже понад 20 країн світу відкрили, в межах свого національного законодавства, провадження по воєнним злочинам Росії в Україні. Крім цього є величезна, так звана магістральна справа саме про злочин агресії, де документується вище військово-політичне керівництво Російської Федерації. Вже є 642 підозрюваних особи, зокрема міністр оборони РФ, керівник головного штабу, керівники органів розвідки, сенатори і депутати Держдуми, керівниця Центробанку РФ, міністр транспорту - загалом 642 підозрюваних особи. По справі агресії близько 176 справ перебувають в суді. Вже є близько, 18 вироків які стосуються депутатів держдуми РФ.

Також повідомили, що найближчим часом в Україні буде одна з найсучасніших лабораторій, яка буде проводити експертизи пов'язані із воєнними злочинами: балістичні, хімічні, вибухо-технічні, яких в багатьох країнах світу немає. Будуть використовуватися сучасні методики, 3Д-сканери, 3Д-дрони, які роблять моделі зруйнованих будівель.[4]

Міжнародний кримінальний суд був створений у 1998 році саме для ситуацій, пов'язаних із злочинами агресії та жорстокими воєнними злочинами. Україна підписала Римський статут ще 20 січня 2000 року, але так і не ратифікувала його, хоча після угоди про Асоціацію з ЄС у 2014 році вона взяла на себе зобов'язання ратифікувати цей документ.

Замість ратифікації у 2014 році Україна добровільно прийняла юрисдикцію МКС, а в березні 2022 року 39 країн передали справи в Україні до МКС. Це дозволяє прокурору МКС розпочати розслідування без отримання дозволу суду.

Українська влада неодноразово повідомляла про

примусове вивезення РФ дітей з тимчасово окупованих територій України. За даними ОГП, офіційно зафіксовано депортацію понад 16 тисяч дітей з Донецької, Луганської, Харківської та Херсонської областей, але реальна цифра може бути значно більшою. 308 дітей Україна змогла повернути додому.

Якщо правосуддя загалом рухається повільно, то міжнародне правосуддя ще повільніше. Розслідування в Міжнародному кримінальному суді (МКС) займають багато років й поки що було винесено лише кілька обвинувальних вироків.

Попереднє розслідування щодо бойових дій на Сході України тривало понад 6 років — з квітня 2014 року до грудня 2020 року. Тоді прокурор заявив, що є докази воєнних злочинів та злочинів проти людяності. Наступні кроки сповільнилися через пандемію COVID-19 та брак ресурсів суду, який проводить численні розслідування.

Палата попереднього провадження Міжнародного кримінального суду (МКС) 17 березня 2023 року видала ордери на арешт президента Росії Володимира Путіна та уповноваженого при президенті Росії з прав дитини Марії Олексіївни Львової-Белової. Про це йдеться у заяві МКС.[5]

У своїй заяві МКС заявив, що існують “розумні підстави” вважати, що російський лідер “несе кримінальну відповідальність” за “військовий злочин незаконної депортації населення (дітей) та незаконне переміщення населення (дітей) з окупованих районів України до Російської Федерації” на окупованій території України.

У ній також йдеться про те, що існують “обґрунтовані підстави” вважати, що уповноважена з прав дитини РФ Марія Львова-Білова “несе індивідуальну кримінальну відповідальність” за “воєнний злочин незаконної депортації населення (дітей) і

незаконного переміщення населення (дітей) з окупованих районів України в Російську Федерацію”.

У заяві суду вказується, що злочини, імовірно, були вчинені на окупованій території України принаймні з 24 лютого 2022 року.

– Є достатні підстави вважати, що Путін несе індивідуальну кримінальну відповідальність за вищезгадані злочини, за вчинення цих діянь безпосередньо, спільно з іншими та/або через інших осіб, і за те, що він не здійснював належного контролю за цивільними і військовими підлеглими, які скоїли ці діяння або допустили їхнє скоєння та які перебували під його ефективною владою та контролем, згідно з вищою відповідальністю, – ідеться в повідомленні.

Свою чергою, Марія Львова-Білова, імовірно, несе відповідальність за воєнний злочин незаконної депортації населення (дітей) і незаконного передання населення (дітей) з окупованих районів України в Російську Федерацію, заявили в МКС.

– Палата вирішила, що ордери є секретними для захисту жертв і свідків, а також для забезпечення безпеки розслідування. Проте, з огляду на те, що поведінка, про яку йдеться в даній ситуації, імовірно триває, і що інформування громадськості про ордери може сприяти запобіганню подальшому скоєнню злочинів, Палата вирішила, що в інтересах правосуддя слід уповноважити Секретаріат публічно оприлюднити існування ордерів, імена підозрюваних, злочини, за які видано ордери, і способи відповідальності, встановлені Палатою, – ідеться на сайті суду.

Вищезазначені ордери на арешт були видані відповідно до заяв, поданих Обвинуваченням 22 лютого 2023 року.[5]

Президент США Джо Байден заявив 17 березня, що видача Міжнародним кримінальним судом ордера на арешт

президента Росії Володимира Путіна за звинуваченнями у воєнному злочині через депортацію українських дітей є «виправданою». Цей крок «є дуже сильною позицією», сказав президент США журналістам у Білому домі, додавши, що Сполучені Штати не є членом МКС.[6]

Інтерпол розшукуватиме президента Росії Володимира Путіна після видачі ордера на арешт Міжнародним кримінальним судом (МКС) у Гаазі. За його словами, ордер зобов'язує Володимира Путіна з'явитися до Гаазького суду для надання свідчень, якщо президент цього не зробить, то Інтерпол оголосить його в міжнародний розшук. Після цього главу держави можуть затримати у будь-якій країні, яка є стороною Римського статуту МКС. Крім того, президент РФ втратить дипломатичний імунітет.

Римський статут Міжнародного кримінального суду — це міжнародний договір, затверджений під час створення МКС у Римі 1998 року. Він набув чинності з 1 липня 2002 року, станом на 2016 рік документ підписали 139 країн, але ратифікували 122, зокрема й Росія. Статут зобов'язує держави-члени Інтерполу сприяти у затриманні осіб, яких звинувачують у скоєнні міжнародних злочинів.

У серпні 2023 року російський диктатор Володимир Путін має відвідати саміт БРІКС у місті Дурбан у Південно-Африканській Республіці. Юридично ця країна зобов'язана виконати ордер на арешт президента РФ але у 2015 року ПАР уже відмовилася арештувати президента Судану Омара аль-Башира, на якого також було видано ордер МКС.[7]

МЗС Росії завилло, що Росія не є учасником Римського статуту Міжнародного кримінального суду і зобов'язань щодо нього не несе. З цим органом Росія не співпрацює. Це рішення для Росії не має жодного значення, зокрема з правової точки зору.

Слідчий комітет Росії розпочав перевірку видачі МКС ордера на арешт Володимира Путіна, який назвали незаконним. Відомство має намір встановити та притягнути до відповідальності суддів, які ухвалили таке рішення.[8]

Головний прокурор Міжнародного кримінального суду в Гаазі Карім Хан заявив, що виданий у Гаазі ордер на арешт президента Росії Володимира Путіна є довічним. За словами Хана, ордер на арешт можуть відкликати лише в тому випадку, якщо Путін постане перед судом і судді закриють справу.[9]

Висновки. Палата попереднього провадження Міжнародного кримінального суду (МКС) 17 березня 2023 року видала ордери на арешт президента Росії Володимира Путіна та уповноваженого при президенті Росії з прав дитини Марії Олексіївни Львової-Белової. Поки що в Гаазі триває слідство. Ордер є довічним і його можуть відкликати лише коли президент РФ постане перед судом. У майбутньому прокуратура має сформулювати обвинувальний вирок та викликати Володимира Путіна до суду для участі у судовому засіданні на яке він звичайно не явиться. Якщо Гаазький суд офіційно визнає Володимира Путіна міжнародним злочинцем, то він втратить дипломатичний імунітет. Володимира Путіна зможуть притягнути до відповідальності лише разом з усією Росією, як країною-агресором. Це можливо лише у разі перемоги України у війні та краху путінського режиму.

Список використаних джерел:

1.Романенко Є.О. Російська федерація є державою-терористом //Moderní aspekty vědy: XXVII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2023. - str.10-22

2. Доповідь Незалежної міжнародної комісії з розслідування порушень в Україні. A_HRC_2_62-UA.pdf

3. Злочин геноциду складно довести: те, що ООН його поки не встановила, не означає, що над цим не працюють — Синюк <https://hromadske.radio/podcasts/my-ie-buly-y-budem-informatsiynuu-maraton/zlochyn-henotsydu-skladno-dovesty-te-shcho-oon-yoho-poky-ne-vstanovyla-ne-oznachaie-shcho-nad-tsym-ne-pratsiuiut-syniuk>

4. В Україні зареєстрували понад 71 тисячу воєнних злочинів з початку вторгнення РФ - Офіс генпрокурора <https://suspilne.media/413421-v-ukraini-zareestruvali-ponad-71-tisacu-voennih-zlociniv-z-pochatku-vtorgnenna-rf-ofis-genprokurora/>

5. Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Beleva <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and>

6. Байден: ордер МКС на арешт Путіна є виправданим <https://www.radiosvoboda.org/a/news-biden-order-na-aresht-putina-vypravdanyj/32323428.html>

7. Мають заарештувати: ЗМІ вказали на найближчий міжнародний візит Путіна <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics-news/mayut-zaareshtuvati-zmi-vkazali-na-najblizhchij-mizhnarodnij-vizit-putina.htm>

8. Дозвіл Міжнародного кримінального суду на арешт Путіна: у Кремлі відреагували <https://tsn.ua/politika/dozvil-mizhnarodnogo-kriminalnogo-sudu-na-aresht-putina-u-kremlividreaguvali-2288014.html>

9. Ордер на арешт Путіна має довічний термін - головний прокурор МКС <https://www.unian.ua/world/order-na-aresht-putina-maye-dovichniy-termin-golovniy-prokuror-mks-12185730.html>

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

СЕКЦІЯ 9.

МЕДИЦИНА

Maksymenko A.I.

Associate Professor of the Department of Pediatric Dentistry,
*Poltava State Medical University
Poltava, Ukraine*

Sheshukova O.V.

Head of the Department of Pediatric Dentistry,
*Poltava State Medical University
Poltava, Ukraine*

Kuz I.O.

PhD student of the Department of Pediatric Dentistry,
*Poltava State Medical University
Poltava, Ukraine*

Pysarenko O.A.

Associate Professor of the Department of Dentists'
Postgraduate Education,
*Poltava State Medical University
Poltava, Ukraine*

Bozhynska O.V.

Pediatric dentist,
*Municipal enterprise «Pediatric Dental Clinic of the Poltava
City Council»
Poltava, Ukraine*

Pronchenko A.C.
Pediatric dentist
Municipal enterprise
«Pediatric Dental Clinic of the Poltava City Council»
Poltava, Ukraine

ORAL MANIFESTATIONS OF HEART FAILURE IN CHILDREN

Cardiovascular diseases still occupy the first place in nosologies in the morbidity of society according to annual statistical data. This group of diseases is one of the main factors of disability of the population not only in Ukraine but also in the world. In recent years, heart failure (HF) has turned into the most important not only medical but also social problem worldwide, as it leads to a decrease in the quality and longevity of life [1].

Heart failure is recognized as a global pandemic that affects about 26 million people worldwide and continues to spread. The prevalence of heart failure, according to numerous studies, has gradually increased in percentage since the last century. Prognostic data are shocking because it is predicted that by 2030, more than 8 million people worldwide will have heart failure as part of their clinical diagnosis. Undoubtedly, the ability to diagnose HF quickly is very important, but it is also important to be able to analyze the symptoms and predict the possible development of this condition, to influence the mechanisms as soon as possible [2].

There is a close functional relationship between the cardiovascular system and the respiratory system, the gastrointestinal tract, and the kidneys. Heart failure in children threatens their life. The cause of the pathology can be congenital, so it is possible to change the vascular system and the heart itself. Nowadays, it has been proven that there is a close relationship

between dental health and the general state of the body. Chronic somatic diseases change pathophysiological processes in the body as a whole and in the oral cavity [2, 3].

Pathological changes on the mucous membrane of the oral cavity in cardiovascular diseases are detected in 40-80% of patients. However, cardiovascular diseases do not cause lesions of the mucous membrane of the oral cavity, inherent only to these diseases, like other general diseases of the body. In addition, changes in the mucous membrane of the oral cavity largely depend on the degree of blood circulation insufficiency, the state of the vascular wall, etc [4]. Sometimes such lesions are early clinical signs of visceral disease, which occur even before the appearance of its objective symptoms, which is why patients first turn to the dentist. In this regard, the dentist is often responsible for the correct diagnosis of early manifestations of common diseases and the examination of patients.

The purpose of the study was to investigate the changes observed in the oral cavity in children with heart failure.

Compensated forms of cardiovascular insufficiency in children are not accompanied by any changes specific to this type of pathology in the oral mucosa. These changes do not develop in cases of stability of the barrier functions of the mucosa, even with a severe form of cardiovascular disorders and active treatment of the main disease. There may be exacerbations of chronic stomatitis, often taking on a permanent character, especially in children with an untreated oral cavity and suffering from chronic tonsillitis and cardiovascular disorders. At the same time, cardiovascular insufficiency with symptoms of decompensation has clear clinical manifestations in the oral cavity [5].

The mucous membrane becomes pale, with a cyanotic shade in the palatal arches and the gum margin in patients with heart failure with decompensation phenomena. Also, cyanosis of the lips and adjacent areas of the skin is observed. The mucous membrane

of the cheeks and tongue is swollen. The pastiness of the soft tissues gives a «bumpy» look to the cheeks and the vestibular surface of the lips [2, 6].

Special features of heart failure can be changes in the epithelium of the tongue. A desquamation of thread-like papillae is usually noted on the back of the tongue. It becomes smooth and shiny («polished tongue»). As a result of atrophy of the filiform papillae and thinning of the epithelium, children may complain of a burning tongue [7].

Trophic disorders are manifested in the form of ulcers covered with necrotic plaque. Parents often complain about an unpleasant rotten smell from the child's mouth. The depth and size of ulcers depend on the severity of the main disease. The mucous membrane around ulcers without reactive inflammatory changes (reactive course). Necrotic changes in the mucous membrane can progress and spread to the adjacent bone tissue with persistent decompensation of the cardiovascular system. It leads to local osteomyelitis with subsequent sequestration [1, 6].

Catarrhal gingivitis and stomatitis are also observed with cardiovascular insufficiency in children, which often turn into ulcerative necrotic lesions of the mucous membrane. Recurrent aphthous stomatitis in patients with cardiovascular insufficiency proceeds in a peculiar way. Due to a decrease in the reactive capabilities of tissues, aphthae often transform into ulcerative necrotic elements that develop against a hypo- or erective background. The initial phases of their development are characterized by small-focus foci of ischemia. Areas of whitening are visible on the mucous membrane with a cyanotic tinge, in these places aphthae develop the next day, resembling small-focal necrosis in appearance. There are no inflammatory changes in the surrounding tissues and infiltration at the base. On their surface, a grayish-white coating can be noticed. Aphthae can transform into

ulcers and merge in the region of retromolar areas, and transitional folds, forming extensive foci of necrosis with the aggravation of the severity of the main disease [2, 7].

Conclusion. Treatment and rehabilitation of children with heart failure require the participation of several specialists, including a dentist. In addition, the dentist, knowing the specifics of the clinical manifestations of somatic diseases in children, can contribute to the early diagnosis of the disease and refer the patient to the appropriate specialist (pediatrician, cardiologist). Therefore, further study of the issues of the mutual influence of pathological processes of the cardiovascular system on the condition of the oral cavity is valuable for dentistry and cardiology.

References:

1. Овчаренко Л. К. Хронічна серцева недостатність: причина чи наслідок? *Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії*. 2022. № 1 (77). С. 196–202.
2. Бажан А.Г., Шеремет Є.В., Бажан Є.А., Гордієнко О.В. Найпоширеніші порушення серця людини та заходи їх профілактики. *Біологічні, медичні та науково-педагогічні аспекти здоров'я людини: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* / За заг. ред. проф. Пилипенка С. В. Полтава: Астроя. 2020. С. 5–9.
3. Maksymenko A.I. Signs of diseases of the gastrointestinal tract in the oral cavity of children. *Український стоматологічний альманах*. 2021. № 2. С. 117-122.
4. Падалка А.І. Комплексна оцінка стану стоматологічного здоров'я дітей шкільного віку м. Полтава. *Молодий вчений*. 2015. № 10(25). С. 179-182.
5. Nechita A., Mehedinți M.C., Dimofte A.R., Stoica G., Popa G., Matei M., Earar K. Oral manifestations in heart diseases in children in the context of the pandemic generated by Covid-19. *Romanian Journal of Oral Rehabilitation*. № 12 (2). 2020. P. 235-243.

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

6. Yeoh SC., Hua H., Yepes J.F., Peterson D.E. Oral Manifestations of Systemic Diseases and Their Treatments. *Contemporary Oral Medicine*. 2019. № 3. P. 1523–1639.

7. Gogce O., Caliskan S., Tuloglu N., Bayrak S. Cardiovascular Diseases in Children – Oral Findings and Dental Treatment Approaches. *Interventions in Pediatric Dentistry Open Access Journal*. № 3(4). 2020. P. 242-244.

Пипа Л.В.

доктор медичних наук, професор,
завідувачка кафедри педіатрії, акушерства і гінекології ФПО,
*Вінницький національний медичний університет
ім. М.І. Пирогова
м. Хмельницький, Україна*

Свістільнік Р.В.

кандидат медичних наук,
доцент кафедри неврології та нейрохірургії ФПО,
*Вінницький національний медичний університет
ім. М.І. Пирогова
м. Хмельницький, Україна*

Невоя М.В.

аспірантка кафедри педіатрії, акушерства і гінекології ФПО,
*Вінницький національний медичний університет
ім. М.І. Пирогова
м. Хмельницький, Україна*

ЗВ'ЯЗОК РІВНЮ СЕРОТОНІНУ І ЗАХВОРЮВАНЬ ОРГАНІВ ДИХАННЯ

Захворювання органів дихання залишаються актуальною медико-соціальною проблемою, що пов'язано з їх високою частотою, складністю діагностики, ризиком формування хронічної респіраторної патології, яка призводить до інвалідизації [1].

Хронічні респіраторні захворювання впливають на особистість та емоційний стан людей, які на них хворіють. Зокрема, пацієнти з тяжкою астмою можуть мати супутні психопатологічні порушення, такі як тривога та/або депресія,

що у свою чергу призводить до погіршення клінічного перебігу основного захворювання [2].

Розповсюдженою патологією дитячого віку, яку необхідно враховувати і вчасно виявляти і яка може виникати як на тлі респіраторних патологій, як коморбідний стан, і погіршувати їх перебіг, так і як окреме порушення зі схожою клінічною симптоматикою, є дисфункціональні дихальні порушення або соматоформна вегетативна дисфункція дихальної системи (СВДДС).

Соматоформна вегетативна дисфункція дихальної системи являє собою стани з дисфункціональним диханням, що не пояснюється структурними аномаліями. Ця гетерогенна група включає розлади з нейронною дисрегуляцією дихання (дисфункція голосових зв'язок) або з дисрегуляцією дихального патерну (гіпервентиляція, задишка, зітхання), психогенні розлади, такі як невиправданий страх задухи, і стереотипні стани, такі як прокашлювання або звичний кашель. Багато симптомів є неспецифічними і значною мірою перекривають симптоми органічних захворювань органів дихання, що часто призводить до необґрунтованого лікування [3].

Усе більше накопичується доказів, які вказують на роль серотонінергічної та норадренергічної нейротрансмісії при соматичних симптомах. Фізіологічні зміни, що лежать в основі зменшеної серотонінергічної і норадренергічної нейротрансмісії можуть сприяти порушенню передачі сигналу, зменшенню вивільнення серотоніну або норепінефрину від терміналів пресинаптичних нейронів і призводити до порушення функції та/або кількості рецепторів та зміни внутрішньоклітинної обробки сигналу [4].

При проведенні дослідження було обстежено 90 хворих дітей, в яких було діагностовано бронхіальну астму (БА), гостру амбулаторну пневмонію та соматоформні дихальні

розлади. Середній вік обстежених дітей складав $11,6 \pm 3,3$ років ($M \pm \sigma$), з яких хлопчиків було 63,3 % ($n = 57$) і дівчаток - 36,7 % ($n = 33$). Хворі були поділені на три групи: з БА - 30 (33,3 %) дітей, з них 6 (20,0 %) дівчаток, з пневмоніями - 30 (33,3 %) дітей, з них 16 (53,3 %) дівчаток, та 30 (33,3 %) дітей з СВДДС, з них 15 (50,0 %) дівчаток. Також, було обстежено 30 дітей, середній вік яких складав $12,1 \pm 3,7$ років ($M \pm \sigma$), які лікувались в інших соматичних відділеннях і не мали емоційних розладів та гострої чи хронічної респіраторної патології, які склали контрольну групу.

Відбір дітей і встановлення діагнозу проводили після загально-клінічного обстеження та згідно критеріїв МКХ-10. Рівень серотоніну досліджували в сироватці крові методом імуноферментного аналізу.

Показники серотоніну у хворих дітей з соматоформними розладами і органічними захворюваннями дихальної системи складав $0,62 \pm 0,53$ мкмоль/л і був значимо нижчим порівняно з контрольною групою здорових дітей, де його рівень складав $1,12 \pm 0,61$ мкмоль/л (95% ДІ, 0,27 - 0,73 мкмоль/л, $p < 0,0001$), що може свідчити про його окрему роль в розвитку психоемоційних порушень у цієї категорії хворих. Значимої різниці в концентрації серотоніну між хлопцями ($0,58 \pm 0,47$ мкмоль/л) і дівчатами ($0,69 \pm 0,61$ мкмоль/л) ми не отримали, хоча його рівень був дещо нижчим в осіб чоловічої статі ($p > 0,05$).

Найнижчий рівень серотоніну (в 2,5 рази) визначався у хворих на БА, складаючи $0,45 \pm 0,38$ мкмоль/л, і був достовірно нижчим, порівняно з дітьми контрольної групи, в яких його рівень складав $1,12 \pm 0,61$ мкмоль/л (95% ДІ, 0,40 - 0,93 мкмоль/л, $p < 0,0001$). Рівень серотоніну в сироватці крові у хворих дітей на СВДДС також був достовірно нижчим (в 2 рази) порівняно з контрольною групою дітей, рівень якого в них складав

0,55±0,43 мкмоль/л (95% ДІ, 0,32 - 0,82 мкмоль/л, $p < 0,0001$). У хворих на пневмонії рівень серотоніну хоча і був нижчим порівняно з дітьми контрольної групи, але статистичної значимості ця різниця не досягала.

При порівнянні рівнів серотоніну між дітьми з БА і СВДДС не було виявлено статистичної різниці, в той же час, в порівнянні з хворими на пневмонії, рівень серотоніну був значимо нижчим у хворих на БА (95% ДІ, 0,11 - 0,67 мкмоль/л, $p < 0,007$) та у хворих на СВДДС (95% ДІ, 0,002 - 0,58 мкмоль/л, $p < 0,05$). Такі дані можуть говорити про схожість механізмів виникнення афективних та соматичних симптомів при БА і СВДДС. Слід зважити на те, що і БА і СВДДС в переважній більшості є хронічною патологією, а тому глибина афективних порушень і механізми їх виникнення можуть в достатній мірі відрізнятися від тих, які виникають при гострих соматичних патологіях, таких як пневмонія, що і може зумовлювати такі відмінності, а відповідно і може змінювати підхід до їх корекції та лікування.

Список використаних джерел:

1. Duka, K. D., & Yefanova, A. O. (2015). Особливості діагностики захворювань органів дихання у дітей на сучасному етапі [Features of the diagnosis of respiratory diseases in children nowadays]. Здоров'я дитини - Child's Health, 8(68), 27-30. <https://repo.dma.dp.ua/671/>

2. Dafaue, L., Romero, D., Carpio, C., Barga, P., Quirce, S., Villasante, C., Fe Bravo, M., & Álvarez Sala, R. (2021). Psychodemographic profile in severe asthma and effect of emotional mood disorders and hyperventilation syndrome on quality of life. BMC Psychol., 9(1), 3. <https://doi: 10.1186/s40359-020-00498-y>.

3. Grüber, C., Lehmann, C., Weiss, C., & Niggemann, B. (2012). Somatoform respiratory disorders in children and adolescents—proposals for a practical approach to definition and classification. *Pediatr Pulmonol.*, 47(2), 199–205. doi: <https://10.1002/ppul.21533>.

4. Liu, Y., Zhao, J., Fan, X., & Guo, W. (2019). Dysfunction of Serotonergic and Noradrenergic Systems and Somatic Symptoms in Psychiatric Disorders. *Front. Psychiatry*, 10, 286. <https://doi:10.3389/fpsy.2019.00286>

Полясний В. О.

доктор медичних наук, професор, проректор,
*Міжнародний гуманітарний університет,
м. Одеса, Україна*

Машуков А. О.

доктор медичних наук, доцент,
завідуючий кафедри онкології
факультету післядипломної освіти,
*Міжнародний гуманітарний університет,
КНП «Одеський регіональний клінічний
Протипухлинний центр» ООР,
м. Одеса, Україна*

Браїловська В. В.

асистент кафедри онкології
факультету післядипломної освіти,
*Міжнародний гуманітарний
університет,
м. Одеса, Україна*

ОЦІНКА ВПЛИВУ ПАТОГІСТОЛОГІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ПУХЛИН ТОВСТОЇ КИШКИ НА ТРИВАЛІСТЬ ЖИТТЯ ПАЦІЄНТІВ

«Золотим стандартом» лікування раку ободової кишки є виконання радикального хірургічного втручання – різних видів резекцій ободової кишки в залежності від локалізації пухлини, спрямованих на повне видалення не тільки ураженого відділу товстої кишки, але всіх шляхів її потенційного розповсюдження – лімфатичних вузлів, кровоносних та лімфатичних судин, оточуючої жирової клітковини. В

обов'язковому порядку проводиться патогістологічне дослідження видаленого макропрепарату, що дозволяє визначити гістологічний тип пухлини, ступінь її диференціювання, глибину ураження стінки товстої кишки та ураження лімфовузлів, наявність судинної та перинеуральної інвазії.

Більшість випадків раку товстої кишки за результатом патогістологічного дослідження - це аденокарциноми (складають до 95% всіх злоякісних пухлин ободової кишки). Інші патогістологічні форми (наприклад, слизова аденокарцинома, перстнеподібноклітинний рак, дрібноклітинний рак, плоскоклітинний рак та ін.) зустрічаються значно рідше.

Метою нашого дослідження було проаналізувати взаємозв'язок між основними патогістологічними характеристиками пухлин ободової кишки (особливості гістологічної структури, глибина інвазії пухлини в стінку кишківника, стан регіонарних лімфатичних вузлів, ступінь диференціювання пухлини, наявність судинної та перинеуральної інвазії) та їх впливом на тривалість життя пацієнтів.

Дослідження проводилося на базі КНП «Одеський регіональний клінічний протипухлинний центр» ООР, є одноцентровим та ретроспективним. Включено 45 пацієнтів чоловічої та жіночої статі з верифікованим раком ободової кишки, які були прооперовані у період з 2017 по 2020 рік. Основні критерії включення: 1) локалізація пухлини – сліпа кишка, висхідний відділ ободової кишки, проксимальна третина ободової кишки; 2) патогістологічно підтвержене злоякісне новоутворення ободової кишки, ; 3) стадія за міжнародною класифікацією TNM (8-ме видання) – I, ІА, ІВ, ІІВ; 4) радикально проведене оперативне лікування (об'єм правостороння геміколектомія з лімфодисекцією); 5) у

патогістологічному дослідженні описана глибина інвазії пухлини у стінку товстої кишки, наявність інвазії у судини і периневрально, оцінено ураження лімфатичних вузлів.

Всього у дослідження був включений 21 чоловік і 24 жінки, середній вік хворих склав 69,3 роки. Була оцінена середня тривалість життя пацієнтів з пухлинами ободової кишки (актуальні данні на травень 2022р.) в залежності від показників Т (глибина інвазії первинної пухлини у стінку кишківника) та N (стан регіонарних лімфатичних вузлів) (за класифікацією TNM, 8-ме видання): T2 – 1 пацієнт, тривалість життя 31 місяць; T3 – 27 пацієнтів, середня тривалість життя 30,6 місяців; T4 – 17 пацієнтів, середня тривалість життя 43,8 місяців; N0 – 34 пацієнта, середня тривалість життя 34,8 місяців; N1 - 11 пацієнтів, середня тривалість життя 38,1 місяці. У пацієнтів з найбільш несприятливими патогістологічними характеристиками (наявність T4 та N1) середня тривалість життя склала 43,3 місяці (6 пацієнтів).

Периваскулярний ріст пухлини вздовж дрібних артеріол та капілярів спостерігався у 15-ти пацієнтів (v1 та v2), середня тривалість життя яких склала 39,1 місяці. Середня тривалість життя пацієнтів без ознак периваскулярного росту пухлини (30 пацієнтів) була 34,0 місяці. В одному випадку периваскулярний ріст пухлини був найбільш виражений (v2), тривалість життя цього пацієнта склала 24 місяці. Периневральний ріст пухлини спостерігався у одного пацієнта, тривалість його життя склала 54 місяці. Середня тривалість життя пацієнтів без периневральної інвазії пухлин була 35,2 місяці.

За ступенем диференціювання пухлини пацієнти були розподілені наступним чином: G1 – 3 пацієнти, середня тривалість їх життя 24 місяці; G2 – 15 пацієнтів, середня тривалість їх життя 38,5 місяців; G2-3 – 11 пацієнтів, середня

тривалість їх життя 42,9 місяців; G3 – 15 пацієнтів із середньою тривалістю життя 30,6 місяців.

За особливостями гістологічної структури анаплазія пухлини виникла у 4-х випадках (середня тривалість життя 54,8 місяців), муцинозний компонент спостерігався в 11-ти пухлинах (середня тривалість життя 26,6 місяців), пухлини залозисто-солідної будови – у 11-ти випадках (середня тривалість життя 50,4 місяці), трабекулярно-солідні структури – в 1-му випадку (тривалість життя 54 місяці), тубулярні структури – у 2-х випадках (39,5 місяців), папілярні структури – в 1-му випадку (тривалість життя 26 місяців), криброзні ділянки – у 1-му випадку (тривалість життя 56 місяців), перснеподібний фенотип – у 1-му випадку (тривалість життя 30 місяців).

За результатами дослідження були сформовані наступні висновки:

1) В умовах персоналізованої медицини важливе значення має прижиттєва патогістологічна діагностика видаленого макропрепарату після оперативного лікування колоректальних пухлин, що дозволяє визначити гістологічний тип пухлини, простадіювати захворювання, виявити прогностичні критерії подальшого перебігу онкопроцесу, визначити показання до проведення імуногістохімічного та молекулярно-генетичного досліджень.

2) Оцінка патогістологічних властивостей пухлин товстої кишки дозволяє визначати пацієнтів з несприятливими гістологічними факторами прогнозу (рівень інвазії T4 (проростання серози), низько- та недиференційований рак, аденокарцинома зі слизоутворенням, пухлинна інвазія кровоносних та лімфатичних судин, периневральних просторів, перфорація пухлини). Такі пацієнти з високою

вірогідністю потребуватимуть призначення ад'ювантної хіміотерапії з метою подовження тривалості життя пацієнтів.

3) Глибина інвазії первинної пухлини у стінку ободової кишки та стан регіонарних лімфатичних вузлів не здійснюють значного впливу на середню тривалість життя пацієнтів. Найвища середня тривалість життя була у пацієнтів зі ступенем диференціювання пухлини G2 та G2-3. З точки зору оцінки впливу гістологічної структури пухлини на середню тривалість життя пацієнтів найбільш сприятливими є пухлини ободової кишки залозисто-солідної будови, а найбільш несприятливими в плані подальших прогнозів – пухлини з муцинозним компонентом.

4) Виконання морфологічного дослідження при раку ободової кишки – це важливий крок в напрямку розуміння біології пухлинного процесу. Агресивність пухлинної біології детермінує програму лікування та впливає на середню тривалість життя пацієнтів та загальну виживаність.

Список використаних джерел:

1. National Cancer Institute. Colorectal cancer. 2017. URL: <https://www.cancer.gov/types/colorectal> (accessed 29.05.17).

2. American cancer society. Colorectal cancer. 2017. URL: <https://www.cancer.org/cancer/colon-rectal-cancer.html> (accessed 29.05.17).

3. Cancer in Ukraine, 2015–2016. Morbidity, Mortality, Indicators of the Oncology Service Activity. Bull Natl Cancer Register Ukr. Kyiv, 2017 (in Ukrainian).

Слабкий Г.О.

доктор медичних наук, професор,
завідувач кафедри наук про здоров'я,
Ужгородський національний університет
м. Ужгород, Україна

Дідок Л.В.

лікар – терапевт,
КНП "Київська міська студентська поліклініка"
м. Київ, Україна

ВПЛИВ ВІЙНИ ПРОТИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ НА ВІДНОШЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ДО ВАКЦИНАЦІЇ

Вступ. За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я **імунізація** — це процес, завдяки якому людина набуває **іmunітет**, або стає несприйнятливою до інфекційної хвороби, і який зазвичай здійснюється шляхом введення вакцини. Порядок вакцинації населення визначається в кожній країні календарем щеплень. В різних країнах до Національного календаря щеплень включені різні інфекційні хвороби, для запобігання яких проводиться вакцинація. Перелік хвороб залежить від рівня інфекційної захворюваності в країні, фінансових можливостей, доведених наукою доказів, щодо доцільності та ефективності застосування вакцин, рекомендацій фахівців тощо. В Україні такий календар на виконання Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» [1] затверджено наказом МОЗ України [2]. Ефективність запровадження в країні календаря щеплень залежить в тому числі від рівня готовності населення до вакцинації.

Мета дослідження: дослідити вплив війни України проти агресії російської федерації на відношення різних категорій населення України до вакцинації.

Матеріали та методи. *Матеріали:* соціологічне опитування 75 вимушених переселенців, 94 постійних жителів Закарпатської області, як регіону віддаленого від зони бойових дій та 86 студентів, які навчаються у вищих навчальних закладах (ВНЗ) м. Києва. При проведенні дослідження збережено конфіденційність даних про респондентів. Участь у дослідженні була добровільною. Активність респондентів склала 85,0% (роздано 300 анкет). *Методи:* соціологічний, медико-статистичний, структурно-логічного аналізу.

Результати. Результати соціологічного дослідження були зведені в узагальнені таблиці та статистичного оброблені. Отримані дані представлені в таблиці.

Таблиця

Відношення різних категорій населення України до вакцинації в довоєнний період та період війни з російською федерацією, %

Критерій оцінки		Вимушені переселенці	Студенти ВНЗ м. Києва	Постійні жителі Закарпатської області
Рівень інформованості про вакцинацію	Достатній	62,7	62,8	63,8
	Поверхневий	28,0	26,7	25,5
	Не поінформований	9,3	10,5	10,6
Відношення до вакцинації в цілому	Позитивне	74,7	81,4	62,8
	Негативне	17,3	12,8	24,5
	Байдуже	8,0	5,8	12,8

Вакцинування в довоєнний період	Завжди по виклику лікаря	52,0	77,9	69,1
	Не завжди по виклику лікаря	36,0	19,8	22,3
	Не вакцинувався по виклику лікаря	12,0	2,3	7,4
Вакцинування в період війни	Завжди по виклику лікаря	9,3	16,3	5,4
	Не завжди по виклику лікаря	-	22,1	12,7
	Не вакцинувався по виклику лікаря	6,7	4,6	10,6
	Лікар не викликав	84,0	56,9	76,6
Відношення до вакцинації, як до обов'язкового заходу профілактики вакцинованих інфекцій	В довоєнний період	70,1	91,9	76,6
	В період війни	56,0	56,9	50,0

Аналіз наведених в таблиці результатів соціологічного дослідження різних категорій населення вказали на негативний вплив війни проти російської агресії на відношення різних категорій опитаного населення до вакцинації. При цьому рівень негативного впливу відрізняється в залежності від категорії опитаних.

Висновки. Загербницька війна російської федерації проти України негативно вплинула на відношення різних категорій населення країни до вакцинації.

Список використаних джерел:

1. Про захист населення від інфекційних хвороб. Закон України від 06.04.2000. № 1645-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text>

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

2. Про внесення змін до Календаря профілактичних щеплень в Україні. Наказ МОЗ України, від 18.05.2018. № 947. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 04 червня 2018 року за № 659/32111. <https://www.apteka.ua/article/462515#Text>

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

Слабкий Г.О.

доктор медичних наук, професор,
завідувач кафедри наук про здоров'я,
Ужгородський національний університет
м. Ужгород, Україна

Шафранський В.В.

доктор медичних наук, професор,
професор кафедри гігієни та екології,
Національний медичний університет
ім. О.О. Богомольця
м. Київ, Україна

ДО ПИТАННЯ ВПЛИВУ ВІЙНИ ПРОТИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ НА СТАН МЕДИКО- ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ

Вступ. Війни сучасності мають значний вплив на здоров'я населення і в першу чергу цивільного [1,2]. Найбільш тяжким негативним впливом є ментальне виснаження населення та розвиток посттравматичного стресового розладу наслідки яких будуть негативно впливати на значну частку населення десятиріччями [3-5]. За визначенням експертів війна України проти російської агресії може бути найбільш кровопролитною війною сучасності [6].

Мета дослідження: дослідити експертну оцінку представниками різних категорій населення рівня впливу війни України проти російської агресії на медико-демографічну ситуацію в країні.

Матеріали та методи. *Матеріали:* соціологічне опитування 67 вимушених переселенців, 52 постійних жителів Закарпатської області, як регіону віддаленого від зони бойових

дій, але із значною кількістю вимушених переселенців та мобілізованих до лав Збройних Сил України та 45 жителів м. Кисва, 47 медичних працівників із яких 19 є організаторами охорони здоров'я. В ході дослідження збережено конфіденційність даних про респондентів. Участь у дослідженні була добровільною. Активність респондентів склала 84,4 %. *Методи:* соціологічний, медико-статистичний, структурно-логічного аналізу.

Результати. За результатами соціологічного дослідження проведено статистичну обробку отриманих даних. Результати наведено в табл.

Таблиця

**Експертна оцінка впливу війни проти агресії
російської федерації на стан медико-демографічної
ситуації в Україні, %**

Медико-демографічна ситуація	Вимушені переселенці	Постійні жителі		Медичні працівники
		1	2	
Зростання рівня смертності та інвалідності населення внаслідок низької доступності необхідної медичної допомоги	53,7	31,1	23,1	59,6
Зростання рівня передчасної смертності	47,8	24,4	28,8	57,4
Смертність населення без отримання медичної допомоги	17,9	15,6	13,5	25,5
Значне зниження рівня бажаної вагітності	88,1	82,2	75,0	93,6
Високий рівень бойового травматизму	88,1	80,0	75,0	82,9
Високий рівень розвитку посттравматичного стресового розладу	73,1	75,6	59,6	85,1

Ментальне виснаження із зростанням рівня психологічних та психічних проблем	77,6	95,6	40,4	87,2
Підвищення рівня само руйнівної поведінки при практичній відсутності до послуг із профілактики само руйнівної поведінки та самогубств	31,3	42,2	32,7	34,0
Зростання кількості нарко-, алкоголь- та інших залежностей	43,3	86,7	78,8	65,9
Зростання захворюваності населення на соціально значущі хвороби: злоякісні новоутворення, туберкульоз, захворювання системи кровообігу, цукровий діабет, хвороби органів дихання, з збільшенням частки їх виявлення в занедбаних стадіях або при їх ускладненнях	55,2	62,2	73,1	78,7
Загроза зростання ризику захворюваності населення на інфекційні та паразитарні хвороби включаючи: ВІЛ/СНІД, гострі сезонні вірусні інфекції, в тому числі вакцинокеровані та епідемічні спалахи гострих кишкових захворювань.	61,2	62,2	63,5	87,2
Зниження доступу до медичних послуг	50,7	24,4	17,3	38,3
Зниження доступу до певних лікарських засобів	61,2	35,6	40,4	68,1

Примітка:

1. м. Києва
2. Закарпатської області

Аналіз наведених в таблиці результатів соціологічного дослідження різних категорій населення вказали на негативний вплив війни проти російської агресії на медико-демографічну ситуацію в Україні. Рівень оцінки впливу статистично не достовірно, але відрізняється в залежності від категорії респондентів.

Висновки. Війна України проти російської агресії має значний негативний вплив на медико-демографічну ситуацію в країні.

Список використаних джерел:

1. Burkle FM. Revisiting the Battle of Solferino: The Worsening Plight of Civilian Casualties in War and Conflict. *Disaster Med Public Health Prep.* 2019;13(5- 6):837-41.

2. Peace and Security. *Bulletin of United Nations.* New York: UN; 2020. 36 p

3. Kakaje A, Al Zohbi R, Hosam AO, Makki L, Alyousbashi A, Alhaffar MBA. Mental disorder and PTSD in Syria during wartime: a nationwide crisis. *BMC Psychiatry.* 2021;21(1):2.

4. Mahmood HN, Ibrahim H, Goessmann K. Post-traumatic stress disorder and depression among Syrian refugees residing in the Kurdistan region of Iraq. *Conflict Health.* 2019;13(1):1.

5. Priebe S, Giacco D, El-Nagib R. WHO Health Evidence Network Synthesis Report 47: Public Health Aspects of Mental Health Among Migrants and Refugees: A Review of the Evidence on Mental Health Care for Refugees, Asylum Seekers and Irregular Migrants in the WHO European Region (HEN Report). Geneva: WHO; 2016. 71 p.

6. Skilky viiskovykh ta tsyvilnykh zahynuly v khodi konfliktiv pislia Druhoi svitovoi viiny. URL: https://www.slovoidilo.ua/2022/10/31/infografika/suspilstvo/skilky-vijskovykh-ta-cyvilnykh-zahynuly-xodi-konfliktiv-pislya-druhoyi-svitovoyi-vijny?utm_source=gravitec&utm_medium=push&utm_campaign=

СЕКЦІЯ 10.

КОМП'ЮТЕРНІ НАУКИ

Кузьменко В.С.

студент,
*Університет Економіки і Технологій – ДУЕТ
м. Кривий Ріг, Україна*

КОРПОРАТИВНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ

Сучасні підприємства, представляють собою складні динамічні системи. Вони розвиваються в часі і включають велику кількість елементів, що реалізують різні виробничі та управлінські функції. Такі економічні об'єкти мають багаторівневу структуру, а також великі зовнішні та внутрішні інформаційні зв'язки.

У теперішній час починають розуміти всю важливість і необхідність комплексного підходу до автоматизації інформаційних процесів на підприємствах і організаціях.

Багато розробників усвідомили, що ефективність автоматизації в першу чергу залежить від того, наскільки широко вона охоплює комплекси розрахунків, проведених в управлінні.

Тому останнім часом, стала настільки популярною ідея побудови корпоративних інформаційних систем (КІС) стосовно не тільки великих, територіально – розподілених інформаційних систем, але і будь-яких підприємств, незалежно від їх масштабу і форми власності.

Корпоративні ІС призначені для автоматизації всіх функцій управління фірмою або корпорацією, що має територіальну роз'єднаність між підрозділами, філіями, відділеннями, офісами.

Корпоративна ІС – це інформаційна система, що підтримує оперативний і управлінський облік на підприємстві та представляє інформацію для оперативного прийняття управлінських рішень.

Корпоративна ІС (КІС) охоплює всі бізнес- функції і всі управлінські процеси корпорації. В умовах великих підприємств і корпорацій вона може бути більш ефективна, оскільки забезпечує взаємодію масових і добре організованих процесів швидкодіючими засобами сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій високого науково-технічного рівня.

Основними особливостями корпоративних ІС є:

- Комплексність охоплення функцій управління;
- Підвищена впорядкованість ділових процесів;
- Масовість операцій;
- Ефективність використання комп'ютерно-телекомунікаційного устаткування і програмного забезпечення;
- Можливість локальної установки та впровадження окремих частин системи;
- Адаптивність функціональної та інструментальної структури системи до особливостей керованого об'єкта;
- Можливість розвитку системи після її впровадження.

Завдання управління полягають в організації управління, надходять на вхід підприємства, є ресурсами для отримання необхідного результату на виході.

Отже, інформаційна структура організації повинна бути описана характерними законами управління, що регламентують управляючі дії на систему.

Автоматизація діяльності великих підприємств є досить складним завданням і вимагає, як правило, індивідуального підходу, що враховує особливості організації його діяльності. Інформаційні системи для таких підприємств досить різноманітні, однак будуються з використанням загальних принципів обробки та зберігання облікових даних.

Це дозволяє використовувати в якості "ядра" базову систему, що забезпечує автоматизацію найбільш загальних і законодавчо регламентованих аспектів діяльності підприємства. До них, в першу чергу, відносяться бухгалтерський і матеріальний облік.

Разом з тим базова система повинна являти собою гнучку платформу, яку можна відносно просто адаптувати до потреб конкретного підприємства.

Повинна враховуватися також можливість розширення функціональних можливостей системи шляхом включення до її складу знову розробляються або вже створених модулів.

Ефективне управління сучасним підприємством являє собою досить нетривіальну задачу, враховуючи різноманіття використовуваних ресурсів і високу вартість зміни зовнішнього оточення.

Основними функціями управління підприємством є, як відомо, планування, облік, контроль і регулювання, які здійснюються в багатовимірному просторі різних областей діяльності підприємства. Таким чином, найбільш істотною рисою комплексної інформаційної системи має стати розширення контуру автоматизації для отримання замкнутої, саморегульованої системи, здатної гнучко і оперативно перебудувати принципи свого функціонування.

Широкопрофільна система повинна в максимально допустимій ступені задовольнити всі підрозділи організації, по можливості зберегти існуючі бізнес – процеси, а також методи і структуру управління. Без залучення автоматизації практично не можна контролювати постійно мінливі бізнес – процеси.

Сучасні інформаційні системи повинні відповідати цілому набору обов'язкових вимог. Серед них, в першу чергу, слід відзначити використання архітектури клієнт – сервер з можливістю застосування більшості промислових СУБД, забезпечення безпеки за допомогою різних методів контролю і розмежування доступу до інформаційних ресурсів, підтримку розподіленої обробки інформації, модульний принцип побудови з оперативно – незалежних функціональних блоків, а також підтримку технологій Internet / Intranet. Крім того, важливу роль грають і інші – експлуатаційні характеристики: легкість адміністрування, ергономічність, наявність локалізованого інтерфейсу.

Найбільш органічним і ефективним способом побудови КІС є використання в якості ядра всього інформаційного комплексу системи автоматизації – ділових процесів.

Сформована таким чином КІС характеризується одночасно універсальністю та ефективністю.

Список використаних джерел:

1. Корпоративні інформаційні системи і технології: веб-сайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0_%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0 (дата звернення: 15.03.2023).

2. Корпоративні інформаційні системи: веб-сайт. URL: https://stud.com.ua/33775/informatika/korporativni_informatsiyni_sistemi (дата звернення: 15.03.2023).

3. КОРПОРАТИВНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ: веб-сайт. URL: <http://kist.ntu.edu.ua/textPhD/kis.pdf> (дата звернення: 15.03.2023).

4. ПЛАТФОРМИ КОРПОРАТИВНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ: веб-сайт. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/28963/1/%d0%9a%d1%83%d1%80%d1%81%20%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%86%d1%96%d0%b9%20%d0%9f%d0%bb%d0%b0%d1%82%d1%84%d0%be%d1%80%d0%bc%d0%b8%20%d0%ba%d0%be%d1%80%d0%bf%d0%be%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%b8%d0%b2%d0%bd%d0%b8%d1%85%20%d1%96%d0%bd%d1%84%d0%be%d1%80%d0%bc%d0%b0%d1%86%d1%96%d0%b9%d0%bd%d0%b8%d1%85%20%d1%81%d0%b8%d1%81%d1%82%d0%b5%d0%bc.pdf;jsessionid=EC7DD25EDB6CF7DE8FAD8841B86F1B37> (дата звернення: 15.03.2023).

5. Лекція №5. Корпоративні інформаційні системи: веб-сайт. URL: <https://studfile.net/preview/5064248/page:16/> (дата звернення: 15.03.2023).

Ліщишина А.В.,
студентка,
*Східноукраїнський національний університет
ім. В. Даля
м. Київ, Україна*

Лавська В.В.,
студентка,
*Харківський національний університет радіоелектроніки
м. Харків, Україна*

Погурська М.М.,
асистент кафедри штучного інтелекту
*Харківський національний університет радіоелектроніки
м. Харків, Україна*

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА МАРКЕТИНГ У XXI СТОЛІТТІ

В останні роки штучний інтелект (ШІ) значно вплинув на маркетинг. Завдяки величезній кількості доступних даних ШІ може допомогти маркетологам приймати більш обґрунтовані рішення та надавати клієнтам більш персоналізований досвід.

Штучний інтелект (ШІ) стає все більш популярним модним словом у різних галузях, включаючи маркетинг. ШІ – це технологія, яка передбачає розробку комп’ютерних програм, які можуть виконувати завдання, які зазвичай вимагають людського інтелекту, наприклад сприйняття, навчання, міркування та прийняття рішень. Маркетинг – це сфера, де штучний інтелект може бути дуже корисним, оскільки він може допомогти компаніям отримати уявлення про поведінку споживачів, покращити взаємодію з клієнтами та вдосконалити

маркетингові стратегії. У цьому есе ми дослідимо, як ШІ трансформує маркетинг.

Однією з головних переваг ШІ в маркетингу є його здатність швидко й точно аналізувати великі обсяги даних. З розвитком цифрового маркетингу компанії отримують доступ до великої кількості даних про поведінку споживачів, таких як історія веб-перегляду, історія покупок, активність у соціальних мережах тощо. ШІ може допомогти проаналізувати ці дані, щоб отримати уявлення про вподобання та поведінку споживачів, дозволяючи компаніям приймати рішення на основі даних.

ШІ також можна використовувати для персоналізації клієнтського досвіду. За допомогою штучного інтелекту компанії можуть надавати цільовий і персоналізований контент споживачам на основі їхніх інтересів і вподобань. Наприклад, алгоритми ШІ можуть аналізувати історію веб-перегляду клієнта та активність у соціальних мережах, щоб запропонувати продукти, які, ймовірно, його зацікавлять. Цей персоналізований підхід може допомогти компаніям побудувати міцніші стосунки зі своїми клієнтами та підвищити лояльність клієнтів.

Ще одна сфера, де штучний інтелект змінює маркетинг, – це обслуговування клієнтів. Чат-боти та віртуальні помічники є прикладами технологій ШІ, які можуть надати клієнтам миттєву підтримку та допомогу. Ці інструменти можуть допомогти компаніям заощадити час і ресурси, автоматизувавши прості завдання обслуговування клієнтів, наприклад відповіді на поширені запитання, без втручання людини. Це дозволяє компаніям надавати більш швидке та ефективне обслуговування клієнтів.

ШІ також можна використовувати для покращення маркетингових кампаній. Аналізуючи дані про поведінку споживачів, штучний інтелект може допомогти компаніям

визначити закономірності та тенденції, які можуть стати основою для їхніх маркетингових стратегій. Наприклад, алгоритми ШІ можуть аналізувати ефективність різних маркетингових каналів, щоб визначити, які з них найбільш ефективні для охоплення різних цільових аудиторій. Це може допомогти компаніям оптимізувати витрати на маркетинг і підвищити рентабельність інвестицій.

Створення контенту: штучний інтелект можна використовувати для автоматичного створення контенту, наприклад описів продуктів, публікацій у блогах і соціальних мережах. Це може заощадити час для маркетологів і допомогти масштабувати виробництво контенту.

Націлювання реклами: штучний інтелект може аналізувати поведінку та вподобання клієнтів, щоб показувати чітко націлену рекламу, яка з більшою ймовірністю призведе до конверсії. Це може допомогти зменшити витрати на рекламу та збільшити рентабельність інвестицій.

Загалом ШІ стає важливим інструментом для маркетологів, щоб залишатися конкурентоспроможними в цифровому середовищі, що швидко розвивається. Однак важливо використовувати штучний інтелект етично та прозоро, а також гарантувати, що конфіденційність клієнтів і безпека даних завжди є головним пріоритетом

Окрім цих переваг, ШІ також може допомогти компаніям випередити конкурентів. Використовуючи маркетингові інструменти та методи на основі штучного інтелекту, компанії можуть отримати конкурентну перевагу, забезпечуючи більш персоналізовану, ефективну та ефективну взаємодію з клієнтами. Це може допомогти компаніям залучати й утримувати клієнтів на ринку, що стає все більш конкурентним.

Незважаючи на ці переваги, існують також деякі проблеми, пов'язані з використанням ШІ в маркетингу. Однією

з головних проблем є етичне використання даних споживачів. Компанії повинні переконатися, що вони збирають і використовують дані споживачів у відповідальний і прозорий спосіб, і що вони не порушують права споживачів на конфіденційність. Крім того, існує ризик того, що алгоритми ШІ можуть увічнити упередження та дискримінацію, що може мати негативні наслідки для споживачів і суспільства в цілому.

Підсумовуючи, ШІ змінює підхід компаній до маркетингу. Від аналізу даних і персоналізації до обслуговування клієнтів і оптимізації кампаній, ШІ дозволяє компаніям отримати глибше розуміння поведінки споживачів і забезпечити більш персоналізований і ефективний досвід. Однак важливо, щоб компанії використовували ШІ відповідально та етично, щоб уникнути будь-яких негативних наслідків для споживачів і суспільства. Оскільки технологія штучного інтелекту продовжує розвиватися, ми можемо очікувати ще більше інноваційного використання штучного інтелекту в маркетингу, а компанії, які охоплюють цю технологію, матимуть кращі позиції для досягнення успіху в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Штучний інтелект (ШІ) в маркетингу. URL: <https://careers.israelit.pro/shtuchnij-intelekt-shi-v-marketingu/?lang=uk> (дата звернення: 01.03.2023).

2. Як штучний інтелект буде застосовуватися в наступному році. URL: <https://khemelnytsky.com.ua/ua/article/108464-yak-shtuchnij-intelekt-bude-zastosovuvatisya-v-nastupnomu-roci> (дата звернення: 01.03.2023).

3. Як AI змінює майбутнє цифрового маркетингу. URL: <https://www.visitor-analytics.io/ua/blog/jak-ai-zminjuje-maibutnje-cifrovogo-marketingu/> (дата звернення: 02.03.2023).

4. Штучний інтелект: «Моя мета – допомогти». URL: <https://www.k-a-m-a.com/news/shtuchniy-intelekt-ya-ne-mozhu-zaminiti-kreativnikiv-ale-mozhu-dopomagati-im-yak-same-vin-sam-skazav-nam-v-intervyu/> (дата звернення: 02.03.2023).

5. 17 найкращих маркетингових інструментів ШІ та машинного навчання. URL: <https://squeezegrowth.com/uk/marketing-ai-machine-learning-tools/> (дата звернення: 02.03.2023).

6. Штучний інтелект у бізнесі та маркетингу. URL: https://gerabot.com/article/shtuchnii_intelekt_u_webi_ta_marketingu (дата звернення: 03.03.2023).

7. Штучний інтелект в маркетингу: де його використовують та як впровадити його вже завтра. URL: <https://aboutmarketing.info/internet-marketynh/shtuchnyu-intelekt-v-marketynhu-de-yoho-vykorystovuyut-ta-yak-vprovadyty-yoho-vzhe-zavtra/> (дата звернення: 03.03.2023).

СЕКЦІЯ 11.

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Франкевич В. Є.

*Житомирський військовий інститут
імені С. П. Корольова
м. Житомир, Україна*

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

У сучасному світі, економічний розвиток відіграє провідну роль у суспільстві. На даний час, молодь все більше зацікавлюється різними варіантами заробітку (здебільшого онлайн). Станом на 2023 рік, існує дуже багато напрямків, в яких можна заробляти не виходячи з будинку «лежачи на дивані». Основні з них, це криптоінвестиції, фондовий ринок, дропшипінг, фриланс та інвестиції у нерухомість зарубіжних країн.

Сьогодні поговоримо про криптоінвестиції. Активізація розвитку ринку криптовалют, яка проявилася у перманентному нарощенні показників його капіталізації та зростанні курсу ключових криптовалют світу, дедалі більше сприяє виникненню зацікавленості індивідуальних та інституційних інвесторів у криптоінвестуванні. Серед дослідників, які займаються вивченням різних аспектів криптоінвестування вирізняються імена У. Баффета, Д. Белфорта, Б. Данилишина, М. Єпіфанової, Т. Ковальчука, К. Лагард, О. Сльозки, В. Стельмаха, М. Чобаняна та інші.

Криптоінвестиції – це вкладення коштів чи інших активів у криптовалюту, або обладнання для її добування. Основні цілі

для інвестора – це одержання у перспективі прибутку від інвестицій; перетворення вільних заощаджень у високоліквідні інструменти.

Інвестування в існуючі криптовалюти	<ul style="list-style-type: none">• найпопулярніший метод, який передбачає пряме або ж опосередковане (через посередників) інвестування в найбільш розвинені та ліквідні криптовалюти світу.
Інвестування у ICO (первинна пропозиція монет)	<ul style="list-style-type: none">• форма залучення інвестицій в нові технологічні проекти та стартапи у вигляді емісії та продажу інвесторам нових криптовалют. Цей процес є аналогічним IPO – первинне розміщення акцій підприємств.
Інвестування в обладнання для майнінгу	<ul style="list-style-type: none">• цей процес являє собою придбання та встановлення спеціалізованої техніки, яка забезпечить правильні умови для функціонування цієї техніки та добування криптовалюти, яку у майбутньому власник реалізує, цей спосіб є досить складним та вимагає великих капіталовкладень

Рис. 1. Форми криптоінвестування

Джерело: побудовано автором за даними [3].

Здійснювати криптоінвестування можуть, як фізичні особи так і юридичні особи. Існує декілька способів інвестування залежно від інвестора, розглянемо кожен з них детальніше:

Спосіб «з рук у руки» означає, що ви маєте знайти людину, яка хоче продати крипто валюту або її придбти, зустрітися з нею та провести процес обміну грошей на криптовалюту. Знайти людину можна в спеціалізованих групах в соц. мережах, через знайомих. Цей спосіб є доволі ефективним та дешевим, адже обмін відбувається один до одного.

Купівля на криптобіржі. У функціональному плані біржі криптовалют – це віртуальні ресурси які дають змогу зустрітися продавцю та покупцю криптовалюти та від здійснення операції між ними біржа бере відсоток за посередництво. В залежності від законодавчої бази в якій

функціонує криптобіржа вона може мати певні перепони для реєстрації на ній (додаткова верифікація, мінімальний внесок на рахунок біржі тощо).

Криптообмінники – функціонують як і звичайні, але у вигляді сайтів де ви маєте вказати дані своєї банківської картки та номер вашого криптогаманця.

Фонди або майнінг пули. Криптофонди – це інвестиційні фонди, активом яких є криптовалюта. Метою функціонування є отримання прибутку за рахунок успішного вкладення коштів у криптоактиви. З кінця 2017 року в Україні почав діяти новий криптовалютний фонд під назвою Vanhealthing Cryptofund of biotech 300 innovations. Його напрямком роботи стали проекти в сфері блокчейна і біотехнологій. Майнінг пул залучає кошти інвесторів для збільшення потужностей для майнінгу криптовалюти, в свою чергу отримується більший прибуток з якого береться відсоток.

Способи інвестування для інституційних інвесторів.

Купівля на фондовій біржі за рахунок ф'ючерсних контрактів та венчурної торгівлі. У кінці 2017 року на чиказькій біржі опціонів (СВОЕ) стартували торги біткоїн - ф'ючерсами, що зробило біткоїн деривативним інструментом та дало змогу легально зайти на цей ринок великим транснаціональним компаніям.

Передача певної кількості капіталу в управління хеджфондам. Технічно, хедж-фонди є істотно більше захищеними в порівнянні із середнім роздрібним інвестором ринку криптовалют. Інвестори вкладають кошти, а при цьому фонд бере 2% як комісію з управління активами та до 20% з прибутку.

Отже, дані варіанти криптоінвестування дають можливість як індивідуальним так і інституційним інвесторам примножити свій капітал та забезпечити легальні можливості

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

входження на ринок в залежності від законодавства певної держави. Тому нашій державі необхідно реалізувати більш поглиблене вивчення цього напрямку, який може надати в першу чергу робочі місця та зацікавити молодь, а також допоможе країні підтримувати економічні відносини з іншими державами на новому, більш сучасному рівні.

Список використаних джерел:

1. <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-2958/>

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

СЕКЦІЯ 12.

ІСТОРІЯ

Aytaj Asgarova

PhD Student,

Institute of History

named after A.A.Bakikhanov of ANAS,

Baku, Azerbaijan

GREAT LEADER HEYDAR ALIYEV AND THE DEVELOPMENT OF SCIENCE IN AZERBAIJAN

Having completed the transition period with success and achievements, the rapidly developing Azerbaijan is taking important steps towards rapprochement with the level of universal scientific and technological progress, since it is integrated into the economic and political processes of the world as a state. The attitude of great personalities who left and are leaving indelible marks in the history of mankind to science and education, their contribution to the development of these areas is one of the main factors ensuring their eternity. Heydar Aliyev, the founder of the independent state of Azerbaijan, paid special attention to the development of science and education at all stages of his rule, and thought about the intellectual future of the nation first. Considering the achievements in the scientific-intellectual field as an important condition and reliable guarantee of the state-building process, the Great Leader implemented all necessary measures for the development of the science and national education system based on progressive principles.

It is noteworthy that Heydar Aliyev, a highly intelligent person, has always benefited from the latest achievements of scientific thought in his activities and political practice. He showed high professionalism in solving issues of the development of science and technology, culture and education, literature and art, saw the development of society, people in science and intellect. Heydar Aliyev always gave high assessment to science and scientist. The first reason for this is that he himself has a scientific mindset, always builds his activities on scientific principles, relies on intellectual potential. The care and support he showed to the science of Azerbaijan during all periods of his leadership in the Republic originates from here. (1,3)

The writing of these stylized works, influencing the strengthening of the national spirit, national self-consciousness and national pride, shedding light on the dark pages of the history of our national school and pedagogical thought, conducting fundamental research, are a direct result of Heydar Aliyev taking serious steps in the name of the strategic interests of Azerbaijan, despite heavy pressure and restrictions of the Soviet ideology. In these years, the process of national self-awareness in Azerbaijan was especially strengthened. This process was controlled and regulated by Heydar Aliyev with great sensitivity and foresight. While scientific, educational and cultural figures opposed to the totalitarian regime were persecuted in different regions of the USSR, there were free thinking and working conditions for the creative intelligentsia in Azerbaijan. In those years, the status of the Azerbaijani language as the state language, the awarding of high state awards to Azerbaijani linguists and historians, the establishment of South Azerbaijani literature at the Institute of Literature, the establishment of South Azerbaijani history departments at the Institute of History of AS, the establishment of the secretariat for South Azerbaijani literature at the Writers' Union of Azerbaijan are only separate episodes of

Heydar Aliyev's multifaceted activities aimed at reviving and implementing the ideas of Azerbaijanism and returning to the roots. (2, 4)

Heydar Aliyev's activity in this direction allowed educational scientists to study the history of our national school and pedagogical ideas more deeply, to write dissertations, textbooks and teaching aids. If until the beginning of the 70s only the history of European, Russian school and pedagogical thought was taught in higher pedagogical educational institutions, in the 70s a serious change occurred in the teaching of the history of pedagogy in Azerbaijan. For the first time in the territory of the former USSR, a special course on the history of the national school and pedagogical ideas was prepared in our republic on the initiative of Professor H. Ahmadov, it was tested in Baku, Nakhchivan, Tbilisi, it was approved by the scientific-methodical council of the relevant institute of the USSR APS, approved by Ministry of Higher and Secondary special education of Azerbaijan SSR. The students had the opportunity to systematically learn about the formation and development of education and school education in Azerbaijan, as well as the views of educators, schoolchildren, and educators, together with the outstanding educators of Europe and Russia.

The experience of developed countries also proves that it is pointless to talk about high-quality education in countries where fundamental research is not carried out. At the same time, where there is no high-quality secondary education that serves as a base, it is impossible to conduct comprehensive fundamental research. In general, the economic power of the state, the production of its science-intensive and competitive product is determined by the level of scientific research, especially fundamental research, comprehensiveness and highly qualified national personnel. In other words, it is impossible to fully and efficiently use existing natural and economic resources and achieve the desired level of

economic development without training personnel who are familiar with modern world realities, master modern techniques and technologies, as well as without substantiating the reforms carried out in the country from a scientific point of view. From this point of view, the Azerbaijan National Academy of Sciences should become the avant-garde of the country's technical and technological, as well as socio-economic development. Considering this reality, the great leader Heydar Aliyev's opinion that “the work of educational institutions that train highly qualified scientific personnel in the system of the National Academy of Sciences, and the work of state science and education centers that operate independently in the priority directions in the republic should be constantly strengthened and enriched” is also important for strengthening the potential and technical base of the academy, fundamental in the country aimed at conducting scientific research. (3, 6)

Of course, one of the important factors of integration in this process is the fact that various qualified scientists working in ANAS work on joint programs and develop comprehensive development programs capable of ensuring comprehensive development of the country. The implementation of such programs will lead to the development of the potential of scientific personnel and the improvement of the level of education, which will help to accelerate research, as well as increase its theoretical and practical importance.

The great leader took all the necessary measures to protect the nation's historically formed national and moral values and thought system from the mass cultural manifestations of the globalized world, to strengthen the ideology of Azerbaijanism, which fully includes our national identity, by finding strong social supports in the society, and to turn it into a moral stimulus in the process of continuous development. On January 31, 1997, the great strategist Heydar Aliyev, who gave a profound speech at the 50th anniversary ceremony of the Azerbaijan Academy of Sciences, spoke about the

fundamental tasks facing the national science with his unique wisdom, and announced the development strategy and future goals of this field in rather complicated conditions. At that ceremony, Heydar Aliyev drew special attention to the importance of modernization in the fields of social and humanitarian sciences in accordance with the requirements of the new era, as well as the importance of moving away from outdated stereotypes and inefficient research methods left over from the time of the Soviet Union, in particular, he called on historians to more objectively examine the truth about the past of Azerbaijan, to approach this area with special sensitivity in terms of statehood interests. (4, 6)

Today, the worthy successor of the Great Leader, President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev, is doing important work for the development of science. Today, the special attention and care of the president of Azerbaijan Ilham Aliyev to the education and science of young people is obvious. Hundreds of schools built within the framework of the “New Schools for Renewing Azerbaijan” project of Mehriban Aliyeva, President of the Heydar Aliyev Foundation, Goodwill Ambassador of UNESCO and ISESCO, MP, are a clear example of special attention and care in this area.

President of Azerbaijan Ilham Aliyev has repeatedly emphasized in his speeches that the future of the nation is related to science and education, and he considered it important to integrate the society into the world education system. As a result of this attention and care, the Azerbaijan National Academy of Sciences has entered a new stage of its development over the past years. Yearly increase of the funds provided in the state budget for the development of science and education, significant increases in the salaries of teachers working in this field, and the stipends of students, masters and graduate students are a clear expression of the care shown by the head of state to this important field.

Care for the development of science at the state level should, in fact, be regarded as an integral part of the policy of strengthening statehood and serving the national and cultural progress of the people. The development of the independent state of Azerbaijan in the modern period, when the process of globalization covers the whole world and scientific and technological progress is carried out at a fairly high speed, largely depends on the level of science.

References:

1. Conference on the occasion of the 90th anniversary of our great leader. "Sharq qapisi" newspaper 19 mart 2013
2. RUSTAMOV Farrukh. Heydar Aliyev and scientific-pedagogical personnel training in Azerbaijan. People's newspaper, May 9, 2013
3. ALIYEV Isa, ASADOV Aqil. Heydar Aliyev paid great attention to the development of science and education. People's newspaper.- 2009.- December 12
4. MAHARRAMOV Abel. Leader of scientific-intellectual development "Azerbaijan".-2010.-May 8.-N 98.

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

Бородай І.С.

доктор історичних наук, професор,
головний науковий співробітник,
*Національна наукова сільськогосподарська
бібліотека НААН,
м. Київ, Україна*

Татарчук Л.М.

кандидат історичних наук,
заступник директора з наукової роботи,
*Національна наукова сільськогосподарська
бібліотека НААН,
м. Київ, Україна*

**АКАДЕМІК Ю.Ф. ЛІСКУН (1873–1958) – УЧЕНИЙ
У ГАЛУЗІ РОЗВЕДЕННЯ І СЕЛЕКЦІЇ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН,
ОРГАНІЗАТОР ВИЩОЇ ФАХОВОЇ ОСВІТИ ТА
ДОСЛІДНОЇ СПРАВИ**

У становлення та розвиток наукових основ розведення та селекції сільськогосподарських тварин у кінці ХІХ – першій половині ХХ ст. вагомий внесок зробив академік ВАСГНІЛ Юхим Федотович Лискун. Учений розробив базові принципи племінної справи та раціональної годівлі худоби, перший план породного районування, започаткував вчення про інтер'єр та краніологію.

Народився Ю.Ф. Лискун 27 жовтня 1873 р. в с. Атаки Хотинського повіту Бессарабської губернії (нині Чернівецька обл.) в сім'ї селянина. Початкову освіту здобув у сільській школі, продовжив навчання у Хотинському повітовому училищі на майстра взуттєвої справи, яке закінчив у 1888 р. По закінченні з золотою медаллю Херсонського землеробського училища

(нині – Херсонський державний аграрний університет), залишився на посаді завідуючого фермою, досліджував господарськи корисні ознаки червоної степової породи. Через рік поступив до Московського сільськогосподарського інституту (нині РДАУ – МСГА ім. К.А. Тимірязєва). Ще студентом виявив глибоку зацікавленість дослідницькою роботою. Його доповідь «Краніологічний метод в практичному застосуванні» на з'їзді Союзу природодослідників у 1898 р. при Московському політехнічному музеї, підготовлена на основі дипломної роботи, стала початком досліджень у цій галузі. Після закінчення інституту в 1900 р. його відряджено до Німеччини та Австрії для поглиблення знань із краніології. Протягом шести років очолював економіко-оцінювальний відділ Бессарабського земства, потім був управляючим Томською сільськогосподарською школою. В Маріїнському, а потім в Казанському землеробських училищах викладав ґрунтознавство, географію, математику, землеробство [1].

У 1906 р. Ю.Ф. Лискун переїхав до Санкт-Петербургу, де працював на кафедрі тваринництва Стебутівських вищих жіночих сільськогосподарських курсів, через деякий час директор цих курсів і член Ученого Комітету Міністерства землеробства. Під керівництвом ученого, який водночас був викладачем загальної та спеціальної зоотехнії, студентки III та IV курсів проводили досліди з вивчення впливу на ріст та якість вовни овець білку, вуглеводів, жирів та мінеральних речовин, визначали продуктивність штучних пасовищ, вивчали відгодівельні якості свиней, вплив раціону на молочну продуктивність тощо. За його ініціативи, студентки разом з професорами щороку здійснювали екскурсії до господарств Прибалтики, України, Поволжя [1].

Протягом цього періоду Ю.Ф. Лискун провів низку досліджень з годівлі і розведення великої рогатої худоби. Продовжував розширювати і поглиблювати свої знання з

анатомії, гістології та фізіології тварин. Як практикант працював в патолого-анатомічній лабораторії Інституту експериментальної медицини (нині ФДНБУ «Інститут експериментальної медицини»). У 1912 р. за визначні досягнення у сільському господарстві рішенням Ученої ради Московського сільськогосподарського інституту йому присуджено Велику золоту медаль ім. І.А. Стебута. У 1918 р. Ю.Ф. Лискуна обрано професором Санкт-Петербурзького лісового інституту (нині Санкт-Петербурзький державний лісотехнічний університет) і проректором Ветеринарно-зоотехнічного інституту (нині Санкт-Петербурзька державна академія ветеринарної медицини), а з 1923 р. він очолив кафедру великої рогатої худоби Московської сільськогосподарської академії ім. К.А. Тимірязєва (нині РДАУ – Московська сільськогосподарська академія ім. К.А. Тимірязєва). У цей час займався дослідженням таких важливих питань, як цілеспрямоване вирощування молодняка, організація племінної справи [2].

У 1918 р. разом з П. М. Кулешовим, Є. А. Богдановим, М. І. Придорогіним, М. Ф. Івановим, М. Д. Потьомкіним взяв активну участь у створенні у складі Народного комісаріату земельних справ (НКЗС) РРФСР Центральної зоотехнічної комісії. Також увійшов до складу Зоотехнічної вченої ради, створеної у жовтні 1926 р. при Управлінні сільського господарства НКЗС РРФСР за постановою РНК РРФСР. Як науково-консультативний орган, вона об'єднала всі відділи, що розробляли питання тваринництва. Передусім, рада опікувалася розвитком галузевої дослідної та племінної справи.

У 1929 р. Юхима Федотовича обрано членом Президії Всесоюзної академії сільськогосподарських наук ім. В.І. Леніна (ВАСГНІЛ), а в 1934 р. – академіком. Свої зусилля спрямовував

на реорганізацію та зміцнення існуючої мережі наукових установ. Під його керівництвом відбулося становлення наукового центру зоотехнії – секції тваринництва ВАСГНІЛ. Діяльність секції, передусім, спрямовувалася на вивчення питань метизації місцевої худоби, розробку стандартів планових порід, оцінку плідників за потомством, виведення нових порід, встановлення типових раціонів із застосуванням місцевих кормів і максимальним використанням силосу тощо. Згодом в системі Академії було організовано Всесоюзний НДІ тваринництва (нині Всеросійський інститут тваринництва ім. Л.К. Ернста) [2].

У центрі наукових інтересів Ю.Ф. Лискуна в цей період знаходилася племінна справа, що засвідчують біля 200 надрукованих ним праць, присвячених цій темі. Розробив проект першого плану породного районування в країні, основи планування та організації тваринництва. Обґрунтував роль підбору і добору, чистопородного розведення і схрещування сільськогосподарських тварин. Виступав за збереження таких важливих якостей місцевих порід, як висока жирномолочність та пристосованість до умов розведення. Категорично виступав проти масового поглинального схрещування, натомість пропонував покращувати худобу шляхом племінного підбору та добору, раціональної годівлі. Ініціював у межах усієї країни масове роздоювання корів з метою гарантованого зростання їх молочної продуктивності. Виконав низку досліджень з вивчення екстер'єру сільськогосподарських тварин. Дотримувався думки, що добір тварин лише за продуктивністю, за умови нехтування екстер'єром тварин, приховує небезпеку, оскільки за однобічного добору можна послабити їх здоров'я та конституцію. Вперше запропонував науково обґрунтовану методику вимірювання, вивчення, обробки та зберігання черепів тварин, яка й дотепер

використовується в краніології. Ю. Ф. Лискуна вважають також засновником вчення про інтер'єр, у 1907 р. вперше провів гістологічне дослідження будови молочної залози корів різних порід і встановив співвідношення її залозистої та сполучної тканин. Запропонував класифікацію конституції тварин на основі розвитку залоз внутрішньої секреції [1].

Саме Ю. Ф. Лискуном започатковане в колишньому Союзі систематичне вивчення питань годівлі, відколи він в 1929 р. ініціював наукову тему «Вивчення складу і поживності місцевих кормів», яку ВАСГНІЛ затвердила як обов'язкову для виконання галузевими науковими установами. Особисто питанням годівлі присвятив 80 наукових праць. Ученому також належить ініціатива систематичного вивчення кормових ресурсів у країні. Як директор Всесоюзного НДІ тваринництва, організував дослідження хімічного складу та поживності кормів в масштабах країни. Порухив проблему шкідливого впливу кормів, уражених грибами. Розробляючи питання силосування кормів, вперше висунув гіпотезу щодо можливості підвищення поживності грубих кормів методом біологічної підготовки та збагачення їх білком.

Підготував низку підручників і навчальних посібників для системи вищої сільськогосподарської освіти. Зокрема, затребуваними і своєчасними виявилися підготовлені ним підручники: «Спеціальне тваринництво» (1935), «Основи зоотехнії та годівлі сільськогосподарських тварин» (1939), «Велика рогата худоба» (1946), «Основи тваринництва» (1953).

Помер Ю. Ф. Лискун 19 квітня 1958 р. і похований в Москві. Однак, його ідеї та традиції продовжує розвивати заснована ним на початку ХХ ст. наукова школа з розведення сільськогосподарських тварин. Її представниками були відомі вчені у галузі тваринництва, професори М. І. Дьяков, В. П. Нікітін, Л. С. Пирогов, М. А. Кравченко, М. О. Хрестов,

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

Б. С. Сивчик, доценти Д. Д. Мартюгін, Я. М. Сенягін,
Г. Ф. Овсянников та ін. [2].

За визначні наукові досягнення академіку Ю.Ф. Лискуну присуджено звання Заслуженого діяча науки і техніки та лауреата Сталінської премії і нагороджено (чотири рази) орденом Леніна, орденом Трудового Червоного Прапора (двічі), орденом «Знак Пошани».

Список використаних джерел:

1. Барышников П. А., Четыркин В. В. Ефим Федотович Лискун. Кишинев, 1973. 36 с.

2. Бородай І. С. Теоретико-методологічні основи становлення та розвитку вітчизняної зоотехнічної науки. Вінниця, 2012. 416 с. (Історико-бібліографічна серія «Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії»; кн. 59).

Дробіна Л.М.

кандидат історичних наук,
асистент кафедри історії України,
*Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Фінансова система є складовою державної політики, однією з ознак самостійності й незалежності. Метою створення якої є збирання, використання та подальший розподіл коштів в окремі фонди для державних потреб. В період новітньої історії перед Україною не раз поставали ті ж самі труднощі: як вийти з-під чужого фінансового впливу. Хоча історико-політичні обставини були різними, але було і багато схожого і цей досвід потрібен нинішній Україні.

Після падіння царського уряду у Російській імперії (лютий 1917 р.), Україна на чолі з провідними громадськими діячами побачила можливість розвитку самостійної політичної діяльності. Вже 6-8 квітня 1917 р. на Всеукраїнському національному конгресі було вирішено вважати Українську Центральну Раду (УЦР) найвищим державним органом, яка і проголосила 9(22) січня 1918 р. IV Універсалом Українську Народну Республіку самостійною державою. Уперше за останні століття на наших землях постала українська державність із власним урядом, законами, фінансами. Адже ще на початку 1917 р. Україна була складовою частиною Російської держави, тут діяло російське фінансове право і навіть не було натяку на власну фінансову політику. Саме тому на початку свого правління УЦР на кожному кроці відчувала

дефіцит власних органів управління, в тому числі і фінансових. Це був важкий і складний шлях, відсутність досвіду державотворення був дуже відчутним. Попри те УЦР намагалася сформуванати власне фінансове законодавство. В І Універсалі (червень 1917 р.) вже затверджено створення національного фонду для збору громадянського податку на українську справу, який мав вноситись добровільно у будь-якому розмірі робітниками, селянами, кооперативами, земельними управами, земельними продовольчими комітетами тощо [5, С.105]. Але Україна надалі залишалась у фінансовому полі Петрограду і підтвердженням федеративних настроїв УЦР є прийнятий 16 липня 1917 р. «Статут Генерального секретаріату», де зазначалося: «Генеральний Секретаріат передає на затвердження Тимчасового Правительства тимчасові обрахунки видатків на потреби України, які розглянула і ухвалила Центральна Рада» [5, С.181].

Водночас в складі уряду Генерального секретаріату з'являється посада Генерального секретаря фінансів, якому передавалися повноваження глави держави щодо управління та контролю фінансовою системою. Цю посаду з червня 1917 р. по квітень 1918 р. займали відомі економісти Христофор Барановський, Михайло Туган-Барановський, Василь Мазуренко, Степан Перепелиця, Петро Климович. Але навіть при такій великій кількості очільників підпорядковане їм відомство досить часто залишалось без керівництва, через необхідність поїздок до Петрограду домагатися від Тимчасового уряду фінансових асигнувань Києву. Так як в Російській державі внаслідок Першої світової війни державні і військові видатки дуже зросли, в той час як податки скоротились, то Україна катастрофічно відчувала нестачу паперових грошей.

Після провалу Корніловського наступу на Петроград у

серпні 1917 р. посилювався ще й вплив більшовиків, які розпочали активну підготовку до повалення Тимчасового уряду. В таких умовах Українська Центральна Рада залишилась наодинці з своїми проблемами і розпочала спроби самостійної політики. Було засновано фінансову комісію, що мала допомагати Генеральному секретарству фінансів у пошуках грошей. Урядовці писали небайдужим приватним особам, щоб підтримали фінансово українську справу, але цих коштів катастрофічно не вистачало Секретар Центральної Ради Михайло Єремійв називав суму в 3,5 млн. карбованців, що були зібрані завдяки небайдужим громадянам [1, С.90].

29 вересня 1917 р. була опублікована Декларація Генерального Секретаріату України, в якій йшлося про децентралізацію українських фінансів, оподаткування, створення спеціального бюджету та Національного українського банку. Відповідно мали бути сформовані заходи щодо розмежування загальнодержавних, тобто російських, і українських фінансових надходжень, розробка власного українського бюджету, нових джерел державних доходів і утворення Національного українського банку [5, с. 325]. Причиною такого кардинального кроку стало те, що фінансове становище самої Росії залишалось в дуже скрутному стані. Адже революційні виступи спровокували непередбачувані події: більшість вирішила, що прийшов час свободи і можна не сплачувати податки в казну. Провівши паралель з сьогоденням, бачимо, що не одразу було взято під контроль податкову систему, оголосивши спочатку про податкові канікули на 3 місяці, вже незабаром акцентувалося на обов'язковому оподаткуванні. Адже саме податки складають основу бюджету держави.

Проте, варто зазначити, що бюджет Центральної Ради так і не досяг високого результату, фінансів часто не вистачало. Всі

державні видатки для відповідних міністерств складались на кожний поточний місяць. Місячний бюджет України становив приблизно 170 млн. карбованців [4, С.23]. Великі надії покладались на Генеральні секретарства торгу й промисловості, продовольчих справ, але вони їх не оправдали. Керманічі держави постійно шукали можливість збільшити державний бюджет за рахунок багатших верств населення, як то встановлення податку на телефонні апарати, запровадження прогресивного оподаткування маєтків. Генеральний Секретаріат, у свою чергу, закликав населення сумлінно і своєчасно вносити податки.

Але більшою проблемою, ніж податки, в умовах кризи грошового обігу стала проблема власної валюти. Після проголошення 7 листопада 1917 року III Універсалом Української Народної Республіки (УНР), Центральна Рада перестала отримувати російську «рубльову» готівку. Адже більшовики захопивши владу в жовтні 1917 р. одразу заявили про своє негативне ставлення до національної державності в Україні. Це призвело до того, що всі банки та відділення державної скарбниці в Україні залишились зовсім без грошей, відповідно без виплат залишились урядовці, службовці різних установ, підприємств, залізниць та ін. Власні надходження в банки від торгівлі і населення були незначними, бо більшість у цей складний час вважали за краще тримати готівку вдома. Тому друк власних грошей мав піднести престиж України як самостійної держави. Для цього була обрана київська друкарня Василя Кульженка вул. Пушкінська, 4, що мала відповідні технології та новітнє устаткування. Це була відома і одна з найбільших друкарень на теренах колишньої Російської імперії.

Українська Центральна Рада прагнула створити також власний банк, у якому зберігався б фінансовий запас країни. І

вже 9 грудня 1917 р. прийняла закон, згідно якого всі податки і прибутки, зібрані в Україні, визнавалися прибутком Державного скарбу Української Республіки [5, С.527].

Українські очільники як в 1917 р., так і в 1991 р. прагнули пристосувати стару державну машину до потреб національного самовизначення, лишивши практично без змін існуючу тоді систему і доповнивши її тими інституціями, які раніше були привілеєм центру. 20 березня 1991 р. Верховною Радою УРСР був прийнятий досить прогресивний Закон «Про банки і банківську діяльність», один із пунктів декларував: «створити на базі Української республіканської контори Держбанку СРСР Національний банк України» (назва Україна була внесена в документ вже 1992 р.)» [3]. За схожою схемою діяла і Центральна Рада, ухваливши 9 грудня 1917 р. закон про утворення Головної скарбниці УНР та Українського державного банку, тобто про перетворення Київської контори імперського Госбанку Росії на Український державний банк, який очолив Михайло Кривецький. Статут Держбанку так і залишився в проекті, а через постійний брак коштів не було утворено ні основного, ні запасного капіталів. Адже після більшовицької окупації в 1918 р. було вивезено до Росії або знищено банківських активів на суму 686 млн. 549 тис. руб. [2, С.320]. Маємо ще одну паралель з сьогоденням, постійний грабунок українського майна.

Отже, хоч фінансове становище України навесні 1918 р. залишалося невтішним, але УЦР зробила важливі кроки на шляху формування державного механізму. Вона вперше у вітчизняній історії започаткувала правові основи фінансової незалежності УНР, створивши Генеральний секретаріат фінансів (згодом Міністерство фінансів), Державний банк України, Головну скарбницю (казначейство) України, прийняла низку законів, що регулювали порядок формування

бюджету держави.

Список використаних джерел:

1. Ветров І., Виговський М. Національні грошові знаки України 1917–1920 рр. // Київська старовина. 1993. № 1. С. 88–93.
2. Гай-Нижник П. Україна: фінанси і політика (1917 – 1922 рр.). Київ: Саміт-книга, 2021. 808 с.
3. Постанова Верховної Ради України N 873-XII «Про порядок введення в дію Закону України "Про банки і банківську діяльність" м. Київ, 20 березня 1991 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/873-12#Text>
4. Серета А. Становлення та розвиток фінансової системи за доби Центральної Ради // Вісник Запорізького національного університету. 2009. №2. С.21-27.
5. Українська Центральна Рада: Документи і матеріали: У 2 т. / НАН України; Інститут історії України. Київ: Наук, думка, 1996. Т.1: 4 березня – 9 грудня 1917 р. 589 с.

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

СЕКЦІЯ 13.

СУЧАСНІ АВІАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Романенко Є.О.

доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений юрист України, підполковник,
*Збройні сили України,
м. Київ, Україна*

Хращевський Р.В.

доктор технічних наук, професор,
професор кафедри аеродинаміки та
безпеки польотів літальних апаратів,
*Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна*

Малахов Р.В.

аспірант,
*Національний університет
цивільного захисту України
м. Харків, Україна*

"АРМІЯ ДРОНІВ" ОТРИМАЛА ПОТУЖНІ УКРАЇНСЬКІ КОМПЛЕКСИ RAYBIRD-3

Raybird-3 (ACS-3) — український безпілотний авіаційний комплекс класу «малий тактичний» (згідно з класифікації ЗСУ, зі злітною масою до 150 кг^[1]) для різних довготривалих місій та пошуково-рятувальних операцій (ведення

аерофотозйомки та відеоспостереження вдень та вночі об'єктів земної та водної поверхні).[1] Raybird-3 - назва авіаційного комплексу для цивільного використання, ACS-3 - назва військової версії. Створений компанією АВК «Скаетон».

2014 року компанія «Скаетон» розпочала розробляти перший прототип БПЛА з нерухомим крилом, на бензиновому двигуні для спостережних і інспекційних місій. З 2016 року БПЛА допущено до експлуатації в Збройних силах України. За результатами державних випробувань було підтверджено спроможність комплексу виконувати завдання в умовах протидії засобів радіоелектронної боротьби (РЕБ) та відповідність вимогам до тактичних безпілотників.[2]

У червні 2018 року ACS-3 успішно пройшов повторне державне випробування, проведене за контрактом з Міністерством оборони України. Наприкінці 2018 року також повторно перевірено роботу БПЛА при РЕБ перешкодах.[3]

У жовтні 2020 року було представлено модернізовану модифікацію ACS-3М з новим інжекторним двигуном, покращеним програмним забезпеченням і можливістю монтувати малогабаритний радар із синтезованою апертурою^{[10][11]}. У березні 2021 року було продемонстровано запуск БПЛА з рухомого об'єкта (транспортного засобу під час руху).[4]

Авіаційний комплекс Raybird-3 складається з безпілотного літального апарату, переносної наземної станції керування, антени, катапульты^[1]. Увесь комплекс транспортується у чотирьох контейнерах і готовий до запуску за менш ніж 20 хвилин.[5]

Силова установка БПЛА - одноциліндровий чотиритактний бензиновий двигун GF40 інжекторного типу об'ємом 40 куб.см (виробництво OS Engines), який приводить у дію гребний пропелер. Двигун працює в умовах температури від -25 до +45 °С, потужність становить 3,8 к.с. (2,8 кВт).

Літак запускається за допомогою механічної катапульти зі стартовою швидкістю 55 км/год. Приземляється на парашуті^[5].

БПЛА не потребує ручного введення координат, літає за задалегідь запрограмованим маршрутом та самостійно повертається до оператора. Оператор безпосередньо керує БПЛА на відстані до 240 км. В автономному режимі Raybird-3 літає 2,5 тис. км. при максимальному радіусі 1 тис. км. До станції керування можна підключити будь-яку кількість літаків, до одного літака можна під'єднати будь-яку кількість операторів.[5]

Тактико-технічні характеристики Raybird-3 (модифікація ACS-3М): розмах крила - 2960 мм, висота польоту - до 3,5 км, тривалість польоту -18-28 год, швидкість (max / крейсерська / min) -140 / 110 / 80 км/год, максимальна злітна маса - 23 кг, корисне навантаження - до 5 кг. Дрону Raybird-3 не страшні засоби радіоелектронної боротьби (РЕБ), адже в зоні їх дії апарат переходить із GPS на інерційну систему навігації, а цифровий канал передачі даних надійно захищений від злому та перехоплення керування. Відомо, що безпілотник Raybird-3 літає задалегідь запрограмованим маршрутом і повертається на базу. Апарат передає відео з камери на відстань до 120 км.

Дрони серії Raybird-3, гроші на які було зібрано завдяки проекту UNITED 24, в грудні 2023 року доставлено під Бахмут. Безпілотники в рамках проекту "Армія дронів" передали підрозділам морської піхоти та розвідникам.[6]

Міністр цифрової трансформації України Михайло Федоров наголосив, що Raybird-3 зможуть допомогти війнам ЗСУ під час майбутнього контрнаступу. Дрони вже добре проявили себе у ході контрнаступу на території Харківської області. Окупанти намагалися збити дрон із комплексу БУКу біля Балаклії. Але не змогли. Raybird-3 не лише врятувався від

атаки, а простежив за ворожим комплексом, який поїхав на перезарядку та склад боєприпасів, Наступний крок – дрон передав координати артилеристам для завдання удару.

Висновки. Бойові дрони Raybird-3 допоможуть розвідникам та морській піхоті виконувати бойові завдання у розвідувальних місіях, коригуванні вогню, спостереженні та пошуково-рятувальних роботах на одній із найгарячіших діляниць фронту. Дрон Raybird-3 унікальний тим, що здатний в будь-яку погоду і в будь-який час виконувати розвідку. Безпілотник може перебувати в небі до 24 години, і йому не страшні засоби радіолокаційної боротьби противника. Для роботи йому не потрібна допомога оператора – дрон програмується на виконання місії та самостійно повертається на базу. Його дубльовані сервоприводи забезпечують високу надійність у будь-яких погодних умовах, а цифровий канал передачі забезпечує високий рівень захисту від злому і перехоплення управління. Raybird-3 збирається за 15 хвилин і відразу готовий до вильоту.

Список використаних джерел:

1. Безпілотні авіаційні системи та комплекси Національного авіаційного університету: навч.-метод. посібник / М. Г. Луцький, М. П. Матійчик, О. Ю. Михацький, М. І. Фузік [та ін.]; за заг. ред. д-ра техн. наук, проф. М. Г. Луцького. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. – 248 с.

2. Сучасний безпілотник / Гурак С.П. // Оборонний вісник : Журнал. — Центр воєнної політики та політики безпеки, 2019. — № 7. — С. 2. https://issuu.com/defensebulletin/docs/ov_07_2019_ukr

3. Сучасні «очі» армії / Валентин Буряченко // Військо України : Журнал. — К. : МОУ, 2018. — № 8 (серпень). — С. 5. — 64 с.

4. Інформаційна довідка № 80 (березень 2021 року) / Плешко Е.А. // Науково-інформаційний бюлетень (збірник воєнно-морської наукової інформації). — Одеса : НУ «Одеська морська академія», 2021. — № 1 (18). — С. 83. — 160 с.

5. Skyeton Raybird-3: Unmanned Aerial System (UAS) (2019) = [Скаетон Raybird-3: Безпілотний авіаційний комплекс (БпАК) (2019)] : [англ.] // Military Factory — Global Defense Reference. - 2020. - 13 https://www.militaryfactory.com/aircraft/detail.php?aircraft_id=2297

6. "Ломают ход войны": ВСУ под Бахмутом получили два дальнобойных дрона Raybird-3 (видео) <https://focus.ua/digital/549893-lomayut-hod-voyny-vsuv-pod-bahmutom-poluchili-dva-dalnoboyih-drona-raybird-3-video>

СЕКЦІЯ 14.

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

Романенко Є.О.

доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений юрист України,
підполковник Головного управління
Військової служби правопорядку,
Збройні сили України
м. Київ, Україна

Малахов Р.В.

аспірант,
Національний університет
цивільного захисту України
м. Харків, Україна

УКРАЇНА ПЛАНУЄ СТАТИ АСОЦІЮВАНИМ ЧЛЕНОМ ОЕСР

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), (англ. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)) — міжнародна організація, що об'єднує 37 країн світу, більшість з яких є країнами з високим доходом громадян і високим індексом людського розвитку і розглядаються як розвинені. ОЕСР — це товариство «багатих» країн, які поділяють спільні ідеї. Його країни-члени виробляють 2/3 світових матеріальних цінностей та послуг. Головною вимогою до членства є дотримання принципів

ринкової економіки та демократичного плюралізму. Ядром цієї організації спочатку стали країни Європи та Північної Америки. Нині до ОЕСР входять 37 найбільш економічно розвинених країн світу — більшість держав Європейського Союзу, США, Австралія, Швейцарія, Норвегія, Південна Корея, Японія та інші. Штаб-квартира розміщена в Парижі (Франція).[1]

Установа виникла у 1948 році як Організація європейського економічного співробітництва (ОЄЕС) для допомоги у керівництві здійсненням Плану Маршалла для економічної реконструкції Європи після Другої світової війни. Пізніше список членів союзу розширився несвропейськими країнами, а у 1961 році він був перетворений на Організацію економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Починаючи з моменту свого створення, ОЕСР ставить за мету посилювати економіку країн-членів, просувати ринкову економіку та представницьку демократію, розвивати вільні ринки, сприяти зростанню як розвинутих країн, так і тих, що розвиваються.

ОЕСР сьогодні і надає урядам цих країн рекомендації з вивчення, розробки та покращення соціально-економічної політики. На відміну від Світового Банку та Міжнародного валютного фонду, ОЕСР не надає фінансування. Організація є місцем вивчення та дискусій і здійснює пошуки та аналіз, які допомагають урядам визначити стратегію виходу на формальні угоди між країнами-членами і які будуть реалізовуватися національними інституціями чи в інших міжнародних домовленостях. Ця часто непомітна робота, на думку країн-членів ОЕСР, є основною і дуже ефективною, оскільки, починаючи зі збору та аналізу даних і до колективної дискусії щодо політики, яка проводиться. Взаємне вивчення урядами, багатостороннє спостереження та здійснення відповідного тиску (погоджуйтеся чи реформуєтеся) є найефективнішими

засобами ОЕСР. Вони беруть до уваги позитивний досвід, намагаються знайти шляхи вирішення спільних проблем, скоординувати внутрішню та міжнародну політику, які, особливо в час мондіалізації економіки, мають формувати все більше і більше однорідний ансамбль. Такі дискусії дають урядам змогу бути більш поінформованими з тим, щоб потім у національних рамках приймати рішення по всіх аспектах державної політики та краще відчувати їх вплив на міжнародну спільноту. Вони дають можливість пізнавати і діяти з урахуванням думок інших країн.

Дискусії, які іноді виникають в надрах самої ОЕСР, приводять до угод між урядами щодо застосування єдиних «правил гри» в питаннях міжнародного співробітництва. Ці дискусії можуть також вилитися або у формальні угоди, наприклад, щодо боротьби з корупцією, експортних кредитів, руху капіталів, прямих іноземних інвестицій, або у норми та моделі міжнародної фіскальної політики чи рекомендації та директиви щодо захисту навколишнього середовища.

Україна розпочала співпрацю з ОЕСР у 1997 р. У 2003 р. Урядом України створена міжвідомча Координаційна рада у зв'язках з ОЕСР, яку очолював віцепрем'єр-міністр України Сергій Тігішко. На цей час Координаційну раду очолює Міністр економіки.

Мінекономіки України співпрацює з ОЕСР у рамках виконання Євразійської програми конкурентоспроможності (проект ОЕСР «Стратегія секторної конкурентоспроможності для України»).

У лютому 2013 року Кабінет Міністрів України затвердив план дій щодо поглиблення співробітництва між Україною та Організацією економічного співробітництва та розвитку на 2013—2016 роки.

13 березня 2014 року ОЕСР призупинила процес вступу Російської Федерації через її політику стосовно

України. Також країни — члени ОЕСР вирішили поглибити співпрацю з Україною для подальшого зміцнення нинішньої співпраці, а також поділитися досвідом з новим керівництвом, щоб воно успішно вирішило посталі перед ним проблеми.[2]

2 липня 2014 року Кабінет Міністрів України уповноважив Міністра економічного розвитку та торгівлі підписати Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України і Організацією економічного співробітництва та розвитку щодо поглиблення співробітництва.

У липні 2022 року під час Міжнародної конференції з питань відновлення України у місті Лугано Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль передав Генеральному секретарю ОЕСР Матіасу Корманну заявку щодо набуття Україною членства в ОЕСР.[3]

5 жовтня 2022 року ОЕСР почала переговори про вступ України[4].

12 грудня 2022 року стало відомо, що у Києві запуснуть так званий "Офіс зв'язку" Організації економічного співробітництва та розвитку.[] Оскільки Україна визнана потенційним членом ОЕСР, офіс попередньо функціонуватиме до 2026 року задля надання підтримки нашій державі під час відновлення. цього місяця уряд отримали опис положень Програми ОЕСР, яка допоможе впровадити стандарти Організації в різних галузях. "Готові спільно розпочати її підготовку, аби якнайшвидше приєднатися до «клубу успішних країн». Це стане маркером готовності України до вступу в ЄС та сприятиме затвердженню нашої держави як регіонального лідера", - підкреслив Прем'єр-міністр.

Крім того 2 серпня 2022 року був направлений запит України на приєднання до Робочої групи ОЕСР з питань хабарництва.[5] Робоча група ОЕСР щодо боротьби з хабарництвом в міжнародних ділових операціях в грудні

проголосувала “за” надання Україні статусу учасника групи. Тепер треба чекати на фінальне затвердження рішення комітетом зовнішніх зв’язків.

Прийняте рішення відкриває шлях Україні до найвищого антикорупційного стандарту в світі та до групи найбільш успішних країн у сфері боротьби з корупцією. Україна доклала багато зусиль задля здобуття членства у Робочій групі ОЕСР. На Україні одна з найрозвинутіших антикорупційних інфраструктур, яка повністю готова до розслідування хабарництва у міжнародних ділових операціях.[5]

Україна у 2023 році має намір докласти зусиль, щоб стати асоційованим членом Організації економічного співробітництва та розвитку. ОЕСР - це одна з найпрестижніших міжнародних економічних організацій, до якої входять 38 провідних світових держав. Вступ України до неї є не менш важливим, ніж до ЄС. Досвід та підтримка цієї організації будуть надзвичайно цінними сьогодні та у процесі повоєнної відбудови.

Список використаних джерел:

1. Україна планує приєднатися до однієї з найпрестижніших міжнародних економічних організацій: що відомо <https://www.rbc.ua/rus/news/berlini-rozpovili-pryamiy-kontakt-sholtsa-1672710777.html>

2. ОЕСР відмовилася від Росії на користь України <https://www.epravda.com.ua/news/2014/03/13/427229/>

3. ОЕСР почала переговори про вступ України <https://biz.censor.net/n3371683>

4. Денис Шмигаль: Мета України — набуття повноцінного членства в ЄС та ОЕСР <https://www.kmu.gov.ua/news/denys-shmyhal-meta-ukrainy-nabuttia-povnotsinnoho-chlenstva-v-ies-ta-oesr>

5.Робоча група ОЕСР щодо боротьби з хабарництвом дала «зелене світло» статусу учасника для України
<https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3629880-roboca-grupa-oesr-sodo-borotbi-z-habarnictvom-dala-zelene-svitlo-statusu-ucasnika-dla-ukraini.html>

Marushchak S.M.

Candidate of Economic Science,
associate professor of the Department of
Economic Policy and Safety,
*Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv, Ukraine*

MAIN TRENDS OF BUSINESS DIGITAL TRANSFORMATION

Currently, digital transformation can be defined as one of the most popular trends of the last few years in the most diverse areas of life. The standard of living and well-being of the population is determined by the level of development of national economies, therefore the processes of digital transformation in the economy play an extremely important role. At first glance, this process is related to new digital technologies and their implementation. In addition to the fact that new tools and technologies require their implementation, competition at all levels and in all industries requires the search for new business approaches, new ways of creating value, and therefore the digital transformation of business processes is vital for modern business.

This is explained by the fact that digital transformation is a much more complex, deeper phenomenon. It defines a new stage in development as the industrial revolution. It provokes a change in concepts or patterns of thinking, a review of theories, research methods, shifts emphasis, changes priorities, etc.

It is not easy to explain the concept of digital transformation (DT or DX).

This process is individual for each company [1]. What is common and common is that DT is the integration of digital technologies into all areas of business. As a result, this leads to fundamental changes in how businesses operate and create value for

customers. And, as we have already noted above, these are profound changes in the very concept and culture of the service. In addition, the result is necessarily related to innovation [1].

Or, DT is the process of using digital technologies that are used to create new / modify existing business processes, culture and customer experience according to changing business and market requirements [2]. This rethinking of business is related to the stage of digital technologies, a departure from the traditional understanding of sales, marketing, and service provision. Digital transformation is planned, implemented for the sake of, with an idea, depending on the needs and when interacting with the client both before and during the process and continuously.

DT is the process of implementing innovative technologies from current operations to strategic decisions, implementing digital tools with culture change and rethinking the way the company works [3]. And since DT determines the way to create and transfer value to customers, it means rethinking how the company uses technology, people and processes in new business models, is a criterion for the correctness of the path chosen by the company [4]. With, the business model provides answers to four questions: 1) who are the company's customers; 2) what the company sells; 3) how the company forms its offer; 4) how this business makes a profit.

So, digital transformation is a combination of four elements (Fig. 1).

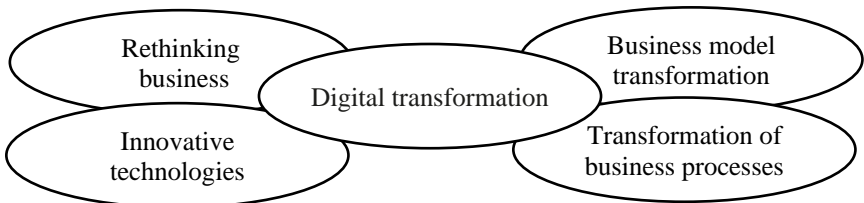

Fig. 1. The essence of digital transformation

Currently and for the future, DT is necessary for all companies. This is related to their competitiveness. Companies that will not take into account changes in the external environment will not be able to compete with new companies that respond quickly and adequately to external changes, are flexible, customer-oriented, and innovative. Traditional business without changes cannot withstand competition. That is, in their choice of ways of further development, companies choose how to implement digital transformation, and not to change or not to change. In the future, realizing that constant changes are inevitable, it is advisable for all companies, even currently successful ones, to undergo digital transformation.

DT allows the company to gain additional competitive advantages, because data is a new profitable asset.

Let's formulate the main trends of DT business:

- DT itself is the main trend of business development today;
- DT becomes the norm for all companies - newly established, small, successful, etc.;
- in the digital world, companies will remain competitive and relevant thanks to DT;
- DT is a long-term project that requires a systematic and serious approach;
- for DT, it is necessary to develop an appropriate road map;
- DT becomes a continuous process of business improvement and development;
- DT is always connected with innovations and the latest technologies;
- technology is only a component in achieving the goal;
- DT causes the emergence of digital business models and the transformation of traditional ones, which are based on the requests and expectations of customers.;
- DT shifts the focus to the client and his needs;

– DT is a rethinking of principles and a new culture of entrepreneurship.

It is worth noting that DT is the transformation of a company, community, and state into a system that functions effectively in the conditions of the new digital economy. In Ukraine, digital transformation is also one of the priorities of the President and the State Government. So until 2024, the Ministry of Digital Transformation plans to transfer 100% of all public services for citizens and businesses online, provide high-speed Internet to 95% of the population, social facilities and main highways, involve the population in digital skills development programs, promote the development of the promising IT sector, increase its share in the country's GDP [7]. In confirmation, the project «Дія» is successfully developing – an online service of public services, a mobile application with electronic documents, a portal with online training courses and tools to help small and medium-sized businesses, etc. The «Digital State» project has been launched, the goal of which is to unite all departments into a single user-friendly online system. From November 2022 until April 2025 the project «Digital Transformation for Ukraine» (DT4UA) is being implemented with the support of the EU and with the aim of increasing the efficiency and security of public services in accordance with the requirements of the EU and ensuring a quick response to the needs caused by the war.

DT is a rethinking of business, the successful implementation of which is facilitated by projects on the introduction of the digital economy into the process of higher education in Ukraine. So experts in the field of economics will enter into activities with a correct understanding of the meaning and trends DT.

References:

1. What is digital transformation? The Entrepreneurs Project: website. URL: <https://enterprisersproject.com/what-is-digital-transformation>

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

2. What Is Digital Transformation? Salesforce: website. URL: <https://www.salesforce.com/products/platform/what-is-digital-transformation/>

3. Digital Transformation Guide: Reshaping Your Business to Meet the Digital Age AltexSoft: website. URL: <https://www.altexsoft.com/whitepapers/digital-transformation-reshaping-business-to-meet-digital-age/>

4. What is digital transformation? A necessary disruption. CIO: website. URL: <https://www.cio.com/article/230425/what-is-digital-transformation-a-necessary-disruption.html>

5. Gassmann O., Frankenberger K., Csik M. (2014) The Business Model Navigator: 55 Models That Will Revolutionize Your Business. FT Press. 400p.

6. Today, business needs digital transformation: why? iT. Artel: website. <https://it-artel.ua/blog/sogodni-biznes-potrebuye-czyfrovoyi-transformacziyi-top-pytan/>

7. Ministry of Digital Transformation of Ukraine: website. URL: <https://thedigital.gov.ua/ministry>.

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

СЕКЦІЯ 15.

ЕКОНОМІКА Й УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Akhbash A.

third-year student

*Kyiv National University of Technologies and Design
Kyiv, Ukraine*

Kugai K.

Associate Professor of the Department of Philology and
Translation

*Kyiv National University of Technologies and Design
Kyiv, Ukraine*

INTERNATIONAL ECONOMY AND ITS ROLE IN GROWING THE WELL-BEING OF HUMAN COMMUNITY

The international economy is a complex system that involves the exchange of goods, services, and capital between countries. This system plays a crucial role in growing the well-being of the human community.

The international economy has a long history that dates back to ancient times when traders used to exchange goods across borders. However, the modern international economy began to take shape during the colonial era when European countries established colonies around the world. The colonial powers exploited the

resources of the colonies and transported them to Europe for processing and manufacturing. This led to the emergence of a global trade network that connected different parts of the world [3].

The international economy has had a profound impact on growing the well-being of the human community.

The international economy has contributed significantly to economic growth and development around the world. The growth of international trade has led to the expansion of markets and the creation of new opportunities for businesses. This has led to the creation of new jobs, increased incomes, and improved living standards for people in many countries.

International trade has also facilitated the transfer of technology and knowledge between countries. This has enabled developing countries to catch up with the developed countries and to benefit from the latest technologies and innovations. For example, many developing countries have been able to establish their own technology industries, such as the software industry in India.

The growth of the international economy has also led to the development of infrastructure. The need for efficient transportation and communication systems has led to the construction of roads, ports, airports, and telecommunication networks. This infrastructure has not only facilitated trade but also improved the overall quality of life for people in many countries.

Apart from this, the international economy has played a crucial role in reducing poverty around the world. The growth of international trade has created new job opportunities and increased incomes of people. This has enabled many people to lift themselves out of poverty and to improve their living standards. International aid and development assistance have also contributed to poverty reduction. The World Bank and other international organizations have provided loans and grants to developing countries to support

their development efforts [4]. This assistance has been used to build schools, hospitals, and other social infrastructure, which has improved the quality of life for people.

Moreover, international economy has facilitated cultural exchange between countries. The exchange of goods, services, and ideas has led to the development of a global culture that transcends national boundaries. This has enabled people from different parts of the world to learn from each other and to appreciate the diversity of human cultures.

Cultural exchange has also led to the development of a global consciousness that recognizes the interdependence of people and countries around the world. This has led to the development of a sense of global responsibility for the well-being of the human community.

The international economy has also played a crucial role in environmental protection. The growth of international trade has led to the development of global environmental policies and regulations. These policies and regulations have helped to reduce the environmental impact of economic activities and to promote sustainable development.

Furthermore, the international economy has also facilitated the transfer of environmentally friendly technologies and practices between countries. This has enabled developing countries to adopt more sustainable development practices and to reduce their environmental impact. For example, many developing countries have been able to adopt renewable energy technologies such as solar and wind power, thanks to the transfer of knowledge and technology from developed countries.

Despite its many benefits, the international economy also faces several challenges that need to be addressed [2].

First of all, the growth of the international economy has led to increased inequality within and between countries. While some

countries have benefited from the growth of international trade and investment, others have been left behind. This has led to increased income inequality within countries and to a widening gap between rich and poor countries.

Apart from this the growth of the international economy has also led to environmental degradation, including pollution, deforestation, and climate change. This has led to negative impacts on human health and the environment, and it threatens the long-term sustainability of economic development.

The growth of the international economy has also led to labour exploitation in many places. Workers in developing countries often work in poor conditions and for low wages, and they do not have access to basic labour rights such as the right to unionize and to bargain collectively [1].

To address these challenges, there is a need for a more equitable and sustainable international economy. This requires a coordinated effort from governments, businesses, and civil society to promote economic growth that is inclusive, environmentally sustainable, and respectful of human rights.

Achieving a more equitable and sustainable international economy requires a multi-faceted approach. Governments have a key role to play in setting policies and regulations that promote economic growth, environmental protection, and social justice. These policies should be designed to ensure that the benefits of economic growth are shared equitably, that environmental impacts are minimized, and that labour rights are respected.

Businesses also have a critical role to play in promoting a more equitable and sustainable international economy. They can do this by adopting sustainable business practices, investing in renewable energy and green technologies, and respecting labour rights.

Companies can also play a role in promoting inclusive economic growth by providing employment opportunities and

supporting local communities. Civil society also plays a crucial role in promoting a more equitable and sustainable international economy. Non-governmental organizations can advocate for policies and regulations that promote sustainable development, environmental protection, and social justice. They can also monitor the activities of businesses and governments to ensure that they are acting in the best interests of the human community.

To conclude, it can be noted that international economy has played a critical role in the growth of the well-being of the human community. It has contributed to economic growth, poverty reduction, cultural exchange, and environmental protection. However, the international economy also faces several challenges, including inequality, environmental degradation, and labour rights. Achieving a more equitable and sustainable international economy requires a coordinated effort from governments, businesses, civil society, and individuals. By working together, we can build a more just, sustainable, and prosperous future for all members of the human community.

Reference:

1. Inclusive growth. *OECD*. Retrieved from <https://www.oecd.org/inclusive-growth/>
2. Mochernyi S. V., & Ustenko O. A. (2015). *Osnovy ekonomichnoi teorii [Fundamentals of Economic Theory]: navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv*. K. : Vydavnychiy tsentr «Akademiia».
3. Radonova I.F., & Kravchenko I.S., & Radchenko V.V. (2005). *Zahalna ekonomika [General Economics]: pidruchnyk*. 4-te vyd., dop. i pererob. K. : A.P.N.
4. The role of trade in ending poverty. *The World Bank*. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/topic/trade/publication/the-role-of-trade-in-ending-poverty>

Gryza A.S.

fourth-year graduate student of the
Department of Accounting and Auditing,
Odessa National Academy of Food Technologies
Odessa, Ukraine

MODERNIZATION AND DEVELOPMENT TRENDS OF UKRAINE'S FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY

The foreign economic activity of Ukraine has undergone significant changes and trends of modernization and development in recent years. Some of the key trends and developments include:

1. Diversification of trade partners: Ukraine is focusing on the diversification of its trade partners with the aim of excluding the Russian Federation from the list of partners. The EU has become Ukraine's largest trading partner, accounting for more than 40% of Ukraine's trade.

2. Integration with the EU: Ukraine is implementing a series of reforms to bring its rules and standards into line with the EU. This led to the signing of the Association Agreement with the EU, which includes the agreement on the Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA).

3. Development of e-commerce: e-commerce in Ukraine is developing rapidly, the government is taking measures to create a favorable environment for online business. This has led to an increase in cross-border e-commerce and the development of logistics infrastructure.

4. Expanding export industries: Ukraine is focusing on developing its export industries, particularly in agriculture, IT and industry. The government is taking measures to attract foreign investments and stimulate exports.

5. Increase in foreign investment: Ukraine is implementing reforms to improve the investment climate, which has led to an increase in foreign direct investment. The government promotes the development of public-private partnership and implements measures to protect the rights of investors.

In general, these trends and events indicate that Ukraine is on the path to modernization and development of foreign economic activity. The country is working on diversification of its trade partners, integration with the EU, development of e-commerce, expansion of export industries and attraction of foreign investments. These efforts are expected to accelerate the country's economic growth and strengthen its position in the world market.

References:

1. Chorniy V.V., Nikolaishyn N.P. PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF THE ENTERPRISE UNDER THE CONDITIONS OF THE EU. Collection of abstracts of reports of the 10th All-Ukrainian scientific and practical conference "2019: Modern approaches to enterprise management", 2019 - 60 p.

2. State Statistics Service of Ukraine / Main indicators of Ukraine's foreign trade. http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torgivli_ukraini

Mysnyk K.

Deserved Lawyer of Ukraine, Postgraduate Student,
*Institute of Industrial Economics
of the NAS of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

ANALYSIS OF RISK ASSESSMENT METHODS IN THE FIELD OF ECONOMIC ACTIVITY OF ENTERPRISES

Risk assessment in the field of economic activity is the most difficult stage in the enterprise risk management system. This is primarily due to the fact that there is no clearly developed universal risk assessment methodology. There is also no certainty about which assessment method to use in relation to the assessment of a particular risk. Exceptions are the assessment of investment and financial risks using forensic tools and methods [1-4]. This problem is typical for the modern risk management system.

Risk identification can be carried out in a variety of ways, from complex probabilistic analysis in operations research models to purely intuitive guesses. Currently, entrepreneurs in risk management usually rely on intuition, someone's authority and on previous experience. When evaluating the risk that an enterprise is able to take on, an entrepreneur, firstly, proceeds from the profile of activity, from the availability of the necessary resources for the implementation of a program for financing the possible consequences of a risk, seeks to take into account the attitude of business partners towards risk and build their actions in such a way that in the best possible way contribute to the achievement of the main goal of the enterprise.

Risk assessment is carried out using assessment methods. In general, it is impossible to accurately determine the number of risk

assessment methods, because it is impossible to accurately determine the number of risk types. However, it will be useful to review the most well-known methods to date. The choice of these methods for analysis in the framework of this study is primarily due to their prevalence and elaboration.

Very often, risk assessment also includes the actions of business organizations aimed at optimizing risk situations. In our opinion, such actions can be fully identified with the assessment. Optimization of a risk situation is a set of measures that are inextricably linked with risk assessment and are aimed at: reducing the likelihood of risks; reduction of losses (increase in profit) of the organization in the process of carrying out economic activities under risk.

There are many risk assessment methods. The first group is represented by economic and mathematical methods (game theory, sensitivity analysis, scenario analysis, simulation method, decision tree method). The importance of their application lies in the fact that they allow quantitative measurement of economic phenomena and, in particular, risk values, which provides the most accurate comparison of the studied phenomena. Moreover, mathematical methods and models make it possible to simulate economic situations and evaluate the consequences of choosing decisions without costly experiments.

Game theory is a theory of mathematical models for making optimal decisions under conditions of uncertainty, opposing interests of different parties, conflict. Game theory is increasingly penetrating the practice of economic decisions and research. It can be viewed as a tool to help improve the efficiency of planning and management decisions. Elements of game theory, in principle, are applicable to all types of risk, but applied mathematical methods for estimating production, commercial, financial risk based on game theory have not yet been created.

Sensitivity analysis is used to assess the impact of a particular risk on the main parameters of the results of the planned activity. The calculation of sensitivity comes down to recalculating the Net Present Value (NPV) in terms of changes in the initial values in accordance with a particular risk. If we assume that there is a risk of changes in the cost of raw materials, then the sensitivity analysis to this risk will consist in recalculating the net present value, subject to an increase (decrease) in the cost of raw materials by a certain percentage. The same procedure for calculating the net present value is carried out for all types of technical risk. A project with a lower NPV sensitivity is considered less risky. Sensitivity analysis is usually used to determine the factors that have the greatest influence on the results; as well as for comparative analysis of risk situations.

With the advent of computer technology, it became possible to build new, more complex models that require a huge amount of calculations. It became possible to build a simulation system, representing a set of models, simulating the studied phenomena and systems of external and internal support. A simulation model is commonly understood as a computational procedure that formally describes the object under study and imitates its behaviour. Simulation modelling is one of the most common and widely used methods for analysing economic systems.

The main advantage of simulation modelling is that it is the only way to study systems without real experiments. Conducting real experiments is associated with large expenditures of time and money for its implementation. In addition, during the analysis of any investment project, it is often impossible to obtain the entire amount of information necessary to formulate plausible hypotheses about the probability distributions of the key parameters of the analysed project. This is where simulation comes to the rescue again.

When solving many problems of financial analysis, models are used that contain random variables whose behaviour cannot be

controlled by decision makers. Such models are called stochastic. The use of simulation in this case allows one to draw conclusions about possible outcomes based on the probability distributions of random factors. Stochastic simulation is often referred to as the Monte Carlo method, which is a reunion of sensitivity analysis and scenario analysis methods.

The scenario analysis method is a development of the project sensitivity analysis methodology in the sense that the entire group of variables is subjected to simultaneous consistent (realistic) change. The pessimistic variant (scenario) of a possible change in variables, the optimistic and the most probable variant are calculated.

In general, the method allows you to get a fairly clear picture for various options for implementing projects, and also provides information on sensitivity and possible deviations, and the use of software tools such as Excel can significantly increase the efficiency of such an analysis by increasing the number of scenarios and introducing additional variables.

The Decision Tree method is usually used to analyse risks that have a foreseeable or reasonable number of development options. The method is especially useful in situations where decisions made at any given time are highly dependent on decisions made earlier.

The possibilities of using mathematical methods in risk analysis are not limited to the listed methods. Depending on the specific situation, various methods and models can be used in the assessment process to help solve certain problems.

The second group of risk assessment is represented by expert methods. Expert assessment methods represent the selection and assessment of risks by experts. Experts can be experienced entrepreneurs and analysts, as well as specialists and employees of the enterprise, who, based on their knowledge and experience in this area, can give the most professional assessments. Expert methods

are relatively inexpensive risk assessment methods. However, they also have some drawbacks. So, with the help of experts, it is impossible to accurately determine the level of risk. Different groups of experts may come to different conclusions regarding the presence and level of risk.

A variation of the expert method is the Delphi method. It is characterized by anonymity and controlled feedback. The anonymity of the members of the commission is ensured by physical separation, which does not give them the opportunity to discuss the answers to the questions posed. The purpose of such separation is to avoid the “traps” of group decision-making, to avoid the dominance of the leader's opinion. After processing the result through controlled feedback, the generalized result is reported to each member of the commission.

The “Pattern” method involves the division of the problem under study into a number of smaller problems, elements, tasks considered by experts. As part of risk assessment, the expert method is very often used to determine weights and probabilities. Such coefficients are necessary for the subsequent economic-mathematical and other risk analysis. Thus, the larger the number of experts, the more objective this or that weighted average indicator will be.

On the other hand, expert methods and models are especially important in solving complex problem situations, when incompleteness and unreliability of information do not allow the use of pure formal mathematical methods and models for forecasting, planning, monitoring, analysis and management, and thereby making any calculations by justifying decisions.

Consider the third group of risk assessment methods – statistical. Considering risk as a fundamental possibility of the occurrence of losses under conditions of uncertainty, it should be noted that the prospect of an adverse event can be characterized by

various statistical criteria: variance for the sample population, standard deviation, coefficient of variation. All these criteria characterize the fluctuation of the analysed factors (costs or benefits). The higher the values of the listed statistical indicators, the higher the dispersion of factors around the average and the greater the risk.

With the constant emergence of new software products, risk assessment using these programs has become possible. Therefore, it becomes expedient to single out such methods in a separate assessment group. The offer of software products of this kind is very large – from the simplest products that can analyse only one information sequence to the most powerful packages for comprehensive multi-level analysis, so there are already certain needs for their comparative analysis and performance evaluation.

Based on the foregoing, the following conclusion can be drawn. In most cases, it is not enough to use one method of evaluation. Firstly, because in different situations and when identifying different risks, it is necessary to use appropriate assessment methods. It will be even more accurate and correct to use several methods, that is, to approach the risk assessment process in a complex way. An integrated approach allows the company to more effectively analyze, obtain more accurate information and make the right decisions in the optimization of risk situations and the formation of an effective risk management system.

In the future, it is planned to substantiate a risk-based approach to managing the forensic system at enterprises.

References:

1. Mysnyk K. P. Instytutsiini umovy rozvytku systemy ekonomichnykh rozsliduvan na pidpriemstvakh [Institutional conditions for the development of the system of economic investigations at enterprises]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy* –

Herald of economic science of Ukraine. 2020. No. 2(39). P. 158-165. [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2\(39\).158-165](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2(39).158-165) [in Ukrainian].

2. Mysnyk K. Organizational and Economic Mechanism of Prevention of Economic Crimes at Enterprises: the Essence and Structure. *Moderní aspekty vědy: XII Díl mezinárodní kolektivní monografie*. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2021. Str. 50-64.

3. Mysnyk K. P. Forenzik yak metod ekonomichnykh rozsliduvan: teoretychni zasady [Forensics as a method of economic investigations: theoretical foundations]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of Donbass*. 2022. No. 3. P. 41-46. [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-3\(69\)-41-46](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-3(69)-41-46) [in Ukrainian].

4. Mysnyk K. Udoskonalennia orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu poperedzhennia ekonomichnykh zlochyniv na pidpriemstvakh: naukovo-metodychni ta praktychni zasady [Improvement of the organizational and economic mechanism for the prevention of economic crimes at enterprises: scientific, methodological and practical principles]. *Věda a perspektivy*. 2023. No. 3(22). Str. 81-93. [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-3\(22\)-81-93](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-3(22)-81-93) [in Ukrainian].

СЕКЦІЯ 16.

ТУРИЗМ

Vinnichenko I.M.

Associate Professor of the Department of
Tourism and Hotel Management,
*National University of Food Technologies,
Kyiv, Ukraine*

MANIPULATIONS IN THE TOURISM SECTOR

The study of mind manipulation covers various issues, relates to psychology, political science, sociology and requires interdisciplinary research. The specific nature of manipulations in the commercial field lies in the fact that market players almost openly advertise their primary intention, although it goes together with compliance with ethical standards, organization and social background to carry out their activities.

Mind manipulations are typical for politics and economics, they are manifested in various forms that have long existed, have different levels of their systems' organization, from the most primitive and serving one task to complexly organized, multitasking and long-term ones.

In this article, we will discuss a specific case of mind manipulation in the economic sector, namely in the tourism sector, which provides services and affects the mass consciousness of society in the process of achieving its goal; the impact of travel companies on creating the image of a happy and successful person

who regularly travels outside or within his/her country. Today, many people are already convinced of the value of travelling in their lives, and they have no doubt that this interest has appeared on its own, and is not imposed by third parties.

Having a high socio-cultural and manipulative potential of advertising communications with consumers, they possess unique qualities. Advertising, as the essential factor for travel companies in the service market, always applies secret tools on its potential customers and society as a whole. [2].

Tourist advertising generates demand for the form of service presented in an impersonal way and creates in mind the image of a socially successful person who takes advantage of this service on a regular basis. Communication between the subject and the object of advertising consists in a special social interaction, where the success of the subject's influence hinges on the capability and power of the generated impression. By performing manipulative and competitive tasks, it provides an opportunity and makes participating companies use various tools and techniques that constantly require updating, due to the rapid saturation of consumer market and maintaining a level of quality attractive to customers.

Manipulation techniques in the tourism sector are limited, as they cannot be repeated, cannot be represented by aggressive forms of manipulation, and should not belong to the manipulation types. They exist at the expense of direct deception of the object due to the inexpediency of lying to the customers in the long term, in a market economy. [1].

The most effective way of manipulation in advertising travel services is speech manipulation applying language resources, with the help of which the secret use of particular intentions is achieved. The use of language manipulation comes down to a process of non-aggressive persuasion and suggestion, and the possession of skills; it requires ongoing analyzing of consumer interests, updating

offers, and the use of digital mass communication media under current conditions, especially during a COVID-19 pandemic.

Image manipulation is carried out using a system that consistently and autonomously supports attractive images of travellers and travelling, which sparks people's interest and curiosity.

In creating such images, it is essential to promptly spread advertising among as many people as possible. Advertising should provide graphically attractive materials that present the locations being proposed on the basis of people's social requests.

As a way of spreading images and using them through mass media, a special place is now occupied by social media, where the posts featuring graphic images are distributed, which represents the primary function.

The key aspects of mind manipulation in the tourism sector are claiming about the possibility of satisfying the need for self-development, value-based motivation, which is aimed at cultural and material consumption, and channeling of money and work outcome to pay for the services offered by manipulators. Consumers who spend their money on tourism are positive of the beneficial nature of the service rendered. They earnestly share the beliefs required by the subjects, spreading them further within their social circle.

There are ways of language influence on consumers of tourist services, such as: the use of hyperbole, epithets and metaphors; distraction of the customer's attention through the simultaneous offering of various opportunities, which is manipulative in nature, distortion of the perception of the object and obscuring true interest; the use of foreign resources that is in line with the psychological areas of manipulation, which are associated with the process of instilling certain beliefs and using language strategies to increase the credibility of the offered services, which lies in asserting the

authority of a company, efficient provision of services, honesty and benefits of taking advantage of a specific offer.

During the lockdown, a large number of people voluntarily or forcibly refused to attend public events and travel abroad, which is why stock markets were the first to suffer the consequences of structural shifts in the economy.

During the COVID-19 pandemic, there had been structural changes occurring that demonstrated signs of resilience and durability of market players.

Such sustained changes have led to improvements in domestic tourism and resulted in a reallocation of investment benefits, housing issues, and reevaluation of the healthcare system. Changes that have entered our lives are successfully integrated into society and are going to have a great impact on our future. [3].

It is necessary to seek an understanding of the interests and objectives of tourism sector manipulators who strive to create a popular image of an internationalized consumer of tourism services who consistently spends funds on tourism and raises awareness about them within his/her social capabilities.

The need to solve problems related to the systematization of types of manipulative tactics used in the tourism industry have been pointed out, the components of the system of mind manipulation have been defined, the subjects of manipulation and their true interests have been identified, especially during a COVID-19 pandemic. It speaks for the importance of the role, there should be stable forms of social interactions and their corresponding patterns identified. There is a need to develop proposals to counteract and prevent mind manipulation in society, and to create a socially healthy environment that will strengthen the psychological stability of members of society, while simultaneously addressing their social needs.

Tourism is represented by marketing managers as the best form of meeting the needs for recreation from work without

distorting the interest or beliefs of the object, except that tourist trip is the best option among all alternatives.

References:

1. Link - Innovating Development in Tourism Sector. - [Electronic resource] - Access mode: - <https://knute.edu.ua/file/MjExMzA=/f847c0a5a302fe60ccf9e3463100472d.pdf>
2. Link - The Main Aim of Travel Marketing and Its Development. - [Electronic resource] - Access mode: - https://elib.lntu.edu.ua/sites/default/files/elib_upload/%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B3%20%D0%B2%20%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D1%96/page4.html
3. Link - Psychology Aspects of Tourism. - [Electronic resource] - Access mode: - <https://philpapers.org/archive/KRU-3.pdf>

Кочан В. М.

кандидат філософських наук,
старший викладач,
*Мукачівський державний університет
м. Мукачево, Україна*

Пеняк П.С.

кандидат історичних наук, доцент,
*ДВНЗ «Ужгородський
національний університет»
м. Ужгород, Україна*

ШКІЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ ЯК СКЛАДОВА ТУРИСТИЧНО-ЕКСКУРСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У науковій літературі висловлювалися різні точки зору щодо природи шкільних навчальних екскурсій на різних етапах їх впровадження й використання. Так, одні автори трактують екскурсію як метод навчання, інші – як метод і форму або як форму. На початковій стадії впровадження екскурсій в шкільні програми вони практикувалися епізодично як продовження звичайних уроків за межами навчального приміщення. З поступовим становленням методики екскурсійної роботи почали відокремлюватися в окремі методи такі прийоми її проведення, як пояснення екскурсовода, демонстрація, спостереження, фіксація вражень, вправи та ін. Екскурсія почала усвідомлюватися як метод і форма навчання. В наш час екскурсія набула статусу самостійної форми навчальних занять. Це відносно завершена структурна одиниця педагогічного процесу, яка характеризується своїми особливостями [2, с.12 -13].

Розглядаючи екскурсію як дидактичну категорію, слід насамперед зазначити, що вона суттєво відрізняється від інших

форм навчальних занять специфікою організації пізнавальної діяльності учнів. Під час екскурсій учні активно сприймають натуральні об'єкти дійсності – предмети, процеси, явища в їхньому природному середовищі, в звичайних режимах функціонування.

Екскурсія, як видно зі стислої характеристики її сутності, являє собою багатопланове дидактичне утворення, тому її поділ на групи може здійснюватися за різними ознаками [1, с. 34– 35].

За зв'язком з навчальними програмами розрізняють екскурсії програмні (передбачені програмою) й непрограмні (ті, що виходять за межі програми). Нині в зв'язку з реформою шкільної освіти дозволяється збільшення питомої ваги непрограмних екскурсій. Вони проводяться як позапланові заходи.

За змістом навчальні екскурсії поділяються на три великі групи:

1. Природничо-географічні екскурсії (охоплюють природу й людину як частину природи), їх можна в свою чергу поділити на природничі і, власне, географічні. До групи природничих відносяться астрономічні, фізичні, метеорологічні, мінералогічні, ґрунтові, ботанічні, зоологічні та ін.

2. Гуманітарні (суспільствознавчі) екскурсії. Сюди відносять культурно-історичні, художні й художньо-історичні, літературні, економічні й економічно-побутові.

3. Виробничі екскурсії, метою яких є вивчення промислових й сільськогосподарських підприємств (заводів, фабрик, агрофірм) та інших об'єктів.

За обсягом навчальні екскурсії можна поділити на однотемні, багатотемні (споріднені теми з одного предмета) й комплексні, інтегральні (багатотемні з різних предметів). Однотемні й багатотемні іноді об'єднують в групу тематичних екскурсій [1, с. 56].

Історія екскурсійної діяльності розпочинається наприкінці XVII – на початку XVIII століть, коли у школах

Англії, Франції, Німеччини, Австрії та інших країн при вивченні окремих предметів учителі в роботі з учнями почали використовувати пішохідні прогулянки та поїздки за межі міста. Ці найпростіші форми подорожей і отримали назву екскурсій [3, 69].

Екскурсія (від латинського «excursio» – поїздка) є невід’ємною складовою туризму. Доцільно зауважити, що у різні часи в це поняття вкладався різний зміст. Так, на межі XIX-XX століть під екскурсіями розуміли насамперед наукові розвідки або процес накопичення певних знань про ту чи іншу історичну пам’ятку [2, с. 84].

Екскурсія – це по-перше, процес наочного сприйняття довкілля, особливостей природи, сучасних та історичних об’єктів, елементів побуту, визначних місць певного міста або регіону; по-друге, тематичний маршрут з метою відвідання визначних місць, певних об’єктів та місцевостей [2, с. 45].

Екскурсія має свої ознаки (елементи): тривалість у часі (від однієї академічної години до однієї доби); наявність екскурсантів (групи або індивідуалів); наявність екскурсовода, що проводить екскурсії; показ екскурсійних об’єктів, первинність глядацьких вражень; пересування учасників екскурсії за розробленим маршрутом; цілеспрямованість показу об’єктів, розповіді екскурсовода; наявність певної теми. Таким чином, специфіка екскурсії полягає в органічному поєднанні в ній показу і розповіді [2, 78-79].

Біля витоків екскурсійної справи стояли визначні особистості: організатори «Руської трійці», семінаристи Львівської духовної семінарії Я. Головацький, М. Шашкевич, І. Вагилевич, відомий письменник І. Франко та багато інших. Усвідомлюючи виняткове значення краєзнавчої роботи для виховання учнів, українські школи та гімназії почали впроваджувати її в позакласний навчально-виховний процес, проводили мандрівки й екскурсії по рідному краю [3, с. 112].

Цікавими об'єктами для екскурсій були також кабінети та лабораторії вищих навчальних закладів, музеї. Проводилася також теоретично-пізнавальна підготовка до майбутньої подорожі, в процесі якої учні шукали матеріали про ту чи іншу місцевість: природу, історію, вивчали звичаї та побут населення, обирали об'єкти, які слід відвідати. Починаючи з 20-х років ХХ ст. екскурсії зайняли чільне місце в науково-методичному забезпеченні навчального процесу. Загальноосвітні школи почали активно впроваджувати екскурсії як для підвищення ефективності педагогічного процесу, так і для поєднання навчання з практикою. Екскурсійний метод відповідав багатьом поставленим вимогам. Його педагогічна цінність полягала в тому, що він надавав змогу учням охопити й зрозуміти багато складних явищ, синтезувати той матеріал, який накопичувався у процесі навчальної роботи, розширити свій кругозір та практичний досвід.

Усі навчальні екскурсії готувалися й проводилися за єдиною схемою, яка поділялася на три етапи: по-перше, підготовка екскурсії, по-друге, її проведення, по-третє, опрацювання матеріалів. Значення шкільних екскурсій цілком очевидне, адже вони вчать не просто дивитися, але й спостерігати [3, с. 95].

У навчально-виховному процесі вищих і середніх навчальних закладів України велику роль відіграють пізнавальні загальноосвітні краєзнавчі екскурсії та подорожі. Основна їх мета полягає в загальному знайомстві з історією, географічним положенням, природними особливостями краю, визначними пам'ятками міст і сіл багатьох районів України. Екскурсії відкривають світ, піднімають загальний культурний рівень учнівської молоді й студентства. У сучасному розумінні цього терміну саме вони найбільше наближають до туризму [2, с. 138].

Список використаних джерел:

1. Покоłodна М. М. Організація екскурсійної діяльності : підручник. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 180 с.

2. Король О.Д. Організація екскурсійних послуг у туризмі. Навчально-методичний посібник. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2016. 144 с.

3. Федорченко В. К. Історія екскурсійної діяльності в Україні / В. К. Федорченко, О. М. Костюкова, Т. А. Дьорова, М. М. Олексійко. Київ: Кондор, 2004. 164 с.

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

СЕКЦІЯ 17.

СОЦІОЛОГІЯ

Maksymchuk O.V.

Teacher at the Department of Social
and Legal Disciplines,
Pavlo Tychyna Uman
State Pedagogical University
Uman, Ukraine

RELEVANT ASPECTS OF THE TRANSFORMATION OF VALUE ORIENTATIONS OF UKRAINIAN SOCIETY IN MODERN CONDITIONS

In recent years, the most significant changes in the system of international relations have been associated with the latest dynamics of global and regional processes aimed at restructuring the world hierarchy and establishing a new balance of power in the world in general and in its individual regions. The main systemic conflict in international relations of the first decade of the 21st century. consists in the desire of a number of states that have significantly strengthened their economic, military and political potential, to significantly increase their influence on world politics and in the effort of recognized world leaders to maintain a dominant or leading role in the international system [1]. The ideological component of structural transformations, activating another dimension of political confrontation, «brings back to life» identity conflicts, primarily religious and ethnic, undermining not only global or regional

stability, but also the national security of individual states [2, P. 52]. The analysis of the implementation of the democratic ideal in Ukraine proved that the main factors that stand in the way of the development of democracy are the weakness of civil society, which is expressed primarily in its unwillingness to make demands on elected leaders and exercise public control over authorities; non-transparent system of state decision-making; the oligarchic-clan structure of the Ukrainian economy, the dependence of business on the government; low level of well-being among citizens [1].

In Ukraine, the system of democracy mechanisms is in a state of initial development and uncertain legitimacy. Strengthening of real democratic processes, including transparency in the activities of state authorities, should be counted among the priorities that can contribute to the development of Ukrainian society; growing activity of civil initiatives; formation of mechanisms for people's participation in decision-making; providing feedback «government – people»; formation of an effective mechanism for recalling a People's Deputy; establishing the practice of applying norms of social, political and legal responsibility of state authorities. The problem of values is in the center of public attention, because their destruction threatens degradation, immorality and loss of spirituality. To prevent this from happening, «the values of all things must be restored» [2, P.50]. For Ukrainian society, this expression acquires a special meaning. After all, he needs not just to restore, but to re-create a qualitatively new system of values and value orientations. These values as certain mental formations should coincide with the personal and social demands of our society [3].

The value orientations of both individuals and society as a whole not only determine the motivation of individual behavior, but also constitute a person's worldview. Taking into account the great variety of value orientations, Yu. Volkov divided them into certain categories, in particular: intellectual and educational values, cultural

values, political values, etc [3]. Intellectual and educational values must be considered from the perspective of intellectual and creative potential, which, unfortunately, has significantly decreased in recent years. This phenomenon is primarily associated with the deterioration of the physical and mental health of the young generation. The value of mental work, education and knowledge continues to fall. Today, inequality in the field of education has grown significantly (elite educational institutions have appeared and exist); the outflow of young brains abroad became a serious threat to society. A society that prioritizes material well-being and enrichment forms the appropriate cultural values and life needs of young people. Electronic mass media fill a significant part of their free time and act as an important tool for shaping the spiritual world, cultural values and attitudes of today's youth. In particular, for almost a third of young people, watching television programs is a primary activity in their free time. Ensuring human rights and freedoms is the main task of the international community and Ukrainian society. The implementation of this task can be achieved by observing a group of basic principles called European values. European values are considered as widespread and deeply rooted normative guidelines that form the basis of the common «European home» - the European community.

It is obvious that as a result of Ukraine's integration into the European space, it will receive certain dividends. The main political benefits of consistent European integration are strengthening the stability of the democratic political system and its institutions, modernization of the legal field and ensuring the transparency of national legislation, deepening the culture of democracy and respect for human rights, etc. European integration also means strengthening national security and the security of citizens, which is especially relevant under modern conditions. As a full participant in the construction of a united Europe, and in the future a member of

the European Union, Ukraine will be able to influence the development of relevant decisions and, thus, the processes taking place on the European continent. The social benefits of integration consist in raising the standard of living and well-being, approaching high European standards of personal safety, education, health care, quality of information, ecology, free movement of labor. In the cultural and civilizational aspect, European integration is the entry into a single family of European peoples, a return to European political and cultural traditions. As a conscious social choice, the prospect of European integration is a significant (if not decisive) incentive for the success of economic and political transformations, which can become the basis of national consolidation. Thus, European integration becomes a key link in Ukraine's opening to the world, the transition from a closed totalitarian to an open democratic society, a response to the anthropological universalism of globalization [4]. The concept of universal and European values is closely related to the last, cultural and civilizational aspect of integration. The valuable attitude of a person to the world and to himself is expressed in the value orientations of the individual. Value orientations are a set of material and spiritual goods that a person and society have chosen as life guidelines and that determine behavior, actions, thoughts and relationships between people. Stable value orientations pass into the category of norms and determine the lines of behavior of members of society. Each object, phenomenon, event can also have a positive or negative value. For every single person, values are not equal, the evaluation of objects, events, things takes place from different points of view: emotional, aesthetic, moral, scientific, etc. Thus, each individual has a different attitude to what he considers values [4]. Value orientations of society consist of the values of individual people.

It can be argued that values, embodying certain norms, ideals, desires and aspirations of people, cannot be static, they evolve along

with the evolution of society and have corresponding differences in time and space: some depreciate, others acquire special significance. Classical culture begins to lose its value and appeal. Today there is a trend towards further dehumanization and demoralization of socio-cultural values. This trend is manifested in the increased interest of young people in scenes and episodes of violence and sex, brutality in cinema, television, theater, music, literature, and art. Sociocultural values are dominated by consumerist orientations [5]. All this confirms the importance of the educational mission of the education system, and the most important part of it falls on the higher school, since it is during this period that young people form the main value orientations that relate them to the surrounding society. Modern society in the stage of transformation is at the point of bifurcation regarding the formation of value orientations, as it requires a change in ideas about the place of a person in the modern world, his role and attitude towards this world. Personality is the driving force of modern society, its architect and builder. And depending on society's choice of the way to realize the creative and spiritual potential of today's youth, or hinder it, society will either be in a progressive movement towards harmonious social relations, or in a mode of regression and self-destruction.

References:

1. Biletska L.V. Ukrainian society and its value orientations in the conditions of the transition period. Mode of access to the resource: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11461.html>.
2. Benyukh, A., Yaskevich, I.V. Evolution and development of civil society in Ukraine and European integration. NADU, Kyiv. 2021. 52 p.
3. Accession of Ukraine to the European Union. URL://https://uk.wikipedia.org/wiki/Accession_of_Ukraine_to_the_European_Union.

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

4. Principles of Ukraine's cooperation with the European Union (Official information of the Representation of Ukraine in the European Union) URL: <http://www.ukraine-eu.mfa.gov.ua/eu/ua/556.htm>.

5. Project of the Institute for the Transformation of Society. URL: // <http://uanato.info/6-regcenter.asp>.

*Матеріали XXXI-ї Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

СЕКЦІЯ 18.

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА

Романенко Є.О.

доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений юрист України, підполковник,
*Збройні сили України,
м. Київ, Україна*

Непомнящий О.М.

доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений будівельник України,
професор кафедри архітектури і просторового планування,
*Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна*

СИСТЕМА ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЗМІНИТЬСЯ ДО 2024 РОКУ

1 березня 2023 року комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнародних відносин одногосло підтримав урядовий законопроект про внесення змін до Закону України "Про державну службу" щодо впровадження єдиних підходів в оплаті праці державних службовців на основі класифікації посад (реєстр. № 8222) для його схвалення у першому читанні.

Це ключовий проект у запровадженні реформи системи оплати праці державних службовців, одним із пріоритетів

реформи державного управління та індикатором для членства в ЄС.[1] Прозорість зарплат у публічному секторі є показником готовності України до переговорної процедури.

В пояснювальній записці до проекту закону [2] вказується, що він був розроблений на виконання пункту 98 підрозділу 4.2. «Професійна державна служба» Розділу 4 «Урядова машина» Плану пріоритетних дій Уряду на 2021 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 березня 2021 року № 276-р, пункту 98 Плану заходів з реалізації Концепції реформування системи оплати праці державних службовців, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 травня 2020 року № 622-р, на виконання Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки, затвердженої Законом України від 20 червня 2022 року № 2322-ІХ «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки».

Питання потребує вирішення шляхом невідкладного прийняття консолідованого рішення Урядом і Парламентом задля зняття напруги в системі державного управління, підвищення престижу держави як роботодавця і мотивації державних службовців, які сумлінно виконують завдання держави.

Незбалансована система оплати праці протягом останніх років призвела до нерівності у системі державного управління, що характеризують такі фактори:

- непрозорість та складність структури заробітної плати державних службовців, відсутність класифікації посад державної служби;
- відсутність юридично визначеного механізму планування і розподілу фонду оплати праці між державними органами;
- невиконання вимог Закону України «Про державну службу» в частині скорочення посад, які є вакантними понад один рік (шляхом їх формального перейменування тощо);

- наявність необґрунтованих у схемі посадових окладів вертикальних (відповідно до підкатегорій посад державної служби) і горизонтальних (відповідно до визначених рівнів державних органів) диспропорцій у розмірах посадових окладів, зокрема без урахування ролі і місця посади в структурі державного органу, а також рівня професійної компетентності, необхідного для виконання посадових обов'язків;

- відсутність дієвого контролю за затвердженням штатної чисельності (частка посад головних спеціалістів серед посад державної служби категорії "В" у державних органах становить до 80 відсотків, найменування посад не відповідають фактичному рівню кваліфікації, компетентності та відповідальності осіб, які їх займають).

Заробітна плата на посадах державної служби залишається нижчою за мінімальну та є неконкурентною у порівнянні з ринковою, про що свідчать численні звернення державних службовців державних органів, апаратів судів тощо.

За просту некваліфіковану роботу (обслуговуючий персонал) передбачено вищу заробітну плату, ніж на посадах державної служби з високим рівнем відповідальності, значними обмеженнями і вимогами до особи.

При цьому збільшення розміру мінімальної заробітної плати з 01 січня 2023 року 6700 грн. не поширюється на державних службовців, що створює несправедливе соціальне розшарування в оплаті праці. Зазначене обумовлено тим, що мінімальний розмір посадового окладу державного службовця залишився на рівні 5 368 грн. (що дорівнює 2-м прожитковим мінімумам працездатних осіб станом на 01 січня 2023 року).

Таке обмеження порушує принципи рівності усіх перед законом та соціальної справедливості, оскільки для окремих категорій працюючих безпідставно не враховує знецінення грошових доходів внаслідок цінової інфляції, при цьому не

береться до уваги, що наслідком цього рішення буде зниження рівня життя та соціальної захищеності, оскільки для більшості працівників державних органів саме заробітна плата є основним і єдиним джерелом існування.

Така ситуація не сприяє залученню на державну службу фахових спеціалістів, а призводить до втрати досвідчених фахівців і менеджерів.

Наслідком тривалого збереження ситуації без змін залишається неконкурентна заробітна плата у порівнянні з ринковим рівнем, «міграція» персоналу між державними органами, відтік професіоналів на роботу за кордон, до приватних компаній та проєктів, непривабливість роботи у державних органах для залучення громадян в цілому.

Для збереження раціонального та обґрунтованого підходу передбачається обмежити варіативні складові заробітної плати (надмірні надбавки і премії) для наближення до моделі оплати праці 70/30 (на індивідуальному рівні).

Розміри посадових окладів на посадах державної служби будуть переглянуті у бік збільшення за рахунок зменшення надбавок за вислугу років, інших тимчасово встановлених стимулюючих виплат, а також скорочення граничної чисельності пропорційно кількості посад, які були вакантними протягом року, а також інших джерел, не заборонених законом.[2]

Проектом акта пропонується підвищити конкурентоспроможність заробітної плати на посадах державної служби. Протягом п'яти років передбачається досягти від 70 до 90 відсотків розміру заробітної плати на посадах аналогічного рівня складності та відповідальності у приватному секторі. Досягти зазначеного пропонується шляхом запровадження класифікації посад, зміни розрахункової величини для визначення мінімального розміру

посадового окладу державного службовця та встановлення його на рівні не менше однієї мінімальної заробітної плати, встановленої законом.

Також пропонується закласти дієвий механізм контролю за надмірною кількістю посад державної служби, які створюють додаткове навантаження на Державний бюджет, зокрема, шляхом проведення НАДС моніторингу оплати праці та кількісного складу державних службовців. Класифікація посад – це кар’єрне зростання, професіоналізація і спеціалізація державної служби. Каталог типових посад - це не тільки про оплату праці, це про розвиток державних службовців, компетенції, іноземні мови та євроінтеграцію загалом.

Також пропонується чітко визначити основну і додаткову частини заробітної плати державного службовця (на сталу (70%) та варіативну (30%) частини), обмежити премії і надбавки (премії і компенсації за додаткове навантаження залежатимуть від особистого внеску в загальний результат роботи органу), введення системи грейдів, забезпечити дотримання Європейських стандартів належного адміністрування сформульованих в документі SIGMA «Принципи державного управління», який містить систему критеріїв оцінки державного управління. Принципи державного управління визнані деякими державами як перелік стандартів та система принципів і критеріїв для проведення оцінки реформ державного управління.

Розуміючи, що рівень оплати праці є важливим фактором залучення професіоналів на державну службу, динаміка збільшення фонду оплати праці повинна відповідати економічним реаліям України з урахуванням обсягу витрат, необхідних для проведення реформи, а підвищення рівня оплати праці державних службовців повинне бути

обґрунтованим. Саме тому проект акта передбачає відкладене введення в дію починаючи з 2023 року, що відображено в його Прикінцевих та перехідних положеннях. Набрання чинності законом в цілому передбачено з 2024 року.[2][2]

НАДС здійснено необхідні узгоджувані та комунікаційні заходи, зокрема парламентські, урядові та експертні, у тому числі міжнародні. Серед них – комітетські слухання, засідання Координаційної ради, круглий стіл «Реформа системи оплати праці державних службовців як складова євроінтеграції», міжвідомчі робочі групи, наради під головуванням Прем'єр-міністра.

Також НАДС додатково створено Міжвідомчу робочу групу для врегулювання питань щодо оплати праці та класифікації посад державної служби органів судової влади. За словами Голови НАДС, у зарплатному законопроекті №8222 має бути враховано інтереси усіх державних службовців, зокрема і судової гілки влади.

Висновки. Реалізація проекту акта забезпечить уніфікацію підходів до визначення рівня оплати праці державних службовців. Гідні та рівні умови оплати праці на основі класифікації посад на посадах державної служби з однаковим рівнем відповідальності та функціональним навантаженням в різних державних органах підвищать статус держави як роботодавця та імідж державної служби, її ефективність і конкурентоспроможність.

Список використаних джерел:

1. Романенко Є.О. Уряд готує масштабне скорочення держслужбовців //Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XXVI Міжнародної науково-практичної конференції /за ред. І.В. Жукової, Є.О. Романенка м. Загреб (Хорватія): ГО «ВАДНД», 07 листопада 2022 р. - с.17-24

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

2. Про внесення змін до Закону України "Про державну службу" щодо впровадження єдиних підходів в оплаті праці державних службовців на основі кваліфікації посад: проект Закону від від 23.11.2022 р. N 8222 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40885>

СЕКЦІЯ 19.

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ В ЕКОНОМІЦІ

Бслов О.В.

кандидат економічних наук, докторант,
*Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна*

ПРОГНОЗУВАННЯ ДИНАМІКИ ЕКСПОРТУ ХАЙТЕКУ ВІДНОСНО ЗАГАЛЬНОГО ВИРОБНИЧОГО ЕКСПОРТУ

Сучасний конкурентний розвиток економіки країни неможливий без високого ступеня використання здобутків її науково-технічного потенціалу. Хайтек охоплює собою галузі економіки, які мають найбільший ступень наукоємності виробництва. До них відносять фармацевтичну, інформаційну, космічну, хімічну, комп'ютерну галузі, а також виробництво складного наукового й виробничого обладнання і військової зброї.

З іншого боку експорт країни є одним з важливих джерел, що формують її ВВП. Структура експорту у кожній країні має певні особливості. В розвинених країнах значну її частину складає саме виробничий експорт, що відображує певним чином як ступінь розвитку виробництва в країні, так і зацікавленість інших країн в її виробничих товарах. Але ядро, що забезпечує високу конкурентоздатність економіки країни, визначає саме вага експорту хайтеку у виробничому експорті країни.

На сайті Світового банку проводяться статистичні дані щодо обсягів експорту хайтека за різними країнами.

Здійснення прогнозування виконаємо на прикладі Німеччини, як однієї з потужних розвинених країн світу та лідерки Європейського Союзу. Для вирішення цього завдання використовується метод кореляційно-регресійного аналізу з включенням циклічної складової [1–3]. Для аналізу в порядку наростаючої складності було обрано 5 типів моделей M1-M5:

1. Лінійна модель (M1): $y=a+b*x$

2. Звичайна нелінійна параболічна модель (M2):
 $y=a+b*x+c*x^2$

3. Нелінійна модель з циклом (M3):
 $y=a+b*x+c*\sin(d*x+e)$

4. Нелінійна модель з прискоренням і одним циклом (M4): $y=a+b*x+c*x^2+d*\sin(e*x+f)$

5. Нелінійна модель з прискоренням і двома циклами (M5): $y=a+b*x+c*x^2+d*\sin(e*x+f)+g*\sin(h*x+i)$

Вихідні дані для розрахунків взято з зазначеного сайту Світового банку[4].

В таблиці 1 наведено результати обчислення параметрів моделей та їх статистичні характеристики за допомогою програмного пакету для аналізу даних - CurveExpert 1.38. А візуально отримані результати прогнозування представлено на рис.1

Таблиця 1.

Результати обчислення параметрів прогнозних моделей

	M1	M2	M3	M4	M5
Coefficient					
Data	a =16,4025	a =14,4492	a =16,3236	a =14,6208	a =14,3327
	b =0,0187	b =0,7512	b =0,0091	b =0,7245	b =0,7702
		c =-0,0488	c =-1,1115	c =-0,0483	c =-0,0492
			d =0,3943	d =-0,4233	d =-0,6093
			e =7,9867	e =1,2792	e =-127,6773
				f =-0,5317	f =-38,4665
					g =-0,4216
					h =-1,0267
					i =13,8071
Standard Error	0,9679	0,6251	0,6697261	0,6195683	0,3916719
Correlation Coefficient	0,0838	0,7876	0,8021436	0,8536681	0,9655303
Comments:			The fit converged to a tolerance of 0.001 in 15 iterations. No weighting used.	The fit converged to a tolerance of 0.001 in 20 iterations. No weighting used.	The fit converged to a tolerance of 0.001 in 43 iterations. No weighting used.

Розраховано автором на основі даних [4]

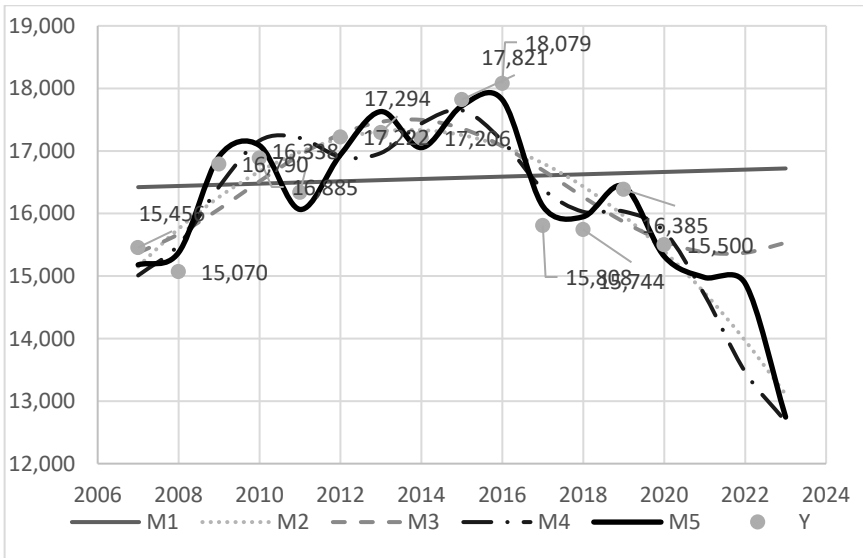

Рис.1 Прогнозування динаміки питомої ваги експорту високотехнологічної продукції у загальному виробничому експорті Німеччини.

В результаті проведеного моделювання можна зробити наступні висновки:

1. Моделі, які включають до себе циклічну складову (M4 і M5) мають більший коефіцієнт кореляції, ніж звичайні лінійні та параболічні моделі, що показує наявність циклічної складової у динаміці питомої ваги експорту хайтеку до загального виробничого експорту у Німеччині.

2. Результати прогнозування показують, що питома вага експорту хайтеку до загального виробничого експорту у Німеччині у 2023 році знизиться до 12,74%.

3. Моделювання відбувалося на даних з 2007 по 2020 рік. Але на сайті Світового банку відбулося

оновлення і було добавлено дані за 2021 рік, який, в процесі проведеного моделювання, визначався як один з прогнозних років і його значення прогнозувалося за моделлю М5 на рівні 14,98%, тоді як фактичні значення за 2021 рік склали 15,23%. Тобто похибка дорівнює 1,6%, що говорить про значну точність отриманого прогнозу за моделлю яка враховує циклічні коливання зазначеного показника.

Список використаних джерел:

1. Олійник О.В. Циклічність відтворювального процесу в сільському господарстві. Харківський національний аграрний ун-т ім. В.В.Докучаєва.-Х. : ХНАУ ім. В.В.Докучаєва. Харків, 2005. 322 р.

2. Belov A.V., Svistun L.A. Simulation of trends of real estate market cyclic development // Institutional Framew. Funct. Econ. Context Transform. Collect. Sci. Artic. Publ. House «BREEZE» Montr. Can. 2015. P. 268–271.

3. Belov O., Svystun L. Дослідження циклічності високотехнологічного експорту в Німеччині // Науковий Журнал «Економіка І Регіон». 2022. № 4(87). P. 289–300.

4. World Development Indicators | DataBank [Electronic resource]. 2022. URL: <https://databank.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG/1ff4a498/Popular-Indicators#> (accessed: 25.12.2022).

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

СЕКЦІЯ 20.

ОПОДАТКУВАННЯ ТА БЮДЖЕТНА СИСТЕМА

Спесива К.Ю.

студентка 5-го курсу,
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,
*Харківський Національний університет
ім. В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

Пономарьова Т.В.

к.е.н. доцент кафедри статистики,
обліку та аудиту,
*Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СПЛАТИ МІНІМАЛЬНОГО ПОДАТКОВОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЗА ЗЕМЛЮ

Поточний 2023 рік стає роком змін для власників паїв та орендарів земельних ділянок. Від 2023 року впроваджено законодавчі зміни, які стосуються власників та постійних користувачів земельних ділянок та земельних часток (паїв). Однією з причин впровадження мінімального податкового зобов'язання на гектар землі є прагнення вивести

сільськогосподарські землі з тіншового обробітку та сприяти збільшенню надходжень до місцевих бюджетів.

Мінімальне податкове зобов'язання - це зобов'язання зі сплати податків, які необхідно сплатити за користування (оренду, суборенду, емфітевзис, постійне користування) або володіння земельною ділянкою. МПЗ визначається за період володіння чи користування земельною ділянкою, який припадає на відповідний звітний рік.

Важливо зазначити, що обов'язок сплати МПЗ покладається саме на власника земельної ділянки. У випадку передачі земельної ділянки в оренду, емфітевзис або інше користування, мінімальне податкове зобов'язання мають сплачувати орендарі або користувачі земельної ділянки, проте у разі відсутності договору дане зобов'язання має сплатити саме власник. Тобто якщо особа здала землю без договору їй доведеться або самій платити зобов'язання, або заключити договір оренди. Саме тому дане впровадження є закликом для орендодавців оформлювати договори оренди згідно законодавства.

Логіка впровадження змін така: якщо хтось володіє землею, то потенційно він може отримувати дохід, а значить має сплачувати податки. Це стане стимулом для багатьох здавати власні земельні ділянки в оренду офіційно або продавати їх, оскільки незалежно від того, використовується така ділянка чи ні, існує обов'язок сплатити МПЗ.

Мінімальне податкове зобов'язання щодо земельної ділянки може розраховуватись за однією з двох формул в залежності від того, чи проведена нормативна грошова оцінка землі.

Формула розрахунку МПЗ щодо земельної ділянки, нормативна грошова оцінка якої проведена:

$$\text{МПЗ} = \text{НГОд} \times \text{К} \times \text{М} / 12, \text{ де}$$

МПЗ - мінімальне податкове зобов'язання;
НГОд - нормативна грошова оцінка відповідної земельної ділянки з урахуванням коефіцієнта індексації;

К - коефіцієнт, який становить 0,05;

М - кількість календарних місяців, протягом яких земельна ділянка перебуває у власності, оренді, користуванні на інших умовах

У випадку, якщо нормативна грошова оцінка якої не проведена, значення обчислюється за формулою:

$МПЗ = НГО \times S \times K \times M / 12$, де:

МПЗ - мінімальне податкове зобов'язання;

НГОд - нормативна грошова оцінка відповідної земельної ділянки з урахуванням коефіцієнта індексації;

К - коефіцієнт, який становить 0,05;

М - кількість календарних місяців, протягом яких земельна ділянка перебуває у власності, оренді, користуванні на інших умовах

НГО - нормативна грошова оцінка 1 гектара ріллі по Автономній Республіці Крим або по області з урахуванням коефіцієнта індексації;

S - площа земельної ділянки, гектарах;

При обчисленні мінімального податкового зобов'язання платниками єдиного податку четвертої групи, які провадять діяльність виключно в межах фермерського господарства, коефіцієнт "К" застосовується у половинному розмірі, тобто 0,025 [1].

Мінімальне податкове зобов'язання включає в себе податок на прибуток підприємств, ПДФО, військовий збір, єдиний податок та земельний податок та деякі інші. Тобто якщо платник податків сплатив загальну суму податків за період меншу, ніж мінімальне податкове зобов'язання, це означає, що він має доплатити різницю, якщо сума сплачених визначених

податків перевищує розмір мінімального податкового зобов'язання то додаткових коштів сплачувати не потрібно.

У 2023 році Юридичні особи та ФОП будуть зобов'язані у складі податкової декларації за рік подавати додаток з розрахунком загального мінімального податкового зобов'язання за минулий рік. Стосовно фізичних осіб, то їм не потрібно звітувати за МПЗ. Податкова Служба до 1 липня 2023 року самостійно визначить розмір загального зобов'язання і надасть повідомлення-рішення до таких громадян. У випадку, якщо контролюючий орган не надасть такі документи орендодавець звільняється від відповідальності за його несплату, проте обов'язок сплатити – залишається, тобто Податковим законодавством ще не встановлено окремої відповідальності щодо мінімального податкового зобов'язання .

Існує певний перелік земельних ділянок, до яких мінімальне податкове зобов'язання не застосовується. До таких ділянок відносять :

- земельні ділянки, що використовуються дачними та садівничими кооперативами;

- землі запасу;

- невитребувані земельні частки (паї), розпорядниками яких є органи місцевого самоврядування, крім таких земельних часток (паїв), переданих органами місцевого самоврядування в оренду;

- земельні ділянки зон відчуження, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи;

- земельні ділянки, віднесених до сільськогосподарських угідь, які належать фізичним особам на праві власності чи користуванні та станом на 1 січня 2022 року знаходилися у межах населених пунктів [1].

В зв'язку з воєнним станом не нараховується та не сплачується загальне мінімальне податкове зобов'язання на земельні ділянки, що розташовані на територіях, на яких ведуться бойові дії, тимчасово окупованих територіях, земельних ділянках, визначених обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами або на яких наявні фортифікаційні споруди. Перелік таких територій визначається КМУ [2].

Усі кошти, сплачені у межах мінімального податкового зобов'язання за користування землею сільськогосподарського призначення надходитимуть до місцевих бюджетів за місцем розташування ділянки.

Отже, головною метою впровадження даного нововведення було прагнення зменшити ухилення від оподаткування шляхом детінізації аграрної діяльності, сприяти збільшенню надходжень до місцевих бюджетів та заклик громадян оформлювати договори оренди офіційно. Дані зміни викликають неоднозначну думку у платників податків, оскільки воєнний стан в Україні ще продовжується і дані зміни, з фінансової точки зору, можуть бути складними для платників податків, але Міністерство передбачило це, тому існує певний перелік земель, на які ці нововведення не розповсюджуються. Очікується, що дані впровадження позитивно вплинуть на розвиток економіки та наповнення місцевих бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень: Закон України від 30.11.2021 № 1914-IX // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1914-20#Text> (Дата звернення 17.03.2023)

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

2. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI
(Редакція станом на 20.03.2023) // База даних «Законодавство
України» / ВР України. URL : [https://zakon.rada.gov.ua/laws/
show/2755-17#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text) (дата звернення 17.03.2023)

*Матеріали XXXI-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 квітня 2023 року, м. Рим (Італія), дистанційно)*

СУЧАСНІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАУКИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Підписано до друку 04 квітня 2023 р.
Формат 60x90/8. Папір офсетний.
Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 8,2. Наклад 100 прим.

*Видавець: Градська наукова організація «Всеукраїнська асамблея докторів наук з
державного управління» Свідоцтво серія ДК No4957 від 18.08.2015 р.,
Андріївський узвіз, буд.11, оф 68, м. Київ, 04070.*

Надруковано рекламним агентством
«GoToPrint» Адреса, Україна, Київська обл., м. Київ, вул. Льва Толстого, 63
тел.+38073 996 46 57, +.38050 771 27 31, e-mail: gotoprint@gmail.com